МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ПИСАРЕВСЬКА ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК [378.4.011.3-027.561-047.22:341](44)

ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ФРАНЦІЇ

015 Професійна освіта
Освіта / Педагогіка
Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____О.В. Писаревська
(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник: Микитенко Наталія Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор

Львів 2021

АНОТАЦІЯ

Писаревська О.В. Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «015 – Професійна освіта» в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України, Львів, 2021.

Актуальність теми дослідження зумовлена процесом реформування вищої юридичної освіти, що триває в Україні та необхідністю гармонізації українських освітніх програм з міжнародного права з міжнародними вимогами. Міністерством освіти і науки України представлено для загального обговорення «Концепцію розвитку юридичної освіти», відповідно до якої після закінчення навчання випускники повинні мати належний рівень сформованих навичок, умінь та здатностей, що дозволять їм у майбутньому ефективно здійснювати професійну діяльність. Міжнародне право є сферою людської діяльності, у якій професійних успіх значною мірою залежить від ефективної комунікації між партнерами. Відтак, сформованість на належному рівні комунікативної та її складової, стратегічної компетентності виступає запорукою такого успіху. Необхідність обґрунтування ефективних підходів до формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців з права в українських закладах вищої освіти зумовила потребу аналізу досвіду Франції, оскільки юридичні факультети цієї країни мають довгу історію, відзначаються високою якістю надання освітніх послуг і щороку приваблюють все більше і більше українських студентів завдяки програмам міжнародної академічної мобільності.

Особливості та тенденції розвитку вищої освіти Франції в свій час досліджували О. Бочарова, А. Бьєнеми (A. Bienaymé), А. Буасіно (A. Boissinot) та ін. Зміст професійної компетентності фахівців із права та особливості

професійної підготовки вивчали В. Бігун, Б. Дондеро (B. Dondero), Л. Кутрон (L. Coutron) та ін. Сутність і структуру стратегічної компетентності аналізували З. Дьорней (Z. Dörnyei) та С. Турел (S. Thurell), Л. Маріані (L. Mariani), Дж. Літтлмор (J. Littlemore), О. Задорожна, О. Никитенко.

Відсутність ґрунтовного дослідження, присвяченого проблемі формування стратегічної компетентності майбутніх-юристів міжнародників університетах Франції зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у роботі вперше:

- проаналізовано теоретико-методологічні аспекти та науково узагальнено практичний досвід формування стратегічної компетентності у майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції;
- уточнено сутність та структуру стратегічної компетентності, зокрема її компоненти (змістовий, професійно-когнітивний, дяільнісно-оперативний, комунікативно-інформаційний);
- визначено етапи, організаційно-процесуальні та змістові особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції;
- сконструйовано модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції, яку формують наступні блоки: *цільовий* (мета, завдання та соціальне замовлення сучасного суспільства щодо підготовки фахівця із міжнародного права), *методологічний* (структура стратегічної компетентності, підходи та принципи її формування), *організаційно-процесуальний* (форми організації, методи та засоби навчання), *змістовий* (знання, вміння, навички, навчальні курси та типи стратегій, що формуються) та *контрольно-результативний* (рівні сформованості стратегічної компетентності, критерії та показники);
- запропоновано шляхи реалізації ідей кращого французького досвіду щодо формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників у контексті вітчизняних закладів вищої освіти.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

Предметом – зміст, форми, методи і засоби формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

Мета роботи полягає у виявленні особливостей формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції й обґрунтуванні шляхів реалізації прогресивних ідей французького досвіду в українських закладах вищої освіти.

Мета роботи зумовлює вирішення таких *завдань дослідження*:

1) обґрунтувати сутність та структуру стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників, визначити рівні її сформованості, відповідні критерії та показники;
2) проаналізувати теоретико-методологічні основи формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції;
3) виявити організаційно-змістові особливості й сконструювати модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції;
4) визначити шляхи реалізації прогресивних ідей французького досвіду в умовах українських ЗВО.

У процесі вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс теоретичних і практичних методів дослідження:

теоретичні – для узагальнення теоретичних даних з проблем дослідження критичний аналіз вітчизняних та іноземних педагогічних, методичних, лінгвістичних і психологічних джерел, нормативної документації, освітніх програм, законодавчих актів, що регламентують діяльність юридичних факультетів Франції;

емпіричні – спостереження за організацією навчального процесу у французьких університетах; математичні методи обрахунку даних із метою

виявлення співвідношення теоретичної та практичної складових фахової підготовки майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

Стратегічну компетентність майбутніх юристів-міжнародників трактуємо як інтегровану якість цих фахівців, що базується на динамічній єдності теоретичних знань, практичних навичок, умінь, здатностей, особистих якостей, спрямовану на адекватний вибір і застосування на практиці ефективних стратегій, що сприяють успішній професійній діяльності у сфері міжнародного права. Основними компонентами стратегічної компетентності юристів-міжнародників виступають змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний та комунікативно-інформаційний. Так, *змістовий компонент* стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників складають знання основних законів та правових процедур, уміння здійснювати пошук аргументів, укладати промови й юридичні документи. До *професійно-когнітивного компонента* відносяться розуміння функціонування комунікативних та навчальних стратегій; усвідомлення сутності професії; здатність демонструвати обізнаність у технологіях, уміння відбору ефективних стратегій для подолання стресу, контролю та планування професійної діяльності; здатність застосовувати стратегії інтернаціоналізації та працювати за кордоном. *Діяльнісно-операційний компонент* включає навички роботи з клієнтом, уміння дати пораду/проконсультувати; уміння захищати інтереси клієнта або свою позицію; уміння будувати належну аргументацію; навички роботи в команді; здатність демонструвати ораторське мистецтво. *Комунікативно-інформаційний компонент* передбачає уміння пошуку, аналізу, синтезу і належного використання інформації; уміння письмової та усної комунікації рідною мовою, навички письмової та усної комунікації однією чи кількома іноземними мовами; уміння переконувати; уміння вести переговори (зокрема, в міжнародному середовищі); риторичні вміння, зокрема уміння виголошувати захисні промови у суді.

До підходів, що забезпечують методологічну і методичну обґрунтованість процесу формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-

міжнародників в університетах Франції, належать: компетентнісний, діяльнісний, комунікативний та міждисциплінарний підходи.

Важливу роль у процесі формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції відіграють дисципліни методологічного спрямування (методологічні конференції, юридичне міркування та аргументація, методологія аналізу юридичних текстів), а також іноземна мова, друга іноземна мова, риторика та ораторське мистецтво, симуляція судових засідань та міжнародних переговорів, юридична клініка. Аналізована компетентність ефективно розвивається у процесі професійних стажувань.

Модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції на основі відповідних педагогічних умов (міждисциплінарність змісту та поетапність навчання; широке застосування інноваційних практичних занять; використання ефективних активних та інтерактивних методів навчання; активне залучення студентів до участі в міжнародних конкурсах) вміщує наступні блоки: *цільовий* (мета, завдання та соціальне замовлення сучасного суспільства щодо підготовки фахівця із міжнародного права), *методологічний* (структура стратегічної компетентності, підходи та принципи), *організаційно-процесуальний* (складові підготовки, форми організації, методи, засоби навчання), *змістовий* (фундаментальні фахові теоретичні дисципліни, дисципліни спеціалізації (обов’язкові і вибіркові), суспільні і гуманітарні дисципліни, теми, проблеми, комунікативні поведінкові і навчальні стратегії, відповідні знання, навички і вміння, які складають основу стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників і формуються в процесі вивчення студентами відповідних навчальних курсів і дисциплін, участі у практиках, стажуваннях та інших поза аудиторних заходах, тренінгах, майстер-класах з ораторського мистецтва і письмових практик, професійної етики, юридичної методології, юридичних клініках, симуляції судових засідань, конкурсах і судових змаганнях), *контрольно-результативний* (рівні сформованості стратегічної компетентності,

критерії і показники) та очікуваний результат (сформована стратегічна компетентність майбутнього юриста-міжнародника).

Практичне значення наукових результатів полягає у відборі і організації матеріалів для навчально-методичного забезпечення процесу формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників на основі аналізу досвіду університетів Франції; окресленні шляхів реалізації французького досвіду в умовах вітчизняних закладах вищої освіти; створенні навчально-методичного комплексу, що включає програму навчальної дисципліни «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві» та навчально-методичний посібник «Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international». Основні положення, результати і висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані гарантами і розробниками освітніх програм, викладачами, керівниками освітніх центрів, аспірантами, студентами. Зокрема, запропонований спецкурс «Стратегії усної та письмової комунікації у міжнародному праві» та навчально-методичний посібник «Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international» для здобувачів вищої освіти зі правничих спеціальностей сприяють формуванню готовності майбутніх юристів до вимог і замовлень сучасного суспільства та до іншомовної професійної комунікації. Навчальний посібник «Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international» може бути використаний в українських закладах вищої освіти при викладанні таких дисциплін як «Іноземна мова», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Французька юридична мова», «Друга іноземна мова», «Друга іноземна мова за професійним спрямуванням», а його окремі змістові модулі можуть використовуватися при викладанні фахових нормативних та вибіркових дисциплін.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна компетентність юриста, стратегічна компетентність, вища юридична освіта Франції, модель формування стратегічної компетентності.

ANOTATION

O.V. Pysarevska. Formation of strategic competence of future international lawyers in the universities of France. – Qualifying research paper as a manuscript.

Thesis for obtaining the academic degree of Doctor of Philosophy majoring in “015 – Professional Education” in the knowledge area 01 “Education/Pedagogy”. – Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2021.

The relevance of the research topic lies in the fact that in the current context of international cooperation in the sphere of international law, to a great extent, professional success depends on effective communication between the partners. The effectiveness of professional communication of international lawyers directly depends on the quality level of their communicative competence and its constituent – strategic competence. Quality strategic tools that contain a wide range of communicative, learning, and behavioural strategies, contribute to further successful professional achievements of international lawyers. The need to justify the effective approaches to the process of formation of strategic competence of international law students in the Ukrainian universities led to the need to analyse the experience of France in the sphere of its formation, as the law faculties in this country have a long history, deliver high-quality educational services and every year attract more and more Ukrainian students within the international academic mobility programmes.

Academic novelty of the research lies in the fact that the following points have been covered for the first time in the present thesis:

- theoretical and methodological aspects have been analyzed and expertise of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France has been scientifically generalized;
- the essence and structure of strategic competence of future international lawyers and its components (content-based, professional and cognitive, operative and

activity-based, communicative and informational, personality-based and motivational) have been distinguished;

- the stages, organizational and procedural, as well as content-based peculiarities of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France have been identified;
- a model of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France has been build up which is formed by the following blocks: purpose-oriented (purpose, task and social demand of the contemporary society regarding training of an expert in international law), methodological (components of strategic competence, approaches within the framework of which it is formed, principles and rules), organizational and procedural (organization forms, methods and means of training), content-based (knowledge, expertise, skills, academic courses and strategy types being formed) and control-and result-based (levels of well-formedness of strategic competence, criteria and indicators);
- implementation ways of ideas of the best French expertise regarding strategic competence formation of future international lawyers in the context of Ukrainian higher education institutions have been set out.

The object of the research is professional training of future international lawyers in the universities of France.

The subject matter of the research is the content, forms, methods and means of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France.

The aim of the work lies in identifying peculiarities of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France as well as substantiating implementation ways of progressive ideas of French expertise in Ukrainian higher education institutions.

The aim of the work determines solving the following *research tasks*:

5) to substantiate the essence and structure of strategic competence of future international lawyers and to design a criteria scale of its well-formedness assessment as based on the identified criteria and indicators;
6) to analyze theoretical and methodological fundamentals of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France;
7) to identify organizational and content-based peculiarities and design a model of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France;
8) to determine the ways of implementation of progressive ideas of French expertise in the conditions of Ukrainian higher education institutions.

In the course of solving the set tasks, a complex of theoretical and practical research methods has been applied:

theoretical: critical overview of domestic and foreign pedagogical, methodical, linguistic, and psychological sources, regulative documentation, educational programs, legislative acts regulating the activity of law faculties of France for generalization of theoretical data;

empirical: observation over the organization of teaching and learning process in the universities of France; mathematical methods of data calculation aimed at identifying a theoretical and practical component of professional training of future international lawyers in the universities of France.

Strategic competence of future international lawyers is understood as an integrated quality of those experts, which is based on dynamic integrity of theoretical knowledge, practical skills, expertise, abilities, personal qualities aimed at reasonable choice and practical application of effective strategies enhancing successful professional activity in the field of international law. The core components of strategic competence of international lawyers are as follows: content-based component of the strategic competence of future international lawyers is knowledge of basic laws and legal procedures, ability to search for arguments, to make speeches and legal documents; professional-cognitive component includes understanding the

functioning of communication and learning strategies; awareness of the essence of the profession; ability to demonstrate knowledge of technology, ability to select effective strategies to overcome stress, control and planning professional activities; ability to apply internationalization strategies and to work abroad; activity-operational component includes skills of work with the client, ability to give advice / consult; ability to protect the interests of the client or their position; ability to build proper argumentation; teamwork skills; ability to demonstrate public speaking ; communicative and information component involves the ability to search, analyze, synthesize and properly use information; written and oral communication skills in the native language, written and oral communication skills in one or more foreign languages; ability to persuade; ability to negotiate (particularly in the international environment); rhetorical skills, in particular the ability to deliver defensive speeches in court.

Approaches that ensure methodological and methodical substantiation of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France include: competence-based, activity-based, communicative, and interdisciplinary.

Disciplines of methodological orientation (methodological conferences, legal thinking and argumentation, methodology of legal texts analysis) as well as foreign language, second foreign language, rhetoric and public speaking, simulation of court sessions and international negotiations and legal clinic play an important role in the process of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France. The analyzed competence is effectively developed during professional internship.

Model of strategic competence formation of future international lawyers in the universities of France as based on relevant organizational and pedagogical conditions includes purpose-oriented (purpose, task and social demand of the contemporary society regarding training of an expert in international law), methodological (components of strategic competence, approaches, principles and rules), organizational and procedural (components of preparation, organization forms,

methods and means of training), content-based (fundamental professional theoretical disciplines, specialisation disciplines (core and electives), social disciplines and humanities, topics, challenges, communicative, behavioural and teaching strategies, relevant knowledge, skills, and abilities that form the basis for strategic competence of future international lawyers and are formed in the process of students undertaking the corresponding courses and disciplines, participating in apprenticeships, internships, and other extracurricular activities, training, workshops on public speaking and writing skills, professional ethics, law methodology, legal clinics, court hearing simulations, moot court competition, and litigation) and control-and-result-based blocks (levels of well-formedness of strategic competence, criteria and indicators) as well as the expected result: well-formed strategic competence of a future international lawyer.

Practical significance of scientific results lies in selecting and organizing materials for educational and methodical provision of the strategic competence formation of future international lawyers as based on the expertise analysis of the universities of France; outlining the ways of implementation of French expertise in the conditions of domestic higher education institutions; creating a training educational and methodical complex which includes the program of the academic discipline “Strategies of Oral and Written Communication in International Law” and the educational and methodical textbook “Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international”. Main postulates, results and conclusions arising from the thesis research have found their reflection in the process of development, substantiation and probation of the educational and methodical provision of the strategic competence formation process of future international lawyers. The developed methodical materials can be used by guarantors and developers of educational programs, teachers, directors of educational centres, postgraduates, and students. In particular, the proposed specialized course “Strategies of Oral and Written Communication in International Law” and educational and methodical textbook “Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international” for higher education seekers majoring in law contribute to the formation of readiness of

future lawyers to meet the demands of the contemporary society and foreign-language professional communication. The textbook “Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international” may be used in Ukrainian higher education institutions in teaching of such academic disciplines as “Foreign Language”, “Foreign Language for Professional Purposes”, “Legal French Language”, ‘Second Foreign Language”, “Second Foreign Language for Professional Purposes” and its particular thematic modules may be used in teaching of professional normative and selective academic disciplines.

Key words: professional training, lawyer’s professional competence, strategic competence, higher legal education of France, model of strategic competence formation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Писаревська О.В. Сучасна система вищої освіти Франції. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць.* 2019. Вип. 41. С. 50-56.

2. Писаревська О.В. Стратегічна компетентність у структурі професійної компетентності юристів-міжнародників (на прикладі досвіду університетів Франції. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць.* 2019. Вип. 42. С. 122-129.

3. Писаревська О.В. Методологічні аспекти формування стратегічної компетентності майбутніх юристів в університетах Франції. *Молодь і ринок: Науково-педагогічний журнал.* 2019. № 6(173). С. 152-158.

4. Писаревська О.В. Змістові особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції на практичних заняттях. *Інноваційна педагогіка: Науковий журнал.* 2020. Вип. 23, том 2. С. 75-81.

5. Писаревська О.В. Модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць.* 2020. Вип. 46. С. 25-33.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

6. Писаревська О.В. Проблема формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників університетах Франції як об'єкт теоретичного аналізу. *Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology*. 2020. VIII(91). Issue 227. P. 33-37.

7. Писаревська О.В. Критерії, показники та рівні сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology.* 2020. VIII(94). Issue 236. P. 65-69.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Писаревська О.В. Компетентісний підхід у системі вищої юридичної освіти Франції. *Комунікація у сучасному соціумі: Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 2018. С. 91-92.

9. Писаревська О. Деякі аспекти формування професійної компетентності юристів в університетах Франції. *Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 2019. С. 348-351.

10. Pysarevska O. Exploitation pédagogique des documents authentiques en classe de FOS (le cas des étudiants en droit international). *Langues, Sciences et Pratiques : Actes du 3ème Colloque international francophone en Ukraine*. Odesa, 2019. P. 183-184.

11. Писаревська О.В. Організаційно-процесуальні особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції на першому освітньому циклі. *Сучасні тенденції розвитку освіти й*

науки: проблеми та перспективи: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Львів, 2020. С. 117-122.

12. Писаревська О.В. Контрольно-результативний компонент формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. Львів, 2020. С. 90-95.

13. Писаревська О. Стратегії усної та письмової комунікації у міжнародному праві: навчальний посібник. Тернопіль, «Вектор». 2021. 163 с.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

14. Писаревська О.В. Становлення та структура педагогічної системи стратегічної комунікативної підготовки майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Звітна наукова конференція факультету педагогічної освіти : Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти.* Львів, 2020. Вип. 5. С. 70-72.

15. Писаревська О. Деякі аспекти сучасного стану вищої юридичної освіти у Франції. *Звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов: Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2019 рік,* Львів. 2020. С. 99-101.

16. Pysarevska O. Le composant de contenu en formation de la compétence stratégique des futurs spécialistes endroit international. *Langues, Sciences et Pratiques : Livret des résumés du 4ème Colloque International Francophone en Ukraine,* Lviv. 2020. P. 122-124.

17. Писаревська О. Особливості дистанційного навчання на юридичних факультетах Франції. *Звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов. Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2020 рік.* Львів. – 2021. С. 137-13.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗВО – заклад вищої освіти

СВОФ – система вищої освіти Франції

МП – міжнародне право

ПК – професійна компетентність

КК – ключова компетентність

СК – стратегічна компетентність

СКМЮМ – стратегічна компетентність майбутніх юристів-міжнародників

НКПС – Національний каталог професійних сертифікацій

LMD – License – Master – Doctorat

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ……..…16

ВСТУП……19

РОЗДІЛ І. Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції як педагогічна проблема…….27

1.1.Сучасна система професійної підготовки майбутніх юристів у Франції...27

1.2.Поняття і структура професійної компетентності майбутніх юристів-міжнародників. ……35

1.3.Стратегічна компетентність у структурі професійної компетентності юристів-міжнародників……..45

1.4.Теоретико-методологічні аспекти формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників…….79

Висновки до розділу 1……87

РОЗДІЛ ІІ. Організація, зміст та контроль процесу формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції……..91

2.1.Організаційно-процесуальні особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції…91

2.2. Зміст формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції…….…..140

2.3. Контроль за результатами формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції……170

Висновки до розділу 2…….185

РОЗДІЛ ІІІ. Ефективність формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції……..189

3.1. Модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції…….189

3.2. Шляхи адаптації ідей французького досвіду формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників до умов українських ЗВО…….. 200

Висновки до розділу 3…….……..211
ВИСНОВКИ……..215
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….222
ДОДАТКИ……...244

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку освіти і науки, які стають все більш глобалізованими та інтернаціоналізованими, у дослідженнях освітніх процесів неможливо обмежитися національними або регіональними кордонами. В Україні відбувається процес реформування вищої юридичної освіти, зумовлений необхідністю гармонізації українських освітніх програм з міжнародного права з міжнародними вимогами. Міністерством освіти і науки України представлено для загального обговорення «Концепцію розвитку юридичної освіти», відповідно до якої після закінчення навчання випускники повинні мати належний рівень сформованих навичок, умінь та здатностей, що дозволять їм у майбутньому ефективно здійснювати професійну діяльність.

В умовах міжнародного співробітництва, особливо у галузі міжнародного права, успіх багато у чому залежить від ефективної взаємодії між партнерами, міжнародними структурами, установами, організаціями тощо. Ефективна взаємодія, в свою чергу, неможлива без якісної професійної комунікації. Зважаючи на важливість професійної комунікації у сфері міжнародного права, до ключових компетнтностей для юристів-міжнародників, що надають можливість для повноцінної реалізації їх професійних функцій і ролей належать комунікативна та її складова – стратегічна, оскільки застосування цими фахівцями обмеженого стратегічного інструментарію часто є неефективним і не відповідає вимогам часу.

Результати оцінювання рівня сформованості стратегічної компетентності у студентів 3-го курсу спеціальностей «081 Право» та «293 Міжнародне право» ЛНУ ім. Івана Франка (2018р.) свідчать про недостатній рівень сформованості цільової компетентності у респондентів: 12 % - високий, 18% - середній, 48 % - базовий та 22% - нульовий рівень.

У контексті формування стратегічної компетентності, дослідження досвіду Франції, країни, що має давні традиції вищої освіти та ефективний методичний інструментарій формування професійної компетентності фахівців

з міжнародного права і її складових, вважаємо доцільним. Випускники французьких університетів відзначаються своєю конкуренздатністю на міжнародному ринку праці. Відтак, професійна підготовка майбутніх юристів-міжнародників у французьких університетах доводить свою високу ефективність, а перспективні ідеї французького досвіду можуть бути імплементовані у процес підготовки майбутніх юристів-міжнародників в українських ЗВО.

Французька вища освіта відзначається своєю відкритістю для іноземних студентів. Завдяки стипендіям уряду Республіки Франція талановиті українські студенти мають можливість продовжувати навчання у магістратурі та проводити науково-дослідну роботу під подвійним, франко-українським керівництвом, а згодом стажуватися у міжнародних фондах та організаціях, зокрема ООН, Раді Європи, Міжнародному суді з прав людини, Європейській комісії, представляючи та захищаючи інтереси української держави на міжнародному рівні та сприяючи її позитивному іміджу.

Проблема формування стратегічної компетентності була об’єктом досліджень багатьох українських та іноземних учених у різних галузях науки: педагогіці, міжнародному праві, філософії, лінгводидактиці, економіці та менеджменті. Особливості та тенденції розвитку вищої освіти Франції досліджували Ж. Атталі (J.Attali) [114], М.Баєн (M. Bayen) [118], О. Бочарова [14], А. Бьєнеми (A. Bienaymé) [121], А. Буасіно (A. Boissinot) [122], Г. Ле Бофер (G. Le Bofert) [168], Б.Вульфсон [17; 18], А. Джуринський [27], Л. Зязюн [35], Ж. Міно (J. Minot) [158], Ж. Одюк (J. Auduc) [115].

Проблемі формування професійної компетентності присвячені розвідки таких науковців, як Л. Антонюк [40], В. Бахрушин [9], Н. Микитенко [58], Н. Мачинська [57], Л. Морська [61], О. Пометун [86], Дж. Равен (J. Raven) [88]. Особливості професійної діяльності фахівців із права та зміст їх професійної компететності вивчали В. Бігун [10], Б. Дондеро (B. Dondero) [148], С. Гусарєв та О.Тихомиров [22], А. Жалинський [29], Д. Коровяковський [44; 45], Л. Кутрон (L. Coutron) [143], К. Левітан [52], М. Немитіна [66].

Сутність і структуру комунікативної компетентності досліджували Ф. Бацевич [8], М. Кейнел (M. Canale) та М. Свейн (M. Swain) [129], Д. Хаймс (D. Hymes) [161], а стратегічної компетентності - О. Антонова [5], Е. Біллісток (E. Bialystok) [120], З. Дьорней (Z. Dörnyei) та С. Турел (S. Thurell) [149], Л. Маріані (L. Mariani) [175], Дж. Літтлмор (J. Littlemore) [172], О. Задорожна [31], О. Никитенко [67],Т. Тимофеева [98] та ін. Комунікативні стратегії аналізували К. Каспер (K. Kasper) та Е. Келерман (E. Kellerman) [164], О. Винник [15] та ін.

Однак, здійснений аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що лише деякі аспекти досліджуваної проблеми були раніше проаналізовані науковцями, а процес формування стратегічної компетентності як складової професійної компетентності юристів-міжнародників в університетах Франції не був об’єктом окремого наукового аналізу. Відсутність ґрунтовного наукової розвідки, присвяченої зазначеній проблемі, зумовлює актуальність теми дослідження.

Теоретичний аналіз наукових праць з проблеми дослідження та наукове узагальнення теоретичного та практичного досвіду професійної підготовки майбутніх юристів-міжнародників університетах Франції та України дали змогу виявити низку суперечностей між:

– об’єктивною потребою суспільства в конкурентоспроможних фахівцях з міжнародного права з належним рівнем сформованості стратегічної компетентності та недостатньою теоретичною розробленістю й методичною забезпеченістю процесу формування стратегічної компетентності у майбутніх юристів-міжнародників в закладах вищої освіти України;
– потребою в обгрутнуванні педагогічних умов і визначенні шляхів реалізації кращих ідей французького досвіду та освітнім середовищем українських ЗВО юридичного профілю, зорієнтованим на репродуктивній стиль освітньої діяльності;

– домінуванням знаннєвої парадигми у навчанні майбутніх фахівців із міжнародного права в університетах України та необхідністю вдосконалення і модернізації наявних освітніх практик.

Є впевненість у тому, що ознайомлення із французьким досвідом у сфері формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників дозволить застосувати прогресивні ідеї цього досвіду в навчальному процесі українських закладів вищої освіти. Актуальність та недостатня дослідженість зумовили вибір теми дисертації: **«Формування стратегічної компетентності юристів-міжнародників в університетах Франції».**

Зв'язок з роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми «Ефективні методики та інноваційні технології викладання іноземних мов у контексті євроінтеграції: досвід та перспективи» (номер державної реєстрації 0120U102551) тематичного плану науково-дослідницьких робіт Львівського національного університету імені Івана Франка. Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 43/12 від 06.12.2017 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи і засоби формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції й обґрунтуванні шляхів реалізації прогресивних ідей французького досвіду в українських закладах вищої освіти.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання дослідження:**

1) обґрунтувати сутність та структуру стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників; визначити рівні її сформованості, відповідні критерії та показники;

2) проаналізувати теоретико-методологічні основи формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції;
3) виявити організаційно-змістові особливості й сконструювати модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції;
4) визначити шляхи реалізації прогресивних ідей французького досвіду в умовах українських ЗВО.

У процесі вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс теоретичних і практичних **методів дослідження:**

теоретичні методи: для узагальнення теоретичних даних з проблем дослідження критичний аналіз вітчизняних та іноземних педагогічних, методичних, лінгвістичних і психологічних джерел, нормативної документації, освітніх програм, законодавчих актів, що регламентують діяльність юридичних факультетів Франції;

емпіричні методи : спостереження за організацією навчального процесу у французьких університетах; математичні методи обрахунку даних із метою виявлення співвідношення теоретичної та практичної складових фахової підготовки майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

Експериментальна база дослідження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол №7 від 26.01.2021р.), Національного університету «Львівська Політехніка» (протокол № 8 від 04.02.2021р.), Закладу вищої освіти «Львівський університет бізнесу і права» (протокол №1 від 25.01.2021 року), Львівського торговельно-економіного університету (протокол №1 від 15.01.2021 року), Міжнародного гуманітарного університету (протокол №3 від 28.12.2020р.), (Додаток І).

Наукова новизна дослідження у тому, що у роботі вперше:

- науково узагальнено практичний досвід формування стратегічної компетентності у майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції:

визначено етапи (базовий, середній, професійний), проаналізовано організаційно-процесуальні особливості та зміст;

- сконструйовано модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції, яку формують блоки: *цільовий* (мета, завдання та соціальне замовлення сучасного суспільства щодо підготовки фахівця із міжнародного права), *методологічний* (структура стратегічної компетентності, підходи, принципи), *організаційно-процесуальний* (форми організації, методи та засоби навчання), *змістовий* (знання, вміння, навички, навчальні курси, стратегії, що формуються), *контрольно-результативний* (рівні сформованості стратегічної компетентності, критерії та показники), обґрунтовано педагогічні умови її реалізації;
- запропоновано шляхи реалізації ідей кращого французького досвіду щодо формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників у контексті українських закладів вищої освіти.

Конкретизовано поняття «стратегічна компетентність майбутніх юристів-міжнародників», у*точнено* його структуру (змістовий, професійно-когнітивний, дяільнісно-оперативний, комунікативно-інформаційний компоненти).

Подальшого розвитку набуло методологічне обґрунтування процесу формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників.

Практичне значення наукових результатів полягає у відборі і організації матеріалів на основі аналізу досвіду університетів Франції для створення навчально-методичного комплексу, що включає програму навчальної дисципліни «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві» та навчально-методичний посібник «Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international»; встановленні рівнів, критеріїв і показників сформованості стратегічної компетентності; окресленні шляхів реалізації французького досвіду в умовах українських закладах вищої освіти.

Посібник «Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international» призначенний для підсилення викладання таких дисциплін як

«Іноземна мова», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Французька юридична мова», «Друга іноземна мова», «Друга іноземна мова за професійним спрямуванням» здобувачам вищої освіти із правничих спеціальностей українських ЗВО і має на меті навчити студентів особливостям використання комунікативних стратегій фахового спілкування французькою мовою у сфері міжнародного права, основам професійної комунікації в усній та письмовій формах із використанням представлених мовленнєвих моделей, кліше, що дозволяють реалізувати ті чи інші комунікативні стратегії, а також підвищити загальний рівень володіння студентами французькою мовою за професійним спрямуванням.

Його окремі змістові модулі можуть використовуватися при викладанні фахових нормативних та вибіркових дисциплін, а основні положення, результати і висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані гарантами і розробниками освітніх програм, викладачами, керівниками освітніх центрів, аспірантами, студентами.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було представлено та апробовано на науково-практичних конференціях та колоквіумах різного типу, зокрема:

– *міжнародних:* II міжнародна науково-практична конференція «Комунікація у сучасному соціумі» (*Львів, 8 червня 2018 року*), Міжнародна науково- практична конференція «Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ» (*Київ, 16-17 листопада 2019 року*); 3ème Colloque international francophone en Ukraine « Langues, Sciences et Pratiques » (*Одеса, 3-4 жовтня 2019 року*); VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи» (*20 березня 2020 року*); VII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи» (*16 жовтня 2020 року*); Scientific and Professional Conference «Pedagogy and Psychocology In an Era of Increasing Flow of Information», Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, (*Будапешт, 3 травня 2020 року*); Scientific and

Professional Conference «Science without boundarie development in 21st century», Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, (*Будапешт, 30 серпня 2020 року*); 4ème Colloque international francophone en Ukraine « Langues, Sciences et Pratiques » (*Львів, 8-9 квітня 2021 року*);

– *всеукраїнській:* VI Всеукраїнська науково-методична конференція «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управлінської діяльності», КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» (*Херсон, 20 листопада 2020 року*).

Результати дослідження обговорювалися на:

звітній науковій конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2019 рік (*Львів, 6 лютого 2020 року*); звітній науковій конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2020 рік (*Львів, 4 лютого 2021 року*); І науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Педагогічна освіта у світі реформ та викликів» (*18-19 березня 2021 року*); засіданнях та науково-методичних семінарах кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (*2017-2021 р.р.*).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 15 одноосібних публікаціях авторки, з яких: 7 відображають основні наукові результати дослідження (з них 2 – публікації в закордонних наукових періодичних виданнях; 5 – в українських наукових фахових виданнях); 6 – апробаційного характеру; 3 – додатково висвітлюють результати дисертаційного дослідження.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (217 найменування, з яких – 107 іноземними мовами), 12 додатків на 176 сторінках. Загальний зміст дисертації складає 421 сторінку друкованого тексту, основний зміст викладено на 243 сторінках. Роботу ілюстровано 9 рисунками та 10 таблицями.

РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ФРАНЦІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У першому розділі дисертації здійснено аналіз системи професійної підготовки майбутніх юристів у Франції. З'ясовано й уточнено сутність понять «компетенція», «компетентність», «ключова компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність майбутнього юриста», «комунікативна компетентність», «стратегічна компетентність», ««стратегічна компетентність майбутнього юриста-міжнародника», «стратегії», «комунікативні стратегії». Досліджено структуру професійної компетентності та виявлено місце й роль стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників у цій структурі. Висвітлено взаємозв'язки стратегічної компетентності з іншими ключовими компетентностями у структурі професійної компетентності майбутніх юристів-міжнародників. Визначено та охарактеризовано компоненти стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції у парадигмі компетентнісного, діяльнісного, комунікативного та міждисциплінарного підходів.

1.1. Сучасна система професійної підготовки майбутніх юристів у Франції

Керівним органом сучасної централізованої системи вищої освіти у Франції (далі за текстом - СВОФ) є Міністерство вищої освіти, досліджень та інновацій. Франція має багатий досвід організації вищої освіти. Найстаріший з університетів, Сорбонна, був заснований у 1253 році. Станом на січень 2018 року у Франції функціонували 67 державних та 19 приватних університетів, 1

національний політехнічний інститут (Національний політехнічний інститут у Тулузі). Французький університет є установою, що має на меті передачу знань через надання вищої освіти, їх збереження (університетські бібліотеки), їх валоризація та продукування (дослідницька діяльність). Університети є державними установами, які керуються у демократичний спосіб й мають належну автономію. Доступ до університетської освіти мають особи з дипломом, що підтверджує здобуття середньої освіти (загальної, технічної чи професійної). У 2016 році 1,593 мільйони студентів записалися до університетів Франції серед загальної кількості студентів, що склала 2.5 мільйони. На юридичних спеціальностях щороку навчається близько 200 тис. студентів [148; 18].

На відміну від університетів, запис до яких відбувається без конкурсу за умови наявності диплому, що підтверджує здобуття середньої освіти, вступ до Вищих шкіл відбувається на конкурсній основі. Вища школа – це вищий навчальний заклад, вступ до котрого відбувається за конкурсом і який надає освітні послуги високого рівня. Підготовка до вступу до цих навчальних закладів відбувається у підготовчих класах (CPGE), які підпорядковуються Міністерству освіти, в той час як самі Вищі школи підпорядковуються відповідним галузевим міністерствам: сільського господарства, культури, оборони, індустрії, юстиції, здоров’я або самого Міністерства освіти, як Нормальні Вищі школи (École normale supérieure). У 2018 році Об’єднання Вищих шкіл (C.G.É) нараховувало 217 установ, серед яких 4 Нормальні Вищі школи, комерційні, інженерні, мистецькі вищі школи, школи адміністрування, політичних студій, судочинства і т.д.

Вимоги французьких та світових роботодавців до компетентностей фахівців з міжнародного права (далі за текстом – МП) постійно розширюються і ускладнюються. У 2006 році Європейська Комісія уклала і схвалила Європейську рамку кваліфікацій (European Qualifications Framework) [154]. У Європейській рамці кваліфікацій прописані 8 кваліфікаційних рівнів через навчальні результати (знання, навички та компетентність), у яких під компетентністю розуміють здатність використовувати знання, навички та

особисті, соціальні і методологічні здібності у робочих або навчальних ситуаціях та у професійному й особистому розвитку. Диплом бакалавра (Licence) відповідає 4-му рівню та вимагає наявності фактичних та теоретичних знань в загальному контексті в галузі роботи чи навчання. В свою чергу, диплом магістра (Master) може відповідати 7-му та 8-му рівням. Сьомий рівень вимагає наявності вузькоспеціалізованих знань та їх критичного усвідомлення, а також знань із суміжних галузей. Певні знання знаходяться в авангарді знань у галузі роботи чи навчання, і складають основу для оригінальних думок та / або досліджень. Восьмий рівень стосується вузькоспеціалізованого диплома магістра (M2) і потребує наявності знань на найвищому рівні професійної галузі або галузі навчання на стику кількох галузей. Однак Франція використовує власну або національну систему класифікацій кваліфікацій, які можна перерахувати у загальній базі даних. Йдеться про Національний каталог професійних сертифікацій (далі за текстом – НКПС) (Répertoire national des certifications professionnelles, RNCP) [190]. НКПС регулюється статтею L6113-1 трудового кодексу закону № 2018-771 від 5 вересня 2018 р. [174]. Його управління здійснюється установою «France compétences», яка підпорядковується Міністерству праці, зайнятості та інтеграції з 1 січня 2019 р. Мета діяльності згаданої установи – надавати в розпорядження приватних осіб, підприємств і компаній постійно оновлювану інформацію про дипломи та професійні кваліфікації, а також про кваліфікаційні сертифікати, що входять до списків, складених національними спільними комісіями з працевлаштування. НКПС сприяє полегшенню доступу до роботи, управлінню людськими ресурсами та професійній мобільності. Кваліфікації, визначені НКПС, визнаються на території Франції та країн Європейського Союзу. З 2019 року рівні кваліфікацій НКПС виглядають наступним чином:

- рівень 1: початкова освіта (instruction élémentaire);
- рівень 2: неповна середня освіта (Brevet d’Études du Premier Cycle, BEPC);
- рівень 3: професійна передвища освіта (CAP-BP);
- рівень 4: повна середня освіта (BAC);

- рівень 5: неповна вища освіта (BAC+2);
- рівень 6: диплом бакалавра або магістра першого року (BAC+3/Licence et +4/Master 1);
- рівень 7: диплом магістра другого року та інженера (Master 2 et ingénieur);
- рівень 8: диплом доктора філософії або габілітованого доктора (doctorat, HDR).

СВОФ, відповідно до Болонської декларації [145], складається з 3-х циклів: 1) Бакалаврат/Licence, 2) Магістратура/Master, 3) Аспірантура/ Doctorat. Юридичну освіту у Франції можна здобути на юридичних факультетах університетів. Спеціальність «МП» також представлена у деяких Вищих школах, наприклад у Вищій Школі багатомовності та міжкультурної комунікації (ISIT La Grande École du multilinguisme et de l'interculturel) [163]. Університет Париж II Пантеон Асас (Université Paris II Panthéon Assas) є найпрестижнішим університетом Франції, що перейняв традиції Паризького університету. 80% студентів цього закладу вищої освіти навчаються на правничих спеціальностях [210]. Юридичні факультети є у більшості університетів. Після реформи триступеневої системи вищої освіти: бакалаврат-магістратура-аспірантура (LMD (Licence – Master – Doctorat)), розпочатої у 2002 році й спрямованої на модифікацію системи французької вищої освіти з метою її адаптації до європейських стандартів, підготовку юристів можна умовно розділити на три відповідні блоки.

Опанування програми бакалаврату/Licence триває впродовж трьох перших років навчання в університеті. Вступ можливий після закінчення середньої школи і отримання диплому про середню освіту (baccaleuréat). Цей період розділено на шість семестрів. Перший семестр присвячено вивченню права, основам приватного та публічного права. У другому семестрі вивчається конституційне та цивільне право, історія права та інституцій. У третьому семестрі вивчається зобов'язальне право, кримінальне право, право державних фінансів. У четвертому семестрі вивчається майнове, адміністративне та європейське право. У кожному семестрі студентам пропонується перелік

додаткових вибіркових курсів. Навчальна програма третього курсу (п'ятий і шостий семестри) укладена таким чином, щоб студент міг обирати спеціалізацію, а відтак – базові і вибіркові курси. Існує можливість обрання двох спеціалізацій:

- публічне право (адміністративний спір, міжнародне приватне право, право адміністративно-територіальних утворень тощо);
- приватне право (підприємницьке право, цивільний процес, трудове право, цивільне право тощо).

Диплом бакалаврату з права (Licence en droit) не надає можливості здійснювати юридичну практику чи проходити професійне стажування у пов'язаних галузях, проте надає доступ до наступного етапу навчання – магістратури. Вступ на навчання у магістратурі/Master (M1 або M2) відбувається на основі конкурсу успішності, оцінок та нагород студентів під час навчання за програмою бакалаврату. Тривалість навчання на магістерській програмі першого рівня (M1) становить один рік. Згідно із реформою LMD магістерські програми поділено на галузі знань та напрями. Галузі знань обирались університетами, перший етап відбору відбувся у 2003-2006 роках, згодом, у 2007 році, було затверджено національний перелік чотирьох національних галузей, які зафіксовано у Національному переліку спеціальностей (Cadre national des formations) відповідно до постанови 2014 року [112]. Існує чотири галузі знань для магістратури:

- мистецтво, філологія, мови;
- право, економіка, управління;
- гуманітарні та соціальні науки;
- науки, технології, здоров'я.

Диплом магістра першого рівня (M1) дозволяє випускнику вести юридичну практику, зокрема працювати юридичним консультантом на підприємстві, а також виконувати діяльність адвоката, судового пристава-виконавця, нотаріуса, судді. Цей диплом необхідний для складання іспиту на право ведення юридичної практики або з метою продовження навчання.

Програми спеціалізовані і надають можливість вивчати окремі галузі права – міжнародне, комерційне, публічне і т.д. Навчання орієнтоване на формування бази відповідних знань, навичок і умінь – складових професійних компетентностей (далі за текстом – ПК). Більшість студентів юридичних спеціальностей продовжують навчання на магістерській програмі другого рівня (М2) – магістр права другого року навчання. Як і для інших спеціальностей, магістратура з права другого рівня (М2) має два напрями:

- дослідницька магістратура (Master 2 finalité recherche), де увага приділяється, в першу чергу, науковій площині юриспруденції, наприклад, у галузі історії права, ділового, банківського, фінансового права та авторського права, європейського ділового права, міжнародного публічного права (Université Paris II Panthéon Assas) [210], права спадщини та інтелектуальної власності (Université de Poitiers) [212], фундаментального карного права (Université de Montpellier) [208];
- магістратура у вузькоспеціалізованій професійній площині (Master 2 finalité professionelle), де увага приділяється поглибленому вивченню МП (Université Paris Saclay [211], Université de Bordeaux [206], Université Grenoble Alpes [207]), міжнародного економічного права (Université Paris II Panthéon Assas [210]) і т.д.

Існує також поняття Master indifférencié (recherche et professionnel) – недиференційована магістратура, дослідницька і професійна водночас, яка має на меті гармонізувати освітню пропозицію з пропозиціями інших європейських країн, сприяти професійній інтеграції студентів дослідницької магістратури. Вперше такий тип магістратури було запропоновано університетом Реймса Шампань Арден у 2008 році [213].

Аспірантура з права/ Doctorat en droit є третім етапом триступеневої системи юридичної освіти, але це не єдина можливість здобуття вищого професійного ступеня для юристів. У Франції докторський ступінь є національним науковим ступенем, що призначається наказом міністерства. Щоб вступити у докторську школу, необхідно мати диплом магістра або

колишній диплом про поглиблену вищу освіту (фр. DEA, diplôme d'études approfondies). Для вступу на навчання до юридичної аспірантури часто необхідним є магістерський диплом другого рівня – дослідницький. Період навчання у аспірантурі складає три роки. Навчання відбувається у докторських школах при університетах та Вищих школах. Наприклад, Інститут політичних досліджень (SciencePo) [162], один із найпрестижніших навчальних закладів Франції, пропонує аспірантуру з права, де докторська програма має на меті підготувати юристів, що у подальшому будуватимуть академічну та дослідницьку кар'єру у Франції чи за кордоном. Дисертаційне дослідження може бути написане французькою чи англійською мовами. На першому році навчання (D1) аспіранти працюють над розробкою наукового проекту та плану дисертаційного дослідження під керівництвом наукового керівника. Другий рік навчання (D2) відбувається за кордоном, кожен аспірант здійснює дослідження в одному із закладів-партнерів: Гарвардській школі права (Кембридж), Корнуелівській школі права, на юридичних факультетах університетів Мак Гіл, Турину, Франкфурта, Кіото і т.д. Третій рік навчання (D3) присвячено написанню дисертаційного дослідження, закритому та публічному захисту роботи. За схожою схемою відбувається навчання у докторській школі Університету Париж I Пантеон Сорбонна (Paris I Panthéon Sorbonne) [209], яка пропонує докторську програму з міжнародного, європейського та комунітарного права.

Проаналізовані вище ступені професійної підготовки юристів та відповідні їм кількості кредитів у СВОФ представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Ступені професійної підготовки юристів у СВОФ

Існують й інші програми для здобуття вищого професійного рівня юристів певних напрямів – адвокатів, нотаріусів, магістратів, корпоративних юристів. Національна вища школа суддівства (École nationale de la magistrature) [152] у Бордо здійснює підготовку суддівського корпусу. Корпоративні юристи підвищують кваліфікацію за програмою DJCE (Diplôme de juriste conseil d'entreprise), котра надає необхідну теоретичну і практичну підготовку висококваліфікованих фахівців як для практичної діяльності, так і для дослідницької. Майбутні адвокати навчаються у регіональних Центрах професійної підготовки адвокатів (Centre régional de formation professionnelle des avocats CRFPA) і отримують диплом адвоката CAPA, майбутні нотаріуси – у Національному центрі професійної нотаріальної підготовки (Centre National de l'Enseignement Professionnel Notarial (Le CNEPN) [131].

Система професійної підготовки у Франції – складна освітня система, спрямована на формування фахівців, здатних надавати якісні юридичні послуги на усіх рівнях. У Франції, як і у багатьох інших країнах, спеціалісти у галузі вищої освіти стурбовані процесом адаптації університетської освіти до реалій соціо-економічного середовища. Відтак навчання, що відбувається у парадигмі компетентнісного підходу і сприяє формуванню ПК, добре сприймається на таких факультетах, як юридичні, оскільки ці факультети традиційно вважаються такими, що навчають фаху і це навчання дозволяє студентам одразу адаптуватися до ринку праці й інтегруватися у професійне середовище, застосовуючи усі набуті під час навчання компетентності.

Визначенню поняття і структури професійної компетентності майбутніх юристів-міжнародників (далі за текстом – ПКМЮМ) присвячено наступний підрозділ дисертації.

1.2. Поняття і структура професійної компетентності майбутніх юристів-міжнародників

За Національним освітнім глосарієм [63; 29], компетентність / компетентності (competence, competency / competences, competencies) – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Компетентності лежать в основі кваліфікації випускника і розглядаються як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності [63; 28-29].

Компетентність людини – спеціально організований і структурований комплекс знань, умінь, навичок і ставлень, що формуються у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати і розв’язувати, незалежно від контексту чи ситуації, проблеми, характерні для певної сфери діяльності [63; 64].

За Я. Крупським компетентність – рівень освіченості, що характеризується здатністю вирішувати завдання у різних сферах життєдіяльності на базі теоретичних знань [49; 7]. Можна умовно виділити два рівні компетентності: загальнокультурна та методологічна. Загальнокультурна компетентність – рівень, достатній для самореалізації особистості, орієнтації в її культурному просторі. Методологічна компетентність – рівень освіченості, достатній для самостійного творчого вирішення світоглядних і дослідницьких завдань теоретичного або прикладного характеру в різних сферах життєдіяльності.

На думку Дж. Равена (J. Raven), компетентність – здатність особи до виконання конкретної дії в певній галузі діяльності, яка включає способи мислення, знання, навички та готовність бути відповідальним за свої вчинки [88; 5].

Гі ле Бофер (G. Le Boffer) розглядає «компетентність» професіонала як його здатність керувати сукупністю професійних ситуацій, тобто діяти компетентно і ефективно, від «компетенцій», які потрібно комбінувати і

активізовувати щоб керувати цими ситуаціями. Таким чином, компетентності є частиною особистих ресурсів (знань, навичок, людських якостей, досвіду) і походять із оточення особистості (сукупність даних, люди, які виступають ресурсом) [168; 31]. На його думку, ПК займає першочергове місце у потребах підприємств та індивідів, виступає ключовим ресурсом у набутті ефективності й основною перевагою у конкурентному середовищі. Капітал компетентностей став необхідним, щоб якнайкраще керувати своєю професійною мобільністю та цінністю на ринку праці.

На основі здійсненого аналізу джерел [10; 29; 44; 45] під ПК юриста розуміємо сформованість цілісного комплексу знань, умінь та навичок, психологічних якостей та професійних можливостей, уміння використати ці знання, навички і досвід в конкретних умовах, досягнувши при цьому максимально позитивного результату. Вона передбачає поєднання здатності фахівця до творчого розв’язання проблем і наявність професійних умінь.

На думку Г. Бунка (G. Bunk), ПК передбачає володіння необхідними знаннями, навичками, уміннями і здібностями у певній професії, здатність самостійно і гнучко вирішувати робочі завдання, а також спроможність і готовність співпрацювати у своєму професійному оточенні та в організації [128]. Отже, поняття ПК передбачає здатність уміло володіти компетенціями на основі засвоєння необхідних спеціалізованих галузевих знань, навичок, умінь, здатностей та професійного досвіду. Це також надання повноважень посадовій особі у певній юридичній галузі, яке є виправданим правомочністю застосувати ці знання, навички, уміння, досвід, а також здатність найкращим чином виконувати свої повноваження.

На думку К. Левітана, юридична освіта – це процес безперервного особисто-професійного становлення юриста у соціокультурному розвиваючому просторі навчального закладу, результатом якого є досягнутий рівень ПК, що дозволяє якісно вирішувати професійні задачі [52; 236]. Науковець стверджує, що ПК – результат юридичної освіти, який полягає у досягненні високого рівня самосвідомості, в наявності системи потреб-здатностей до соціокультурного

самовизначення і творчої самореалізації в життєво-професійних ситуаціях [52; 236]. ПК – це інтегративна якість особистості фахівця, що здобув освіту певного ступеня, яка виявляється у його готовності та здатності до успішної професійної діяльності із урахуванням її соціальної важливості. Зміст і структура ПК багато в чому визначаються специфікою і структурою професійної діяльності. Отже, компетентний юрист – це фахівець, що розуміється на юриспруденції і має право, на основі спеціальних знань, вмінь, навичок, обов'язків та повноважень здійснювати юридичну діяльність [52; 236].

Сучасний юрист повинен знати законодавство, етичні та правові норми, бути здатним вести професійну діяльність в іншомовному середовищі, вміти організовувати свою роботу на науковій основі, володіти методиками збору, зберігання та обробки інформації, зокрема за допомогою комп'ютерних технологій, бути здатним поставити мету та окреслити задачу, пов'язану із реалізацією професійних функцій, бути готовим до співпраці із колегами у колективі, знати управлінські методи й уміти їх використовувати, вміти організовувати роботу підлеглих, знаходити управлінські рішення тощо. Сучасні французькі фахівці у галузі юридичної освіти виділяють чотири основні сфери застосування ПК юристів: загально юридичні компетенції, бізнес-компетенції, поведінкові та цифрові компетенції [148; 10]. У сфері загально юридичних компетенцій спостерігається розширення поля юридичної проблематики: поява нових галузей, як наприклад МП навколишнього середовища, право власності на інформацію та правовий захист баз даних, юридичний комплаєнс та значне ускладнення робочих ситуацій. Все більш успішними останнім часом, на противагу колишнім мультифункціональним установам, стають юридичні кабінети, працівники яких володіють специфічними компетенціями: ісламські фінанси, будівельне право, інтелектуальна власність. Таким чином, сучасний французький юрист повинен здобувати нові загальноюридичні компетенції і безперервно підвищувати наявну кваліфікацію, тобто безперервно навчатись.

Щоб розуміти цілі та задачі клієнтів, спеціаліст у галузі права повинен володіти палітрою вмінь, які матимуть вплив на фінальне вирішення справ. Знання геополітики, економіки, фінансів, системи оподаткування, бухгалтерії, маркетингу дозволяє юристу виступити справжнім бізнес-партнером для своїх клієнтів, а не лише технічним працівником, що є компетентним лише у своїй сфері.

С. Гусарєв та О. Тихомиров переконані, що ПК юриста – це властивість юридичної практичної діяльності, що є похідною від компетентності, під якою, як правило розуміється визначена чи закріплена законом, іншим нормативним актом сукупність професійних функцій, завдань, повноважень посадової особи або іншого суб'єкту професійної діяльності [22; 114]. Компетентність – це також володіння суб'єктом спеціальними теоретичними та практичними знаннями, вміннями та навичками, що дозволяють повно, точно, ефективно реалізовувати компетенцію, якісно і кваліфіковано здійснювати професійну діяльність. Компетентність юриста означає наявність правових та інших спеціальних знань, навичок і умінь, професійного досвіду, які набуваються внаслідок професійної підготовки та здійснення професійної діяльності. Компетентне ведення юридичної справи складається із розслідування та аналізу фактичної інформації, правових елементів проблеми, застосування необхідних методів та процедур, адекватної підготовки, що відповідають стандартам професійної діяльності [22; 115].

Із здійсненого аналізу витікає, що юридична освіта спрямована на формування ПК юриста. Як було зазначено вище, навчання відбувається поетапно: бакалаврат (Licence), магістратура (Master), аспірантура (Doctorat). Для кожного ступеня характерним є перелік компетентностей, що їх здобуде студент по завершенні цього ступеня. У СВОФ існують поняття «mention» та «parcours». «Mention» означає галузь знань й спеціалізацію, а «parcours» – вибір траєкторії навчання всередині спеціалізації. Наприклад, якщо йдеться про цикл бакалаврату (Licence – перші три роки навчання: L1, L2, L3), існує спеціальність Право, Економіка, Управління, спеціалізація – Право.

Постанова Міністерства освіти Франції від 22 січня 2014 року встановлює національні освітні рамки для видачі дипломів рівня бакалавра (Licence) [112]. Диплом освітнього рівня бакалавр (Licence) підтверджує здобуття фундаменту знань та компетентностей у предметному та багатопредметному полі. Навчання на першому освітньому циклі бакалавр (Licence) ознайомлює студента із процесом продукування знань, основними цілями і засобами їх досягнення у дослідженнях та науковими методами відповідної галузі знань. Перший освітній цикл бакалавр (Licence) готує студента до початку професійної діяльності та, водночас, до подальшого навчання [112]. Ця постанова точно формалізує, з одного боку, зв'язок «навчання-дослідження», який повинен дозволити студенту розвинути критичне мислення та набути спосіб міркування, адаптований до його спеціальності, а з іншого – пояснює подвійну функцію диплома: інтеграція до ринку праці та можливість продовження навчання. На цій підставі, за допомогою «Рамок компетентностей для спеціальностей рівня бакалавр (Licence) [112], визначаються цілі навчання, очікувані компетентності, що мають бути набутими студентами підчас навчання. «Рамки компетентностей для спеціальностей рівня «Licence» є основним елементом взаємозв'язку навчання з професійним світом.

«Рамки компетентностей для спеціальностей рівня «Licence» переглядаються що п'ять років комітетом при Міністрі з питань вищої освіти для повної відповідності вимогам ринку праці. Освітній рівень «Licence» спирається на загальнонаціональні цілі, визначені «Рамки компетентностей», де перелічено предметні, мовні, трансверсальні та перед-професійні компетентності, що їх має набути особа, яка володіє дипломом освітнього рівня «Licence». У 2011-2012 рр. було випрацьовано «Рамки компетентностей для спеціальностей рівня «Licence» для двадцяти галузей знань, після чого відбулися публічні обговорення за участі освітніх закладів.

«Рамки компетентностей для спеціальностей рівня «Licence» від 2012 р. визначають компетентність, як «доведену здатність застосовувати організовану сукупність знань, вмінь та настанов, що дозволяє здійснити певну кількість

завдань». Таке визначення вказує на різноманітність природи її складових, інтеграцію набутих властивостей для того, щоб ці властивості могли функціонувати у професійному контексті.

Щодо різноманітності, можна з упевненістю стверджувати, що жодна компетентність не складається з одного типу ресурсів (засобів, щоб діяти). Потрібно якнайкраще ідентифікувати ці ресурси та спосіб їх побудови щоб компетентність легко виявлялася. Компетентності визначаються, також, як здатність до дії у конкретній ситуації, що припускає наявність знань, вмінь та певної поведінки. Різноманітність ресурсів вимагає певного часу для їх застосування, тому компетентність не може розглядатися як результат закінчення певного навчального курсу чи предмету. Навпаки, йдеться про сталу сукупність результатів, яка є наслідком довгої і різноманітної роботи протягом навчання на першому бакалаврському освітньому циклі (Licence). Кожна складова компетентності повинна бути інтегрованою, а не просто накладеною на попередню. Кожний елемент формування компетентності тісно пов’язаний з іншими елементами, таким чином компетентність мобілізує інші, вже сформовані елементи.

Як уже зазначалося у підрозділі 1.1, диплом про вищу освіту бакалаврського рівня підтверджує набуття знань, які складають наукову, методологічну, технічну та культурну базу, що є необхідною для продовження навчання на здобуття ступеня магістра або для початку професійної діяльності.

Така база полягає у:

- основних і суміжних предметних компетентностях, що дозволяють роботу із проблематикою, властивою для даної галузі знань через мобілізацію наукових концептів, використання теоретичних баз, методів та технік. Ці компетентності дозволяють включити знання методології наукових досліджень й відповідні уміння до системи знань й умінь;
- загальних компетентностях, що формуються у процесі вивчення навчального курсу і властиві саме цьому рівню вищої освіти, а саме передпрофесійних компетентностях, що дозволяють виявити потенційне поле

застосування набутих знань, умінь та навичок всередині даної професійної галузі, створити професійний проект й ідентифікувати навчальні курси, що дозволять реалізувати цей проект; та трансверсальних компетентностях, що підтверджують здатність до самостійної роботи та аналізу, здатність брати участь у спільних проектах, здатність до критичного мислення та вправної міжособистісної комунікації, чи то шляхом спілкування французькою професійною мовою, чи принаймні однією із іноземних мов.

Цей перелік доповнюється сукупністю наукових, методологічних та технічних компетентностей, сформованих протягом трьох років навчання за програмою бакалаврату під час опанування типових навчальних курсів.

«Рамки компетентностей для спеціальностей рівня «Licence» визначають чотири типи компетентностей, необхідних для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра:

1) предметні компетентності, в першу чергу в основній чи основних дисциплінах, в деяких випадках, у споріднених дисциплінах, і у разі необхідності – у ознайомчих дисциплінах для набуття загальної культури та розширення світогляду;

2) мовні компетентності, що полягають у здатності читати, писати та висловлюватися усно та письмово на як мінімум одній іноземній мові;

3) трансверсальні або похідні компетентності, такі, як здатність до аналізу та синтезу, до усного та письмового висловлювання, до індивідуальної чи колективної роботи, до управління проектами, до виявлення та використання необхідних інформаційних та документальних ресурсів, у т. ч. комп’ютерних;

4) перед-професійні компетентності, що базуються на обізнаності у галузях знань, поєднаних із навчанням, і полягають у здатності до створення індивідуального професійного проекту студента та у його здатності використати набуті знання і вміння у професійному контексті.

Предметні компетентності передбачають, що студенти повинні:

- вміти визначати фундаментальні концепти внутрішнього, європейського та МП у юридичному тексті та розмістити їх в історичному вимірі;
- вміти вправно користуватися засадами юридичного аналізу щоб прочитати юридичний текст, рішення юстиції, ідентифікувати правові норми, що можуть бути застосовані, юридичну кваліфікацію фактів і умови контролю;
- вміти визначати місце права осіб, підприємств, адміністрацій та їх персоналу у політичному, економічному та соціальному контексті;
- вміти застосовувати основні бухгалтерські, фінансові та податкові норми, що можуть бути застосованими до підприємств, адміністрацій та держави;
- вміти ідентифікувати у документі способи юридичного врегулювання конфліктів (скарги до адміністративних установ, посередництво, медіація, суди).

Передпрофесійні компетентності передбачають, що студенти повинні:

- вміти визначати та розміщати свою роль та функції в середині організації, щоб адаптуватися та проявляти ініціативу;
- ідентифікувати процес створення, поширення та оцінювання знань;
- поважати етичні принципи, принципи професійної етики та із повагою ставитися до навколишнього середовища;
- вміти працювати як в команді, так і самостійно та проявляти відповідальність на користь професійному проекту;
- вміти ідентифікувати та виявляти професійне поле діяльності, пов’язане із спеціальністю диплома та можливі шляхи досягнення успіху у цій сфері;
- вміти характеризувати та цінувати власну ідентичність, свої компетентності та свій професійний проект в залежності від контексту;

- мати багатовимірне бачення ситуації, вміти адекватно оцінити себе та переосмислити свою діяльність, щоб навчатися.

Трансверсальні та мовні компетентності передбачають, що студенти повинні:

- вміти використовувати необхідні інформаційні та цифрові засоби, знати правила цифрової безпеки щоб здобувати, опрацьовувати, створювати та розповсюджувати інформацію та співпрацювати всередині та назовні організації;
- вміти ідентифікувати та обирати різні спеціалізовані ресурси щоб підтверджувати документальними даними предмет своєї діяльності;
- вміти аналізувати та синтезувати дані для їх подальшого використання;
- вміти створити відповідну аргументацію, спираючись на здатність критично мислити;
- вміти вправно використовувати різні стилі та регістри усного та письмового мовлення французькою мовою;
- розуміти на достатньому рівні та вміти висловлюватися усно та письмово принаймні однією іноземною мовою [112].

Як уже згадувалося у підрозділі 1.1, навчання з метою здобуття ступеня магістра (Master) для спеціальностей у галузі МП відбувається, зазвичай, на базі диплому рівня «Licence» зі спеціальності «Право». У процесі здобуття ступеня магістра відбувається розподіл на професійну та дослідницьку магістратуру. Відповідно і компетентності, сформовані по завершенні цього навчального рівня відрізняються. Наприклад, навчання у магістратурі за спеціальністю «Міжнародне публічне право» у дослідницькій магістратурі має на меті підготувати фахівців, що зможуть продовжувати науково-дослідницьку діяльність у аспірантурі, але також і працювати у міжнародних організаціях світового та регіонального рівнів, неурядових організаціях, згодом у дипломатичних установах тощо. Тому основними компетентностями таких

випускників є здатність до синтезування інформації та академічного письма, здатність опрацьовувати справи по міжнародних судових спорах, вміння представляти справу усно, захищати справу у суді, розуміння цілей та засобів їх досягнення, викликів у міжнародному масштабі. Йдеться про підготовку фахівців, які, незважаючи на сферу їх майбутньої професійної діяльності (дослідницьку чи практичну), будуть здатні використати основні знання та застосувати відповідну методологію для вирішення складних професійних задач у сфері приватного та публічного МП.

Навчання у професійній магістратурі за спеціальністю «Міжнародне публічне право» формує наступні компетентності:

1) загальні та актуальні знання у галузі міжнародного приватного та публічного права, а також відповідні знання у численних предметних полях цієї спеціальності;

2) розуміння взаємодії між міжнародним, національним (внутрішнім) та європейським правом;

3) здатність спілкуватися усно та письмово у аргументований та документально підтверджений спосіб на теми, що належать до проблематики міжнародного приватного та публічного права;

4) методологічна точність у використанні документальних ресурсів у міжнародному приватному та публічному праві;

5) вміння, що визначають власника диплома ступеня «Магістр» як компетентного співрозмовника та діяча у галузі міжнародного приватного та публічного права.

Здійснений аналіз дозволяє стверджувати, що ПКМЮМ інтегрує велику кількість компонентів – відповідних знань, навичок, умінь, здатностей, досвіду діяльності, ставлень до предмету діяльності.

Уміння ставити та розв’язувати стратегічні цілі та задачі є сьогодні однією з ключових компетентностей юристів-міжнародників. Аналізу сутності й структури стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників (далі за текстом – СКМЮМ) присвячено наступний підрозділ дисертації.

1.3. Стратегічна компетентність у структурі професійної компетентності юристів-міжнародників

Науковці акцентують, що окрім суто професійних складових, ПК юриста також складають такі її компоненти, як: інтелектуальний, управлінський, соціальний, мовленнєвий, суспільно-корисний, продуктивний, автономізаційний, міжкультурний і стратегічний [22]; [29]; [44]; [45]. Програмний результат професійної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти складають не лише професійні, а й загальні/ключові компетентності. Відповідно, формуванню ключових компетентностей (далі за текстом – КК) відводиться значна роль, про що свідчать як документи Ради Європи, ЮНЕСКО, так і українські освітні документи, зокрема «Закон України про вищу освіту» [33] та «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [64].

У документах рекомендаційного характеру Ради Європи від 1996 р. перелік ключових компетентностей зазнавав певних змін. У переліку вагомих якостей фахівців від 2006 р. компетентності визначені як поєднання знань, навичок і ставлення відповідно до контексту [142]. КК є такими, що їх потребує кожен індивідуум для особистих досягнень і розвитку, активного громадянства, соціальної інклюзії та працевлаштування.

Рамкові Рекомендації визначили вісім КК (табл. 1.1) [142]:

1) спілкування рідною мовою;
2) спілкування іноземними мовами;
3) математична компетентність та основні компетентності у природничих і точних науках;
4) цифрова компетентність;
5) навчання вчитись;
6) соціальна і громадянська компетентність;
7) почуття ініціативності та взаємодії;
8) культурна впевненість і самовираження.

У 2018 році Європейська комісія опублікувала пропозиції щодо оновлення переліку КК згідно рекомендацій Ради Європи, яка передбачила зміни у визначенні 8 компетентностей, що складають перелік, прийнятий у 2006 році. Запропоновані зміни щодо 8 КК полягають, в основному, у необхідності закцентувати на базових компетентностях (письмо та читання, знання іноземних мов та базові цифрові компетентності), а також на таких горизонтальних компетентностях, як креативність, здатність вирішувати проблеми, критичне мислення та здатність до комунікації (табл. 1.1) [142]. Ці компетентності сприяють можливостям індивідуума протистояти мінливості ринку праці, що постійно збільшується, а також швидкій еволюції суспільства. Окрема увага приділяється сприянню поширення навчання та здобуття професійного досвіду на підприємствах. Європейська Комісія рекомендує дозволити особам, що здобувають освіту, отримувати досвід у сфері підприємництва під час обов’язкового навчального курсу, а також впроваджувати освітні платформи, що об’єднуватимуть навчальні заклади та підприємства, створювати міні-підприємства у самих навчальних закладах. Наголошується також на необхідності покращення здобуття цифрових компетентностей, що мають відношення до науки, технології, інженерії, математики та заохочення до здобуття фаху у цих сферах, а також актуалізації самого визначення цифрової компетентності, що містить поняття, положення законодавства у цифровій сфері та кібер-безпеці. Окрема увага приділяється громадянським та демократичним цінностям, правам людини, громадянській та міжкультурній компетентності.

Перелік КК для освіти впродовж усього життя, згідно Загальноєвропейських рекомендацій 2018 року, є наступним (табл. 1.1) [142]:

1) грамотність;

2) мовна компетентність;

3) математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії;

4) цифрова компетентність;

5) особиста, соціальна та навчальна компетентність;

6) громадянська компетентність;

7) підприємницька компетентність;

8) компетентність культурної обізнаності та самовираження.

Таблиця 1.1.

Оновлення переліку КК для навчання впродовж життя

(згідно вимог Європейської комісії у 2006 та 2018 рр. [[142]])

2006	2018
1. Спілкування рідною мовою (Communication in the mother tongue)	1. Грамотність (Literacy competence)
2. Спілкування іноземними мовами (Communication in foreign languages)	2. Мовна компетентність (Languages competence)
3. Математична компетентність та основні компетентності у природничих і точних науках (Mathematical competence and basic competences in science and technology)	3. Математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії (Mathematical competence and competence in science, technology and engineering)
4. Цифрова компетентність (Digital competence)	4. Цифрова компетентність (Digital competence)
5. Навчання вчитись (Learning to learn)	5. Особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence)
6. Соціальна і громадянська компетентність (Social and civic competences)	6. Громадянська компетентність (Civic competence)
7. Почуття ініціативності та взаємодії (Sense of initiative and entrepreneurship)	7. Підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence)
8. Культурна впевненість і самовираження (Cultural awareness and expression)	8.Компетентність культурної обізнаності та самовираження (Cultural awareness and expression competence)

Цей перелік відображає ідеальну норму, спрямовану на кожного громадянина Європи в рамках національної освіти та освіти впродовж життя. Багато компетентностей переплітаються: аспекти, важливі для однієї групи будуть супровідною компетентністю чи базовою основою для формування іншої. Компетентність в основних фундаментальних навичках мови, писемності, рахуванні та в інформаційних і комунікативних технологіях є важливим фундаментом для навчання, тоді як навчання вчитись підтримує усі види навчальної діяльності. Критичне мислення, творчість, ініціатива, вирішення проблем, оцінювання ризику, прийняття рішення, а також конструктивне керівництво почуттями відіграють важливу роль у всіх вісьмох компетентностях [142]. Водночас, перелічені навички, уміння і здатності є складовими стратегічної компетентності (далі за текстом – СК) майбутніх фахівців.

У своїй більшості ці компетентності були впроваджені у національні системи освіти, зокрема у Франції ще до 2010 року. За даними Європейської Комісії, перелік КК 2006 року мав вплив на розвиток і вміст інших нормативних документів, як наприклад «Спільний фундамент знань, компетентностей та культури» [200], виданий Міністерством освіти Франції у 2015 році та «Фундамент знань та ключових компетентностей Cléa» [134], запроваджений соціальними партнерами. Сертифікація Cléa базується на єдиному для всіх сфер діяльності та професій переліку компетентностей, що може бути застосованим до будь-якої особи у будь-якому секторі діяльності на усій території Франції.

Зміни, що були внесені у 2018 році, базуються на результатах публічних опитувань і нарад, що проводилися у 2017 році і у яких взяли участь 500 учасників, що проживають на території Європейського Союзу. Запропоновані Європейською Комісією зміни спрямовані на визначення мовних компетентностей й модифікують компетентності «Спілкування рідною мовою» та «Спілкування іноземними мовами» на «Грамотність» та «Мовна компетентність». Йдеться також про інші лінгвістичні та комунікативні

компетентності, необхідні у багатомовному та мультикультурному середовищі, які роблять нечітким концепт «рідної мови».

Проаналізуємо детальніше компетентності, компоненти яких складають базову основу для формування СК майбутніх фахівців, у т.ч. майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

У «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Європейської Ради» від 12 грудня 2006 року [137] компетентність «*Спілкування рідною мовою»* визначалося як «здатність висловлюватись і тлумачити концепції, думки, почуття, факти та точки зору як усно, так і письмово (слухання, говоріння, читання і письмо), та реагувати лінгвістично у відповідний і творчий спосіб у повному обсязі асоціативних і культурних контекстів; в освіті та навчанні, роботі, вдома і у вільний час.

Цій компетентності відповідають важливі знання, вміння та настанови. Вміння спілкуватись є результатом надбання рідної мови, яке пов’язане із розвитком когнітивних навичок, що має індивід, як-то здатність інтерпретувати світ та мати відносини з іншими особами. Спілкування рідною мовою вимагає від кожного індивідуума знати лексику, функціональну граматику та мовні механізми. Воно включає знання основних принципів вербальної взаємодії, розуміння літературних та нелітературних текстів, основні ознаки різних стилів та рівнів мовлення, а також різноманітність мови і спілкування у різних контекстах. Людина повинна бути здатна спілкуватись як усно, так і письмово у різних комунікативних ситуаціях та вміти керувати власним спілкуванням, залежно від вимог ситуації. Ця компетентність також містить здатності розрізняти та використовувати різні типи текстів із метою досліджень, збирати та обробляти інформацію, використовувати засоби, формулювати і висловлюватись щодо чиїхось усних чи письмових аргументів у зручний спосіб відповідно до контексту. Позитивне ставлення до спілкування рідною мовою залучає схильність до критичного і конструктивного діалогу, оцінки естетичних якостей, бажання докладати зусилля, а також зацікавленість у спілкуванні з іншими. Це

додає впевненості у впливі мови на інших і потребі розуміти і послуговуватись мовою у позитивний та соціально відповідальний спосіб [137; 4].

Компетентність *«Спілкування іноземними мовами»* у 2006 році визначалася як така, що широко розділяє основні виміри вмінь спілкування рідною мовою: вона базується на здатності висловлювати і інтерпретувати концепції, думки, почуття, факти та точки зору як усно, так і письмово (слухання, говоріння, читання і письмо) та реагувати лінгвістично у відповідний і творчий спосіб у повному обсязі асоціативних і культурних контекстів (в освіті та навчанні, роботі, вдома і у вільний час) іноземними мовами, а також відповідно до соціальних і культурних передумов, оточення, потреб та/або інтересів. Важливими знаннями, вміннями і настановами у цій компетентності є вміння спілкуватись іноземними мовами, що вимагають знання словника, функціональної граматики та впевненості в основних типах вербальної взаємодії та норм мови. Важливим є знання суспільних умов, а також культурних аспектів і різноманітності мов. Необхідні вміння для спілкування іноземними мовами складаються із здатності розуміти розмовні повідомлення, ініціювати, підтримувати та узагальнювати спілкування і читати, розуміти та переказувати тексти відповідно до потреб особи. Особа має бути здатною відповідно використовувати засоби, а також додатково вивчати мови як частину освіти упродовж життя. Позитивне ставлення містить у собі оцінку культурного розмаїття, а також інтересу і зацікавленості в умовах та міжкультурному спілкуванні [137; 5].

Компетентність *«Математична компетентність та основні компетентності у природничих і точних науках»* формують дві складові, зокрема математична компетентність визначається як здатність розвивати математичне мислення та використовувати його для того, щоб вирішувати ряд проблем у повсякденних ситуаціях. Спираючись на уміння здійснювати обрахунки, володіння математичною компетентністю акцентує на мисленні й аналітичній діяльності, а також на відповідних знаннях. Математична компетентність містить, у різний спосіб, здатність та бажання використовувати

математичні формули думок (логічного та спонтанного мислення) і презентації (формули, моделі, конструкції, графіки, таблиці та діаграми). Важливими знаннями, вміннями і настановами у цій компетентності є добре знання чисел, розмірів і структур, основні операції і основні математичні презентації, розуміння математичних термінів і концепцій, а також впевненість у питаннях, на які математики можуть дати відповідь. Особа повинна володіти уміннями застосовувати базові математичні принципи і процеси у повсякденних контекстах вдома і на роботі, а також слідувати і оцінювати ланцюги аргументів. Особа повинна могти математично обґрунтовувати, розуміти математичний доказ і спілкуватися математичною мовою, а також використовувати відповідні засоби. Позитивне ставлення до математики базується на повазі до істини, бажанні шукати аргументи і оцінювати їхню відповідність.

Компетентність у природничих науках полягає у здатності і бажанні використовувати знання про закони природи і методологію їх застосування з метою пояснення закономірностей світу природи та виокремлення очевидних висновків. Компетентність у точних науках полягає у використанні знань і методології у відповідь на людські потреби і бажання. Компетентність у природничих і точних науках передбачає розуміння змін, спричинених людською діяльністю і відповідальність кожного індивідуального громадянина. Важливими знаннями, вміннями і настановами у природничих і точних науках є знання базових принципів природного світу, фундаментальних наукових концепцій, принципів і методів, технологій та технологічних продуктів і процесів разом із розумінням суті природничих та точних наук. Ці компетентності повинні давати особі можливість краще розуміти переваги, обмеження та ризики використання наукових теорій і сучасних технології у поєднанні із здатністю приймати рішення, цінностями, моральними питаннями, культурою тощо. Вміння містять у собі здатність використовувати та послугуватися технологічними знаряддями і ґаджетами так само, як і науковими даними, задля досягнення мети або прийняття певного (часто

очевидного) рішення чи висновку. Особа, також, повинна бути здатною розрізняти необхідні риси наукових запитів і мати здатність спілкуватися щодо висновків та висловлення думок, які з них випливають. Компетентність включає здатність до критичного оцінювання і допитливість, зацікавленість етичними питаннями та повагу як до безпеки, так і до сталого розвитку, зокрема розуміння і сприйняття процесів наукового і технологічного розвитку, що стосуються самого себе, сім'ї, спільноти і глобальних питань [137; 6].

«Цифрова компетентність» розглядається як впевнене і критичне використання інформаційних технологій у роботі, на дозвіллі та у комунікаціях. Основною складовою цієї компетентності є вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології: комп'ютер для отримання, оцінювання, збереження, створення, обміну та презентацій інформації, спілкування в соціальних мережах. Важливими знаннями, навичками і вміннями, що відповідають цифровій компетентності, є належне знання і розуміння природи, ролі і можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденному і приватному житті, у суспільстві і на роботі. Йдеться про основні функції комп'ютера, як-то обробка тексту, розрахунків, баз даних, збереження та керування інформацією, розуміння можливостей та потенційних ризиків, пов'язаних із використанням Інтернету та комунікації за допомогою електронних пристроїв (електронна пошта, мережеві ресурси) для роботи, дозвілля, обміну інформацією, співпраці у мережі. Особи повинні також розуміти, у чому інформаційно-суспільні технології можуть підтримувати творчість та інновації і бути свідомими проблем, пов'язаних із надійністю і законністю доступної інформації, знати правові та етичні принципи, пов'язані з використанням цих технологій. Важливими знаннями, вміннями і поведінковими тактиками у цій компетентності є вміння пошуку, відбору і опрацювання інформації, використання її у критичний та систематизований спосіб, водночас оцінювання її надійності й уміння відрізняти реальне від віртуального, ідентифікувати джерела і посилання. Індивідуум повинен володіти техніками для створення, презентації та розуміння складної

інформації, мати доступ до усіх наявних послуг Інтернету, демонструвати вміння їх шукати та використовувати. Особи також повинні могти використовувати інформаційно-суспільні технології для підтримки критичного мислення, творчості і нововведень. Використання цих технологій вимагає критичного і усвідомленого ставлення до доступної інформації і відповідального використання інтерактивних засобів. Зацікавленість в участі у спільнотах та соціальних мережах для культурних, громадських і /або професійних цілей поглиблює цю компетентність [137; 7].

Компетентність *«Навчання вчитись»* передбачає здатність здійснювати і продовжувати навчання, самому організовувати своє навчання, включно із ефективним керуванням часом й інформацією в індивідуальний та колективний спосіб. Ця компетентність включає знання власних навчальних потреб та певних методик навчання, здатність долати перешкоди на шляху до успішного навчання. Згадана компетентність передбачає, також, здатність набувати, опрацьовувати та засвоювати нові знання і навички, шукати і використовувати поради. Навчання вчитись заохочує студентів використовувати набутий навчальний досвід, щоб застосовувати нові знання і навички у різних контекстах: вдома, на роботі, у навчальному і виховному процесі. Мотивація та впевненість у своїх можливостях є базовими складовими цієї компетентності. Важливими знаннями, вміннями і здатностями у цій компетентності є наявність базових навичок, які роблять можливим подальше навчання: письмо, читання, рахування та володіння інформаційно-комунікаційними технологіями. На базі цих навичок особа повинна прагнути до набуття, отримання, використання та засвоєння нових знань і навичок, що вимагає ефективного керування своїм навчанням, кар’єрою, професійною діяльністю, а саме наполегливості у навчанні, здатності до концентрації під час довгого часового періоду і критичного мислення щодо мети свого навчання. Особа повинна бути здатною самостійно розподіляти час для навчання, виявляти самодисципліну, працювати в команді під час навчального процесу, вміти використовувати переваги роботи у неоднорідній групі і ділитися тим, чого навчилася. Особа повинна бути

здатною організувати своє власне навчання, адекватно оцінювати свою роботу, і у разі потреби, здійснювати пошук порад, інформації та допомоги. У разі, якщо навчання орієнтоване на кар'єрні цілі або конкретне працевлаштування, особа повинна знати, які компетентності, знання, навички та кваліфікації вимагаються. У будь-якому випадку компетентність «Навчання вчитись» вимагає від особи знання і розуміння найбільш ефективних навчальних стратегій, слабких і сильних сторін її навичок і кваліфікації, вона повинна вміти шукати відповідні освітні і кар'єрні пропозиції та використовувати наявну допомогу у цьому пошуку. Позитивне ставлення містить у собі мотивацію і віру у власні можливості для продовження успішного навчання впродовж життя. Навчання саме по собі і здатність особи долати перешкоди та змінюватися становлять позитивне ставлення, орієнтоване на вирішення проблем. До основних елементів позитивного ставлення належать: бажання використовувати навчальний досвід, попередній життєвий досвід, прагнення пошуку можливостей навчатися та застосовувати отримані знання, сформовані навички й уміння у різних життєвих ситуаціях [137; 8].

«Соціальна і громадянська компетентність» включає особистісні, міжособистісні та міжкультурну компетентності і стосується усіх форм поведінки, притаманної індивідууму. Сферою застосування згаданої компетентності є участь індивідуума у соціальному та професійному житті в об'єктивний та конструктивний спосіб у суспільствах, що все більше урізноманітнюються. До структури цієї компетентності входять уміння вирішувати можливі конфлікти. Громадянська компетентність дозволяє індивідууму брати участь у громадянському житті завдяки розумінню понять соціальних та політичних структур та активній громадянській та демократичній участі.

Соціальна компетентність пов'язана із особистим та колективним добробутом, який включає розуміння того, як особи можуть забезпечити собі оптимальний стан фізичного та психічного здоров'я, включно із матеріальним забезпеченням себе, своєї родини та найближчого соціального оточення, а також знання того, як здоровий спосіб життя може цьому сприяти. Для

соціальної активності й успішної міжособистісної комунікації важливими є знання правил поведінки та звичаїв, прийнятних у різних суспільствах і різних середовищах (наприклад, на роботі). Важливими знаннями, вміннями і здатностями у структурі цієї компетентності є, також, знання базових понять щодо індивідууму, групи, організації роботи, гендерних особливостей, рівності між статями, уникнення дискримінації, суспільства та культури. Важливо розуміти мультикультурні та соціально-економічні виміри європейських суспільств та спосіб, у який національна культурна ідентичність взаємодіє із європейською ідентичністю. Базові уміння цієї компетентності містять здатність до конструктивної комунікації у різних контекстах, уміння демонструвати толерантність, висловлювати і розуміти різні точки зору, вести перемовини, викликаючи довіру та виявляти емпатію. Особа повинна бути здатною керувати стресом і фрустрацією та виражати їх у конструктивний спосіб, встановлювати межі між професійною та приватною сферами. Ці компетентності базуються на настанові до співпраці, впевненості в собі та інтеграції. Особи повинні бути зацікавленими у соціально-економічному розвитку та міжкультурній комунікації і сприяти поширенню культурного розмаїття й поваги до інших, бути готовими долати упередженість та іти на компроміси.

Важливими знаннями, вміннями і настановами для громадянської компетентності є знання понять демократії, правосуддя, рівності, громадянськості та громадянських прав, їх формулювання у Хартії основних прав Європейського Союзу і у міжнародних деклараціях, їх застосування різними інституціями на місцевому, регіональному, національному, європейському та міжнародному рівнях. Ці компетентності включають розуміння сучасних явищ, основних подій та основних тенденцій у національній, європейській та світовій історії. Окрім іншого, потрібно сприяти усвідомленню цілей, цінностей та напрямів соціальних і політичних рухів. Розуміння євроінтеграційних процесів, структур, основних цілей та цінностей Європейського Союзу є основним. Необхідно знайомити тих, хто навчається, із

розмаїттям культурних ідентичностей у Європі. До умінь, що складають структуру громадянської компетентності, полягають уміння діяти разом з іншими у конкретний спосіб у публічній сфері, виявляти солідарність та зацікавленість у пошуку рішень проблем, що стосуються місцевої чи ширшої громади. Вони включають, також, критичне мислення, креативність та конструктивну участь у місцевих подіях та прийнятті рішень на всіх рівнях: місцевому, національному і європейському, як-то участь у виборах. Позитивне ставлення полягає у абсолютній повазі до прав людини, включно із принципом рівності, як базовим демократичним принципом, у цінування та розумінні відмінностей між системами цінностей різних релігій чи етнічних груп. Для цього потрібно виявляти відчуття приналежності до громади, країни, Європейського Союзу, Європи загалом та світу, а також бажання брати участь у прийнятті демократичних рішень на всіх рівнях, зокрема засвідчувати відчуття відповідальності і демонструвати розуміння спільних цінностей, необхідних для співіснування спільноти, таких, як повага до демократичних принципів. Конструктивна участь включає громадську діяльність, підтримку розмаїття та співіснування спільноти, участь у процесах сталого розвитку, готовність поважати цінності та приватне життя інших осіб [137; 9].

Компетентність «*Почуття ініціативності та взаємодії»* визначає здатність особи переходити від ідей до дій. Вона включає креативність, інноваційність, усвідомлення ризиків, здатність створювати та керувати проектами з метою реалізації цілей. Ця компетентність є перевагою для особи як у повсякденному житті вдома й у суспільстві, так і на робочому місці, оскільки робить її свідомою того контексту, у якому відбувається праця, і тих можливостей, що вона надає. Вона є фундаментом для здобуття кваліфікації і більш специфічних знань, яких потребують усі ті, хто веде соціальну або комерційну діяльність, або докладається до неї. Ця компетентність повинна включати розуміння етичних принципів та сприяти ефективному управлінню. Важливими знаннями, вміннями і здатностями, що складають структуру цієї компетентності, є здатність ідентифікувати запропоновані можливості для

приватної, професійної та/або комерційної діяльності, включно із можливостями ширшого аспекту, які стосуються середовища, у якому особа живе і працює, таких, як загальне розуміння принципів функціонування економіки, можливостей та викликів для працедавця та організації. Особи повинні бути свідомими етичної політики підприємств, та як її можна використовувати для загального добра, наприклад беручи участь у справедливій комерції чи будучи соціальним підприємством. Уміння, що входять до структури згаданої компетентності, включають уміння управління проактивними проектами (наприклад, здатність до планування, організації, управління (у т. ч. управління групами)), делегування обов'язків, аналізу, комунікації, звітності, оцінювання та підведення підсумків, представницькі уміння та уміння ведення ефективних перемовин, здатність працювати окремо та у співпраці із колективами. Важливим є уміння аналізувати свої сильні та слабкі сторони, оцінювати та брати на себе ризики, що вважаються корисними. Підприємницькі уміння характеризуються бажанням брати на себе ініціативу, здатністю демонструвати незалежність та новаторство у приватному та соціальному житті й на роботі. Вони включають, також, мотивацію та рішучість у реалізації особистих чи колективних цілей, включно на робочому місці [137; 8, 10].

Компетентність *«Культурна впевненість і самовираження»* полягає у розумінні й оцінюванні важливості творчого вираження ідей, досвідів і емоцій у різних формах, зокрема музиці, театральному мистецтві, літературі та візуальних мистецтвах. Культурні знання містять здатність до усвідомлення значення місцевої, національної та європейської спадщини та їх місця у світовому масштабі. Вони включають базові знання основних витворів культури і мистецтва, зокрема сучасної популярної культури. Ці знання є важливими для розуміння культурного та лінгвістичного розмаїття у Європі та інших регіонах світу, важливості та необхідності її захисту. Важливими для цієї компетентності вміннями є, водночас, оцінка і вираження: оцінка мистецьких творів і спектаклів та самовираження через різні ЗМІ завдяки особистим

здібностям. Ця компетентність передбачає, також, необхідність володіння здатністю порівнювати власні думки і творчі задуми із думками та творчими задумами інших осіб, знаходити у творчій діяльності соціальні та економічні можливості й використовувати їх. Культурне самовираження є важливим для розвитку креативних навичок, які можуть бути перетворені у різних професійних контекстах. Поглиблене розуміння своєї власної культури та відчуття ідентичності можуть становити основу для відкритого ставлення з повагою до розмаїття форм культурного самовираження. Під позитивним ставленням розуміють креативність, бажання розвивати своє відчуття прекрасного через особисті мистецькі практики та участь у культурному житті [137; 11].

На основі здійсненого вище аналізу, можемо стверджувати, що складові ПК сучасного юриста, як професійні, так і ключові, формуються на основі проаналізованих КК із переліку вимог Європейської Комісії [142]. Слід зазначити, що професійна діяльність юристів сьогодення здійснюється на перехресті різних сфер людського життя. Зокрема, останніми роками цифрова компетентність також стала важливою ключовою компонентою ПК юристів, оскільки на сьогодні спостерігається дуже швидке зростання у галузі юридичних технологій, галузі бізнесу у сфері інформаційних технологій, пов’язаних із автоматизацією юридичної допомоги [165]. Ці технології застосовуються у різних сферах юридичної діяльності – від простого користування та управління електронними юридичними документами до допомоги у прийнятті рішень, тобто застосування технологій для вирішення основних правових задач, що полегшують роботу юриста, як-от онлайн-сервіси, що пропонують типові рішення для певної категорії юридичних питань, сприяють комунікації між співробітниками та клієнтами. Вони можуть бути стандартизованими, до прикладу підготовка стандартних листів, контроль строків виконання задач, підготовка та аналіз типових договорів, аналіз попередніх судових рішень та оцінка перспектив у поточній справі. Такі технології суттєво полегшують роботу юриста, уміння їх правильно обирати і

використовувати, тобто цифрова компетентність допомагає у діяльності у сфері права, яке часто розглядається як певна сукупність даних. Уміння збирати, використовувати та правильно оцінювати інформацію також входять до КК юриста [165].

Окрім суто професійних навичок й умінь, формування ключових, зокрема й СК передбачає розвиток у студентів таких умінь комунікативної поведінки, як: уміння працювати у команді, керувати проектами, виступати у ролі фасілітатора чи медіатора, уміння міжособистісної комунікації, уміння ведення переговорів, уміння розуміти клієнтів. Організаторські навички також є невід'ємною складовою цієї професії.

Перелік КК – складових ПК дещо відрізняється у різних країнах. У Франції класифікація КК виглядає наступним чином [40; 24]:

- загальні/ключові компетентності (інструментальні та системні): аналіз та синтез, організація та планування, розробка і управління проектами; навчання, розв'язання задач, постановка задач; адаптація; управління інформацією; креативність;
- складові комунікативної компетентності: робота в команді (в т.ч. міждисциплінарна); лідерство; робота в міжнародному контексті; етичні зобов'язання; володіння мовами; комунікабельність;
- складові специфічних (спеціалізованих) компетентностей, що залежать від сфери діяльності й стосуються сфери професійно орієнтованого спілкування.

Узагальнення на основі здійсненого аналізу дозволяють стверджувати, що КК майбутнього юриста є: комунікативна, методологічна, етична та інформаційна.

Методологічна компетентність полягає у здатності студентів до аналізу і синтезу правових явищ. Етична компетентність включає здатність бути відповідальним за наслідки своєї професійної і соціальної діяльності. Інформаційна компетентність полягає у вмінні ефективно використовувати усі наявні інформаційні ресурси.

Оскільки науковці трактують СК як складову комунікативної компетентності майбутніх фахівців [58; 56], зупинимось детальніше на аналізі комунікативної компетентності. Як уже зазначалося, комунікативна компетентність належить до КК, які охоплюють широку сферу життя людини, і професійну зокрема й описує усі форми соціальних практик юристів у процесі вербальної і невербальної комунікації. Таким чином, в основі формування і розвитку комунікативної компетентності лежить процес комунікацій. Під комунікацією (фр. *communication*; лат. *communicatio* – повідомлення, передача) прийнято розуміти соціально обумовлений процес передачі і сприйняття інформації в умовах міжособистісного і масового спілкування [13; 14].

Ф. Бацевич розрізняє поняття «*спілкування*» й *«комунікація»*. Спілкування, на думку вченого, полягає у сукупності зв'язків і взаємодій людей, суспільств, об'єктів (класів, груп, особистостей), у яких відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками і результатами діяльності, і є більш загальним, в той час як комунікація (лат. *communico* – спілкуюсь з кимось*)* – смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії, обмін інформацією в різноманітних процесах спілкування. Учений виділяє контактну, інформаційну, спонукальну, координаційну, пізнавальну, емотивну, впливову функції спілкування та функцію налагодження стосунків [8; 27-28].

За О. Яшенковою, ефективна мовна комунікація – інформаційний обмін, який забезпечує досягнення комунікативних цілей та налагодження міжособистісних стосунків [110; 134].

Професійні комунікації – це специфічна форма взаємодії людей, що дозволяє їх спілкування, обмін думками, відомостями, ідеями і т.д. в процесі здійснення трудової діяльності в певній предметній області [13; 14].

Важливість комунікації у різних професіях не є однаковою. Однак, МП, як і решта юридичних спеціальностей, належать до сфери діяльності, де значимість успішної професійної комунікації є надзвичайно високою. Все, що робить юрист, є у полі взаємодії із іншими людьми, пов'язане із суспільством і втілюється у зверненнях до інших осіб і намаганнях вплинути на них. Йдеться

як про усну, так і про письмову форму професійно орієнтованого спілкування. Будь-який текст, написаний юристом, у підсумку має бути обговорений, узгоджений, опрацьований спільно, оприлюднений, доведений до відома. Судові справи розглядаються лише шляхом взаємодії юриста з іншими учасниками процесу, таким же чином відбуваються переговори із зацікавленими особами та доводяться до відома адресантів думки та рішення юристів [29; 166].

М. Немитіна наголошує на важливості комунікативної складової професії юриста, її значенні для професійного становлення та успіху. Юрист, який добре володіє промовою, має набагато більше можливостей в досягненні професійного успіху. Професійна мова юриста орієнтована на розуміння іншими людьми з метою впливу на їх свідомість і діяльність, а також на соціальну взаємодію (інтерв'ювання та консультування). Вона набуває важливого змісту і соціального значення: консультування особи, яка звернулася за правовою допомогою, підтримання обвинувачення або захисту у кримінальному процесі, обґрунтування позиції сторони в судовому процесі. Юрист зобов'язаний у своїй промові точно і відповідально відображати юридично значимі обставини справи, випадки і події в житті людей, зміст, сенс і значення правових норм. Юристу постійно доводиться вдаватися до різних мовних форм, а також оцінювати особливості мовної поведінки інших осіб [66; 53].

А. Жалинский розглядає наступні складові інструментарію професійної комунікації юристів:

а) мова і в цілому використання знакової системи, понятійний апарат, які повинні бути якщо не загальними, то, щонайменш такими, що сприймаються усіма учасниками взаємодії. На основі і в рамках спільної мови здійснюються вибір цілей, усвідомлення інтересів і формування позицій учасників взаємодії, тобто самого юриста-професіонала і його партнерів;

б) стратегія, тактика і манера поведінки юриста в процесі взаємодії, включаючи співвідношення переконання, навіювання, відбір і дозування аргументів;

в) визначення системи і меж поступок у процесі взаємодії, прийнятних результатів взаємодії, як для юриста, так і для його партнерів;

г) вибір відповідних умов взаємодії, включаючи місце, час, наявність сторонніх осіб і т.д. [29; 166].

Отже, на основі здійсненого аналізу можемо стверджувати, що важливими компетентностями для юриста є глибоке розуміння юридичних текстів, володіння юридичною термінологією, усне та письмове висловлювання, володіння юридичною методологією, отже комунікативна компетентність тісно пов’язана із професійною компетентністю юриста. Йдеться про уміння співвідносити мовні засоби із конкретними сферами, ситуаціями, умовами та метою спілкування, здатність доречно і правильно використовувати мову в різних ситуаціях спілкування.

Комунікативна компетентність – здатність ефективно спілкуватися рідною або іноземною мовами. Її складовими науковці вважають [58; 48-57]:

1) мовну (лінгвістичну) компетентність: уміння інтерпретувати та правильно застосовувати граматичні й лексичні правила у ситуації комунікації;

2) соціолінгвістичну компетентність: уміння інтерпретувати та правильно застосовувати різні типи мовлення залежно від ситуації комунікації;

3) соціокультурну компетентність: уміння інтерпретувати та правильно застосовувати культурні коди, пов’язані із ситуацією комунікації;

4) референтну компетентність: уміння інтерпретувати та правильно застосовувати сфери досвіду, об’єкти та їх взаємовідносини у ситуації комунікації;

5) СК: уміння використовувати вербальні і невербальні стратегії, щоб утримувати контакт із співрозмовниками і керувати актом комунікації в залежності від намірів мовця.

Популярна у 60-х рр. XX ст. структуралістська модель компетентності Р. Лейдо (R. Lado) та Дж. Б. Керолла (J.D. Caroll) [166] акцентувала на вимірюванні компетентності уміннями пояснювати певні явища, процеси, елементи, а не її прагматичною цінністю. Комунікативна перспектива

розширила трактування поняття «компетентність» і закцентувала питання перегляду її структури. Модель, запропонована Р. Лейдо (R. Lado) та структуралістами, перестала представляти вичерпне визначення компетентності. Визначення комунікативної компетентності, запропоноване М. Кенейлом (M. Canale) та М. Свейн (M. Swain) у 1980 році [129], містить чотири її складові: лінгвістичну, соціо-лінгвістичну, дискурсивну та стратегічну. Аналізуючи ці складові комунікативної компетентності можна побачити, що більше не йдеться лише про лінгвістичні компоненти.

У 1990-96 рр. Л.Ф. Бахман (L.F. Bachman) та А.С. Палмер (A.S. Palmer) [117] пропонують ще більш динамічну модель структури комунікативної компетентності, де мовленнєва частина складається із лінгвістичної та дискурсивної коспетентностей, прагматична частина стосується соціолінгвістичної складової, у той час як стратегічна складова є дещо відокремленою від двох інших частин. Ця складова є елементом, що пов’язує інші складові із реальною ситуацією спілкування. К. Ферш (C. Færch) та Г. Каспер (G. Kasper) вважають СК загальнокогнітивною активністю, яка дозволяє планувати, контролювати і здійснювати діяльність із комунікативною метою у реальній ситуації [157]. Таким чином, стратегічна складова є основною рушійною силою, яка дозволяє функціонувати іншим складовим комунікативної компетентності і залучає когнітивні та мета-когнітивні аспекти.

«Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти» Ради Європи пропонують визначення СК у функціональному аспекті мовлення, яке відповідає діяльнісному підходу до комунікації [30]. Модель комунікативної компетентності, запропонована Радою Європи, відводить ключову роль соціолінгвістичній складовій, водночас акцентуючи на культурному та ситуативному аспектах. Саме стратегічна складова поєднує лінгвістичний та прагматичний компоненти у функціональному контексті їх реалізації. Характеристика структурних компонентів комунікативної компетентності дещо відрізняється в наукових розвідках різних дослідників. СК у складі комунікативної виділяє багато сучасних дослідників. Так, французька

дослідниця С. Муаран (S. Moirand) [182; 2] розглядає лінгвістичну, дискурсивну, референтну та соціокультурну складові комунікативної компетентності. В свою чергу, дослідники Ж. Бержерон (J. Bergeron), Л. Демаре (L. Desmarais) та Л. Дюкетт (L . Duquette) до чотирьох попередніх складових додають соціолінгвістичну та СК, визначаючи її як «здатність використовувати вербальні і невербальні стратегії щоб підтримувати контакт із співрозмовниками і керувати комунікацією» [119; 32]. Оскільки стратегії і тактики є ключовою складовою професійної компетентності юриста, можемо зробити висновок, що СК займає чільне місце у її структурі.

Однак поняття «СК» є широким і досліджується багатьма науками. Поряд із соціологією, соціальною філософією, стратегічним менеджментом аналізовану компетентність вивчають в межах педагогічних наук та соціолінгвістики. Така дослідницька увага, на думку О.Антонової [5; 131], пов’язана із необхідністю вирішення складних завдань професіоналізації. Наприклад, у викладанні математики СК пов’язана з професійною на основі таких компонентів розвитку особистості, як: концептуальне розуміння, процедурна гнучкість, адаптивна обґрунтованість, продуктивна диспозиція, де стратегічна компетентність – це здатність формулювати, репрезентувати, та вирішувати математичні проблеми. СК у соціолінгвістиці розглядається як складова комунікативної компетентності, що надає можливість викладачам іноземних мов гнучко пристосовуватися до соціального контексту країн, мова яких викладається, шляхом розвитку професійної гнучкості. Отже, СК являє собою розвиток спроможності зібрати світовий досвід завдяки мовним стратегіям, створити когнітивне та соціокультурне знання. Відповідно до цього підходу, СК обумовлена контекстом ситуації та психофізіологічними механізмами і включає структурне знання та мовну компетентність [5; 131]. СК окреслюють як здатність особистості визначати мету своєї професійної і навчальної діяльності, планувати цю діяльність, для досягнення будь-якої мети, реалізовувати сплановані дії та оцінювати результат власної діяльності. Це

також комплекс вербальних і невербальних стратегій, які використовуються для досягнення поставленої задачі.

У психології СК може розглядатися як дієва компетентність. А. Бодалев вирізняє наступні комунікативні дії: перцептивні дії (схиляти до спілкування, визначати характер хвилювань і стан людини на основі характерних ознак та впливати на нього і розуміти його); комунікативні мовні і немовні дії (мовні дії – правильна емоційна, образна, стилістично маркована мова; немовні дії – доречна міміка, жестикуляція, доцільні рухи тіла); інтерактивні дії (взаємодія індивідів на основі комунікативно- підтримуючого, кооперативного стилів) [12; 116].

Поняття «СК» ввели в науковий обіг науковці М. Кенейл (M. Canale) та М. Свейн (M. Swain), які розглядають СК у складі комунікативної. Вони визначають комунікативну компетентність як таку, що включає три основні компетентності: граматичну, соціолінгвістичну та стратегічну, яка в свою чергу є «досконалим володінням стратегіями вербального та невербального спілкування, що можуть бути задіяними, щоб компенсувати можливі комунікативні невдачі, спричинені наявними умовами ситуації спілкування, що його обмежують, або недосконалою компетентністю в одній чи декількох сферах комунікативної компетентності, а також щоб підвищити ефективність процесу спілкування» [129; 28].

Л. Маріані (L. Mariani) трактує СК як здатність до вирішення комунікативних проблем у процесі міжособистісної взаємодії, незважаючи на недостатній рівень сформованості мовних та мовленнєвих навичок і умінь [175].

За Л. Бахманом (L. F. Bachman), СК є не лише способом уникнення труднощів, але й основою для ефективного використання лінгвістичних ресурсів. Дослідник розробив модель СК, яка охоплює такі компоненти: компонент визначення комунікативних цілей, компонент планування (добір адекватних мовних засобів та визначення плану їх використання для досягнення комунікативних цілей), компонент виконання (втілення знань вербальних і невербальних засобів щодо компенсації у спілкуванні прогалин у володінні іноземною мовою, знань про словотвір, граматичні форми тощо, які

сприяють використанню обґрунтованої здогадки; моделей мовленнєвої поведінки набору мовленнєвих дій для досягнення поставленої комунікативної задачі. Науковець розглядає СК як складову прагматичної [116; 116].

З. Дьорней (Z. Dörnyei) та С. Туррелл (S. Thurrell) підкреслюють, що розвиток СК має безпосередній вплив на розвиток мовленнєвих навичок та вільне володіння мовою [149; 16-23].

О. Задорожна та О. Никитенко розглядають СК як здатність компенсувати у процесі спілкування недостатність знання мови, мовленнєвого і соціального досвіду спілкування. Перевагою її сформованості дослідники вважають здатність долати мовний бар'єр, труднощі, які виникають у процесі реального спілкування [31; 105-109]; [67; 105-109].

Т. Тимофєєва визначає СК як інтегративний феномен, що відображає здатність особистості на основі отриманих знань і вмінь адекватно використовувати освоєний репертуар стратегій; СК є професійним новоутворенням, завдяки яким фахівець ефективно добирає й реалізує комунікативні стратегії згідно з поставленими завданнями та ситуаціями, що склалися [98; 27].

СК має опосередкований зв'язок з мовними знаннями та рівнем володіння мовою, оскільки особа може на високому рівні володіти мовою, проте не демонструвати здатності вирішувати проблеми у процесі професійно орієнтованого спілкування, брати участь у дискусії, переконувати, аргументувати власну позицію, оскільки не володіє предметними знаннями, навичками й уміннями [183; 61-66].

Дж. Літтлмор (J. Littlemore) визначає СК як здатність мовця використовувати стратегії для компенсації прогалин у знаннях, навичках та уміннях, що стосуються професійно орієнтованого спілкування, до прикладу, щодо цільової мови [172].

Й. Сеонг (Y. Seong) також розглядає СК у контексті використання різних типів стратегій, пов'язаних з спілкуванням [198].

Згідно з академічним тлумачним словником, термін «*стратегія*» належить до воєнної термінології і означає мистецтво і ведення війни та великих воєнних операцій. У переносному значенні – це спосіб дій, лінія поведінки кого-небудь. Відповідно, «*стратегічний*» – це той, «який відповідає вимогам стратегії, важливий для здійснення воєнних завдань», і у переносному значенні – «який містить загальні, основні настанови, важливі для здійснення чого-небудь» [1; 751].

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти розглядають комунікативні стратегії як мовленнєві засоби, які користувач мовою застосовує для мобілізації та балансу своїх ресурсів, активізації вмінь та навичок, для того, щоб задовільнити комунікативні потреби у певному контексті та успішно виконати поставлене завдання у найзрозуміліший або найекономніший можливий спосіб залежно від його/її конкретної мети [30; 113].

Ф. Бацевич визначає стратегію мовленнєвого спілкування як «оптимальну реалізацію інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування і гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації». Дослідник вважає, що стратегія спілкування посідає важливе (а можливо, й центральне) місце у процесах комунікації і виступає єднальною ланкою до комунікативної фази та власне мовної реалізації інтенції мовця. Він виокремлює наступні складові стратегій спілкування: комунікативна компетентність / компетенція, комунікативна мета, комунікативна інтенція, комунікативна стратегія. На думку вченого, стратегії спілкування є гнучкими і залежать від прагматичних чинників: віку комунікантів, їх статі, соціальних ролей, національно-культурної приналежності, конситуативних умов і передбачають комунікативну тактику. Комунікативна тактика – визначена лінія поведінки на певному етапі комунікативної взаємодії, спрямована на отримання бажаного ефекту чи запобігання небажаного; мовленнєві прийоми, які дають змогу досягти комунікативної мети [8; 120].

О. Яшенкова пропонує визначення комунікативної стратегії, згідно з яким комунікативна стратегія (*із грецької stratus – військо та agô – веду*) – це

головна лінія комунікативної поведінки в межах конкретної комунікативної події, що визначається загальною метою комунікації, ситуативним контекстом та уявленням про адресата. Тактики дослідниця визначає як «локальні риторичні прийоми та лінії мовленнєвої поведінки» і подає наступне визначення: комунікативна тактика (грец. *taktike* – мистецтво шикування військ) – зумовлені стратегією мовленнєві кроки, що в сукупності дають змогу досягти головної комунікативної мети [110; 156].

Як найбільш узагальнюючу, дослідниця наводить класифікацію комунікативних стратегій голландського науковця Т. Ван Дейка (T. Van Dijk) та американського дослідника В. Кінча (W. Kintsch), які пропонують виокремити пропозиційні стратегії, стратегії локально когерентності, макростратегії, зумовлені необхідністю виявити глобальну когерентність, схематичні стратегії, продукційні, стилістичні, риторичні, невербальні, конверсаційні (розмовні) стратегії. О. Яшенкова стверджує, що загальновизнаною є, також, типологія комунікативних стратегій, яка ґрунтується на діалогічній події за результатом комунікативної події – гармонія або конфлікт, і пропонує як типи стратегії кооперації та стратегії конфронтації [110; 160]. Для різних типів дискурсу вона пропонує наступні стратегії та тактики: пояснювальна, організаційна, оцінна стратегія, стратегія сприяння, стратегія контролю – для педагогічного дискурсу; передувальна, діагностична, рекомендувальна, пояснювальна, оцінна стратегії – для медичного дискурсу; молитовна, сповідальна, пояснювальна оцінна, заклична обрядова стратегії – для релігійного дискурсу; ціннісно-орієнтована, аргументативна, мнемонічна, заклична стратегії, а також стратегії позиціонування, формування емоційного настрою – для рекламного дискурсу; стратегії самопрезентації, маніпулювання, дискредитації, нападу, самозахисту, інформаційно- інтерпретаційна, агітаційна стратегії – для політичного дискурсу [110; 169]. З огляду на мету комунікації О. Яшенкова пропонує виокремити стратегії отримання інформації, з якими пов’язані тактики прямого запитання та прохання, посилання на іншу особу, аргументування, конкретизації та верифікації, тактика сумніву; стратегії інформування, які реалізуються через

тактики прямої відповіді, попередження, коригування та розгорнутої відповіді, а також інструктажу та регулювання дій адресанта, тактики пояснення та уточнення; стратегії ненадання інформації із тактиками, що пояснюють конфлікт інтересів співрозмовників, зокрема тактики прямої відмови, казуації припинення дії, посилання на недоречність запитання, пояснення, посилання на залежність від обставин, неповної відповіді, обіцянки, посилання на необізнаність, вивідування [110; 170-178].

Комунікативні стратегії також можна розділити на вербальні та невербальні, продуктивні (письмо, мовлення) та рецептивні (читання, слухання), інтерактивні (діалогічне мовлення, ведення дебатів тощо), посередницькі (пояснення, переказ, реферування).

Андрущенко В.П. та Скубашевська О.С. пропонують класифікацію мовних стратегій: стратегії, що використовують загальні властивості комунікації – як мовні, так і паралінгвістичні; і стратегії суто вербального спілкування. Приклад перших – стратегії вітання (одиниці усвідомленого набору відповідних знань іноді називають «культуремами»). Другий тип включає стратегії, що використовують: властивості динаміки комунікації («організацію розмови»), наприклад, ініціатива в розмові, введення в розмову розповіді, поправки тощо; властивості одиниць спілкування (знання семантичного потенцілу вислову; володіння технікою проведення конкретних мовних актів (наказ, питання, констатація). У разі соціально-типових, «установчих видів» спілкування (коли той, хто говорить, відіграє конкретну соціальну роль в якій-небудь установі із закріпленим етикетом, скажімо ролі прокурора у суді, сюди ж включається знання механізму установи; техніка «здійснення» вислову. [3; 135-136]. Окрім володіння граматикою, лексикою та іншими мовними засобами, до останнього типу стратегій автори відносять знання про світ речей, понять, про внутрішню логіку процесів, а також набір презумпцій та очікувань, загальних для конкретної соціальної групи [3; 136].

На думку В.Шовкового В. та Т.Шовкової, фрейм «стратегія» охоплює таку сукупність і послідовність етапів розумової діяльності: «цілепокладання»,

«планування», «добір необхідних ходів/тактик» «прогнозування», «регулювання» та «рефлексії (оцінки результатів діяльності, реалізованості поставлених цілей)». Тобто стратегія передбачає визначення мети, певних ходів (тактик), засобів їх імплементації та управління процесом їх застосування й реалізації, а також обов'язкового результату діяльності [108; 22].

Розглядаючи прагматичні мовні стратегії, можна говорити про кооперативні (сукупність дій для досягнення результату разом із співрозмовником) та некооперативні (досягнення мети через конфлікт), конфліктні та неконфліктні. У контексті аргументативного дискурсу, який завжди присутній у юридичному професійному спілкуванні, можна виділити такі прагматичні стратегії мовленнєвого впливу, як утвердження, переконання, доведення та аргументація.

В. Шовковий та Т. Шовкова поділяють комунікативні стратегії на рецептивні та продуктивні. Саме другий тип стратегій найбільш відповідає особливостям професійно орієнтованого спілкування юристів-міжнародників з огляду на їхні обов'язки, професійні функції і ролі, а відтак – предмету дослідження, оскільки йдеться про стратегії впливу на співрозмовника [108; 23]. В. Шовковий вважає, що продуктивні стратегії – це стратегії впливу на мовця з метою досягнення певного перлокутивного ефекту (наприклад, стратегії переконання, привертання уваги, самопрезентації, встановлення, розвиток, підтримання, розривання контакту, дискредитації тощо). Вони імплементуються за допомогою конкретних тактик: компенсаторних (перифраз, добір синонімів й ін.), афективних (зменшення хвилювання й ін.), використання мови в продуктивних видах мовленнєвої діяльності (відбір лексичного і граматичного матеріалу, уточнення комунікативного наміру, ініціювання діалогу, завершення діалогу й ін.) [108; 24]. Вагомими для досягнення юристами-міжнародниками комунікативної мети у типових ситуаціях професійно-орієнтованого спілкування є стратегії ухилення (відмова від відповіді, ухилення від теми, намагання уникнути розмови), паралінгвістичні стратегії (міміка, жестикуляція), комунікативні стратегії контролю успішної

комунікації (контроль розуміння, вимога або прохання надати пояснення, використання пауз), маніпулятивні стратегії, тощо.

Дослідники зазначають, що компетентний мовець повинен уміти обирати провідну комунікативну стратегію, спрямовану на досягнення комунікативної мети (в продуктивному мовленні) та адекватного сприйняття й інтерпретації комунікативної мети (в рецептивному мовленні), користуватися низкою взаємопов'язаних та взаємозумовлених тактик, репрезентованих вербальними, паравербальними та невербальними засобами комунікації. Реалізація комунікативної стратегії регулюється психологічними процесами цілепокладання, планування, управління та рефлексії [108; 24]. Здійснення професійної діяльності у сфері МП вимагає володіння стратегіями і тактиками ефективного спілкування, тому уся гамма комунікативних стратегій та тактик, а отже і СК знаходить відображення у процесі навчання.

Необхідним у сфері МП є володіння тактиками впливу на адресата, тому вважаємо класифікацію, запропоновану О. Винник, такою, що корелює з предметом нашого дослідження. Дослідниця виділяє тактики:

– вживання професійної термінології, що інтелектуалізує та раціоналізує професійне мовлення за допомогою термінів, що займають центральне місце у його лексичній системі;

– сегментацію предметно-логічної інформації, що проявляється у членуванні текстів на різні за обсягом частини (розділи, підрозділи, параграфи). Така чітка структура полегшує сприйняття та запам'ятовування інформації.

– тактика логічної послідовності викладу, що дозволяє адресанту за допомогою особливих засобів побудови висловлювань забезпечити чітку передачу повідомлення;

– тактика констатування, що реалізується через переважне використання дієслівних форм теперішнього часу дійсного способу. У випадку нашого дослідження йдеться про тексти законів, що написані завжди у теперішньому часі дійсного способу (Présent de l'indicatif);

– тактика акцентування важливої інформації (зосередження уваги слухача/читача/співрозмовника на важливій інформації);

– тактика опори на статистичну інформацію (підвищення довіри адресата до переданої інформації) [15; 50].

Уже на етапі вступу на освітній рівень бакалаврату («Licence») до французьких університетів «від абітурієнта вимагається перелік так званих «очікуваних компетентностей» (Compétences attendues en licence de droit à l'université) [136], які надалі розвиваються впродовж навчання в університеті і, як ми можемо стверджувати на основі здійсненого вище аналізу, складають структуру СК:

1) *здатність мобілізувати навички й уміння усного і писемного мовлення, про які свідчать якісне написання текстів та ораторські здібності.* Ця вимога показує важливість належного володіння студентами юридичних спеціальностей французькою мовою у письмовій та усній формі. Право є дисципліною, де ораторські здібності (промова) та вміння написання текстів (листів, юридичних актів, угод і т.д.) є базовими. Наявність правового мислення дає можливість співставляти фактичну ситуацію і юридичні правила для пошуку адекватного правового рішення, від початку очікується у студентів юридичних спеціальностей і показує, що студент добре володіє мовою як інструментом виконання професійних обов'язків, функцій та ролей. Право також є дисципліною, у якій точність висловлювання є дуже важливою, тому прогалини у орфографії, синтаксисі чи граматиці є неприпустимими. Впродовж навчання в університеті та у наступній професійній діяльності студент повинен демонструвати вправність у володінні французькою мовою та дуже чітко висловлюватися, але під час навчання в університеті занять з французької мови не передбачено, тобто ця компетентність розглядається як вже наявна і від студента очікується постійна її успішна реалізація та удосконалення у написанні курсових робіт, коментарів до ухвал, практичних випадків [136];

2) *уміння розуміти, аналізувати та синтезувати текст*. Йдеться про важливість для студента розуміти текст у письмовій формі. Навчання на

правничих факультетах вимагає комплексного аналізу багатьох письмових юридичних джерел (конституції, закони, акти, міжнародні угоди, судова практика, тлумачення законів). Такий аналіз допомагає у розумінні джерел, їх контексту, оцінювання їх якості, переваг та недоліків. Студент повинен вміти проаналізувати багато текстів щодо одного випадку, наприклад, певна постанова доповнює закон, студент повинен вміти прочитати закон і постанову у комплексний спосіб, щоб зрозуміти їх користь. Один автор оспорює тезу іншого – потрібно розуміти, у чому вони не згідні. Складність таких текстів підвищується з часом навчання [136];

3) *здатність мислити логічно та міркувати концептуально*. Ця складова СК підкреслює важливість для юридичної сфери вміння майбутнього фахівця продукувати добре структуровану аргументацію та міркувати концептами, вміння мислити абстрактно, наявність логіки та дедукції. Право є дисципліною, де логіка посідає важливе місце: студент повинен розуміти логічне міркування інших, наприклад суддів, котрі застосовують юридичний силогізм, мати дедуктивне мислення, організовувати аргументацію згідно із логічним планом. Тому вивчення юридичної логіки є також частиною навчального процесу у французьких університетах [136];

4) *уміння працювати самостійно і організовувати свою роботу.* На юридичних факультетах велика частина навчального часу відводиться самостійній роботі: викладач читає лекцію та відповідає на питання студентів. Він не контролює самостійну роботу студента, не організовує регулярний контроль знань, навичок і умінь, відповідно сам студент повинен обрати правильні навчальні стратегії, виявити здатність не тільки працювати самостійно, але й організувати цю роботу для успішного складання іспитів у кінці семестру [136];

5) *лінгвістичні знання й відкритість до світу.* Майбутній фахівець з МП повинен володіти іноземною мовою (англійською – обов’язково, іншими – бажано), оскільки навчання вписується у європейський та світовий контекст і вимагає, зокрема, вивчення та порівняння юридичних систем інших країн, а

також багатьох міжнародних документів. Європейське право є у наш час основним джерелом французького права. У сучасному глобалізованому світі, де процеси є взаємопроникними, юрист повинен володіти навичками міжкультурної комунікації, розуміти наявний світовий порядок і організацію, що є неможливим без знання іноземних мов. Ця складова СК також надає доступ до численних джерел інформації, не перекладених французькою мовою [136].

Таким чином можна стверджувати, що на ступенях бакалаврату («Licence») та магістратури («Master») відбувається формування різних груп знань, навичок, умінь і здатностей, які складають структуру СКМЮМ. На освітньо-кваліфікаційному рівні бакалаврату («Licence») основна увага сконцентрована на таких знаннях, навичках, уміннях і здатностях, як глибоке розуміння юридичних текстів, усне та письмове висловлювання, методологічні знання, навички й уміння, необхідні для юридичних досліджень і пошуків інформації. Ці компоненти СК є базовими для будь-якої правничої спеціальності й спеціалізації. Їх наявність свідчить не тільки про здатність юриста вправно використовувати юридичні джерела, але також висловлюватися чітко, у зрозумілий для співрозмовника та переконливий спосіб щодо юридичних питань.

Впродовж перших років навчання акцент робиться на здатності до розуміння юридичних текстів і письма: точне розуміння ідей та термінології, глобальне розуміння тексту і його структури, розуміння контекстуалізованої лексики, загальна культура. Для глибокого та глобального розуміння тексту студенти повинні використовувати наступні стратегії: виявити структуру тексту, створити його схему, виділити найважливішу інформацію, прочитати вголос, знайти значення слова у словнику юридичної термінології, відмітити способи логічної взаємодії у тексті, анотувати, виявляти елементи гіпертексту. Розумінню юридичних текстів сприяє, також, активізація референтних навичок та умінь, що вивляються у читанні й допомагають виявити місце читача по відношенню до тексту та місце самого тексту у юридичній системі; «поглиблене читання», підчас якого студент має виявити наскрізну ідею, те, що

поєднує перший та останній абзац; читання, що дозволяє виявити структуру тексту, а саме основні ідеї та зв'язки між ними; синтезуюче читання. Ці стратегії читання, що мобілізуються водночас читачем, є основними для глибокого розуміння юридичного тексту університетського рівня [217]. Розуміння юридичних текстів вимагає знання фахової юридичної лексики та юридичного міркування. Юридична сфера має свої коди, які повинен поступово засвоїти студент. Йдеться про точність у використанні термінів, зміну значення слова в залежності від регістру мовлення (стандартне чи юридичне), вивчення нових термінів і їх застосування, використання юридичних силогізмів.

Під стратегіями загальної культури маємо на увазі вміння знаходити актуальну інформацію та виявляти зв'язки між актуальними подіями та навчанням. Студент спеціальності «МП» повинен уміти слідкувати за подіями у засобах масової інформації, на сайтах в мережі Інтернет, читати друковані видання тощо, таким чином реалізовуючи цифрову, соціальну, особисту та навчальну складові СК [174]. Щодо письмового та усного мовлення, студенти повинні володіти мовленнєвими стратегіями для того, щоб відповісти на питання, дати визначення, порівняти, аргументувати, критикувати.

Упродовж навчання ці складові СК формуються, розвиваються, реалізовуються, поглиблюються, і на етапі закінчення навчання на ступені магістратури випускники спеціальності «Міжнародне європейське та порівняльне право» (відповідно до Національного каталогу професійних сертифікацій, НКПС (Répertoire national des certifications professionnelles, RNCP)) повинні володіти компонентами СК, необхідними для: надання юридичних консультацій організаціям щодо розв'язання міжнародних юридичних проблем, супроводу мультинаціональних команд у реалізації трансверсальних проектів, аргументованих висловлювань, ведення переговорів та укладання контрактів англійською та французькою мовами [174].

Випускники магістратури спеціальності «Право Європейського Союзу» повинні вміти скласти звіт, доповідь, пояснювальну записку юридичного

характеру, брати учать у розв'язанні міжнародних спорів та задоволенні позовів, володіти навичками як усного, так і писемного спілкування [174].

Випускники магістратури спеціальності «Міжнародне приватне право та міжнародна торгівля» повинні бути знайомими із галуззю міжнародних приватних відносин у будь-яких їх аспектах, уміти збирати, опрацьовувати та передавати інформацію, складати та виголошувати промови в суді, вести судові дебати, володіти однією чи кількома іноземними мовами (англійською – обов'язково). Випускники цієї спеціальності повинні вміти користуватися національними, європейськими та міжнародними інформаційними джерелами галузі, вміти координувати ці джерела і обирати елементи, необхідні для реалізації конкретного проекту або здійснювати відбір, підготовку та укладання аргументації у галузі міжнародного приватного чи комерційного права, володіти риторичними навичками й уміннями, вміти діалектично пояснювати свою позицію та висловлювати пропозиції, оскільки йдеться про водночас і фахівця-практика, і компетентного розробника ідей, пов'язаних із розв'язанням проблем приватних осіб та підприємств правового характеру [174].

Випускники магістратури спеціальності «Міжнародне ділове право» мають можливість працювати у адвокатських бюро, міжнародних організаціях, центрах урегулювання правових спорів, фінансових та кредитних установах як юридичні консультанти, юристи підприємств, фахівці з ділового права, адвокати, міжнародні фінансові радники тощо. Вони повинні демонструвати вміння укладати контракти французькою та англійською мовами, вміння працювати у команді, володіння англійською та ще однією іноземною мовами, реактивність, вміння виступати перед аудиторією.

Випускники магістратури спеціальності «Міжнародна безпека, оборона і економічна розвідка» (SIDIE) у свої професійній діяльності будуть покликані розв'язувати проблеми у галузі міжнародної та національної безпеки й економічного захисту, а саме шукати, аналізувати та синтезувати інформацію у цій галузі, вміти аналізувати ризики у конкретній країні, вміти мобілізовувати інформаційні ресурси, навички, вміння і здатності, корисні для розвитку та

просування стратегічних дій, продуктів та проектів. Вміння оцінювати неформальну інформацію та управління мережами впливу, наявність лідерських навичок, здатність до конкурентної та стратегічної розвідки також є складовими цієї професії. Майбутній фахівець повинен вміти обирати стратегічні напрями діяльності, базуючись на аналізі ситуації та ризиків в країні, на підприємстві чи в органі самоврядування, консультувати відповідні структури щодо управління ризиками (економічна безпека) та щодо впливів (проактивний вплив на середовище), реалізовувати кампанії лобіювання, створювати стратегії економічної розвідки для приватних осіб чи підприємств, консультувати щодо вибору відповідних методів боротьби у міжнародному гуманітарному праві [174].

Здійснений аналіз дозволяє уточнити сутність СКМЮМ й представити компонентний склад цієї компетентності.

Так, **стратегічна компетентність майбутніх юристів-міжнародників** – інтегрована якість цих фахівців, що базується на динамічній єдності теоретичних знань, практичних навичок, умінь, здатностей, особистих якостей, спрямована на адекватний вибір і застосування на практиці ефективних стратегій, що сприяють успішній професійній діяльності у сфері МП.

Складовими СК, необхідними для фахівця у галузі МП, окрім знань у юридичній сфері, залежно від сфери його діяльності, є:

- знання основних законів та правових процедур;
- розуміння функціонування комунікативних та навчальних стратегій;
- усвідомлення сутності професії;
- уміння письмової та усної комунікації рідною мовою, навички письмової та усної комунікації однією чи кількома іноземними мовами;
- навички роботи з клієнтом, уміння дати пораду/проконсультувати;
- уміння переконувати, захищати інтереси клієнта або свою позицію;
- уміння будувати належну аргументацію;
- уміння вести переговори (зокрема, в міжнародному середовищі);

- риторичні вміння, зокрема уміння укладати та виголошувати захисні промови у суді;
- здатність демонструвати ораторське мистецтво;
- уміння пошуку, аналізу, синтезу і належного використання інформації;
- навички роботи в команді;
- уміння відбору ефективних стратегій для подолання стресу, контролю та планування професійної діяльності;
- здатність застосовувати стратегії інтернаціоналізації та працювати за кордоном;
- здатність демонструвати обізнаність у технологіях.

Формування згаданих знань, навичок, умінь і здатностей на основі критичного мислення дає студентам можливість обирати адекватні стратегії та тактики у навчанні, а вибір ефективних комунікаційних стратегій у професійно орієнтованому спілкуванні дозволить їм досягти бажаних результатів у професійній діяльності.

Систематизація і класифікація перелічених складових СКМЮМ дозволяє виділити наступні компоненти СК: змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний та комунікативно-інформаційний й розподілити визначені знання, навички, уміння і здатності в межах цих компонентів. Так, змістовий компонент СК майбутніх юристів-міжнародників складають знання основних законів та правових процедур, уміння здійснювати пошук аргументів, укладати промови й юридичні документи. До професійно-когнітивного компонента відносяться розуміння функціонування комунікативних та навчальних стратегій; усвідомлення сутності професії; здатність демонструвати обізнаність у технологіях, уміння відбору ефективних стратегій для подолання стресу, контролю та планування професійної діяльності; здатність застосовувати стратегії інтернаціоналізації та працювати за кордоном. Діяльнісно-операційний компонент включає навички роботи з клієнтом, уміння дати пораду/проконсультувати; уміння захищати інтереси клієнта або свою

позицію; уміння будувати належну аргументацію; навички роботи в команді; здатність демонструвати ораторське мистецтво. Комунікативно-інформаційний компонент передбачає уміння пошуку, аналізу, синтезу і належного використання інформації; уміння письмової та усної комунікації рідною мовою, навички письмової та усної комунікації однією чи кількома іноземними мовами; уміння переконувати; уміння вести переговори (зокрема, в міжнародному середовищі); риторичні вміння, зокрема уміння виголошувати захисні промови у суді.

Формування компонентів СК у майбутніх фахівців з МП неперервно відбувається впродовж усього періоду навчання студентів на бакалавраті та у магістратурі, оскільки доведено, що володіння ними необхідне для ефективної подальшої професійної діяльності. Оскільки вищезазначені знання, навички, вміння та здатності – ключові складові СКМЮМ відіграють вагому роль щодо ефективності й успіху їх подальшої професійної діяльності, можемо зробити висновок, що СК займає чільне місце у структурі професійної компетентності, а відтак й у професійній підготовці майбутніх фахівців із МП.

Нами визначено сутність та структурні компоненти СКМЮМ у контексті аналізу особливостей їх професійно орієнтованого спілкування у процесі професійної діяльності. Наступний підрозділ дисертації присвячено аналізу підходів до формування СКМЮМ.

1.4. Теоретико-методологічні аспекти формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників

В основі сучасних світових тенденцій у сфері вищої освіти лежить компетентнісний підхід, який, починаючи з 90-х років минулого століття під впливом ідей змінити модель освіти в Західній Європі та США загалом й ідей Болонського процесу зокрема, трактується ученими як системна концепція

освіченості особистості [86; 5]. Цей підхід пов'язаний із змінами освітньої моделі Західної Європи та США, Болонським процесом, ідеєю єдиного Європейського освітнього простору.

Визначаючи методологічну основу формування СКМЮМ, звертаємось до прагматичного виміру цього процесу й, з огляду на особливості професійної діяльності юристів-міжнародників, особливо контекст їх професійно орієнтованого спілкування, вважаємо комунікативний підхід одним із вагомих у цьому процесі.

Поняття «компетентність» стало невід'ємною складовою частиною педагогічних досліджень у всьому світі, зокрема після США, поняття «компетентнісний підхід» («approche par compétences» (APC)) з'являється у розвідках франкомовних дослідників із Квебеку, Швейцарії, Бельгії, Голландії і Франції. Канадські вчені Ж. Бутен (G. Boutin) та Л. Жюльєн (L. Julien) [125; 13] пишуть про «захоплення компетентностями», Ф. Тіман (F. Timant) говорить про виникнення нової «єдиної педагогічної думки» [203; 7]. Гі ле Бофер (G. Le Bofert), французький дослідник, вивчає різні аспекти компетентностей, зокрема їх інженерію та оцінювання [168; 14].

Протягом трьох останніх десятиліть компетентнісний підхід укорінився у системі вищої освіти Європи, і зокрема Франції, відкривши можливість для нових педагогічних підходів, включно із галуззю професійної освіти. Перехід від освітньої парадигми, яка базується на передачі академічних знань від викладача до студентів, до парадигми, яка базується на оволодінні студентами комплексом знань, навичок і умінь та застосуванні цих знань на практиці, є однією із найзначніших змін у сучасній освіті. Результатом компетентнісного підходу в освіті є сформований комплекс професійних і ключових компетентностей, які відображають рівень особистісного та професійного розвитку та готовність до ефективної професійної діяльності. Відтак, компетентнісний підхід у вищій освіті – організація навчального процесу, зосереджена на тому, що студенти в результаті навчання виконують чи вміють робити, а не на тому, чого вони мають навчатися [40; 12]. Навчання на основі

компетентнісного підходу формує у студентів якості для реалізації професійної діяльності, необхідні для ринку праці, а критерії та параметри оцінки освітніх результатів уніфікуються і виражаються у термінах і результатах, які можуть бути інтерпретовані і враховані у будь-якому закладі освіти будь-якої країни [40; 12]. Таким чином, компетентнісний підхід акцентує на зміні знаннєвої освітньої парадигми на діяльнісну.

Базові поняття компетентнісного підходу – «компетенція» і «компетентність». Ці поняття активно вивчаються у сучасній педагогічній науці, проте позиції науковців щодо трактування цих понять дещо різняться.

На основі здійсненого аналізу можемо стверджувати, що поняття «компетенція» і «компетентність» взаємопов'язані і близькі, але мають суттєві відмінності. При всьому розмаїтті поглядів на сутність категорії «компетентність», у більшості визначень наголошується на вмінні застосовувати набуті знання, навички, спроможності тощо в реальних ситуаціях [40; 5].

Таким чином, «компетенція» – коло прав та уповноважень, в межах яких людина повинна вміти і знати те, що є необхідним, тобто це предметна область, у якій індивід добре орієнтується і виявляє здатність до здійснення діяльності. «Компетентність» – те, що людина вміє і знає, демонструючи досвід застосування знань і умінь та емоційно-ціннісне ставлення до предмета діяльності [58; 33]. Кожна складова компетентності повинна бути інтегрованою, а не просто накладеною на попередню. Кожен елемент процесу формування компетентності тісно пов'язаний із іншими елементами.

І. Зімняя виділяє три групи компетенцій, які в подальшому складуть основу для компетентностей:

- перша група – це компетенції, які належать індивіду як суб'єкту діяльності, спілкування (саморозвиток, громадянська компетенція, рефлексія);
- друга група – компетенції, пов'язані з діяльністю людини (пізнавальна діяльність, інформаційні технології тощо);

- третя група – компетенції, пов’язані з соціальною взаємодією та соціальною сферою.

На думку І. Зімньої, до третьої групи належать усне та писемне мовлення, монолог, діалог, створення і сприйняття текстів, знання та дотримання традицій, ритуалів та етикету, кросс-культурне спілкування, ділове листування, діловодство, комунікативні задачі, рівні впливу на реципієнта [34; 24].

Як витікає із здійсненого аналізу, компетенції як внутрішні знання, відображаються у компетентностях, що, в свою чергу, є продуктом навчання та досвіду діяльності.

У березні 1996 року у м. Берн (Швейцарія) Рада Європи визначила як основний критерій оптимізації освіти набуття студентами п’яти КК (key competencies): політичні та соціальні компетентності; міжкультурні компетентності; комунікативні компетентності; компетентності, пов’язані із оволодінням новими технологіями; компетентності, що реалізують здатність і бажання навчатися впродовж життя. Ці компетентності розглядаються вченими як універсальні, загальні для різних професій та спеціальностей, і їх набуття є актуальною задачею сучасної педагогічної теорії та практики. Процес формування перелічених КК безпосередньо пов’язаний з процесом формування СК майбутніх фахівців.

Студенти, у т. ч. й факультетів міжнародних відносин і права, не завжди повністю усвідомлюють доцільність використання комунікативних і навчальних стратегій та їх ефективність у процесі навчання та у майбутній професійній діяльності. Відтак, роль викладача полягає у: формуванні в студентів знань відповідних стратегій, навичок та умінь їх застосування; постійному заохоченні до їх широкого використання в навчально-професійній діяльності; сприянні досягненню студентами успіхів у навчальній діяльності, у процесі відтворення типових ситуацій професійної діяльності й у процесі проходження різних видів практик.

Як уже зазначалося й витікає із здійсненого аналізу, компетентнісний підхід, що передбачає формування комплексу навичок й умінь паралельно із

набуттям знань, акцентує на діяльнісній освітній парадигмі. Відтак, вважаємо, що діяльнісний підхід, у комплексі з компетентнісним, формує методологічну основу формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників.

Діяльнісний підхід – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових та предметних компетентностей суб'єктів навчання; застосування теоретичних знань на практиці; формування здатності до ефективної самостійної роботи, самоосвіти й командної роботи; успішну інтеграцію в соціумі й професійну самореалізацію [107; 50-54].

Ідеї діяльнісного підходу до навчання запропонував Дж. Дьюї (J. Dewey), який акцентував на ролі студента як активного учасника навчального процесу, що засвоює комплекс знань, навичок і умінь завдяки власним навчально-пізнавальним та дослідницьким діям. Діяльність і розвиток з позицій діяльнісного підходу – дві сторони єдиного процесу. Так, діяльнісний підхід підтримує розвиток пізнавальних можливостей та творчого потенціалу студентів у процесі оволодіння ними способами і засобами діяльності [53]; [6; 26].

З урахуванням результатів досліджень науковців [87; 19] трактуємо процес формування СК у майбутніх юристів-міжнародників у контексті діяльнісного підходу як підготовку студентів до активної дії та взаємодії у типових комунікативних ситуаціях професійно орієнтованого спілкування з використанням ефективних форм організації навчання, інноваційних активних та інтерактивних методів навчання, сучасних інфораційно-комунікаційних технологій. Таким чином, у процесі формування у майбутніх юристів-міжнародників СК досвід реалізації комунікативних і навчальних стратегій перетворюється у систему навичок, умінь і здатностей.

З огляду на вагомість комунікативного аспекту професійної діяльності юристів-міжнародників, вважаємо що діяльнісний підхід до формування СКМЮМ безпосередньо пов'язаний з комунікативним підходом до цього процесу. Актуальний на сьогоднішній день комунікативний підхід до оволодіння майбутніми фахівцями комунікативною компетентністю, складовою

якої визначено СК, грунтується на положеннях теорії мовної діяльності, на використанні системи рідної чи іноземної мови у сферах соціальної і професійної діяльності [41; 85]. Так, комунікативний підхід зумовлює відповідну спрямованість професійної підготовки юристів-міжнародників й виводить ключові компетентності цих фахівців, зокрема – комунікативну, а в її складі й стратегічну, на передній план. Комунікативний підхід до формування СКМЮМ, як і діяльнісний, акцентує на створенні у навчальному процесі комунікативних ситуацій професійно орієнтованого спілкування, мотивуванні студентів до активної комунікативної діяльності й формуванні у цьому процесі визначених компонентів СК.

В основі комунікативного підходу лежить вагоме для контексту нашого дослідження поняття комунікативної ситуації. За О. Селівановою, комунікативна ситуація є онтологічною формою організації процесу комунікації, яка характеризується замкненістю, цілісністю та динамічністю і має ознаки складної, нелінійної, нерівноважної суперсистеми, що перебуває у стані переходу від хаосу до порядку і далі до нового порядку, детермінованої ззовні та внутрішньо як деструктивними чинниками, так і параметрами самоорганізації [90; 567].

Оскільки система МП формувалася на перетині соціальних, історичних та гуманітарних наук, фахівці з МП у процесі професійної діяльності співпрацюють з фахівцями різних галузей, а зміст формування СКМЮМ конструюється з урахуванням міжпредметних зв’язків між циклами дисциплін суспільно-економічної, гуманітарної, фундаментальної та фахової підготовки, можемо стверджувати, що міждисциплінарний підхід займає чільне місце у методологічному підгрунті процесу формування СК майбутніх фахівців з МП.

Міждисциплінарність, що трактується науковцями як синергія різних наук, яка передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію, взаємопроникнення, взаємозбагачення підходів і методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання, відкриває можливості для розв’язання комплексних проблем [48; 24-30].

Міждисциплінарний підхід до формування СКМЮМ передбачає оволодіння системою знань з дисциплін суспільно-економічного, гуманітарного, фундаментального і фахового циклів через призму їх логічного поєднання й поглиблення. В свою чергу, процес формування навичок, умінь і здатностей має використовувати можливості навчального середовища, що акцентує на міждисциплінарній інтеграції у процесі створення комунікативних ситуацій професійно орієнтованого спілкування під час виконання проектів, участі у різноманітних конкурсах, проведення інтегрованих занять, міждисциплінарних семінарів, проходження студентами різних видів практик.

Здійснений у підрозділі аналіз дозволяє стверджувати, що методологічне підгрунтя процесу формування СКМЮМ складають компетентнісний, діяльнісний, комунікативний та міждисциплінарний підходи.

З обгрунтованих вище підходів до формування СКМЮМ, витікає ряд принципів, до яких належать принципи комунікативної спрямованості, активності, інтерактивності, практичної та ситуативної спрямованості.

Комунікативність передбачає мовленнєву спрямованість навчального процесу: комунікація є метою навчання, шляхом і засобом досягнення цієї мети [2; 104-405].

Згідно з цим принципом, студенти повинні навчитися продукувати звіт, доповідь, пояснювальну записку юридичного характеру, складати та виголошувати промови у суді, вести судові дебати використовуючи прагматичні стратегії мовленнєвого впливу, стратегії ухилення, паралінгвістичні стратегії, комунікативні стратегії контролю успішної комунікації, маніпулятивні стратегії. Професійна комунікативна компетентність вимагає чіткого орієнтування в професійній ситуації й вибору саме тих засобів, що є найбільш ефективними (мовний етикет, вербальні і невербальні засоби комунікації). Принцип комунікативності зобов’язує викладача зробити кожного студента активним шукачем шляхів і засобів вирішення певної комунікативної задачі та передбачає розвиток у студентів умінь користуватися мовою як засобом спілкування та пізнання [23].

Принцип активності передбачає мовленнєво-розумову активність у навчанні. Він реалізується, коли завдання стимулюють інтелектуальну, емоційну та мовленнєву активність студента [55; 184]. Активізація уваги, мислення, пам’яті студента розвиває його здатність до планування та регуляції навчальної діяльності. Залучення студентів до дискусії, обговорення, висловлення своєї думки сприяє прояву їхньої активності та самостійності. Проведення різноманітних рольових ігор, симуляцій, розгляд практичних випадків, клінічне навчання, практичні майстерні вчать студентів правильно висловлювати, аргументувати або захищати свою думку.

Принцип інтерактивності реалізується шляхом навчання у групах, коли в умовах активної групової взаємодії (бесіда, діалог, диспут, рольові та ділові ігри, симуляції тощо) між студентами утворюється спільний фонд інформації про досліджуваний предмет. У процесі групової роботи підвищується не лише мотивація, а й успішність студентів [19]. Свідомий аналіз взаємодії змінює та покращує моделі поведінки її учасників. Зміщується алгоритм реалізації навчальних методів: на перший план виходить змістове засвоєння інформації, на другий план – передача інформації викладачам. На заняттях в групах шляхом спілкування опрацьовується матеріал, який попередньо вивчався студентами самостійно.

Принцип інтерактивності навчання передбачає моделювання професійних ситуацій, спільне розв’язання проблем [26; 465-468.]. Студенти вчаться критично мислити, розв’язувати складні проблеми на підставі аналізу обставин і відповідної інформації, зважуючи альтернативні думки [51; 156-165].

Принцип інтерактивності суб’єктів та засобів навчання (студент↔компютер) щодо організації та змісту навчання реалізує одну із базових характеристик цього процесу – взаємовплив у нових формах на базі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [39; 300]. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (відео-демонстрація, мультимедійні презентації тощо) дозволяє створити інформаційне середовище, що стимулює інтерес та допитливість студентів. Студенти отримують

задоволення від такого навчального процесу та можливість зануритися самостійно у пошукову роботу.

Комп'ютерні програми, електронні додатки виконують функції робочого інструменту, об'єкта навчання, що співпрацює з суб'єктами навчання. Широкі мультимедійні та графічні можливості інформаційно-комунікаційних технологій дають змогу наочно збагатити пояснення матеріалу, створюючи систему яскравих опорних образів. Наочність цих засобів полегшує засвоєння матеріалу [4; 3-4.].

Принцип практичної та ситуативної спрямованості реалізується шляхом занурення студентів у предметний зміст навчання та вирішення професійних проблем. Будь-яка ситуація є інтегративною, динамічною моделлю соціальних, статусних, позиційних, діяльнісних і моральних відносин суб'єктів спілкування [2;105]. Ситуація – основна одиниця організації процесу навчання професійному спілкуванню, що визначається системою стосунків комунікантів. Ю. Пассов зауважує, що істинними ситуаціями професійного спілкування є лише ті ситуації, де є наявна проблема [70]. Ситуації з проблемою або конфліктом, а не лише «соціальні контакти», розвивають справжні мовленнєві вміння та мотивують студентів [43; 44].

Обгрунтований комплекс підходів (компетентнісний, діяльнісний, комунікативний, міждисциплінарний) та принципів (комунікативної спрямованості, активності, інтерактивності, практичної та ситуативної спрямованості) формування СКМЮМ складають методологічне підгрунтя цього процесу.

Висновки до розділу 1

Нормативно-правові документи, які регулюють професійну підготовку майбутніх юристів-міжнародників, акцентують, що сучасні юристи-міжнародники з метою повноцінного виконання професійних функцій і ролей мають демонструвати здатність переконувати, дискутувати, аргументувати

власну позицію, а відтак – володіти арсеналом комунікативної компетентності у складі їхньої професійної компетентності, окрема роль у якому відводиться СК. Таким чином, від сформованості у майбутніх юристів-міжнародників СК залежить успіх їх професійної діяльності.

У ході аналізу наукових педагогічних, психологічних, методичних публікацій з проблеми дослідження та нормативних джерел, що регламентують освітній процес у ЗВО Франції було виявлено, що на формування сучасних освітніх тенденцій у французьких університетах і вищих школах великий вплив мали процеси, орієнтовані на створення єдиного європейського освітнього простору та стандартизація освіти. Спеціальність «МП» представлена на юридичних факультетах університетів Франції та у вищих школах. Реформа бакалаврат–магістратура–аспірантура (LMD), розпочата у 2002 році, адаптувала СВОФ до європейських стандартів. Відповідно, підготовку юристів у французькій освітній системі можна умовно розподілити на три етапи: 1) бакалаврат (три роки з подальшою можливістю вибору спеціалізацій: публічне право (адміністративний спір, міжнародне приватне право, право адміністративно-територіальних утворень тощо) чи приватне право (підприємницьке право, цивільний процес, трудове право, цивільне право тощо); 2) магістратура першого рівня (дослідницька магістратура) або другого рівня (магістратура у вузькоспеціалізованій професійній площині); 3) аспірантура (три роки навчання).

ПК юриста – це сформованість цілісного комплексу знань, умінь та навичок, психологічних якостей та професійних можливостей, вміння використати ці знання, навички і досвід в конкретно даних умовах, досягнувши при цьому максимально позитивного результату. Фахівці у галузі юридичної освіти Франції виділяють чотири основні сфери застосування професійних компетентностей юристів: загально юридичні компетентності, бізнес-компетентності, поведінкові та цифрові компетентності.

У контексті нашого дослідження акцентуємо на реалізації майбутніми юристами-міжнародниками СК у комунікативних ситуаціях професійно

орієнтованого спілкування, а відтак – на комунікативній складовій їх СК. СК юриста-міжнародника трактуємо як складову їх комунікативної компетентності, що дозволяє планувати, контролювати і здійснювати когнітивну, навчальну, професійну діяльність із комунікативною метою у реальних ситуаціях. СК передбачає досконале володіння стратегіями та тактиками мовленнєвого спілкування.

Комунікативні стратегії поділяють на вербальні та невербальні, продуктивні (письмо, мовлення) та рецептивні (читання, слухання), інтерактивні (діалогічне мовлення, ведення дебатів тощо), посередницькі (пояснення, переказ, реферування). Для юридичного дискурсу характерні прагматичні стратегії мовленнєвого впливу (як утвердження, переконання, доведення та аргументація), стратегії ухилення (відмова від відповіді, ухилення від теми, намагання уникнути розмови), паралінгвістичні стратегії (міміка, жестикуляція), комунікативні стратегії контролю успішної комунікації (контроль розуміння, вимога або прохання надати пояснення, використання пауз), маніпулятивні стратегії, тощо. Вони реалізується за допомогою конкретних тактик: компенсаторних (перефраз, добір синонімів й ін.), афективних (зменшення хвилювання й ін.), використання мови в продуктивних видах мовленнєвої діяльності (відбір лексичного і граматичного матеріалу, уточнення комунікативного наміру, ініціювання діалогу, завершення діалогу й ін.)

Визначено компоненти СКМЮМ, якими є: змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний та комунікативно-інформаційний. Складовими перелічених компонентів є визначені знання, навички, уміння і здатності, зокрема: знання основних законів та правових процедур; розуміння функціонування комунікативних та навчальних стратегій; усвідомлення сутності професії; уміння письмової та усної комунікації рідною мовою, навички письмової та усної комунікації однією чи кількома іноземними мовами; навички роботи з клієнтом, уміння дати пораду/проконсультувати; уміння переконувати, захищати інтереси клієнта або свою позицію; уміння будувати належну аргументацію; уміння вести переговори (зокрема, в

міжнародному середовищі); риторичні вміння, зокрема уміння укладати та виголошувати захисні промови у суді; здатність демонструвати ораторське мистецтво; уміння пошуку, аналізу, синтезу і належного використання інформації; навички роботи в команді; уміння відбору ефективних стратегій для подолання стресу, контролю та планування професійної діяльності; здатність застосовувати стратегії інтернаціоналізації та працювати за кордоном; здатність демонструвати обізнаність у технологіях.

За період навчання на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалаврату («Licence») студенти повинні оволодіти уміннями опрацьовувати, аналізувати, синтезувати та передавати інформацію із галузі МП. Для глибокого та глобального розуміння тексту із галузі МП студенти-правники використовують наступні стратегії: виявити структуру тексту, створити його схему, виділити найважливішу інформацію, прочитати вголос, знайти значення слова у словнику юридичної термінології, відмітити способи логічної взаємодії у тексті, анотувати, виявляти елементи гіпертексту.

Випускники магістратури спеціальності «МП» повинні уміти скласти звіт, доповідь, пояснювальну записку юридичного характеру, складати та виголошувати промови у суді, вести судові дебати, володіти однією чи кількома іноземними мовами (англійською – обов’язково), володіти риторичними навичками, укладати контракти французькою та англійською мовами.

Формування у студентів КК, до яких, за результатами здійсненого аналізу, належить СК, є задачею компетентнісного підходу в освіті. Відтак, компетентнісний підхід до навчання слугує базовою основою процесу формування СКМЮМ. Іншими актуальними підходами до формування СКМЮМ визначено діяльнісний, комунікативний та міждисциплінарний підходи.

Основні результати дослідження, викладені у розділі 1, висвітлені у публікаціях автора [71; 73; 74; 75; 78; 79; 82].

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ, ЗМІСТ ТА КОНТРОЛЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ФРАНЦІЇ

У другому розділі здійснено аналіз процесуальних особливостей, змісту формування та оцінювання сформованості СКМЮМ в університетах Франції. Висвітлені традиційні й специфічні організаційні форми та ефективні методи СКМЮМ у процесі навчання на бакалавраті, в однорічній та дворічній магістратурі. Визначено етапи формування СКМЮМ. Проаналізовано навчальні дисципліни, у процесі вивчення яких поетапно і систематично формуються обгрунтовані компоненти СКМЮМ. Описано види контролю навчальних досягнень студентів в університетах Франції. Визначено рівні сформованості СКМЮМ, відповідні їм критерії і показники.

2.1. Організаційно-процесуальні особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції

Результати аналізу, здійсненого у попередньому розділі дисертації, дозволяють стверджувати, що процес формування СКМЮМ в університетах Франції відбувається поетапно.

Перший цикл – навчання на бакалавраті (Licence), тобто початковому етапі вищої юридичної освіти. Саме на цьому етапі здійснюється загальнонаукова підготовка майбутніх юристів-міжнародників. Він передбачає три роки вивчення дисциплін загальної підготовки і базових дисциплін обраного профілю (права). Кожен рік навчання на першому циклі поділяється на два семестри. Навчальні дисципліни об’єднані у навчальні курси.

Юридичну освіту на першому освітньому циклі бакалаврату (Licence) здобувають студенти, які мають дуже різний попередній навчальний досвід у

закладах середньої освіти. Така ситуація вимагає застосування особливих педагогічних методів та технологій рівномірної ініціації для подальшого поглиблення знань під час переходу на наступні курси, а згодом цикли. Використання комплексу згаданих педагогічних методів і технологій стосується фундаментальних знань про основні групи правових норм та їх взаємозв'язок, основних методів права та загальнокультурної складової, необхідних для розуміння закону та засвоєння його норм. Лише фундаментальне навчання, що відбувається у шести семестрах першого освітнього циклу, бакалаврату (Licence), відкриває шлях до подальшої повної та спеціалізованої підготовки фахівців у галузі МП, здатних або приступити до професійної діяльності, або продовжити спеціалізацію на другому освітньому циклі, у магітстратурі (Master), а у подальшому – на третьому циклі, у аспірантурі (Doctorat). Навчання на бакалавраті юридичних факультетів дозволяє переважній більшості студентів працевлаштовуватися у судах, адміністраціях, фірмах, міжнародних компаніях, громадських організаціях або провадити дослідницьку роботу [111; 17].

У процесі підготовки до лекцій, семінарів, практичних занять студенти займаються аналітичною навчально-пошуковою та науково-пошуковою діяльністю, зокрема здійснюють дослідження та пошук інформації, укладають кейси, які відрізняються об'єктом та методами наукового пошуку, але мають спільну специфіку щодо засобів навчання, що ґрунтується, насамперед, на інтенсивному використанні досить великих за обсягом документів (історичних чи філософських текстів, законів, договорів, судових рішень тощо), які, незважаючи на наявність бібліотек, електронних ресурсів, баз даних, вимагають пошуку, відбору, аналізу, розуміння й усвідомлення з метою правильного використання під час виконання навчальних завдань. Освітні програми з права на першому освітньому циклі, баклавраті (Licence), є досить однорідними і мають подібний перелік навчальних дисциплін у різних університетах: вони укладені на базі багатолітнього досвіду та сталої педагогічної моделі, продиктованої вимогами освітнього процесу, у який включаються студенти,

що, як уже зазначалося, не мають базових знань з права. Проведений аналіз засвідчує, що для французьких університетів важливо підтримувати цей «спільний фундамент», оскільки це сприяє мобільності студентів як у середині Франції з одного університету до іншого, так і міжнародній академічній мобільності. Згідно рекомендацій щодо викладання права [111; 17], освітні програми бакалаврату (Licence) містять в основному фундаментальні дисципліни, базові для юридичної освіти. Серед фундаментальних дисциплін, окрім власне правничих, присутні суспільні та гуманітарні дисципліни, до прикладу історія права, іноземна мова за професійним спрямуванням тощо. Як додаткові пропонуються дисципліни, що сприяють формуванню професійної компетентності правників: філософія, політичні та соціальні науки, економічні та управлінські науки, включаючи бухгалтерський облік. Довільні навчальні модулі, не пов’язані з підготовкою юристів, зазвичай не включені у навчальний план. При створенні освітніх програм важливу роль відіграє питання еквівалентності. Еквівалентність дипломів є чинником, сприятливим для академічної мобільності, як у питаннях перекваліфікації, так і у питаннях розширення та поглиблення ПК, набутої в іншому закладі вищої освіти. Саме еквівалентність створює для французьких університетів можливість поєднати в одному навчальному семестрі студентів з різним досвідом та відповідати потребам суспільства і вимогам ринку праці щодо формування ПК у майбутніх юристів-міжнародників. Проте, специфіка юридичного навчання вимагає певної обережності: навряд чи можливо, в інтересах самих студентів, видавати їм диплом бакалавра права, якщо вони не прослухали усіх запланованих дисциплін й, відповідно, не змогли опанувати основ професії юриста, що їх викладають у чотирьох перших семестрах. Відтак, на сьогоднішній день проблеми, пов’язані з еквівалентністю вже не стоять так гостро, як раніше, оскільки поділ навчального процесу на семестри, Європейська кредитно-трансферна система ECTS та система оцінювання й заохочення фактично вирішили існуючі проблеми.

Система юридичної освіти Франції сприяє автономності університетів, академічній свободі й мобільності викладачів. Класична модель «лекційний курс – практичне заняття» є добре адаптованою для вивчення права. Її реалізація викликає більше матеріальних проблем, ніж принципових питань щодо змісту. Найбільш серйозною перешкодою ефективній навчальній діяльності є переповненість академічних груп, тобто занадто велика кількість студентів у великих лекційних аудиторіях та аудиторіях для практичних занять. Ще одним явищем, безпосередньо пов'язаним із переходом до системи LMD, донедавна було скорочення кількості аудиторних годин для багатьох фундаментальних курсів і, як наслідок, зменшення можливостей усного спілкування для студентів та помітне збільшення кількості письмових іспитів, часто у тестовій формі з питаннями множинного вибору, що не сприяло формуванню комунікативної компетентності студентів правничих спеціальностей. Такі зміни загрожували якості юридичної освіти і могли завдати шкоди репутації французьких юридичних факультетів. Порівняльний аналіз компетентностей випускників юридичних спеціальностей та компетентностей випускників інших факультетів свідчив на користь випускників юридичних факультетів в аспекті оцінювання технічної компетентності, проте в аспекті оцінювання комунікативної компетентності майбутніх юристів, особливо усного мовлення, його дані вважаємо несприятливими. На сьогоднішній день у більшості французьких університетів фундаментальним дисциплінам відводиться значний погодинний обсяг (інколи за рахунок дисциплін, що не є основними для юридичних спеціальностей). Це, в свою чергу, сприяє збільшенню можливостей для студентів висловитись як в усній, так і у письмовій формі [111; 18].

Перший освітній цикл – бакалаврат (Licence) триває впродовж трьох академічних років (L1, L2, L3), 6-ти семестрів і відповідає 180 кредитам ЄКТС (ECTS). Диплом бакалавра з права дозволяє студентам здобути загальноюридичну професійну компетентність та культуру, ознайомитись із юридичною методологією. Організація, мета і цілі навчання, а також орієнтація

на принцип трансверсальності є основою бакалаврських програм з права, що гарантують як оволодіння комплексом фундаментальних правових знань, навичок, умінь і здатностей, так і багатопрофільну орієнтованість, сформованість громадянської культури, здатність до міжкультурної взаємодії, академічної та професійної мобільності, соціальної відповідальності, готовність до участі у різних науково-дослідних проектах. Усі перелічені якості є необхідними знаряддями сучасного компетентного та ефективного юриста. Навчання на першому циклі (L1, L2, L3) має на меті: оволодіння студентами фундаментальними знаннями, навичками і уміннями з юридичних дисциплін із орієнтацією до спеціалізації на третьому році навчання (L3); ознайомлення з методами роботи, характерними для юридичних дисциплін; доступ до професійної практики; оволодіння студентами комплексом знань, навичок і умінь, необхідних для початку професійної діяльності в юридичній галузі, чи для подальшого вступу на навчання у магістратурі. Заняття організовані за модульною системою (тематичними блоками), які слідують один за одним впродовж семестру. Студент зобов’язаний пройти певну кількість навчальних модулів модулів та накопичити кредити протягом усього навчання і в подальшому в дипломі зазначається кількість пройдених модулів і накопичених кредитів: одні є обов’язковими, інші залежать від вибору студента.

На основі здійсненого аналізу навчальних програм французьких університетів [194; 195; 196; 197; 198; 199; 200; 201; 202; 203; 204; 205]; можемо стверджувати, що основними організаційними формами навчання є: лекції (cours magistraux, CM), практичні заняття (travaux dirigés, TD), методичні конференції (conférence de méthode, CdM).

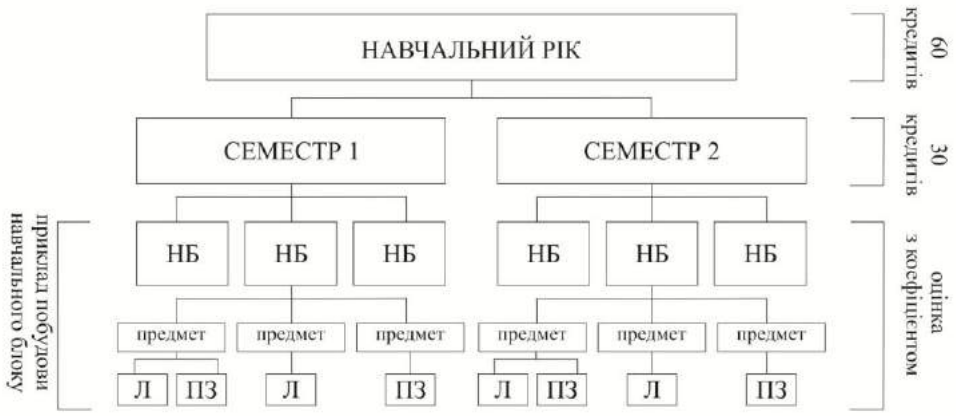

умовні скорочення: НБ – навчальний блок, Л – лекції , ПЗ – практичні заняття

Рис. 2.1.Схема організації навчального року в університетах Франції

Кожен семестр передбачає накопичення студентами 30 кредитів й складається з трьох блоків навчальних дисциплін:

– блок дисциплін фундаментального навчання, що об’єднує характерні для обраної спеціальності дисципліни. Усі лекційні курси супроводжуються практичними заняттями. Предмети мають високий коефіцієнт для підрахунку студентських рейтингів. Дисципліни цього блоку складають основу ПК майбутніх юристів;

– блок додаткових навчальних дисциплін, що об’єднує всі інші дисципліни (без практичних);

– блок методологічного навчання/практичних занять (дисципліни загальної культури, вибіркові дисципліни).

Кожного семестру студенти повинні бути атестовані за навчальними блоками (unité d’enseignement, UE), що складаються з одного або кількох навчалних дисциплін.

Лекції (cours magistraux, CM) у педагогічній системі французьких університетів є традиційною формою навчання, яка полягає у викладанні тем навчальної дисципліни перед групою студентів під час заняття і має на меті надати студентам загальні та специфічні знання з певного предмета. Лекції мають спонукати студентів до аналізу, роздумів, самостійної роботи та

додаткових досліджень. Вони традиційно відбуваються у великих групах від 100 до 300 студентів у великих університетських аудиторіях.

Варто зауважити, що лекції (cours magistraux, CM) завжди становили основу юридичної освіти. Незважаючи на послідовні реформи, що свідчать про адаптацію юридичної освіти до процесу еволюції самого суспільства та процеси модернізації, французькі юридичні факультети зберігають матрицю навчання та традиційну юридичну культуру, успадковану ще з XIX століття. Хоча завдяки освітнім реформам відбувся процес диверсифікації дисциплін, що викладаються, успадковане з минулого ядро основних навчальних предметів зберігається, а навколо нього будується коло нових. Так сталося з впровадженням практичних занять: спочатку в 1922 р. у формі факультативних конференцій, а згодом – у 1954 р. на законодавчому рівні у формі обов'язкових практичних занять, що дещо поставило під сумнів перевагу лекцій як єдиної форми організації занять, де контроль знань студентів спрямований на контроль їх здатності запам'ятовувати інформацію [133; 112]. Тим не менше, лекційні заняття й досі відбуваються у традиційній формі вертикальної передачі знань від викладача до студентів.

Сучасні умови вимагають деяких змін в організації лекційних занять, наприклад, впровадження лекцій за допомогою відеоконференцій: кілька великих студентських аудиторій одночасно слухають лекцію викладача, який щотижня змінює головну аудиторію, в якій відбувається лекція, щоб усі студенти мали можливість живого контакту з викладачем.

Аудиторії французьких університетів, в яких відбуваються лекції *(amphithéatres)*, добре обладнані комп'ютерною технікою. У процесі проведення лекцій широко застосовуються комп'ютерні засоби навчання, що уможливлює активне використання наочних методів навчання: візуальних опор (малюнків, схем, слайдів), навчальних фільмів, інформаційних відеороликів, мультимедійних презентацій тощо.

Однак фізична присутність такої кількості студентів вимагає значних фінансових вкладень, ось чому останнім часом у Франції все частіше

обговорюється необхідність переосмислення організації лекційних курсів. Такі заняття вбачаються більшістю викладачів, студентів та зовнішніх учасників освітнього процесу як «серце» освітньої діяльності у сфері МП [148; 38]. Але водночас, такі форми занять є заняттями «в одному напрямку», тобто не інтерактивними і такими, що повторюються, оскільки кожного року лекції є ідентичними тим, які читалися студентам попереднього курсу. Студенти присутні на занятті, тобто вони слухають викладача, конспектують, однак у цей час можуть займатися й іншими справами, особливо завдяки наявності ноутбуків, смартфонів та планшетів. Загальноприйнятою вважається думка, що якщо студенти неуважно слухають лекцію, це провина викладача, оскільки справді цікаву інформацію вони б слухали уважно. Однак, сама форма лекції, особливо в юридичному навчанні, не сприяє постійній концентрації уваги студентів на тому ж самому рівні: викладачеві важко заволодіти увагою студентів і постійно, впродовж усього заняття утримувати її, читаючи лекцію з цивільного права [148; 39]. На думку сучасних дослідників, в реальності проблема не полягає ані в недостатній педагогічній майстерності викладачів, ані в складності дисциплін, що викладаються. Корінь проблеми – сама форма навчального заняття, яка дуже мало звертається власне до студентів і практично не вимагає їх активної участі. Викладач ніколи не знає напевне, чи пояснення доступне всім студентам в аудиторії, чи його слова зрозумілі, чи представлену інформацію було представлено більшості, або принаймні половині студентів, число яких досить значне. Окрім того, за свідченнями самих викладачів, студенти перших курсів зазвичай не наважуються підняти руку, щоб поставити запитання і отримати розширену відповідь, тобто інтерактивність є слабкою, майже відсутньою під час проведення лекційних занять [148; 40].

Незважаючи на те, що сама система права часто змінюється, як уже зазначалося, лекційні заняття з права не змінюються кожного навчального року і мало відрізняються рік від року. Безумовно, зміст курсів щороку оновлюється, додаються нові тексти, закони, рішення, що опрацьовуються, а також змінюється спосіб викладу матеріалу, але загалом лекційні курси мало

еволюціонують, що призводить до пошуку альтернативних рішень, спрямованих як на активніше залучення студентів, так і на підвищення ефективності організації навчального процесу. Ідея впровадження меншої кількості лекційних курсів та заклик до більшої інтерактивності й динамізації освітнього процесу у Франції не є новими. Уже в 1968 році у своїй промові в Національній асамблеї Е. Фор, тодішній міністр освіти Франції, закликав викладачів зменшити кількість лекційних курсів і збільшити кількість «активних» методів навчання, тобто індивідуальних та колективних досліджень, дискусій, діалогів, які спроможні розвинути у студентів такі складові їх ПК як пізнання, міркування та вміння висловлюватись [135; 4]. Одним із таких рішень, спрямованих на більшу залученність студентів до навчального процесу під час лекційних курсів, а також формування у них необхідних компетентностей, є пропозиція використання відео під час лекцій. Якщо деякі частини лекційних занять не змінюються взагалі або змінюються незначним чином, їх можна записати і зробити доступними для перегляду студентами вдома або в аудиторії. Застосування відео під час лекційних курсів має багато переваг: доступ до відео матеріалів є постійним, отже студент може переглянути його в будь-який момент і не пропускати заняття. Перегляд може бути індивідуальним чи у групі. Якщо відео переглядається групою, викладач (автор відео або інший викладач) може бути присутнім і організувати роботу студентів, змушувати їх реагувати, зупиняти перегляд, щоб глибше зупинитися на тому чи іншому пункті. Заняття, організоване таким чином із застосуванням методу інверсованого класу, дозволить досягнути високого рівня інтерактивності [148; 43].

Існують різні варіанти створення навчальних відео: запис цілої лекції в аудиторії, написання сценарію лекції та її адаптація до відео із додаванням різних документів: схем, текстів, що з’являтимуться на екрані, відеофрагментів тощо. Таким чином, змінюється перебіг лекційного курсу. В свою чергу, зміна ритму сприятиме підвищенню уваги студентів та необхідності активно долучатися до процесу навчання. Відео лекцій можуть бути доступними не

лише студентам курсу, на який вони записані, а й більш широкій аудиторії, наприклад у формі масових відкритих онлайн-курсів (МООС), що сприяє популяризації вищої юридичної освіти й робить більш очевидними педагогічні та дослідницькі таланти викладачів. Це також дозволить зберегти представлений тим чи іншим професором навчальний матеріал, й, відтак, сформувати певний спадок, адже часто лекційні курси залишаються лише у вигляді конспектів студентів. Ці записи дозволять сформувати бібліотеку лекцій, доповнених різними навчальними матеріалами, що уможливить повернення студента у віртуальну аудиторію в будь-який зручний для нього час. Щодо студентів, така організація лекцій сприяє формуванню їх автономності у навчанні, здатності обирати саме той матеріал, у якому вони мають потребу в даний момент, уміння планувати свою навчальну діяльність для досягнення необхідного результату та орієнтуватися у великих обсягах навчального матеріалу.

З 36 годин лекційного курсу принаймні 15 можуть бути реалізовані за допомогою відео [148; 45], що звільнить час для реалізації інших задач, важливих для процесу формування у майбутніх юристів-міжнародників професійної компетентності, як наприклад: робота зі студентами у малих групах, де навчальний процес є більш ефективним, індивідуальні зустрічі й консультації у разі потреби. На даний момент студент, який бажає поспілкуватися індивідуально із викладачем, що читає лекційний курс, фактично не має такої офіційної можливості, оскільки це не передбачено навчальними планами. Це не означає, що викладачі французьких правничих факультетів взагалі не спілкуються зі студентами індивідуально, але офіційного розкладу таких зустрічей, як і наявних, спеціально призначених для цього приміщень, не існує. Проте, активне спілкування у системах «викладач – студент» та «студент – викладач» від самого початку навчання на першому році бакалаврату (L1) є дуже мотивуючими і ефективними. Відповідно, можемо стверджувати, що лекційні курси є невід’ємною формою організації навчання на юридичних факультетах, особливо що стосується фундаментальних

дисциплін, однак реалії освітнього процесу вимагають певної їх адаптації до сучасних вимог суспільства. Сприятливою є навчальна ситуація, у якій змішуються традиційні форми організації і методи навчання та інноваційні, із застосуванням інформаційних технологій та підвищеною інтерактивністю між усіма учасниками освітнього процесу. Разом із тим, на сьогоднішній день лекційні курси у системі французької вищої освіти є основою навчального процесу, а практичні заняття вважаються додатковими і доповнюють теоретичні дисципліни. Під час лекцій студенти конспектують, відтак, володіння стратегіями ефективного конспектування є важливою складовою стратегічної компетентності, яку студенти повинні опанувати впродовж першого року навчання на бакалавраті (L1) факультетів права. Необхідно зазначити, що саме впродовж першого року навчання на бакалавраті рівень академічних невдач є досить високим: 41,7% студентів змушені повторювати рік або залишити університет [169]. Процес навчання на правничих факультетах є дуже виснажливим й для досягнення успіху вимагає від студентів формування й інших відповідних знань, навичок та умінь – складових стратегічної компетентності. Багато студентів прагнуть накопичити якомога більший багаж знань. Відтак, успіху досягають саме ті студенти, які володіють успішними навчальними стратегіями: умінням концентруватися на головному, не втрачаючи час на неважливі деталі, створювати ефективні конспекти, активно слідкуючи за міркуванням викладача, вибираючи необхідну інформацію. Такі навчальні стратегії дозволяють і запам’ятовувати, і розуміти лекцію одночасно, вимагаючи сформованості навичок аналізу і синтезу, а також дозволяють студенту залишити аудиторію після завершення лекції, подолавши перший етап розуміння навчального матеріалу. У такий спосіб знаходить свій вияв необхідність формування навчальної складової СК, тобто розуміння функціонування навчальних стратегій і оволодіння ними для кращого розуміння та засвоєння матеріалу лекційних курсів.

Як уже зазначалося, лекційні курси поєднуються з практичними заняттями або методичною конференцією.

Практичне заняття (travaux dirigés, TD), яке традиційно супроводжує лекційні курси з основних дисциплін, є формою організації навчання, що дозволяє застосувати знання, краще засвоїти нові поняття, концепти, методики, методи, опановані в рамках певного лекційного курсу. Практичні заняття з права мають певні особливості. На початку курсу студенти отримують пакет матеріалів (fascicule/plauqette de TD) у паперовому або електронному вигляді, що містить перелік тем/видів занять, завдань та документів для опрацювання й аналізу. Студенти працюють у невеликих групах над конкретними завданнями у присутності викладача, котрий втручається, щоб допомогти або перевірити виконані завдання. Практичні заняття традиційно відбуваються у невеликих групах студентів (кількістю до 15 осіб), що дозволяє полегшити й активізувати взаємодію викладачів та студентів. Практичні заняття доповнюють найважливіші лекційні курси у приблизному співвідношенні 1 до 2: лекційний курс на 36 год. супроводжується 15 год. практичних занять (табл. 2.1, 2.2, 2.3). Практичні заняття мають велике значення для успішного навчання на юридичних факультетах, оскільки вони дозволяють вивчати конкретні моменти певних фундаментальних питань та навчатись засвоєнню методології юридичних вправ. Зазвичай ці заняття є аудиторними тривалістю 1 год.30 хв. Метою практичних занять є поглиблення та розширення області знань з права. Викладач обирає ключові та технічні теми дисципліни, які будуть опрацьовуватися на практичних заняттях. Впродовж семестру, зазвичай, відбувається 10 занять з 10 тем, одне із яких відводиться для проведення письмового заліку (*galops d'essai*). На відміну від лекцій, практичні заняття є обов'язковими до відвідування. Так, за семестр студент може пропустити з поважної причини максимум 2 практичних заняття. Оцінки, отримані на практичних заняттях, складають 50% оцінки на іспиті, і складаються із таких компонентів: домашні завдання, письмові опитування або письмові заліки, усні опитування. Деякі практичні заняття мають фіксовані теми або присвячені специфічним завданням: ввідне (перше) практичне заняття на 1-му році

бакалаврату (L1), опитування або письмові заліки, дебати та/або судові промови/виступи; пояснення щодо оцінювання на іспитах.

На першому році навчання на програмах з права багатьох французьких факультетів викладаються такі предмети, як «Методологія» та «Юридична методологія». Належне засвоєння цих дисциплін дозволяє студентам застосувати вивчені методологічні елементи безпосередньо на практиці, поглиблюючи свої знання з основних предметів. Курс «Юридична методологія» зосереджується, в основному, на таких видах вправ: написання картки постанови (*fiche d'arrêt*), текстового коментаря (*commentaire de texte*), практичного випадку (*cas pratique*), коментаря постанови (*commentaire d'arrêt*), есе (*dissertation*). Кожний вид вправ розглядається докладно і відтворюється багаторазово. Студенти запрошуються до активної участі протягом семестру з метою формування знань, навичок і умінь – компонентів ПК та СК, а також розвитку свого юридичного потенціалу.

Методичні конференції (Conférence de méthode, CdM), як різновид практичних занять, спрямовані на оволодіння методами дисциплін фахової підготовки і забезпечують студентам можливість брати участь у дебатах, а відтак розвивати навички й уміння висловлюватися. Ці заняття об'єднують студентів навколо тем, що сприяють застосуванню знань із різних дисциплін. Працюючи індивідуально або в групі, студенти виконують різні типи вправ і завдань, що дозволяють розвивати навички й уміння письмового і усного висловлювання, рефлексію, а також формувати навички самоорганізації, аналізу та синтезу.

Таким чином, методичні конференції дозволяють студенту не тільки втілювати в життя знання, отримані на заняттях з теоретичних дисциплін, які викладаються йому на лекційних заняттях, а й поглиблювати знання методів, що характерні для кожної з цих дисциплін. Методичні конференції належать до блоку практичної підготовки майбутніх юристів й займають дуже важливе місце в педагогічній системі юридичної освіти. Вони мають на меті засвоєння фундаментальних знань, словникового запасу, формування і розвиток навичок

опрацювання юридичних та політичних текстів, умінь осмислення, аналізу та представлення певної теми. Кожна конференція стосується певної теми курсу, а її опрацювання у процесі проведення методичної конференції передбачає використання уже засвоєних студентами знань. Щоб отримати користь від такої форми організації навчання, студент повинен попередньо засвоїти тему і підготувати конкретну роботу, яка вимагається. Методичні конференції ґрунтуються на активній участі студентів, які повинні готувати резюме прочитаного матеріалу, презентації, плани, дослідницькі роботи, матеріали до дебатів тощо. Вони є обов'язковими, відбуваються у першому або другому семестрі першого року навчання і безпосередньо пов'язані з курсами лекцій дисциплін фахової підготовки.

Ми здійснили аналіз основних форм організації навчання на юридичних факультетах університетів Франції. Далі детальніше зупинимось на аналізі ефективних методів, вправ та завдань, спрямованих на формування у студентів СК.

До поширених завдань на практичних заняттях з права належать:

- створення картки постанови *(fiche d'arrêt)*: традиційно використовується як ввідна вправа до написання коментаря постанови;
- написання коментаря постанови *(commentaire d'arrêt)*, що передбачає детальний письмовий юридичний аналіз постанови, виданої юрисдикцією другої інстанції (апеляційний суд), або вищої інстанції (касаційний суд);
- написання юридичного есе *(dissertation juridique);*
- написання коментарів до текстів *(commentaire de textes);*
- розгляд практичного випадку *(cas pratique);*
- укладання концепт-конспекту *(note de synthèse)*.

Створення картки постанови *(fiche d'arrêt)* є важливим базовим тренувальним завданням, що використовується на першому році навчання на факультетах права і має на меті формування у студентів навичок написання юридичних документів, укладання яких вимагає точності і ретельності. Завдання дозволяє студентам розвинути стратегії розуміння, чому те, а не інше

рішення було прийняте певною інстанцією і вимагає володіння юридичною методологією. Саме тому, як було зазначено вище, на першому році навчання як вид практичних занять відбуваються методичні конференції, що ознайомлюють студентів із стратегіями підготовки до написання робіт, їх методологією, особливостями використання юридичної лексики й закладають основи правового мислення. Студенти вчаться юридично кваліфікувати факти, формулювати юридичну проблему («питання закону»), читати й розуміти рішення, винесені судом. Це тип завдань, що полягає у представленні судового рішення (а не в поясненні, на відміну від наступного типу завдань – підготовки коментаря постанови) відповідно до певного методу, що включає декілька обов'язкових етапів. *Картка постанови* – це письмовий аналітико-синтетичний документ, що резюмує у хронологічному порядку основні елементи постанови: важливі факти, процедуру, проблематику та рішення. Навчальні завдання створюються на основі реальних постанов судових юрисдикцій, які пропонуються студентам для аналізу. Впродовж навчання здобувачі освіти складають велику кількість таких документів, оскільки добре складена картка допомагає виявити елементи судових постанов, запам'ятати основний перебіг справи. Це допомагає, також, і під час усного обговорення постанов, практичних занять, навчальних судових дебатів чи самостійного повторення й служить основою для виконання студентами наступнго, складнішого типу завдань – написання коментаря постанови. Методологія написання карток постанов відрізняється у різних викладачів в різних університетах, але існує загальна структура, схема і стратегії підготовки документу цього типу. Структура цього документу є специфічною. Картка постанови поділяється на кілька складових частин: резюме обставин конкретної справи, резюме судової процедури, проблематика постанови, рішення постанови. Існують чіткі правила укладення таких документів: окремі параграфи та заголовки для кожної частини (факти, процедура, проблематика, рішення) або відсутність заголовків, щоб наблизити вигляд цього документу до створення документа наступного рівня складності – коментаря постанови, де картка постанови слугуватиме

частиною вступу. Формулювання юридичної проблеми, безумовно, є однією з найважливіших частин картки постанови. Проблема формулюється у формі питання і не повинна бути ані занадто узагальненою, ані занадто специфічною. Студенти повинні вміти здійснювати виклад проблеми. Форма викладу юридичної проблеми може значно відрізнятися в залежності від дисципліни та методики її викладання, однак можна виокремити кілька правил, що є загальновизнаними. Виклад проблеми має бути максимально стислим, але, водночас, повним і точним, із демонстрацією високого рівня володіння письмовою французькою мовою та правильним використанням таких тактик – складових стратегії викладу матеріалу як формулювання питань. Наступним пунктом картки постанови є рішення юрисдикції. Студенти повинні вказати, яке рішення було прийняте суддями й висвітлити аргументацію цього рішення. Ця частина повинна бути добре організована, без перифразів і відступів від суті постанови й може бути проілюстрована конкретним випадком.

Коментар постанови – юридичне завдання, що полягає в аналізі студентами постанови чи рішення суду із застосуванням певної методології. Метою написання коментаря постанови як навчального завдання є формування у студентів навичок аргументації, поглиблення знань юридичної термінології та розширення юридичного словника, вміння застосовувати вже набуті теоретичні знання й практичні навички під час укладання коментаря та удосконалення навичок використання таких складових стратегії викладу матеріалу як тактики організації тексту шляхом укладання плану та застосування відповідних мовних кліше. Як і більшість завдань, що активно використовуються впродовж проведення практичних занять з права, коментар постанови має чітку форму, дотримання якої оцінюється під час перевірки письмових робіт. Студенти повинні у чіткій послідовності написати вступ, план, а також детальний зміст. Висновок не є обов’язковим. Вступ зазвичай містить елемент, що здатний привернути увагу читача – перший абзац коментаря постанови, що підкреслює інтерес теми. Далі слідує вже опрацьована раніше картка постанови, яка містить факти, юридичну проблему, її рішення, та виклад детального плану.

Коментар рішення зазвичай складається з двох основних частин котрі, в свою чергу, поділяються на підпункти (напр., I. A. B; II. A. B). Студент повинен представити, пояснити, здійснити критичний аналіз й прокоментувати постанову, спираючись на свої теоретичні знання із дисципліни. Під «представити» мається на увазі виклад рішення у найпростіший стислий спосіб, зрозумілий для непідготовленого читача. Як уже зазначалося, представлення постанови починається зі вступу до коментаря постанови, який складається з трьох частин, серед яких – картка постанови (вище охарактеризований тип завдання), яка і складає вступ до коментаря постанови. Під «пояснити» розуміємо пояснення рішення, ухваленого суддями тому, хто його не читав, найпростішим способом. Для цього застосовуються такі складові стратегії викладу матеріалу, як тактики складання плану й використання простих речень, що робить текст стислим. Критичний аналіз полягає у представленні переваг та недоліків рішення з юридичної точки зору й передбачає відповідь на ряд питань, до прикладу: «Чи є міркування суддів релевантними? Чи рішення є життєздатним?» та ін. У певних випадках в економічному та соціальному контексті – «Які економічні та суспільні наслідки такого рішення?» Особлива увага звертається на такі складові стратегії викладу матеріалу як тактики переходу від однієї думки до іншої, використання особливих виразів, що резюмують попередній пункт та оголошують наступний. Кожна частина основного змісту повинна містити кілька абзаців, що відповідають логічному розвитку коментаря постанови. Бажано, щоб кожен підпункт містив щонайменш чотири головні ідеї. Висновки не є обов’язковими, за винятком випадків, окремо зазначених викладачем, що веде практичні заняття.

Резюме фактів передбачає виклад фактів справи, яка розглядається, тобто даних, що стали причиною суперечки. Суд не завжди узагальнює факти хронологічно й у цьому випадку студент повинен самостійно реорганізувати представлення фактів у хронологічному порядку. Іноді студентам дозволено копіювати частину резюме фактів, як це відображається у попередньо наданих документах, але, зазвичай, не можна копіювати його повністю. Відтак, студенти

повинні вміти перефразувати текст, не змінюючи суті документів. У такий спосіб викладач, що здійснює оцінювання роботи, бачить чи студент зрозумів її зміст. Існують дві основні стратегії опрацювання фактів для створення картки постанови: на першому етапі студент повинен здійснити систематизацію фактів щоб зберегти лише елементи, необхідні для розуміння судового рішення та юридичної проблеми, не опускаючи елементів, що впливають на юридичну проблему чи її вирішення. Саме завдяки виконанню цього типу завдань у студентів формується здатність виявляти відповідні елементи, а також виявляються навички здійснювати правильний відбір, які й оцінюються у процесі перевірки роботи. На другому етапі сторони процесу повинні бути юридично кваліфіковані, адже йдеться про формування у студентів навичок володіння юридичною термінологією та правильного її вживання для кваліфікації учасників процесу: «позивач», «відповідач», «потерпілий» тощо. Окрім цього, студенти повинні демонструвати добре сформовані навички й уміння вживання граматичних форм і структур, властивих такому типу документів: форм теперішнього часу й форм пасивного стану дієслова, узгодження часів, безособових форм дієслова

Після викладу обставин справи логічним наслідком подій є виклик позивача в суд. Супроводжує цей процес резюме судової процедури. Документ повинен бути укладений таким чином, щоб із попереднього узагальнення обставин справи було зрозумілим, чому відбувається судовий розгляд. Як і у випадку опису фактів, значна увага приділяється кваліфікуванню сторін. Студент повинен бути пильним щодо вживання відповідної термінології, зокрема щодо використання назв постанов, рішень, дій у судовому процесі, використання великої та малої літери в назвах установ і організацій. Наприклад, відмінності у назвах рішень різних судових інстанцій та посад учасників процесу: рішення суду першого рівня судової системи Франції французькою мовою називаються «*des jugements»*, постанови апеляційного та касаційного судів - «*des arrêts»*, сторони процесу – «*le demandeur/la demanderesse»*, а не

«*demandeuse*,» та le «*défendeur/la défenderesse»*, а не «*le défenseur»*, оскільки цей термін вживається для позначення статусу адвоката.

Розгляд *практичного випадку* – один із методів юридичного навчання, що полягає у представленні студентам фактичної ситуації для опрацювання, приховуючи кілька юридичних проблем, які повинні бути вирішені методами силогізму й міркування. Таке представлення ситуації традиційно зводиться до трьох простих атрибутивних висловлювань: двох засновків і висновку. Засновок силогізму поділяють на більший (який містить предикат висновку) і менший (який містить суб'єкт висновку). За положенням середнього терміну силогізми поділяють на фігури, а останні за логічною формою засновків і висновку — на модуси. Наведемо приклад силогізму: «Усі люди є смертними (більший засновок), Аристотель – людина (менший засновок), Аристотель — смертний (висновок)». Вправа на розгляд практичного випадку полягає у тому, що студент повинен поставити себе на місце судді і у цьому контексті знайти юридичну проблему, приховану у фактах, якщо проблеми чітко не визначені, та надати аргументовану відповідь на запитання, обравши самостійно напрям, у якому буде представлена юридична аргументація. Мета таких завдань полягає у формуванні у студентів умінь виявляти та формулювати юридичні проблеми, приховані за часто заплутаними фактами, давати юридично обгрунтовану відповідь на окреслені проблеми та робити відповідні висновки, організовувати свої ідеї якомога чіткіше, мобілізувавши максимум уже сформованих знань. Написання практичного випадку вимагає дотримання декількох етапів. Студенти повинні в хронологічному порядку викласти факти, оголосити план, озвучити правову проблему, правове рішення (у цьому випадку фактичне рішення) і, нарешті, висновок. Для представлення фактів необхідно визначити релевантні факти серед усіх наявних – необхідних для розробки правового рішення у цьому практичному випадку, сформулювати їх за допомогою відповідної юридичної термінології. Основна складність на цьому етапі формування у студентів складових стратегії викладу матеріалу у письмовій формі полягає в успішному виявленні серед усіх фактів тих, які дійсно

необхідні для опису практичного випадку. Така навчальна діяльність сприяє формуванню аналітичних навичок та застосуванню критичного мислення, оскільки факти часто представлені сплутано, у великій кількості, а фінальний текст, створений студентом, має бути стислим і конкретним. Створення плану та його оголошення є важливим етапом опису практичного випадку. У цій вправі план за своєю суттю відрізняється від плану коментаря постанови чи есе. Опис практичного випадку поділяється на декілька етапів. Для початку студенти повинні уважно вивчити усі наявні документи щоб мати комплексне бачення проблеми й виявити важливі дані, що будуть використані (дати, цифри, терміни), відокремивши їх від другорядних та за потреби склавши схеми. На другому етапі відбувається юридична кваліфікація за допомогою термінології та резюмування важливих фактів у хронологічному порядку.

На третьому етапі студенти визначають правову проблему, яка обов’язково має фігурувати у тексті практичного випадку. На четвертому етапі визначаються правові норми, що можуть бути застосовані до обставин конкретної справи. На останньому етапі відбувається застосування відповідних правових норм до фактів та вирішення справи (висновок силогізму). Під час розгляду практичного випадку активно використовується популярний не лише в університетах Франції, але й у закладах вищої освіти інших країнах, зокрема США, метод кейсів. Згаданий метод був запроваджений у 70-х роках XIX ст. у Гарвардському університеті професором Х.К. Ланґделлом, а вже невдовзі й донині він стає стандартним ефективним методом викладання права в юридичних навчальних закладах [10; 66]. Цінність цього методу полягає у тому, що він поєднує право (правові норми) і фактичні ситуації, сприяючи запам’ятовуванню та розвитку вміння дедуктивної аргументації, уможливлює самостійне розкриття певних правових принципів, норм, інших істотних чинників, які зумовили прийняття того чи іншого судового рішення [10; 66]. Кейс-метод сприяє розвитку правового мислення. Аналізуючи справу, студент водночас вчиться «мислити як юрист», зокрема, навчається аргументації,

уважності до деталей, нюансів життєвих і юридичних фактів, правових норм, особливостей застосування останніх [10; 66].

Написання *юридичного есе* – навчальне завдання юридичного характеру, яке полягає у наданні студентові теми для виявлення правової проблеми, яку йому доведеться вирішити, використовуючи метод аргументації (міркування повинні бути логічними та правовими) і специфічного упорядкування есе (форма письма не довільна, студент повинен враховувати певні правила). Під час написання роботи студент повинен продемонструвати ґрунтовну і аргументовану особисту рефлексію на відповідну тему з метою відстояти власну точку зору. Написання юридичного есе полягає не у фактичній перевірці засвоєних знань з курсу, а в організації наявних знань із даного предмету і рефлексії, адже хороший юрист – це юрист, котрий вміє думати. При виконанні есе студенти покликані уникати відхилень від теми, для чого їм необхідно зрозуміти, що саме від них вимагається як у питанні форми, так і змісту фінального документу. Підготовча робота до написання юридичного есе є дуже важливою. Вона починається з уважного кількаразового читання теми, що дає можливість ідентифікувати її ключові поняття, а також обміркувати логічні сполучники, що будуть використані у тексті. Стратегія визначення понять, що розкривають відповідну тему есе, полягає у аналізі теми та визначенні її важливих компонентів. Студенти повинні спершу окремо проаналізувати усі поняття теми (на предмет виявлення того, чи поняття є позитивним або негативним для відповідного випадку), а потім згрупувати їх для виявлення логічних зв’язків, що пов’язують ці поняття. Отримані визначення будуть пізніше використані у вступі до есе. Відповіді на питання: «Чому саме це формулювання теми, а не інше?», «Що означає тема юридичного есе?» допомагають опрацюванню теми на першому етапі, і це визначення в подальшому дозволить не вдаватись до відхилень від теми, які жорстко санкціонуються при оцінюванні письмової роботи. Сенс такої роботи полягає у визначенні меж теми: що належить до неї, а що є віддаленим за змістом. Наступною стратегією є мобілізація знань («мозковий штурм») та групування

ідей: після того, як межі теми юридичного есе визначені, доцільно подивитися на майбутній текст із певної відстані, тобто окреслити коло усіх елементів, що можуть бути поєднані, не вдаючись до цитування лекційного курсу та не виходячи за межі теми. Виклад проблематики полягає у демонстрації своєї позиції, викладеній у стверджувальній або питальній формі. Після цього етапу студенти повинні класифікувати й згрупувати різні ідеї за основною темою щоб підготуватись до наступного кроку, а саме побудови плану з метою висвітлення проблеми юридичного есе. План юридичного есе має на меті подальші відповіді на проблеми, виявлені під час аналізу теми. Розробка плану має сенс лише в тому випадку, якщо проблема дійсно виявлена, тому не може передувати аналізу проблеми. План юридичного есе традиційно складається з двох частин та двох підпунктів (I. А. Б. II. А. Б.). Стратегія побудови плану будується на основі декількох критеріїв: він повинен висвітлювати аспекти проблеми (проблема = I + II). Визначивши порядок читання документів, студент повинен їх прочитати, занотовуючи основні ідеї. Цей етап передбачає володіння певними прийомами швидкого читання, які також здобуваються регулярними тренуваннями, а також техніками відбору важливої інформації та аналізу текстового середовища (графічні елементи, малюнки, фото тощо) щоб отримати максимум інформації, та складових самого тексту: заголовки, підзаголовки, поля, інформація в рамці, примітки. Така стратегія сприяє швидкому розумінню змісту. Окрім цього, студенти повинні вміти використовувати різні техніки швидкого читання та конспектування. Зокрема, написання підсумкових слів, потім підсумкових речень: студентам пропонується написати поруч з кожним абзацом тексту спочатку синтезуюче слово, щоб потім сформувати узагальнюючі речення і, таким чином, полегшити написання підсумкового тексту. Після того, як усі документи синтезовані за допомогою узагальнюючих речень, студенти повинні згрупувати їх у підтеми та перейти до укладання плану. План у такому виді роботи повинен відповідати ряду критеріїв: план повинен відповідати темі, добре адаптуватися до запропонованої добірки документів та бути збалансованим. Баланс стосується як форми, так і змісту:

рівнозначність абзаців концепт-конспекту, як за обсягом, так і за змістовим навантаженням. Розподіл плану повинен мати логічний й когерентний, а не суперечливий розвиток. Частини та підпункти повинні бути збалансованими. Традиційно розрізняють «плани ідей» та «типові плани». «Плани ідей» – це ті плани, котрі вибудовуються у процесі аналізу обраної теми та проблеми. Вони спираються на дуже добре розуміння студентами теми та понять, що її стосуються. Ці плани вибудовуються, коли робота з виявлення теми та постановки проблеми проведена ефективно. «Типові плани» ґрунтуються на основних правових протиставленнях (текст / практика, принцип / виняток, загальні пункти / відмінності). Після плану студенти повинні написати вступ, який є важливою частиною юридичного есе, оскільки впливає на перше враження при перевірці роботи. В юридичних есе вступ займає досить велику частину усієї роботи (від 1/5 до 1/3). Вступ до юридичного есе також має свої змістові особливості, зокрема, використання фраз для привернення уваги, наприклад цитат, котрі мають бути небанальними та доречними, визначення меж теми, що дозволяє показати її масштаб. У написанні вступу часто використовується принцип «від загального до вузько тематичного». Наступним етапом є розмежування тематики (матеріальне, часове та просторове), що полягає в окресленні всіх компонентів теми, які будуть внесені до подальшого викладу основної частини, або винесені за її межі, але повинні бути згадані у вступі, оскільки є обов’язковими для розуміння теми. Виклад постановки проблеми є справжнім викликом для студентів. Виклад проблеми не слід виокремлювати від попередніх структурних частин есе, навпаки – вони повинні приводити до її викладу природним шляхом. Проблема не повинна бути сформульована у питальній формі, перевага надається формулюванням на зразок: «Слід запитати себе, в якій мірі ...» тощо. Основна частина також має певну форму. Традиційно кожен абзац містить ідею, аргумент на її підтримку, ілюстрацію/приклад та перспективу. Чітке формулювання ідеї допомагає керувати викладом, юридичний аргумент пояснює наведену ідею, мобілізуючи попередньо набуті знання, у т. ч. й понять, які стосуються теми, для

переконання читача. Ілюстрування за допомогою належного практичного прикладу робить аргументацію більш переконливою, а погляд у перспективу передбачає формулювання гіпотез на майбутнє та їх критичну оцінку. Зазвичай, юридичне есе не містить висновку, оскільки він повинен випливати із належної аргументації і може здатися зайвим. Особлива увага приділяється орфографії, граматиці, лексиці, регістру мовлення.

Заслуговує окремої уваги методологія створення *концепт-конспекту* – документу, укладання якого є дуже поширеним навчальним завданням й певним випробуванням у сфері професійної діяльності юристів. До прикладу, при вступі на навчання до вищих шкіл та для участі у конкурсах на адміністративні посади вимагається створення концепт-конспекту. Створення концепт-конспекту – навчальне завдання, що полягає у критичному аналізі добірки письмових документів та їх синтезованому викладі. Зазвичай, написання такого виду робіт відбувається під час складання письмових заліків чи іспитів у процесі навчання в університеті, або у відповідь на професійні виклики – наприклад, під час проходження конкурсів на державні посади. Протягом 3-х годин студенти повинні створити письмовий документ обсягом 4-5 сторінок, що синтезує надану студентові інформацію обсягом 20-60 сторінок щодо визначеної теми. Це завдання вищої складності, яке полягає у виявленні, відповідно до вказівок, котрі містяться в інструкції до завдання, основних елементів добірки документів на задану тему та їх наступному відтворенні у доступній і зрозумілій для читача формі. Написання студентами концепт-конспектів під час практичних занять, заліків чи іспитів готує студентів до розуміння й пошуку ефективних шляхів вирішення реальних професійних ситуацій у майбутній професійній діяльності. Концепт-конспект є, також, професійним документом, що часто використовується в адміністраціях та в дещо інший спосіб у приватному секторі. Але навіть якщо форма відрізняється, інтелектуальний підхід до синтезування інформації є аналогічним. У французькій адміністрації влада очікує від фахівця, що укладає концепт-конспект, надання певної кількості інформації стосовно певної ситуації чи

повідомлення інструкцій для співробітників. У реальному юридичному житті, на відміну від навчальної ситуації, де студентові надається добірка документів для опрацювання, відповідальна за створення концепт-конспекту особа повинна буде заздалегідь зібрати необхідну інформацію. У рамках конкурсу на заміщення адміністративних посад попередня документація також надається особі, що проходить конкурс, і вона повинна лише виділити основні моменти. Написання концепт-конспекту не слід плутати з іншими завданнями: на відміну від юридичного есе, концепт-конспект не вимагає конкретних попередніх знань. Усі базові елементи наведені у добірці документів, і база сформованих попередньо знань не відіграє особливого значення. Отже, основні зусилля повинні бути спрямовані на формування навичок й умінь опрацювання документів, радше ніж орієнтованими на здобуття бази теоретичних знань. У той час як юридичне есе вимагає від студента аргументації та викладу особистої точки зору, у концепт-конспекті має бути викладена позиція офіційної служби як структури, відповідальної за виконання покладеної на неї задачі. У концепт-конспекті студент не повинен викладати особистих переконань, тому їх наявність призведе до невдалого складання заліку чи іспиту. У той же час, концепт-конспект не є простим зведенням резюме кількох різних документів, згрупованих в порядку їх появи. Навпаки, мова йде про синтезування вмісту документів відповідно до теми і подальший логічний виклад результатів синтезу. Концепт-конспект повинен містити всі основні ідеї документів із наданої добірки і відповідати сформульованій темі. Найбільша складність цього типу завдання полягає в ефективному плануванні та використанні часу. Для написання якісного концепт-конспекту в чітко відведений час студентові необхідно попередньо опанувати стратегії його написання та регулярно тренуватися, написавши як мінімум 4-5 концепт-конспектів впродовж навчального семестру. Приклад навчальної стратегії розподілу часу для написання концепт-конспекту під час письмового заліку наведено у додатку А.

Уважне ознайомлення з інструкцією щодо написання концепт-конспекту дозволить уникнути помилок й заощадить час студента. Порядок читання документів є важливим аспектом створення концепт-конспекту. Для визначення порядку читання студентові необхідно проаналізувати список наданих документів та попередньо їх проглянути. Аналіз списку дозволяє укласти попередній зміст концепт-конспекту та визначити порядок читання документів з метою економії часу та виявлення майбутніх елементів концепт-конспекту. Йдеться про визначення: характеру документу (закон, постанова, стаття у мас-медіа тощо); заголовка документу; автора документу (журналіст, політик, вищий чиновник); дати документу (актуальний, недавній, написаний кілька років тому); обсягу документу (кількість сторінок). Більшість добірок документів до звіту по справі складаються з юридичних та адміністративних (закони, постанови, накази, ухвали тощо), соціологічних, економічних текстів, статей у пресі. Тому, важливо знати різні структури цих текстів та, відповідно, їх значення. Під час швидкого огляду добірки документів студент повинен виявити: назви документів, заголовки всередині документів, виділення жирним шрифтом, вступи, вставки, резюме. Метою цього огляду є отримання інформації про вміст добірки та визначення документів, які слід прочитати спочатку, а також з’ясування загального тону добірки (нейтральний, заангажований, критичний). Студентам рекомендується спочатку прочитати найзагальніші та доступні тексти. Навіть якщо їх небагато у добірці, краще почати з аналізу найменш технічних текстів (статті у пресі, виступи) та продовжити із юридичними текстами, які є більш технічними. Це дозволяє швидко і ефективно ознайомитись з темою. Щодо юридичних текстів, то традиційно вважається доцільним спочатку читати циркуляри, потім декрети та нарешті закони, оскільки два перші типи документів є менш абстрактними і тому більш зрозумілими. З-поміж двох текстів однакового характеру обирається найновіший документ, що дає змогу працювати з найсвіжішими даними по темі та відслідковувати її еволюцію.

Визначивши порядок читання документів, студент повинен їх прочитати, занотовуючи основні ідеї. Цей етап передбачає володіння певними прийомами швидкого читання, які також здобуваються регулярними тренуваннями, а також техніками відбору важливої інформації та аналізу текстового середовища (графічні елементи, малюнки, фото тощо) щоб отримати максимум інформації, та складових самого тексту: заголовки, підзаголовки, поля, інформація в рамці, примітки. Така стратегія сприяє швидкому розумінню змісту. Окрім цього, студенти повинні вміти використовувати різні техніки швидкого читання та конспектування. Зокрема, написання підсумкових слів, потім підсумкових речень: студентам пропонується написати поруч з кожним абзацом тексту спочатку синтезуюче слово, щоб потім сформувати узагальнюючі речення і, таким чином, полегшити написання підсумкового тексту. Після того, як усі документи синтезовані за допомогою узагальнюючих речень, студенти повинні згрупувати їх у підтеми та перейти до укладання плану. План у такому виді роботи повинен відповідати ряду критеріїв: план повинен відповідати темі, добре адаптуватися до запропонованої добірки документів та бути збалансованим. Баланс стосується як форми, так і змісту: рівнозначність абзаців концепт-конспекту, як за обсягом, так і за змістовим навантаженням.

Висновок не є обов’язковим у всіх концепт-конспектах, але може бути наявним у великих за обсягом роботах. У такому випадку висновок є короткою підсумковою частиною концепт-конспекту, що відтворює основні положення змісту й не повинен містити нових елементів, котрих не містить основна частина. Висновок може завершуватися частиною, яка відкриває перспективу подальших дебатів.

Написання концепт-конспекту вимагає певного стилю письма, який є, водночас, простим і точним, із використанням відповідної термінології. Студенти мають використовувати прості речення, що утворюють зв’язний текст завдяки логічним конекторам.

До перелічених вище класичних для юридичних факультетів французьких університетів завдань додається вивчення правил укладання бібліографічних

описів, виконання інструкцій щодо створення презентацій та доповідей, а також написання курсових та кваліфікаційних робіт.

Зупинимось детальніше на формуванні навичок правового мислення та правової аргументації, а також тлумачення текстів – (*les ateliers de l'argumentation et raisonnement juridiques, téchnique d'interprétation des textes*) впродовж практичних занять. Оскільки право, зокрема і міжнародне, є соціальною практикою, правове мислення полягає, насамперед, в умінні тлумачити соціальні практики і передбачає наявність власної точки зору й уміння зіставити фактичну ситуацію із нормами права з метою пошуку адекватного правового рішення та укладення правового обґрунтування [10; 767].

Правове обґрунтування створюється як практична аргументація, підпорядкована раціональним вимогам, оскільки юристи часто покликані наводити та обґрунтовувати причини своїх дій та їх обмежень. У процесі професійної підготовки на бакалавраті майбутні юристи розглядають різні форми юридичних аргументів на конкретних прикладах законів та судової практики з метою перевірки їх значимості та обґрунтованості. Організація навчальних занять відповідає принципу наскрізності й стосується цивільного, кримінального, адміністративного, МП, законодавства щодо прав людини. Складові СК, які формуються впродовж таких занять, включають: знання особливостей та теорій юридичного мислення, знання основ риторики, типів аргументації (аналогійна, аргумент з досвіду, *a fortiori,* висновки від протилежного, *a contrario*), еристики (теорії спору), знання особливостей мови права й юридичного стилю, знання основ філософії права, знання тактик юридичної аргументації, уміння визначати типи аргументів, спростовувати і оцінювати актуальність, доречність та відповідність аргументів, виділяти аргументативні структури юридичних текстів, уміння використовувати тактики аргументації й правового обґрунтування [160]. Студенти повинні вміти написати аргументативну частину висновків, вироку тощо. У правовому обґрунтуванні використовуються поняття, юридичні категорії та визначення. Спираючись на сформовані впродовж навчання знання й уміння, майбутній

юрист застосовує раціональні засоби, наприклад, дедукцію/індукцію, щоб протиставляти факти та правову норму, юридичний силогізм тощо.

Практичні заняття, присвячені формуванню у студентів знань, навичок та умінь правового обґрунтування, пов'язані із відповідними лекційними курсами й вимагають певного рівня підготовки, зокрема студенти повинні вже мати сформовані навички написання коментаря постанови чи розгляду практичного випадку у своїй галузі. Процедура формування перелічених вище складових СК передбачає опрацювання студентами короткого тексту правового характеру (зазвичай, обсягом – одна сторінка), котрий призначений для початку дискусії про те, у який спосіб визначити, проаналізувати та спростувати висунуті аргументи. Навчання спрямоване на практичну реалізацію правової аргументації і основним аспектом курсу є методологічний.

У процесі навчання на бакалавраті практикуються два види контролю знань студентів: поточний та підсумковий. Підсумковий контроль навчальних досягнень студентів відбувається впродовж фінального іспиту з курсу, що може бути організований у різних формах.

На другому освітньому циклі – у магістратурі (Master 1, 2) практичні заняття часто відбуваються у формі семінарів (*séminaire*). Семінар є відносно неформальним типом занять в університетській юридичній освіті у порівнянні із системою лекцій (CM) та практичних занять (TD). Семінарські заняття, зазвичай, відбувається в інтерактивній формі у нечисленних групах (не більше 30 осіб) сильних, вмотивованих і зацікавлених у конкретній спеціальності студентів. Можемо стверджувати про належний рівень професійної підготовки студентів на цьому етапі, оскільки впродовж чотирьох попередніх років навчання студенти проходять процес т. зв. «природнього відбору», а також процес відбору (розгляд особової справи, академічної успішності, самостійної роботи) при вступі у магістратуру (Master 1 або 2) [148; 31]. За свідченнями викладачів, студенти мають живий розум, майже сформовану комунікативну компетентність, велику кількість сформованих знань, навичок, умінь,

здатностей – складових СК, зокрема розвинуті навички критичного мислення, автономність у навчанні тощо.

Впродовж семінарських занять відбувається робота на базі документів, що їх надає викладач, або таких, що студенти знаходять самостійно під час дослідницької роботи. Викладач виступає у ролі провідника від одного питання до іншого, відповіді на які у студентів знаходяться доволі швидко. Таке навчання завжди має форму діалогу, тобто знаходиться між власне викладанням в строгому розумінні та викладанням у формі наукових досліджень, оскільки питання, які розглядаються під час семінарів, часто не досліджені повністю, а пошук відповідей забезпечує додаткові шляхи для досліджень студентів. Відтак, такі навчальні дискусії дають нові ідеї для досліджень самих викладачів [148; 31].

Таким чином, в СВОФ університетський семінар (*séminaire*) проводиться, зазвичай, у формі сократівського діалогу, який веде викладач, або систематичного представлення результатів попередніх досліджень. Оскільки, як уже зазначалося, учасники не є початківцями в професійній галузі, у Франції семінари відбуваються, переважно, на другому освітньому циклі – у магістратурі (Master 1, 2). Основна мета семінарів – ознайомити студентів із методами роботи юристів, притаманними їх спеціальності, та дозволити обговорювати в групі практичні питання, що виникають під час студентської дослідницької роботи. Обговорюється попередньо прочитана література, задаються питання та ведеться дискусія. У французьких університетах семінаром називають також серію профільних конференцій, незалежно від кількості слухачів та ступеня їх участі в дискусії. Такі семінари відбуваються, наприклад, у вищих школах, дослідники яких зобов’язані проводити щотижневі, двотижневі, щомісячні, піврічні або щорічні семінари за їх спеціальністю. Аудиторію складають магістранти, докторанти та інші дослідники, а також вільні слухачі в різних пропорціях.

На сьогоднішній день у практиці професійної підготовки юристів-міжнародників в університетах Франії широко застосовується клінічне

навчання, т. зв. юридичні клініки. Метод клінічного викладання права народився у Сполучених Штатах у 20 столітті як реакція на традиційні методи передачі юридичних знань, що вважаються занадто теоретичними [188; 5]. Прихильники клінічного навчання/викладання права вважають, що кожен студент юридичного факультету повинен мати досвід практичної діяльності у процесі навчання в університеті. Юридична клініка або клінічне навчання права – це спосіб навчання права шляхом виконання студентами реальних завдань юридичної практики на службі загальних інтересів. Давно прийнята у США практика юридичних клінік швидко поширюється в Європі і, зокрема, у Франції. Юридична клініка допомагає студентам вийти за межі університету, мати контакт з практикуючими юристами, створювати професійну мережу, а також працювати над конкретними, реальними випадками. Практика юридичних клінік дозволяє студентам застосувати комплекс знань, навичок та умінь, сформованих у процесі попередньої теоретичної підготовки впродовж вивчення курсів навчальних дисциплін. Клінічне навчання є поєднанням індивідуальної освітньої траєкторії студента із соціальною залученістю і, як уже зазначалося, базується на практичній діяльності. Таке навчання дозволяє університету бути відкритим до громадянського суспільства й ідентифікувати потреби, з якими студенти повинні працювати, а для студентів часто виступає першою можливістю професійного досвіду, оскільки саме під час клінічного навчання вони можуть застосовувати сформовані складові ПК у сфері права, зокрема й міжнародного, опановувати нові знання, навички, уміння і здатності, працюючи із практичними випадками. В межах роботи юридичної клініки студенти працюють над реальними справами, які, наприклад, будуть розглядатися в суді, або співпрацюють із громадськими організаціями, що дозволяє їм побачити юридичну проблематику під багатьма кутами зору, міждисциплінарно. Робота із реальними, не фіктивними справами часто стає для студентів найкращим університетським досвідом. Така робота підвищує рівень вмотивованості студентів, що призводить до кращих результатів навчання у порівнянні з класичним варіантом навчання. Юридичні клініки

відіграють, також, і громадянську роль, оскільки студенти спеціальності «МП» працюють з такими справами, як справи біженців, жертв міжнародних злочинів або справами, котрі будуть розглядатися в Європейському суді з прав людини чи Міжнародному суді ООН. На відміну від навчальних судових процесів, які мають свої переваги, оскільки в юридичних клініках студенти працюють із реальними справами, вони відчувають реальну відповідальність, що підвищує рівень їхньої вмотивованності. Якщо роботу виконано недостатньо добре, студенти часто погоджуються працювати додатково над покращеннями до того, як подати справи до громадських організацій або судів. Мережа франкомовних юридичних клінік складається з близько 50 клінік, 30 з яких працюють у Франції: в університеті Пантеон-Сорбонна Париж I, Париж II Пантеон-Асас, університеті Екс-Марсель, університеті Версаль Сен Квентен де Евелін, університеті міста Тур тощо.

Практичні майстерні з професіоналізації на юридичних факультетах функціонують впродовж усіх 3 років навчання на першому циклі (бакалавраті (L1)) із продовженням у магістратурі впродовж першого року навчання (M1). Вони є факультативними: наприклад, на першому курсі бакалаврату (L1) семінари з юридичної професіоналізації проводяться протягом року (10 занять по 1,5 години) під керівництвом практикуючих юристів. На другому році навчання (L2) відбуваються заняття з ораторської майстерності, з підготовки для проходження конкурсів на державні посади тощо. Студентам пропонується вибір між семінарами наступної тематики: «Підготовка до конкурсів на адміністративні посади. Загальна культура», «Ораторське мистецтво» та «Цифрова грамотність». Ці семінари відбуваються у другому семестрі протягом 10 тижнів (1 год. 30 хв.) і дозволяють отримати додаткові бали до додаткового модулю навчання. Підготовка до тестів загальної культури адміністративних конкурсів доповнює юридичне навчання і рекомендується студентам, які бажають пізніше зорієнтуватися на підготовку до конкурсів на державні посади (судові органи, поліція, жандармерія, пенітенціарна система, школа судових секретарів (головні діловоди та діловоди), регіональні адміністрації). Практичні

майстерні з професіоналізації виконують для студентів роль вступу до загальної професійної культури. Семінар із професіоналізації в ІТ «Цифрова грамотність» охоплює декілька предметів: роботу з текстовими редакторами, електронними таблицями, комп'ютерну презентацію, веб-дизайн, обробку зображень та ознайомлення з правовими та етичними аспектами нових технологій. На третьому році навчання на бакалавраті (L3) пропонуються майстерні, що ознайомлюють з юридичними, нотаріальними, судовими професіями, з професією корпоративного адвоката та юриста, міжнародного юриста. Третій рік бакалаврату (L3) є останнім роком першого освітнього циклу, і саме в цей період студенти повинні визначитися з майбутньою спеціалізацією. Тому у навчальні програми включені семінари із наступної тематики: «Ознайомлення з професією адвоката» (присвячений вивченню деонтології, професійної етики, тематичним дослідженням; семінар проводиться адвокатами), «Ознайомлення з професіями нотаріату» (присвячений викладу етичних принципів нотаріальної професії, представленню нотаріальної діяльності, позиціонування професії в європейському контексті, тематичним дослідженням; семінар проводиться нотаріусами), «Ознайомлення з професіями судочинства» (професія судді зі справ неповнолітніх, із виконання покарань, слідчого судді, судді зі свободи та тримання під вартою, голови кримінальної колегії (суд присяжних, кримінальний суд), працівників прокуратури тощо; семінар проводиться працівниками апеляційного суду), «Від адвокатської мантії до уніформи офіцера», «Ознайомлення із професією консалтингу та юристів підприємства», «Підготовка до конкурсів на адміністративні посади. Загальна культура». Семінар «Ораторське мистецтво» спрямований на опанування мистецтвом публічних виступів: цей семінар ознайомлює з різними формами публічного виступу (захисна судова промова, обвинувачувальна промова, політична доповідь тощо). Завдяки участі у семінарі майбутні юристи легше опановують уміння говорити публічно, оскільки вони мають можливість оволодіти

стратегіями підготовки промов, а також стратегіями і тактиками їх реалізації, тобто студенти опановують знання, навички, уміння і здатності – складові СК.

Як витікає із здійсненого аналізу, одне з основних завдань юридичної освіти – підготовка майбутніх правників до юридичної практики. Для цього майбутнім фахівцям потрібні не тільки відповідні знання, а й навички та вміння, сформовані у процесі виконання вправ і завдань. Останні можуть бути різними: від задач, тестів до рольових ігор, навчальної практики та конкурсів у формі умовних (симульованих) судових процесів або дебатів [10; 88].

Навчальні судові засідання (фр. *procès simulés*) є однією із нових форм організації навчання у процесі професійної підготовки юристів-міжнародників в університетах Франції, що застосовує інтерактивні методи навчання, такі як ділова гра та глобальна симуляція і позитивно впливає на формування стратегічної складової ПК юристів-міжнародників, активізує їх пізнавальну діяльність й мотивує до самостійної навчальної та дослідницької роботи.

На юридичних факультетах французьких університетів, окрім обов’язкових навчальних курсів, передбачені додаткові навчальні майстерні на першому освітньому циклі, бакалавраті (L) та навчальні семінари на другому освітньому циклі, у магістратурі (M 1 і M 2). Згадані форми організації навчання сприяють формуванню навичок та вмінь правничого письма та судових дебатів. Участь студентів у конкурсах як одному із різновидів додаткових навчальних майстерень вважається частиною навчального процесу й, на певних факультетах, набуває статусу окремої дисципліни.

Дебати у сфері МП відбуваються на другому освітньому циклі (M 1 та M 2) під час здобуття ступеня «Магістр».

Студентські конкурси з судових дебатів, на думку В.Бігуна, популярні через низку причин [10; 89]:

- сприяють розвитку стратегічних навичок й умінь: дослідницьких й аналітичних, писемних і ораторських. Зокрема, сприяють удосконаленню у студентів навичок й умінь прийняття рішень в умовах обмеженості часу, стресу, оскільки конкурси проводяться в період академічного навчання, що

змушує студентів, які прагнуть належно ставитися до виконання своїх академічних обов'язків, виконувати як університетські, так і конкурсні завдання;

- сприяють формуванню навичок «командної» роботи, адже для успішного виступу команди всі її члени повинні докласти максимум зусиль;
- сприяють розвитку навичок і умінь професійного спілкування, зокрема вживання відповідних комунікативних стратегій.

Загалом студенти навчаються ставити цілі, визначати пріоритети й ефективно працювати (під тиском часових обмежень) в умовах близьких до тих, за яких більшість правників працюють на практиці [10; 89], що особливо сприяє формуванню їх СК. Такі ділові ігри використовуються у процесі вивчення багатьох правничих навчальних дисциплін, але у процесі навчання МП вони є особливо цікавими, оскільки можуть привести до подальшої участі у міжнародних конкурсах із судових дебатів, зокрема конкурсі судових дебатів імені Філіпа Джессапа, англомовному (англ. *The Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition*) [204], конкурсі імені Шарля Руссо, франкомовному (фр. *Le concours Charles Rousseau*) [138], Судових змаганнях із європейського права, двомовних (англомовні / франкомовні) (англ. *The European Law Moot Court*) [155], конкурсі з міжнародного гуманітарного права імені Жана Піктета, двомовному (англомовному / франкомовному) (фр. *Concours Jean Pictet*) [140] та моделі ООН (фр. *Modèle des Nations unies*) [60]. Ці конкурси відбуваються у формі рольових ігор, в яких беруть участь студенти-юристи з кращих університетів країн Європи, Північної Америки та інших країн світу. На основі вигаданої справи на актуальну тему, яку на початку навчального року надає міжнародний оргкомітет, кожен університет обирає невелику групу студентів для написання письмових робіт, а потім протиставляє свою команду командам інших університетів, де студенти-правники виступають перед судом присяжних, що складаються з викладачів і суддів, які є членами міжнародних юрисдикцій. Письмовий етап, зазвичай, супроводжується усним етапом судових дебатів, який іноді розбивається на національні фінали, потім за участі експертів та суддів

відбувається міжнародний фінал. Увесь процес дотримується академічного календаря з початком у вересні та фіналом навесні.

Завданнями змагань є значне поглиблення знань, у т. ч. й стратегічних, розвиток навичок й умінь практичного застосування вивченого матеріалу, а також розвиток ділової професійної мережі, яка буде корисною студентам для їх майбутньої професійної інтеграції.

Конкурс судових дебатів Філіпа Джессапа (англ. *The Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition*) – найбільший конкурс судового змагання із міжнародного публічного права у світі. У 2004 р. в ньому взяли участь 529 команд з більш ніж 85 країн. Хоча європейським університетам нелегко дається перемога у цих щорічних змаганнях, команда Університет Париж I Пантеон – Сорбонна здобула перемогу в 1992 р.

Конкурс проводиться англійською мовою і складається з двох частин: письмових меморандумів і судових дебатів за процедурою. Метою конкурсу є поглиблення знань з міжнародного публічного права, узагальнення знань та досвіду для прийняття політико-правових рішень, розвиток навичок й умінь англомовного професійно орієнтованого спілкування, у т. ч. вживання комунікативних стратегій, та адвокатури [10; 94], розвиток навичок роботи в команді та дозволяє обговорювати актуальні спірні питання МП, розвиток правничої кар’єри та визначення неофіційного рейтингу провідних юридичних факультетів, що спеціалізуються у галузі МП [10; 94]. Конкурс має два змагальні етапи (турніри): кваліфікаційний та міжнародний. Кваліфікаційні турніри проводяться в кожній країні, де в конкурсі беруть участь мінімум дві і більше команди. Як національний, так і міжнародний етапи мають письмову й усну частини. В усній частині команди виступають в ролі позивача та відповідача (у складі двох осіб та, за бажанням, консультанта), представляючи відповідну державу як сторону судових дебатів перед умовним Міжнародним судом ООН [10; 94]. Підготовка до участі в конкурсі Джессапа є тривалою (від 4 до 7 місяців) та складається з кількох етапів. Вимоги до підготовчого процесу описані у «Довіднику ILSA з підготовки до судового конкурсу імені Філіпа

Джессапа» [196]. Першим етапом після опублікування умов конкурсу є формування команди. До потенційних членів команди ставляться певні вимоги. Традиційно головними умовами входження до складу команди є вільне володіння усною та письмовою англійською мовою й знання МП (проходження базового курсу). Можливі й винятки: студенти, які поза навчальною програмою освоїли курс МП; перспективні студенти, котрі згодом можуть стати основою команди [10; 94]. Процес формування команди є важливим, адже учасникам доведеться ефективно працювати разом впродовж довгого періоду часу, застосовуючи не лише знання у галузі права, але і комунікативні навички, уміння та стратегії. Другим етапом є написання та подання меморандуму – письмової частини змагання. Меморандуми оцінюються суддями за певними критеріями, передбаченими адміністратором конкурсу, а саме:

- знання права та обставин справи: знання джерел права та обставин, спеціальної літератури;
- належний та ясно сформульований аналіз (аргументація);
- ступінь та використання джерельної бази (результатів дослідження);
- чіткість та організація викладу;
- правильність формату та посилань (цитувань);
- граматика та стиль [10; 99].

На усному етапі конкурсу оцінюються як фахові знання, навички та вміння, так і певні психологічні якості, комунікативні й поведінкові стратегії. В.Бігун класифікує критерії оцінювання наступним чином:

- знання права: знання джерел права щодо справи (зокрема, знання правничої літератури, ерудованість). Застосування права до обставин справи (знання того, як вирішувати правові питання справи на основі джерел). Природність і здатність відповідати на запитання (невимушеність, а також відвертість та щирість при відповідях на запитання).
- стилістичне оформлення висловлювань (сукупність прийомів у представленні матеріалу);

• комунікативна поведінка (поводження, передусім, щодо інших; вираз обличчя), збалансованість (самовладання і гідність, фізична урівноваженість, упевненість у рухах), люб'язність (ввічливість; хороші манери; чемність у жестах та зауваженнях);

• управління часом (уміле та раціональне використання часу);

• організація презентації (планомірність, продуманість, логіка викладу) [10; 99].

Дослідник зазначає, що змістовно основою підготовчої роботи на цьому етапі є тренування, репетиції усних виступів, виконання регулярних вправ для досягнення високого рівня майстерності: відпрацювання стратегій відповідей на питання; використання стратегій поведінки з суддями (постійна підтримка візуального контакту, манера говоріння – повільно голосно і впевнено); розвиток інтерактивних навичок й умінь, зокрема формулювання відповідей на питання у будь-який момент, формулювання аргументів; відпрацювання лаконічності виступів; використання стратегій запам'ятовування послідовності перебігу процесу (занотовування, створення карток пам'яті) тощо [10; 99].

Конкурс імені Шарля Руссо (фр. *Le concours Charles Rousseau*) – це французький конкурс судових дебатів з МП, створений в 1985 р. Він відкритий для студентів, аспірантів, викладачів та науковців з ЗВО усіх країн і призначений для поглиблення знань, навичок, умінь і здатностей та розвитку компетентностей у сфері міжнародного публічного права. Конкурс імені Шарля Руссо проводиться щорічно навесні щоразу в іншому місті. Установи-учасниці, зазвичай, представляють по дві групи учасників, кожна з яких захищає одну з двох сторін судового спору. Команди змагаються одна з одною, працюючи із вигаданою справою, на основі якої вони представляють письмовий документ та беруть участь у судових спорах перед фахівцями з МП. Щороку усні дебати конкурсу збирають від 150 до 200 осіб з усіх регіонів світу: команди студентів та їх викладачі, які приїжджають на участь, академічна спільнота, професори та фахівці, що практикують міжнародне право і виступають членами жюрі. З часу свого створення конкурс проводився у різних містах: Шербруку (Канада), Ліоні

(Франція), Брюсселі (Бельгія), Монреалі (Канада), Женеві (Швейцарія), Гаазі (Нідерланди), Парижі (Франція) тощо. Більше 100 установ з 35 різних країн взяли участь, зокрема, і команди з юридичних факультетів українських закладів вищої освіти. Конкурс імені Шарля Руссо набув великого впливу у спеціалізованих колах завдяки високому рівню наукових вимог. Він є дуже популярним серед франкомовних студентів у галузі МП не тільки завдяки високому рівню змагальності, до якої він спонукає, але і його педагогічним перевагам. Зіштовхнувшись зі складним практичним випадком, близьким до реальності, студентам доводиться проводити довгі та складні дослідження багатьох юридичних проблем. Крім того, стратегії побудови судових промов не обмежуються простим красномовством, а зобов'язують студентів мати високий рівень знань із МП, оскільки вони, як правило, повинні вміти відповісти на доволі широкий перелік питань з різних аспектів МП, поставлених журі у складі викладачів та експертів.

Щоб задовольнити вимоги щодо форми судової промови учасники повинні:

- вміти логічно структурувати текст промови, щоб полегшити процес розуміння та слідкування для журі;
- виголошувати промову в чіткий та зрозумілий спосіб у рівномірному і спокійному ритмі;
- вміти виголошувати промову без допомоги письмових нотаток, що надає виступу певної гнучкості і дозволяє доречно відповісти на питання;
- вміти керувати часом (тривалість виступу, рівномірність часових відрізків, присвячених кожній частині виступу);
- бути красномовним, не прив'язуючись до написаного тексту;
- демонструвати комунікативні навички, зокрема вміти зберігати посмішку і розмовляти із супротивниками спокійно.

Щодо змісту, вдала судова промова відтворює у добре структурований спосіб усі положення, що є предметом спору між командами і щодо яких потрібно вміти переконати журі. Щоб здійснити цю місію, команда повинна

добре володіти усією сукупністю джерел МП та вміти їх тлумачити, знати звичаї, міжнародні договори, судову практику, що стосується даної справи та факти цієї справи. Для підготовки учасники використовують різні стратегії: попереднє написання повного тексту судової промови на базі письмової частини конкурсу, але у стилі, що відрізняється від стилю письмової презентації, із подальшим використанням написаного тексту як допоміжного; попереднє укладання плану/нотаток майбутньої промови із зазначенням структури виступу. Остання стратегія вимагає від студентів великої кількості попередніх тренувальних вправ. Після змагань учасники отримують оціночні формуляри із чіткими критеріями та виставленими суддями балами, що дозволяють зрозуміти, наскільки вдалою була промова і на що варто звернути увагу в майбутньому.

Конкурс судових змагань з європейського права (англ. *The European Law Moot Court*) - це міжнародний конкурс судового змагання з права Європейського Союзу (робочі мови: англійська та французька), який має принцип організації, подібний до вищеописаних конкурсів: письмовий та усний етапи, що полягають у написанні письмової роботи та судових виступах перед жюрі. Конкурс судових змагань з європейського права проводиться щороку між університетськими командами студентів, котрі вивчають право Європейського Союзу. Конкурс започаткований 1988 р. Товариством судових змагань з європейського права (англ. *European Law Moot Court Society*), і сьогодні вважається найпрестижнішим судовим змаганням з права ЄС та є одним з найважливіших університетських змагань у світі. Участь у цих змаганнях є великою перевагою для студентського резюме та міжнародної репутації університету, але найголовніше – це винятковий особистісний та професійний досвід. Щороку справа, навколо якої будуть вестися змагання, публікується в мережі Інтернет 1 вересня. Від 80 до 100 університетських команд з Європи та Сполучених Штатів Америки реєструються до участі у середині листопада та анонімно надсилають письмові роботи, які оцінюються суддями. Після опублікування результатів письмового етапу відбуваються усні змагання.

Чотири регіональних фінали відбуваються в університетах Європи та США, а заключна частина – навесні у Люксембурзі.

Європейський конкурс з прав людини імені Рене Кассена (фр. *Concours Kené Cassin*) – найстаріший франкомовний конкурс судових промов у галузі європейського права в сфері прав людини. У квітні 2015 р. він відсвяткував свою тридцяту річницю, прийнявши 30 команд з Європи та Канади. Конкурс організований за підтримки Страсбурзького університету, Фонду Рене Кассена, Міжнародного інституту прав людини, Європейського суду з прав людини та Ради Європи. Участь у конкурсі Рене Кассена дозволяє розвинути багато стратегічних навичок, умінь і здатностей та оригінально їх продемонструвати. Особливість цих змагань полягає у тому, що вони є франкомовними: у той час, коли володіння англійською мовою є необхідністю для студентів, які вивчають міжнародне право, у учасників є додаткова перевага – вони спілкуються французькою мовою. Участь у конкурсі Кассена також може, у разі відбору до усного етапу, дати можливість виступити із промовою перед Радою Європи та Європейським судом з прав людини перед жюрі, до складу якого входять вчені, адвокати та члени Суду та Ради. Зокрема, у конкурсі, що відбувся 2015 р., у фінальному жюрі брали участь п’ять засідаючих суддів та колишній президент Європейського суду з прав людини.

Демонстрація майстерності усного виступу є метою конкурсу імені Жана Піктета (фр. *Concours Jean Pictet*). Це навчальний захід з міжнародного гуманітарного права для студентів різних навчальних закладів (правничі факультети, факультети політології, військових академій, професійних інститутів тощо), які беруть участь у змаганнях у складі команд з 3-х осіб. 48 відібраних команд з п’яти континентів отримують можливість дистанційного навчання у сфері міжнародного гуманітарного права під час підготовки до участі в конкурсі. Потім вони збираються на тижневі змагання в місці, яке змінюється щороку. Учасники змагаються в симуляціях та рольових іграх, побудованих навколо вигаданого збройного конфлікту. Команди повинні грати роль суб’єктів збройних конфліктів (військових, гуманітарних, адвокатів,

політичних лідерів тощо) у більш широкому та багатшому контексті, ніж судовий контекст. Як і в інших змаганнях із МП, дуже важливою є допомога коучів, тренерів, що обираються, зазвичай, із викладачів факультетів та студентів докторської програми. Усі завдання конкурсу імені Жана Піктета носять усний характер, письмова частина змагань відсутня. 33-й та 34-й Конкурси імені Жана Піктета відбулися на початку 2020 року в Денпсасрі (Індонезія). На думку більшості колишніх учасників (3901 на сьогодні), участь у конкурсі імені Жана Піктета – це унікальний досвід, що дозволяє водночас навчатися, змагатися та будувати нові професійні зв'язки. Вимоги до команд є жорсткими, як на підготовчому етапі, так і підчас самих змагань, а прогрес учасників у таких стратегічних складових ПК, як робота в команді, техніки презентації, спілкування, управління стресом, є очевидним. Професійна мережа створена колишніми учасниками, є дуже різноманітною в плані соціального профілю та країн походження.

Разом із тим, під час навчання на спеціальності «МП» студенти багатьох французьких університетів беруть участь у симуляціях переговорів Організації Об'єднаних Націй (фр. *Modèle des Nations unies*). Це освітня рольова гра, що полягає у симуляції роботи Генеральної Асамблеї чи інших органів Організації Об'єднаних Націй, мета яких – забезпечити освіту для глобального громадянства шляхом ознайомлення студентів із технікою міжнародних переговорів. Відповідно до визначеної ситуації, групи студентів працюють над міжнародним питанням, захищаючи інтереси держави, за представлення якої вони відповідають. Це також можливість отримати нові знання, застосувати здобуті під час попередньої підготовки знання, продемонструвати відповідні навички та вміння й ознайомитись із командною роботою. Симуляція, як правило, відбувається протягом двох днів, під час яких учасники мають можливість вести переговори щодо проблеми, яку раніше визначили організатори симуляції. Керівники проекту попередньо готують студентів та пропонують їм елементи, що дозволяють виконати поставлені завдання (елементи дослідження, пояснення переговорної процедури в рамках

Генеральної Асамблеї ООН тощо). Ці два дні також дають можливість студентам відвідати низку конференцій, пов'язаних з обговорюваною темою, організованих професорами, викладачами або докторантами факультету певного університету чи інших університетів-учасників.

Сприяє формуванню СКМЮМ й інституція тьюторства. Тьюторство передбачене від першого року навчання на бакалавраті (L1), полягає в особливій підтримці студентів у вивченні різних дисциплін і спрямоване на запобігання академічної неуспішності. Тьюторство є відповідальністю викладачів-дослідників, які набирають та контролюють тьюторів з числа студентів магістерської програми (M1, M2). Щотижневі заняття з тьюторами тривають 1,5 години, студентську аудиторію складають 15 – 20 осіб. Невелика кількість слухачів у групі дозволяє студентам вільно ставити запитання та обговорювати проблеми. Тьютори допомагають підопічним студентам ознайомитись з роботою університету, оволодіти базовою методологією та концептами дисциплін, що вивчаються.

Наведемо приклад освітньої програми з права рівня «Магістр МП» юридичного факультету Паризького університету 1 Пантеон-Сорбонна (фр. *Université Paris I Panthéon-Sorbonne*). Це дворічний навчальний курс, спрямований на підготовку юристів, які спеціалізуються у різних видах галузі МП. Перший курс магістратури (M1) розділений на дві спеціалізації: з міжнародного комерційного права та загального МП, котрі в свою чергу є підготовчими до семи наступних спеціалізацій другого року – міжнародна адміністрація, арбітраж та міжнародне торгове право, англійське та північноамериканське комерційне право, міжнародне економічне право, міжнародне право та міжнародні організації, міжнародне приватне право та міжнародна торгівля, право та управління міжнародним бізнесом, а також міжнародне кримінальне право, міжнародне корпоративне право, кримінальне право та кримінальні науки. Особливістю магістерських освітніх програм з МП в університеті Париж I Пантеон-Сорбонна є логічний взаємозв'язок та поступовість навчання між першими трьома роками бакалаврату, і згодом

двома роками магістратури. Після першого загального року магістратури, що дозволяє студентам здобути ґрунтовні знання у всіх областях МП за допомогою міцного спільного ядра дисциплін студент може здобути спеціалізацію через один з семи курсів другого року з чітко визначеним змістом навчання. Місце професіоналізації відрізняється в залежності від типу магістратури (професійна/дослідницька). Дослідницьке спрямування навчання не передбачає обов'язкового професійного стажування. Дослідницька діяльність пов'язана, насамперед, із залученням студентів до глибокого аналізу й синтезу наукових проблем у сфері МП під керівництвом викладачів-дослідників та написання кваліфікаційних робіт за відповідними напрямами; участь у конференціях, що пропонуються дослідницькими центрами. Роль міжнародного співробітництва є дуже важливою у зазначеній освітній програмі і складає одну з її переваг: академічна мобільність є обов'язковою протягом семестру (для спеціалізації «Право та управління міжнародним бізнесом»), обов'язковим також є і стажування в міжнародній установі (для спеціалізації «Міжнародна адміністрація»). Налагоджене партнерство з іноземними університетами передбачає обов'язкове вивчення англійської мови. Так, викладання на двох спеціалізаціях («Право та управління міжнародним бізнесом», «Англійське та Північноамериканське комерційне право») повністю здійснюється англійською мовою, залучаються іноземні спікери. Викладацький колектив, в основному, складається з викладачів-дослідників та змінної частки професійних лекторів високого рівня з різних галузей – юристів, корпоративних юристів, міжнародних чиновників тощо (від 0% на дослідницьких спеціалізаціях до 31% на професійних спеціалізаціях). Розподіл кредитів ЄКТС (ECTS) є врівноваженим. Склад, роль та порядок проведення засідань різних екзаменаційних комісій чітко регулюються визначеними «Правилами контролю знань» та відомі студентам. Методи оцінювання студентів та правила розподілу кредитів ЄКТС повідомляються студентам. Правила контролю результативності доводяться до відома студентів через веб-сайт університету.

Методи навчання диктуються вимогами навчального процесу та повинні формувати знання, розвивати навички та вміння, необхідні для обраної спеціальності. Від цих потреб залежить створення освітніх програм та характер викладання: під час лекційних занять в університеті застосовуються різні методи навчання: розповідь, демонстрація, лекція, сократівський метод, бесіда, інші діалогічні методи [184; 125]. «Сократівський метод», навчання через запитання, а не констатацію («Сократів діалог», «Система Сократа») — це метод навчання, який полягає у набутті знань (замість їх передавання) через постановку запитань та надання відповідей [10; 68]. На думку В.Бігуна, сократівська методика передбачає народження знань замість їх «передання». Студент повинен сам досягнути вирішення проблеми або знайти відповідь на питання, що було сформульоване викладачем шляхом рефлексій або обговорення своєї точки зору. Науковець стверджує, що у діалозі (звідси і назва «Сократів діалог», хоча зазвичай в аудиторії правничого факультету це полілог) виявляється факт незнання, уточнюється те, чого співрозмовник не знає, «знання опредметнюються», виокремлюється і фіксується об’єкт незнання, і далі відбувається спроба його вивести, начебто пригадати й, нарешті, засвоїти. Так істина розкривається обом сторонам: учневі та вчителеві. Метод ґрунтується на двох принципах Сократа: 1) «нічия думка не буває помилковою» (принцип відносності знань) та 2) «я знаю, що нічого не знаю» (принцип «знаючого незнання»). Звідси і педагогічна проблема про суперечність двох цільових орієнтирів навчання:

- збільшення знань, на що традиційно спрямоване навчання;
- збільшення незнання, до чого може призвести метод [10; 67].

Під час практичних занять на юридичному факультеті університету Париж I Пантеон-Сорбонна часто знаходить своє відображення проблемний метод навчання. Цей метод полягає у вивченні права шляхом розв’язання правових задач (проблем) [10; 68]. Його основна особливість, на думку В.Бігуна, полягає у зосередженості на проблемі та її вирішенні. Метод реалізується у три етапи:

- формулювання (підготовка) проблеми, яка має бути складною, включати кілька правових питань (що є предметом розгляду), стосуватися однієї або кількох справ чи нормативно-правових актів. Ступінь складності проблеми залежить від рівня підготовки студентів;
- завчасне (до заняття) розповсюдження суті проблеми серед студентів. В університеті Париж I Пантеон-Сорбонна для цього використовуються збірники документів для практичних занять (т. зв. навчальні посібники) (фр. *fascicule/plaquette de TD*). Від студентів очікується опрацювання проблеми як до заняття, так і впродовж його проведення, подальше обговорення і вирішення проблеми;
- дискусійне обговорення проблеми на занятті. Знання студентами судових рішень, законодавчих актів, інших джерел, комунікативних стратегій, а також навички й уміння оперування ними уможливлюють вирішення студентом проблеми. У процесі обговорення реалізуються й переваги «сократівського методу».

Істотним умінням, якого навчаються студенти у процесі проведення практичних занять та методичних конференцій є уміння підготовки й викладу порядку вирішення проблеми, тобто уміння планування та організації. В. Бігун наводить доповідь Американської асоціації правничих шкіл 1966 р., спеціально присвячену проблемному методу, яка відзначає такі його переваги: відтворення підходу, яким користується правник у правозастосуванні (студенти самостійно шукають відповіді замість засвоєння і запам’ятовування відповідей інших); вироблення навичок планування і консультування, навчання вмінню впорядковувати юридичні факти та правові питання; розширення кола питань, які можуть дискутуватися студентами; збільшення ефективності викладання у порівнянні з «сократівським методом»; стимулювання студентської наукової роботи (студенти, ознайомившись з проблемою завчасно, досліджують її й демонструють готовність до обговорення цієї проблеми на занятті); сприяння залученню доречних не правничих матеріалів, наприклад, з економіки, психології (чим збагачується зміст навчальної програми, розширюється сфера

інтересів студентів); перевірка розуміння студентами заданого для читання матеріалу (сприяє більшій ефективності засвоєння навчальної програми) [10; 70].

Спеціалізація з МП передбачена на другому освітньому циклі, у магістратурі, впродовж другого року навчання (М 2). Навчальні заняття відбуваються, здебільшого, у малих групах студентів, які демонструють високий рівень предметних і галузевих знань, навичок та умінь. Частка лекційних курсів зменшується, потреба у взаємодії між студентами та викладачем зростає. Одним із методів, що сприяють підвищенню рівня інтерактивності та залученості студентів і застосовується під час семінарів на другому році навчання у магістратурі (М2), є т. зв. «метод перевернутого класу». Це метод навчання, що «перевертає» природу навчальної діяльності в аудиторії та вдома, оскільки студенти зобов'язані попередньо опрацювати навчальні матеріали, на основі яких у подальшому в аудиторії виконуватимуть вправи і завдання, братимуть участь у ділових, рольових іграх та симуляціях захисних промов у суді чи ведення переговорів, представлення юридичної аргументації тощо. Викладач більше не передає нові знання вертикально, а допомагає студентам у розумінні важливих понять і має більше часу для надання консультацій, виконуючи роль модератора та фасилітатора навчального процесу. Таким чином, відводиться більше часу попередній підготовчій індивідуальній та колективній роботі. За допомогою матеріалів та ресурсів, котрі викладач визначає для попереднього опрацювання, студенти повинні опанувати навчальний матеріал до того, як вони прийдуть на семінар і зустрінуться з викладачем [148; 40]. Коли викладач та студенти зустрічаються в аудиторії, викладач має можливість активізувати навчальний процес, використовуючи інтерактивні методи навчання й акцентуючи на дослідницьких перспективах важливих аспектів права. У процесі аудиторної роботи групи поділяються на дві-три підгрупи, які працюють одна проти одної, оцінюють та судять [148; 41]. Ефективність такого методу під час семінарів безпосередньо залежить від якості відбору матеріалу та укладання викладачем т. зв. «педагогічної капсули» (фр. *capsule pédagogique*): наукових статей або

публікацій в медіа, що є зрозумілими і доступними для студентів, сторінок блогів, коротких автентичних відео або коротких відео, спеціально створених для студентів самим викладачем. Метою використання цього методу є зростання залученості студентів до навчального процесу, підвищення їх мотивації до навчання і, таким чином, покращення якості навчання.

Здійснений вище аналіз дозволяє узагальнити, що процес формування ПК майбутніх юристів-міжнародників та, водночас, її вагомої складової – СК організований поетапно, у два або три етапи. Кожен із етапів відповідає навчанню на різних освітніх циклах:

- перший етап – базовий, СКМЮМ формується впродовж навчання на бакалавраті (L1);
- другий етап – середній, СКМЮМ розвивається впродовж навчання в однорічній магістратурі (M1);
- третій етап – професійний, СКМЮМ удосконалюється впродовж навчання у дворічній магістратурі (M2).

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дає можливість стверджувати, що більшість юридичних факультетів Франції у своїх стратегічних планах віддають належне підтримці трансформації системи освіти та педагогічним інноваціям через впровадження спільних проектів та сприяння різноманітним обмінам, активній участі студентів у міжнародних змаганнях і конкурсах. Освітні програми підготовки майбутніх юристів-міжнародників створюються й функціонують на засадах положень компетентнісного, діяльнісного, комунікативного та міждисциплінарного підходів. Згадані підходи, як уже було доведено у підрозділі 1.4, слугують базовою основою процесу формування СК цих фахівців. Форми організації навчання (лекції, практичні заняття, методичні конференції, семінари) є спільними для процесу формування СКМЮМ на різних етапах навчання. Лекції (CM) досі є основною складовою французької університетської моделі професійної підготовки майбутніх юристів-міжнародників, така форма організації навчання збирає в аудиторіях щороку 1,5 мільйони студентів різних закладів вищої освіти, за

винятком другого магістерського року навчання (M2), де також присутня система лекційних курсів (CM) та практичних занять (TD), що їх супроводжують, однак присутня більша кількість семінарів, конференцій та практичної діяльності у вигляді клінічного навчання та професійних стажувань. У той час як лекції спрямовані, здебільшого, на формування у майбутніх юристів-міжнародників багажу знань – компонентів ПК, практичні заняття, окрім навичок й умінь – складових ПК, сприяють формуванню у студентів складових СК. Окрім традиційних фронтальних, групових, індивідуальних, аудіовізуальних та ін. методів навчання, приділяється достатньо уваги інтерактивним методам навчання, що вимагають тісної співпраці студентів між собою та студентів з викладачами, зокрема: реалізації групових проектів з презентацією результатів, виконанню завдань у робочих групах, діловим, рольовим іграм та різноманітним симуляціям, навчальні поїздки.

На першому етапі формування СК (впродовж навчання на бакалаврському освітньому рівні (L1)) найбільша увага приділяється формуванню у студентів таких її складових, як: навички сприйняття, узагальнення, аналізу та синтезу професійної інформації, отриманої із різних джерел; уміння співставлення, порівняння, класифікації, систематизації інформації професійного характеру відповідно до ситуації та визначеної мети; уміння роботи з текстами, тлумачення та адекватного використання юридичної термінології, уміння перефразовувати, обирати правильні дефініції; навчальні стратегії (зокрема планування власної навчальної діяльності, пошуку необхідної інформації з різних джерел, включно із використанням сучасних мультимедійних засобів; розуміння й сприйняття інформації, у т.ч. текстів).

Впродовж навчання на магістерському освітньому рівні (M1, M2) відбувається професійна спеціалізація та вузькопрофільна підготовка майбутніх юристів-міжнародників, більшість навчальних дисциплін є дисциплінами фахово орієнтованого циклу й спрямовані на оволодіння студентами сферою МП. На цих – другому та третьому етапах формування СК, у студентів розвиваються такі її складові: уміння орієнтуватися в багатонаціональному

контексті, здатність застосовувати стратегії інтернаціоналізації та працювати за кордоном, стратегії і тактики поведінки у міжнародному суді; комунікативні стратегії – ефективної взаємодії з колегами під час професійного стажування, клієнтами та колегами у юридичних клініках, майбутніми працедавцями, реалізації промов у процесі участі в усних судових дебатах, підготовки письмових документів (для судових інстанцій, міжнародних установ та організацій), представлення промов під час участі у міжнародних судових змаганнях тощо.

2.2. Зміст формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції

Як випливає із аналізу, здійсненого у попередньому підрозділі дисертації, процес формування СКМЮМ є системним і поетапним. Відповідно до засад міждисциплінарного підходу, навчальні курси враховують різноманітність спеціалізацій та особливості студентської аудиторії, а також потреби суспільства та ринку праці. З орієнтацією на вимоги сучасного ринку праці, визначимо основні функції і ролі юристів-міжнародників, якими є:

- аналіз і застосування міжнародних нормативних документів (договорів, контрактів, резолюцій, опрацювання судових справ у міжнародних спорах (міждержавних, приватних або змішаних);
- підготовка документальної бази судових справ, переклад міжнародних нормативних текстів, консультативна діяльність для французьких компаній з міжнародною діяльністю або іноземних компаній, які працюють у Франції;
- участь у переговорах та укладанні міжнародних нормативних документів, міжнародних договорів;
- участь у судових засіданнях, арбітраж, захист прав та інтересів клієнтів;

- юридичний нагляд у сфері французьких, європейських та міжнародних нормативних актів [191].

Аналіз навчальних планів підготовки майбутніх юристів-міжнародників впродовж навчання на першому, бакалаврському циклі дозволяє стверджувати, що студенти вивчають низку гуманітарних, соцільно-економічних, фундаментальних та фахових дисциплін, які формують та розвивають у них ПК, а у її складі й СК, що у майбутньому забезпечить ефективне виконання ними вищезазначених функцій і ролей.

Зміст формування СКМЮМ на першому – базовому етапі впродовж першого року навчання на бакалавраті (L1) включає т. зв. дисципліни фундаментального циклу [148; 98], до яких належать «Вступ до правознавства та цивільне право», «Конституційне право», «Історичний вступ до права», «Юридичні інституції, адміністративні інституції», «Цивільне право» та ін., а також соціально-економічні («Сучасні економічні проблеми», «Політологія») та гуманітарні дисципліни («Англійська мова», «Друга іноземна мова») [199] (табл. 2.1):

Таблиця 2.1.

Навчальні дисципліни, що формують ПК, а у її складі – СКМЮМ впродовж першого року навчання на бакалавраті

	1 семестр	
	Обов’язкові навчальні дисципліни	
1.	Вступ до правознавства та цивільне право	36 год.
2.	Конституційне право	36 год.
	Факультативні навчальні дисципліни	
1.	Історичний вступ до права	36 год.
2.	Юридичні інституції, адміністративні інституції	36 год.
3.	Сучасні економічні проблеми	36 год.
	2 семестр	
	Обов’язкові навчальні дисципліни	
1.	Цивільне право	36 год.

2.	Конституційне право	36 год.
	Факультативні навчальні дисципліни	
1.	Міжнародні відносини	36 год.
2.	Політологія	36 год.
3.	Історія права та інституцій	36 год.
4.	Практичні заняття з історії права	15 год. протягом року, раз на два тижні
5.	Англійська мова	36 год.
6.	Друга іноземна мова (практичні заняття протягом року), інша ніж англійська	15 год. протягом року
7.	Практичні майстерні з професіоналізації	10 занять протягом року
8.	Тьюторство	30 годин протягом року

Необхідно відзначити, вагома роль у процесі формування СКМЮМ впродовж першого року навчання на бакалавраті відводиться практичним майстерням з професіоналізації та тьюторству.

До прикладу, розглянемо опис навчальної дисципліни «Вступ до правознавства». Такий курс має на меті ознайомити студентів-правників із юридичною термінологією, з основними поняттями права та важливими інституціями, а також із основами юридичного мислення та рішеннями базових юридичних проблем. Найбільш важливі поняття знаходяться в юридичному обігу й визначаються законом (наприклад, «договір» у цивільному праві, «злочин» у кримінальному праві, «конвенція» в МП і т. д.). Нормативною інституціоналізацією прагматичного застосування юридичних термінів забезпечуються однозначність, ясність і точність мови права [109; 39]. Точність і ясність юридичних визначень, їх адекватне мовне втілення, правильне і однозначне вживання правової термінології багато в чому визначають ефективність законодавства, сприяють повноцінному захисту прав окремих громадян, юридичних осіб, суспільства і держави [109; 33].

Мова права, як спеціалізована мова, сконцентрована на юридичній лексиці, що виступає інструментом професійного дискурсу юристів-

міжнародників [160], включає низку підмов: підмову законодавства і підзаконних правових актів, підмову правозастосовної практики, підмову юридичної науки і юридичної освіти, підмову юридичної журналістики і т. д. Специфіка галузей права, в свою чергу, визначає додатковий перелік підмов, до яких належать підмови цивільного, кримінального, МП, підмови відповідних видів судочинства тощо [109; 33]. На практичних заняття студенти вчаться читати, розуміти та аналізувати юридичні документи (рішення суду, тексти законів, теоретичні статті), опановують виконання базових юридичних завдань (аналіз практичного випадку, постанови, написання есе), ідентифікують та починають використовувати робочі інструменти юристів (кодекси та книги, цифрові джерела).

Співвідношення лекційних та практичних занять на першому році навчання на бакалавраті майбутніх юристів-міжнародників є наступним [210]: для лекційних занять відводиться 408 год., у той час як для практичних занять відводиться лише 90 год. (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Співвідношення лекційних та практичних занять на першому році навчання майбутніх юристів на бакалавраті

Впродовж другого року навчання на бакалавраті (L2) студенти вивчають навчальні дисципліни «Зобов’язальне право» та «Адміністративне право», сфокусовані на висвітленні базових складових функціонування французької юридичної системи – приватного та публічного права [148; 99-100]. Для прикладу наведемо перелік дисциплін другого року навчання за програмою права на бакалавраті (L2) в університеті Париж II Пантеон-Асас [210]:

Таблиця 2.2

Перелік дисциплін другого року навчання за програмою права на бакалавраті

1 семестр		
	Обов’язкові навчальні дисципліни	
1.	Цивільне право (зобов’язання)	36 год.
2.	Адміністративне право	36 год.
3.	Кримінальне право	36 год.
	Факультативні навчальні дисципліни	
1.	Комерційне право 1	36 год.
2.	Історія політичних та соціальних інституцій Античності або Історія зобов’язального права	36 год.
3.	Current Legal Issues (англійською мовою)	12 год.
4.	Англійська мова	36 год.
	2 семестр	
	Обов’язкові навчальні дисципліни	
1.	Цивільне право (зобов’язання)	36 год.
2.	Адміністративне право	36 год.
	Факультативні навчальні дисципліни	
1.	Публічні фінанси	36 год.
2.	Загальні принципи європейського права	36 год.
3.	Комерційне право 2	36 год.
4.	Управління підприємством та облік	36 год.
5.	Вступ до комунікаційного права	36 год.
6.	Історія політичних та соціальних інституцій від античності або Історія зобов’язального права	36 год.
7.	Current Legal Issues (англійською мовою)	12 год.
8.	Англійська мова	36 год.
9.	Друга іноземна мова (практичні заняття протягом року), інша ніж англійська	15 год. протягом року

Співвідношення лекційних курсів та практичних занять цієї програми на другому році навчання є наступним: лекційні курси складають 384 год., практичні заняття – 148,5 год. (рис. 2.2).

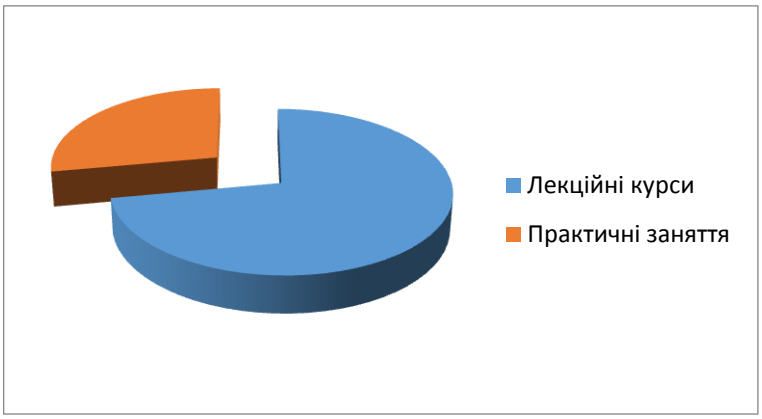

Рис.2.2. Співвідношення лекційних та практичних занять на другому році навчання майбутніх юристів на бакалавраті

Третій рік першого освітнього циклу – бакалаврату (L3) характеризується появою дисциплін спеціалізації і закладає основи майбутньої спеціальності студентів. Зокрема, на вибір студентів пропонується дві спеціалізації: цивільне та публічне право.

Навчальні курси, які викладаються впродовж третього року бакалаврської програми (L3), представлено у таблиці 2.3 [210]:

Таблиця 2.3

Перелік дисциплін третього року навчання за програмою права на бакалавраті

1 семестр			
	Обов'язкові навчальні дисципліни		
№	**Назва дисципліни**	**Кількість годин для лекційних занять**	**Кількість годин для практичних занять**
1.	Комерційне право 1 (корпоративне право: загальний вступ, типологія фірм, акціонерні товариства, ТЗоВ і тд.)	36 год.	15 год.
2.	Цивільне право 1 (договірне право)	36 год.	15 год.
3.	Право Європейського Союзу 1	36 год.	15 год.
4.	Цивільне провадження	36 год.	15 год.
5.	Міжнародне публічне право1	36 год.	15 год.

	(курс «Міжнародне публічне право-2» матиме продовження на першому році магістерської програми)		
6.	Англійська мова		36 год.
	Факультативні навчальні дисципліни		
	Дисципліни спеціалізації 1 ***Приватне право***		
1.	Трудове право 1 (індивідуальні трудові відносини)*	36 год.	15 год.
2.	Історія сімейного права* або Історія комерційного права	36 год.	15 год.
	Дисципліни спеціалізації 1 ***Публічне право***		
1.	Адміністративні судові процеси	36 год.	15 год.
2.	Історія адміністративного права або Філософія права	36 год.	15 год.
3.	Current Legal Issues (англійською мовою)		12 год.
4.	Англійська мова		36 год.
	Другий семестр		
	Обов’язкові навчальні дисципліни		
1.	Податкове право	36 год.	15 год.
2.	Право основоположних свобод	36 год.	15 год.
3.	Адміністративне майнове право	36 год.	15 год.
4.	Кримінальне провадження	36 год.	15 год.
5.	Англійська мова		36 год.
	Факультативні навчальні дисципліни		
	Дисципліни спеціалізації 1 ***Приватне право***		
1.	Цивільне право 2 (сімейне право)	36 год.	15 год.
2.	Комерційне право 2 (акціонерні товариства, цінні папери тощо)	36 год.	15 год.
3.	Трудове право 2 (колективні трудові відносини)	36 год.	15 год.
	Дисципліни спеціалізації 1 ***Публічне право***		
1.	Право трудових відносин у публічному секторі	36 год.	15 год.
2.	Соціальне право (трудове	36 год.	15 год.

	право та право соціального захисту)		
3.	Право Європейського союзу 2	36 год.	15 год.
1.	Current Legal Issues (англійською мовою)	12 год.	
2.	Іноземні мови: Друга іноземна мова (практичні заняття протягом року), інша ніж англійська		30 год.
3.	Практичні майстерні із професіоналізації		36 год.
Перелік дисциплін, 3-5 з яких у межах спеціалізації студент повинен обрати для проведення практичних занять щосеместру. *2 інші навчальні дисципліни для проведення практичних занять студент обирає незалежно від спеціалізації.*			
Спеціалізація «Приватне право»: *1 семестр* Цивільне право 1 Комерційне право 1 Цивільне провадження Трудове право 1 Право Європейського Союзу 1 Історія сімейного права *2 семестр* Податкове право Право основоположних свобод Цивільне право 2 Трудове право 2 Кримінальне провадження	*Спеціалізація «Публічне право»:* *1 семестр* Право Європейського Союзу 1 Міжнародне публічне право 1 Адміністративні спори Історія адміністративного права *2 семестр* Податкове право Право Європейського Союзу 2 Право основоположних свобод Адміністративне майнове право		

Впродовж третього року навчання на бакалавраті лекційним заняттям відводиться 429 год.,у той час як практичним – 156 год. (рис. 2.3).

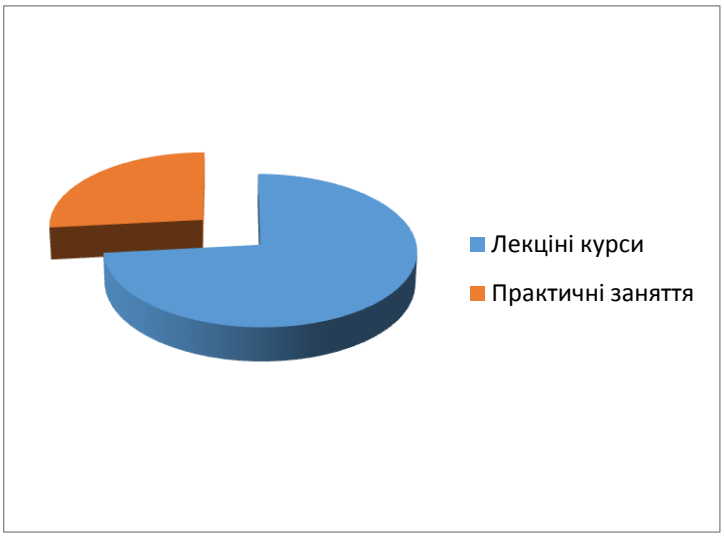

Рис.2.3. Співвідношення лекційних та практичних занять на третьому році навчання майбутніх юристів на бакалавраті

В загальному кількість навчального часу для проведення навчальних занять по бакалаврській програмі з права (L1+L2+L3) складає 1605 год. Окрім компонентів професійної компетентності, у процесі вивчення студентами перелічених і проаналізованих вище дисциплін впродовж трьох років навчання на програмі бакалаврату (L1+L2+L3), у них паралельно формується й комплекс визначених у підрозділі 1.3 знань, навичок та умінь – СК. Так, студенти, які успішно завершили навчання на першому освітньому циклі – бакалавраті (L1+L2+L3), повинні знати основні правові механізми, вміти вирішувати юридичні проблеми середнього рівня та впроваджувати юридичну логіку в основних галузях діяльності. Вони повинні опанувати: національне (французьке) та європейське законодавство, методику укладання договорів та угод; бути ознайомленими із міжнародно-правовим середовищем, соціальною роллю та відповідальністю осіб, політичних представників, адміністрацій, промислових та комерційних компаній; бути готовими до вирішення судових спорів (процедур примирення, посередництва, подання позовів, моніторингу спорів та судових процесів).

Сформованість СК по завершенні навчання на бакалавраті дозволить випускникам брати участь у різноманітних конкурсах на посади у державній

службі або вступати на наступний освітній ступінь – до магістратури (M1) чи до бізнес-шкіл за конкурсом.

Вступ на навчання в однорічній чи дворічній магістратурі одного з французьких університетів за спеціальністю «МП» можливий за наявності національного (французького) диплома освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр (L) або еквівалентного диплома в галузі, сумісній зі спеціальностями «Право» чи «МП». Програма першого року другого, магістерського, освітнього циклу (M1) пропонує початковий етап спеціалізації в галузі МП з акцентом на міжнародному приватному або міжнародному публічному праві. Програма має на меті підготовку майбутніх фахівців з МП, готових до виконання функцій корпоративного юриста або юриста, що спеціалізуються на МП (сьогодні становить особливо активний професійний сектор), до прикладу, юриста міжнародної державної служби.

Навчання в однорічній магістратурі (M1) триває протягом 2 семестрів. Обсяг прийому варіюється залежно від програми, зазвичай близько 50 студентів. Наприкінці навчання за програмою студент повинен отримати 240 кредитів ЄКТС (ECTS).

Існують також наскрізні магістерські програми, котрі об’єднують два роки навчання у магістратурі (M1 + M2) і тривають протягом 4 семестрів [210].

Освітні програми першого магістерського року (M1) у галузі міжнародного та європейського права ознайомлюють студентів з методами юридичних досліджень, властивих міжнародному та європейському праву. Зазвичай, такі програми мають подвійне завдання: підсилити предметні знання, навички й уміння з широкого спектру обов’язкових дисциплін та дисциплін вільного вибору, а також забезпечити ґрунтовну методологічну підготовку студентів, які прагнуть здобути професійну, а у її складі й СК у європейському чи МП. Освітні програми мають на меті забезпечити студентів арсеналом навчальних і комунікативних стратегій, що дозволять студентам вирішувати професійні завдання, які характеризуються нормативним різноманіттям та зростаючою складністю. У таблицях 2.4 і 2.5 представлено програми

підготовки майбутніх магістрів з МП в Університеті Париж І Пантеон – Сорбонна (*Université Paris 1 Pahntéon-Sorbonne*) з короткою характеристикою програм та переліком обовязкових і вибіркових дисциплін до кожної з них.

Таблиця 2.4

Програми підготовки майбутніх магістрів з європейського права в університеті Париж І Пантеон – Сорбонна

Програма	**Дисципліни, що викладаються в межах програми**	**Мета програми**
Європейське право	**Лекційні заняття** **Обов'язкові дисципліни фундаментального блоку***:* 1. Міжнародне приватне право. 2.Закон про конкуренцію Європейської спільноти**.** 3. Судовий процес у ЄС. 4. Зовнішня політика ЄС. **Обов'язкові дисципліни методологічного блоку:** 1. Методологія досліджень. **Дисципліни вільного вибору:** 1. Екологічне право. 2. Міжнародне кримінальне право. 3. Міжнародне економічне право. 4. Міжнародне публічне право. Міжнародне цивільне право (англійською мовою). 5. Філософія права; 4. Порівняльне правознавство (англійською мовою); 5. Історія юридичної думки; 6. Морське та транспортне право; 7. Промислова власність; 8. Внутрішній ринок та політика Європейського Союзу; 9. Міжнародне кримінальне та гуманітарне право. 10. Право іноземців та громадянство. 11. Міжнародне приватне право. Арбітраж та альтернативне	поглиблення знань, розвиток навичок і вмінь у сфері європейського права як приватного, так і публічного, та його інтеграція у різних галузях внутрішнього права європейських держав. Програма орієнтована на студентів, які бажають здобути повну та наскрізну підготовку з європейського права як приватного, так і публічного. Професійні перспективи випускників: європейскі та міжнародні організації, міжнародні юридичні фірми; міжнародні суди; юридичні служби міністерств закордонних справ або державних органів; дослідження в галузі

	врегулювання суперечок. 12. Літературна та мистецька власність; 13. Міжнародне та європейське соціальне право; 14. Міжнародні договори (англійською мовою); 15. Common Law. Фінансове та податкове законодавство Європейського союзу. 16. Міжнародне податкове законодавство; 17. Законодавство про застави; 18. Legal Theory (англійською мовою). **Практичні заняття:** 1. Права людини; 2. Міжнародне та європейське соціальне право; 3. Внутрішні ринки ЄС; 4. Юридична англійська мова.	європейського права.

Таблиця 2.5

Програми підготовки майбутніх магістрів з МП в університеті

Париж I Пантеон – Сорбонна

Програма	Дисципліни, що викладаються в межах програми	Мета програми
Міжнародне право Спеціалізації: • загальне міжнародне право; • міжнародне економічне право.	**Лекційні заняття** **Обов'язкові дисципліни фундаментального блоку***:* 1. Міжнародне економічне право. 2. Закон про конкуренцію Європейської спільноти. 3. Міжнародне приватне право. 4. Морське і транспортне право. **Обов'язкові дисципліни методологічного блоку:** 1. Методологія досліджень. **Дисципліни вільного вибору:** 1. Міжнародне кримінальне право. 2. Міжнародне публічне право. 3. Філософія права.	поглиблення знань, розвиток навичок і вмінь у сфері МП. Програма орієнтована на студентів, які бажають здобути повну та наскрізну підготовку з МП, як приватного, так і публічного, орієнтовану на ділову практику та міжнародні економічні

	4. Страхове право. 5. Comparative Law. 6. Зовнішня політика ЄС. 7. Внутрішні ринки та політика ЄС. 8. Міжнародне кримінальне та гуманітарне право. 9. Право іноземців та громадянств. 10. Міжнародне приватне право. 11. Арбітраж та альтернативне врегулювання суперечок. 12. Літературна та мистецька власність. 13. Міжнародне соціальне право. 14. Міжнародні договори (англійською мовою. 15. Міжнародне соціальне право. 16. Common Law. 17. Міжнародне податкове право. 18. Міжнародне фінансове та податкове право. 19. Законодавство про застави. 20. Вступ до німецького права. 21. Legal Theory (англійською мовою). 22. Міжнародні договори (англійською мовою). 23. Міжнародне право (англійською мовою). 24. Міжнародний захист прав людини. **Практичні заняття:** 1. Міжнародне економічне право. 2. Арбітраж та альтернативне врегулювання суперечок. 3. Права людини. 4. Арбітраж. 5. Юридична англійська мова.	відносини. Професійні перспективи випускників: міжнародні юридичні фірми; юридичні послуги для компаній, орієнтованих на експорт або міжнародні інвестиції; міжнародні та європейські організації; міжнародні суди; юридичні служби міністерств закордонних справ або державних органів, відповідальних за зовнішню торгівлю; торгові палати; дослідження в галузі права та міжнародних відносин.

Перелік та характеристики програм підготовки майбутніх магістрів з МП у в інших університетах Франції представлено у додатку Б.

Значну частку навчального часу студент проводить у процесі проходження практики «поза стінами» університету (публічні адміністрації, підприємства, адвокатські фірми). Семінари з професіоналізації тривалістю 1

год. 30 хв відбуваються протягом року й присвячені проблемам антикризового менеджменту. Важливість цього тренінгу полягає в підготовці до роботи в команді у міжвідомчому середовищі та у складних умовах. Термін «криза» є багатозначним, то ж темами таких семінарів є як організаційні кризи, так і глобальні катастрофи, що вимагають надзвичайних методів і ресурсів для послідовного вирішення проблеми у сфері громадської безпеки. Практичні майстерні з професіоналізації також відбуваються впродовж навчального року. Тематика практичних майстерень з професіоналізації залежності від обраної студентами спеціалізації: «Подолання стресової ситуації», «Управління кризовими ситуаціями», «Ораторське мистецтво», «Знайомство з професією судового виконавця», «Підготовка до конкурсів на адміністративні посади», «Загальна культура», «Ознайомлення з юридичними професіями у місцевих органах влади», «Техніки професійної інтеграції» тощо. Семінар з подолання стресових ситуацій присвячений розгляду механізмів стресу, способів боротьби із ним, методів управління сном та мобілізації ресурсів, технік самоствердження, технік фізичного та психологічного релаксу, технік підготовки до стресової ситуації, сценічній майстерності, постановки голосу, інтеграції фізичних навантажень у професійне життя.

У другому семестрі навчального року студенти впродовж 3 тижнів проходять професійне стажування [210] та/або пишуть курсову роботу і захищають її. В освітніх програмах з МП така робота часто пишеться англійською мовою [209] під керівництвом викладача-дослідника, захист може відбуватися французькою або англійською мовами.

Для прикладу наведемо перелік навчальних дисциплін з однорічної програми «МП» університету Париж II Пантеон Асас із зазначенням кількості відведеного для їх вивчення навчального часу у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Перелік навчальних дисциплін однорічної магістерської програми за спеціальністю «МП» університету Париж II Пантеон Асас

1 семестр			
	2 обов'язкові дисципліни з щотижневими практичними заняттями		
	Навчальні дисципліни	Лекційні заняття (CM)	Практичні заняття (TD)
1.	Міжнародне приватне право 1	36 год.	15 год.
2.	Міжнародне економічне право	36 год.	15 год.
	4 обов'язкові дисципліни без практичних занять на вибір з-поміж:		
1.	Великі системи сучасного права 1	36 год.	-
2.	Міжнародне та європейське кримінальне право	36 год.	-
3.	Міжнародне кримінальне право	36 год.	-
4.	Комерційне право 1: підприємства у складній ситуації	36 год.	-
5.	Цивільне право: кредитне право	36 год.	-
6.	Великі юридичні, політичні та економічні доктрини	36 год.	-
7.	Порівняльне адміністративне право	36 год.	-
8.	Цивільне право: шлюбні майнові режими	36 год.	-
	Англійська мова (*вивчення обов'язкове*)	-	18 год.
2 семестр			
	2 обов'язкові дисципліни з щотижневими практичними заняттями:		
	Варіант 1		
1.	Право міжнародної торгівлі	36 год.	15 год.
2.	Міжнародне приватне право 2	36 год.	15 год.
	Варіант 2		
1.	Міжнародне публічне право 2	36 год.	15 год.
2.	Міжнародне судочинство	36 год.	15 год.
	4 обов'язкові дисципліни без практичних занять на вибір з-поміж:		
	Варіант 1		
1.	Право міжнародної торгівлі/європейське комерційне право	36 год.	-

2.	Цивільне право: спадкове право, дарування	36 год.	-
3.	Великі системи сучасного права 2 – Common Law	36 год.	-
4.	Морське право	36 год.	-
5.	Міжнародне судочинство	36 год.	-
	Варіант 2		
1	Право Європейської конвенції прав людини	36 год.	-
2.	Право зовнішніх відносин Європейського союзу	36 год.	-
3.	Екологічне право	36 год.	-
4.	Політика Європейського Союзу	36 год.	-
5.	Порівняльне конституційне право або Сучасні проблеми МП I та II	36 год.	-
	Англійська мова (*вивчення обов'язкове*)	-	18 год.

Розподіл загальної кількості навчальних годин у році відбувається наступним чином: лекційним заняттям відводиться 432 год., обов'язковим практичним заняттям – 60 год., факультативним заняттям – 45 год, заняттям з іноземної мови – 36 год.

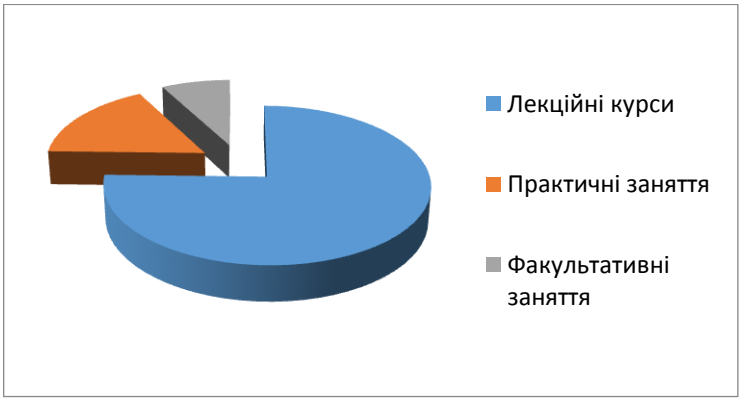

Рис.2.4. Розподіл загальної кількості навчальних годин в однорічній магістратурі університету Сорбонна Париж II Пантеон Асас

Загальна кількість навчального часу для цієї однорічної магістерської програми складає 528 год. обов'язкового + 45 год. Факультативного навчання, загальна кількість кредитів ЄКТС – 60.

По завершенні навчання на першому році магістратури (М1) студенти можуть перейти до безпосередньої професійної діяльності або продовжити навчання на другому році магістратури (М2), здобувши таким чином спеціалізацію в одній із галузей МП.

Університети Франції пропонують велику кількість програм в галузі МП впродовж другого року навчання у магістратурі (таблиця 2.6, додаток Б).

Таблиця 2.7

Освітні програми, що пропонуються університетами Франції впродовж другого року навчання у магістратурі (М2)

	Університет	**Програма**
1.	Університет Париж 1 Пантеон-Сорбонна	1. Міжнародна адміністрація 2. Арбітраж та міжнародна торгівля 3. Комерційне англійське та північно-американське право 4. Міжнародне право та міжнародні організації 5. Міжнародне приватне право та право міжнародної торгівлі 6. Міжнародне економічне право 7. Global Business Law and Governance 8. Європейське право: сільськогосподарське право 9. Право та управління міжнародним бізнесом (в Бухаресті) 10. Економічне право Європейського Союзу 11. Права людини та Європейський Союз
2.	Університет Париж II Пантеон Ассас	1. Міжнародна адміністрація 2. Міжнародне комерційне право 3. Право та судові суперечки

		Європейського Союзу 4. Європейське комерційне право та право конкуренції 5. Право європейського ринку та регуляції 6. Міжнародне економічне право 7. Міжнародне приватне право та міжнародна торгівля 8. Міжнародне публічне право 9. Права людини та гуманітарне право 10. Французьке та європейське право 11. Міжнародна кримінальна юстиція
3.	Університет Екс-Марсель	1.Міжнародне право та європейське право
4.	Університет Сержі-Понтуаз	1. Приватне право, спеціалізація: Французьке та європейське право, викладається англійською мовою 2. Право міжнародних та європейських економічних відносин та діяльності (програми розраховані на 2 роки: M1, M2)
5.	Університет Версалю Сен-Кентен	1. Арбітраж та міжнародна торгівля 2. Дипломатія та стратегічні перемовини 3. Право конкуренції та договорів 4. Право повітряної та аеропортової діяльності 5. Право космічної діяльності та зв’язку (телекомунікацій) 6. Міжнародне та європейське право основоположних прав 7. Права людини та гуманітарне право 8. Права людини та підприємства 9. Підприємство та право Європейського Союзу 10. Технології та стратегії
7.	Юридичний університет міста Тур	1.Міжнародне право – Біотехнології та право

		2.Міжнародне комерційне право 3.Європейське право: право-мови 4.Європейське право: європейський юрист (програми розраховані на 2 роки: M1, M2)
8.	Юридичний університет міста Бордо	1.Міжнародне право, спеціалізація «Міжнародне право» 2.Міжнародне право, спеціалізація «Міжнародне та порівняльне комерційне право» (спільна програма з В'єтнамом) 3.Міжнародне право, спеціалізація «Право економічної співпраці та міжнародного бізнесу» (спільна програма з В'єтнамом) 4.Міжнародне право, спеціалізація «Право трансатлантичних відносин» 5.Міжнародне право, спеціалізація «Євпропейсько-середземноморська взаємодія»
9.	Університет Ліон III Жан Мулен	1.Право міжнародних організацій 2.Міжнародне публічне право 3.Європейське комерційне право 4.Європейське право прав людини 5.Глобальне право кліматичних змін (програми розраховані на 2 роки: M1, M2)

Як було зазначено раніше, програма другого року навчання у магістратурі (M2) пропонує студентам можливість вибору між дослідницьким та професійним напрямом. Існує також недиференційована магістратура. Зазвичай такі освітні програми доступні для абітурієнтів, які здобули ступінь магістра приватного права впродовж першого року навчання у магістратурі (M1). Досвід професійної діяльності у галузі МП вважається перевагою. Вступ відбувається на конкурсній основі у формі відбору за поданими особовими справами, тому перевага надається абітурієнтам, які мають дипломи з відзнакою. Прийом

відбувається у досить обмеженій кількості осіб – до 25 кандидатів. Дозвіл на вступ зазвичай надається ректором університету за пропозицією керівника навчальної програми після вивчення особової справи, поданої студентом.

Дослідницька програма другого року навчання у магістратурі (M2) ініціює та готує до проведення досліджень в галузі МП (як теоретичних, так і практичних) високого рівня, а також до викладацької діяльності. У галузі міжнародного публічного права та права міжнародних організацій формуються фахівці, які мають досвід та знання технік у міжнародному публічному праві та праві міжнародних організацій, знавці доктрини права, здатні виробити критичний підхід до міжнародних стандартів та інституцій, а також працювати французькою та англійською мовами. Освітні програми другого року магістерського рівня (M2) мають на меті вдосконалення умінь правового мислення, застосування методів дослідження, властивих міжнародному праву, риторики та публічних виступів, використання комунікативних стратегій, зокрема стратегій ведення переговорів. Завершення навчання за програмою другого року магістратури (M2) відкриває її випускникам доступ до програм підготовки доктора філософії в усіх галузях міжнародного публічного та приватного права.

Навчальні програми другого року навчання у магістратурі (M2) (дослідницькі, професійні та недиференційовані) характеризуються наявністю обов’язкових та вибіркових дисциплін, об’єднаних у модулі відповідно до спеціалізації, практичною орієнтованністю та наявністю специфічних практичних курсів (табл. 2.8). Програми другого року навчання у магістратурі (M2) в окремих університетах, до прикладу в університеті Сорбонна Париж II Пантеон Асас, пропонують факультативні блоки дисциплін практичного навчання англійською мовою. У цьому аспекті цінною ідеєю французького досвіду формування СК у майбутніх магістрів з МП вважаємо організацію навчальних симуляцій дипломатичних конференцій, підготовка до яких в обсязі 10 годин здійснюється дипломатом, а самі конференції відбуваються протягом 4-х днів підчас весняних канікул [158; 13].

Таблиця 2.8

Перелік навчальних дисциплін другого року навчання за спеціальністю «Міжнародне кримінальне право» магістерської програми університету Париж II Пантеон Асас

Спеціалізації на вибір: - професійна спеціалізація; - дослідницька спеціалізація.			
1 семестр			
	2 обов'язкові лекційні курси з щотижневими практичними заняттями		
	Навчальні дисципліни	Лекційні заняття (CM)	Практичні заняття (CdM)
1.	Міжнародне кримінальне право	24 год.	15 год. методичних конференцій
2.	Поглиблене міжнародне кримінальне право	24 год.	15 год. методичних конференцій
	3 вибіркові курси з-поміж:		
1.	Практика взаємної правової допомоги	24 год.	-
2.	Кримінальне право ЄС	24 год.	-
3.	Об'єднані Нації та права людини	24 год.	-
4.	Міжнародний мир і безпека	24 год.	-
5.	Міжнародні кризи та конфлікти	24 год.	-
6.	Правосуддя перехідного періоду	24 год.	-
2 семестр			
	2 обов'язкові лекційні курси з щотижневими практичними заняттями:		
1.	Поглиблене міжнародне кримінальне право	24 год.	15 год. методичних конференцій
2.	Кримінальне провадження	24 год.	15 год. методичних конференцій
	3 вибіркові лекційні курси на вибір з-поміж:		
1	Судовий процес Міжнародного кримінального суду	20 год.	
2.	Правила та практика прав на	20 год.	

	захист перед міжнародними кримінальними юрисдикціями		
3.	Здійснення міжнародної кримінальної юрисдикції національним суддею	20 год.	
4.	Подолання тероризму – 20 год	20 год.	
5.	Семінар з підготовки до участі у міжнародних конкурсах	10 год.	
6.	1 обов'язковий семінар: Симуляція судового процесу (навчальний суд)	8 год.	
7.	1 обов'язковий річний курс іноземної мови: англійська	50 год.	

Зміст навчання за цією програмою зорієнтований на вивчення практики діяльності організацій ООН, фінансових установ, що базуються у Вашингтоні (Світовий банк, МВФ та ін.), координаційних організацій (ОБСЄ, НАТО, Рада Європи, Європейське космічне агентство та ін.), європейських та неєвропейських наукових організацій (ЦЕРН, Європейська південна обсерваторія).

Навчальні дисципліни викладаються у формі лекційних та практичних занять або семінарів, пов'язаних з тематикою лекцій. До прикладу, обов'язкові лекційні курси «Міжнародне приватне право», «Міжнародне комерційне право», «Міжнародне кримінальне право», «Поглиблене міжнародне кримінальне право», «Міжнародна кримінальна процедура» супроводжуються обов'язковими семінарами, або методичними конференціями. Наявний великий перелік вибіркових дисциплін, викладання яких відбувається, в основному, у формі семінарів. Студентів заохочують до участі у таких міжнародних конкурсах, як «Конкурс з МП імені Філіпа Джессапа», конкурс імені Шарля Руссо, котрі мають на меті промоцію навчання та досліджень у галузі МП. Для підготовки до участі у таких конкурсах студентам також пропонуються спеціальні семінари.

Програма другого року навчання у магістратурі (М2) за дослідницькою спеціалізацією передбачає обов'язкове написання дослідницької курсової

роботи або проходження професійного стажування. Тема курсової роботи визначається разом із викладачами навчальних дисциплін на цій магістерській програмі та прив'язується до наскрізної теми навчальної програми. Написання курсової роботи завершується її захистом. Робота має базуватися на першоджерелах, містити оригінальну бібліографію і мати обсяг не менше 150 тис. знаків основного тексту (без бібліографії та додатків).

Професійне стажування заплановане, зазвичай, у другому семестрі й триває протягом 2-3 місяців В залежності від обраної спеціалізації, професійне стажування може відбуватися у таких установах, як національні (французькі) чи міжнародні судові інстанції, адвокатські фірми, міжнародні організації та підприємства, міжурядові організації, зокрема за кордоном: у Нью-Йорку, Відні, Женеві, Мюнхені, Римі, Лондоні, Брюсселі, рідше у країнах Африки, Азії та Середнього Сходу. Зміст та особливості професійного стажування узгоджуються з керівником освітньої програми, керівником стажування і завершуються написанням та захистом звіту про проходження професійного стажування.

Розподіл навчального часу магістерської програми другого року навчання за спеціальністю «Міжнародне кримінальне право» в університеті Париж II Пантеон Асас здійснюється таким чином: загальний обсяг навчальних годин на студента складає від 298 до 410 год. (залежно від обраної спеціалізації), з них лекційним заняттям (обов'язковим та вибірковим) відводиться 228 год., обов'язковим практичним заняттям – 60 год., факультативним заняттям – 54 год., семінарам – 18 год., практичним заняттям з англійської мови – 50 год. Програма передбачає отримання студентами 60 кредитів ЄКТС.

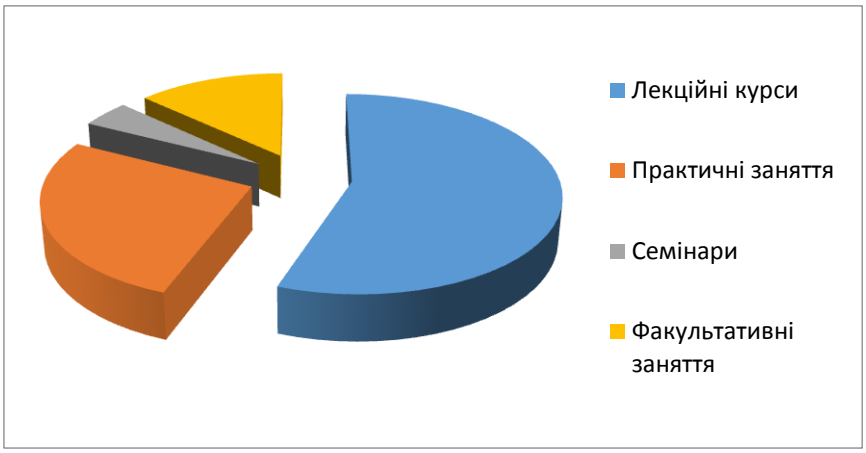

Рис. 2.5. Розподіл навчального часу магістерської програми другого року навчання за спеціальністю «Міжнародне кримінальне право» в університеті Париж II Пантеон Асас

Випускники другого року навчання за спеціальністю «МП» магістерських програм університетів Франції можуть займати адміністративні посади у відділах правової чи адміністративної політики міжнародних організацій, включаючи фінансові, кадрові організації або організації підтримки програм, за необхідності в інших департаментах, залежно від спеціалізації випускника.

Завершивши навчання на освітній магістерській програмі «МП» в університетах Франції випускник повинен вміти працювати та розвиватися професійно в міжнародному робочому середовищі; опрацьовувати та готувати юридичні документи англійською мовою; опрацьовувати досудові та судові документи; визначати чинне законодавство у конфліктній ситуації; аналізувати європейські та міжнародно-правові актуальні проблеми та ситуації і розуміти можливі шляхи їх вирішення; володіти інструментарієм для застосування комунікативних стратегій, визначати юридичні проблеми у судовому спорі та обирати / будувати стратегії судової аргументації; вміти вести переговори про міжнародний контракт, міжнародний договір; володіти методологією МП з метою подальшої адаптації підходів відповідно до ситуації професійно орієнтованого спілкування; опанувати методами аналізу міжнародного судочинства; визначати прийнятні цифрові засоби комунікації, їх способи використання та наслідки такого використання в межах своєї спеціалізації,

будувати стратегії цифрової комунікації; самостійно використовувати передові цифрові інструменти для однієї або декількох суміжних галузей та дослідницьких секторів у своїй професійній галузі; мобілізовувати вузькоспеціалізовані знання (деякі з яких є авангардними у даній галузі роботи чи навчання, як основу оригінального мислення); розвивати критичне мислення й усвідомленість у своїй галузі або на стику кількох галузей; вміти розв'язувати задачі, що вимагають інтегрування знань з різних галузей та застосування нових процедур; робити новаторські пропозиції під час професійно орієнтованого спілкування на високому рівні та у міжнародному контексті; проводити рефлексивний та дистанційований аналіз, беручи до уваги виклики, проблеми та складність питання чи ситуації, щоб запропонувати адаптовані та / або інноваційні рішення у відповідності з існуючими правилами та нормами; відбирати та критично аналізувати спеціалізовані ресурси для документування конкретної робочої теми та синтезу даних для їх подальшого використання; спілкуватися з метою навчання або передачі знань в усній та письмовій формі французькою та принаймні однією іноземною мовою; керувати складними та непередбачуваними професійними або навчальними контекстами, які вимагають нових стратегічних підходів; брати на себе відповідальність за представлення інформації й надання послуг у професійній практиці, вміти переосмислити стратегічну діяльність команди для її удосконалення; вести проект (проектування, управління проектом, координація команди, впровадження, оцінка, поширення інформації про проект), який потребує мобілізації мультидисциплінарних навичок і умінь у рамках спільної командної роботи; аналізувати свої дії у професійній ситуації, оцінювати власні дії для покращення професійної практики в межах якісного підходу; поважати принципи етики, професійної поведінки та бути екологічно відповідальним. Наведені знання, навички, уміння, здатності, що є складовими СКМЮМ, належать до блоків компетентностей RNCP34128BC01: «Формування та інтеграція вузькоспеціалізованих знань», RNCP34128BC02: «Спеціалізована комунікація для передачі знань», RNCP34128BC03: «Підтримка трансформації

у професійному контексті» та RNCP34128BC04: «Розширене та спеціалізоване використання інформаційних технологій» НКПС [191].

Аналіз бакалаврських і магістерських програм професійної підготовки майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції дозволяє об’єднати перелічені вище навчальні дисципліни та види навчальної діяльності студентів, що поетапно й системно формують у майбутніх юристів-міжнародників СК, у блоки: блок професіоналізації, блок фахових дисциплін, блок професійних комунікацій, мовний блок, міжнародний блок, блок глобальних симуляцій, методологічний блок, громадянський блок (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Блоки дисциплін та навчальної діяльності студентів, що формують СКМЮМ в університетах Франції

Компоненти СК, а саме змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний та комунікативно-інформаційний (підрозділ 1.4) формуються завдяки послідовному та поступовому вивченню дисциплін усіх зазначених блоків.

Зокрема, змістовий і професійно-когнітивний компоненти (підрозділ 1.4) поетапно й систематично формуються у процесі вивчення наступних дисциплін. На базовому етапі формування СКМЮМ (підрозділ 2.1)

відбувається загальноюридична теоретична підготовка та формуються фундаментальні юридичні знання із початком спеціалізації на 3-му році навчання на бакалавраті завдяки таким дисциплінам, як «Вступ до правознавства», «Конституційне право», «Історія права», «Юридичні та адміністративні установи», «Актуальні економічні проблеми», «Міжнародні відносини», «Політологія», «Історія права», «Історія країн загального права (анг. Common law)», «Політекономія» (впродовж першого року навчання на бакалавраті (L1)); «Цивільне право», «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Комерційне право», «Вступ до комунікаційного права», «Загальні принципи європейського права» (впродовж другого року навчання на бакалавраті (L2)); «Цивільне право», «Публічне право», «Цивільне провадження», «Право Європейського Союзу», «Міжнародне публічне право», «Трудове право», «Сімейне право», «Адміністративні судові спори», «Філософія права», «Податкове право», «Право основних свобод», «Майнове право», «Кримінальне провадження», «Соціальне право» тощо (впродовж третього року навчання на бакалавраті (L3)).

На середньому етапі формування СК у майбутніх юристів-міжнародників впродовж першого року навчання у магістратурі (M1) відбувається початок спеціалізації у міжнародному та європейському праві завдяки вивченню наступних дисциплін: «Загальне міжнародне право: доктрини і методи», «Міжнародне приватне право», «Міжнародне публічне право», «Законодавство про конкуренцію ЄС», «Судочинство ЄС», «Зовнішня політика ЄС», «Міжнародне кримінальне право», «Міжнародне економічне право», «Міжнародне цивільне право», «Міжнародне кримінальне та гуманітарне право», «Право іноземців та громадянство», «Міжнародне приватне право», «Арбітраж та альтернативне врегулювання суперечок», «Міжнародне приватне право», «Міжнародне податкове законодавство», «Права людини», «Внутрішні ринки ЄС», «Законодавство про конкуренцію ЄС», «Морське і транспортне право», «Авторське право: літературна та мистецька власність», «Міжнародні договори», «Міжнародне соціальне право», «Міжнародний захист прав

людини», «Конституційне право ЄС», «Конкурентне право», «Європейське ринкове право», «Політика ЄС», «Законодавство ЄС про зовнішні відносини», «Закон про ратифікацію європейської конвенції прав людини», «Європейське та міжнародне податкове право», «Порівняльне адміністративне право», «Порівняльна історія інституцій країн ЄС», «Право міжнародної торгівлі», «Законодавство про фінансові ринки», «Основні сучасні правові системи: система загального права (англ. Common law)», «Законодавство про інтелектуальну власність», «Екологічне право», «Транспортне право», «Цивільне право: шлюбні режими», «Право міжнародної торгівлі», «Цивільне право: спадщина та дарування», «Морське право», «Право міжнародних організацій», «Споживче право», «Колізійне право», «Право колективної безпеки», «Енергетичне право», «Основні права та захист особистих даних», «Міжнародні приватні судові спори», «Адміністративне договірне право», «Міжнародне гуманітарне право», «Європейське судове право», «Європейський судовий простір», «Адміністративний судовий процес», «Історія французького та міжнародного публічного права», «Корпоративне право», «Право міжнародної безпеки», «Європейське імміграційне право та право на притулок», «Порівняльні правові системи», «Міжнародні судові спори», «Поглиблене інституційне право», «Європейська історія», «Право внутрішнього ринку», «Простір свободи, безпеки та справедливості», «Ділові контракти», «Космічне, телекомунікаційне та медійне право», «Міжнародне екологічне право», «Міжнародний та європейський захист прав людини», «Застосування сили та право у збройних конфліктах», «Міжнародні переговори», «Контракти та державні закупівлі ЄС» тощо.

Зміст формування СКМЮМ на професійному етапі впродовж другого року навчання у магістратурі (М2) характеризується ще більш вузькою спеціалізацією завдяки поглибленому вивченню фундаментальних дисциплін, таких як «Загальне міжнародне право», «Міжнародне публічне право», «Міжнародне приватне право» тощо, а також наступним дисциплінам спеціалізації: «Право міжнародних організацій», «Право і практика

міжнародної державної служби», «Юридична і адміністративна практика міжнародних організацій», «Проблеми міжнародних організацій», «Дипломатична і консульська практика», «Діяльність неурядових організацій», «Актуальні тенденції міжнародного приватного права», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Право міжнародних договорів», «Інвестиційний арбітраж», «Поглиблене колізійне законодавство та право юрисдикцій», «Європейське законодавство про компанії та банкрутство», «Порівняльне договірне право», «Законодавство СОТ», «Міжнародне інвестиційне право», «Міжнародне валютно-фінансове право», «Міжнародні інвестиційні спори», «Міжнародне фінансове право», «Вирішення глобальних спорів», «Європейське сільськогосподарське право», «Міжнародне аграрне право», «Законодавство аграрної галузі», «Право інтелектуальної власності, що застосовується до аграрної продукції», «Сільське господарство та навколишнє середовище», «Аграрне підприємницьке право», «Конституційні теорії євроінтеграції», «Хартія основних прав ЄС», «Закон Європейської конвенції з прав людини», «Кримінальне право ЄС», «Європейські інституції та демократія», «Юридична система ЄС», «Податкове право ЄС», «Вступ до права міжнародних відносин», «Міжнародний мир та безпека» тощо. Знайомство із методами, властивими юридичним наукам, та їх подальше впровадження в роботу відбувається завдяки методологічним конференціям протягом усього навчання.

Діяльнісно-операційний компонент СКМЮМ (підрозділ 1.4) формується і розвивається у процесі вивчення навчальних дисциплін: «Досвід у професійному середовищі», «Вступ до професійного життя», «Написання проектів», «Професійне стажування із захистом звіту», «Написання та захист атестаційної роботи» та відвідування тренінгів «Підготовка до конкурсних іспитів до державної служби ЄС», «Методики пошуку роботи – резюме та професійні співбесіди»; під час участі у роботі юридичних клінік відповідно до спеціалізації (аналіз та укладання професійних документів та усних звернень, підготовка судових виступів тощо), у тренінгах, наприклад «Курс виживання у партнерстві із військово-повітряними силами», у практичних майстернях

французькою та англійською мовами з арбітражу, медіації, практики укладання міжнародних договорів, розгляду практичних випадків (за участі професіоналів галузі), у тренінгах з врегулювання конфліктів; під час професійних візитів у відповідні до профілю навчання установи та міжнародні організації під наглядом тьютора; впродовж індивідуальної підготовки до професійних співбесід з працевлаштування (додаток Б).

Детальний аналіз освітніх програм з МП в університетах Франції дозволяє стверджувати, що до переліку навчальних дисциплін, які сприяють формуванню комунікативно-інформаційної складової СК (підрозділ 1.4), слід віднести наступні дисципліни: «Методологічна конференція», «Юридична англійська мова (Legal English)», «Методологія досліджень», «Юридична методологія», «Англійська мова (за рівнями)», «Майстерні професіоналізації», «Друга іноземна мова (німецька, іспанська, італійська, російська, китайська, арабська, португальська, французька як іноземна FLE», «Практикум правового міркування», «Симуляція судового процесу з права Європейського Союзу», «Симуляція судового процесу з МП», «Симуляція судового процесу з права прав людини», «Симуляція переговорів», «Симуляції дипломатичної конференції», «Практичні заняття з іноземних мов», «Мовна лабораторія», «Написання контрактів», «Міжнародні переговори англійською та французькою мовами (глобальна симуляція)», «Ораторське мистецтво та мистецтво судових виступів», «Написання письмових повідомлень та інформаційних бюлетенів», «Ділова гра (англ. Business games) (англійською мовою))», «Навички усного висловлювання», «Підготовка до конкурсу промов (Grand oral)», «Підготовка до конкурсу письмових висловлювань (Grand écrit)», «Договірні практики: практичні вправи з укладання договорів та ведення переговорів у цифровій сфері», «Укладання ділових контрактів: практичний підхід до договорів, аналіз випадків, консультації щодо укладання», «Цикл презентацій та конференцій з професійної етики». Суттєво сприяють формуванню комунікативно-інформаційного компонента СКМЮМ навчальні суди, професійні стажування (наприклад, в неурядових організаціях за

кордоном), тренінги з підготовки до міжнародних студентських конкурсів судових дебатів, зокрема конкурсі судових дебатів імені Філіпа Джессапа, англомовному (англ. *The Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition*), курсі з юридичного супроводу ІТ-бізнесу (англ. *Digital Moot Court*), конкурси (наприклад, Міжнародний конкурс судових дебатів з гуманітарного права, Міжнародний конкурс судових дебатів з європейського права прав людини тощо), академічна міжнародна мобільність, конференції з актуальних тем сьогодення, колективні дослідження, навчальні дні за тематикою, наприклад «Актуальні новини про основні права».

У підрозділі здійснений детальний аналіз змісту формування СКМЮМ в університетах Франції. Наступний підрозділ дисертації буде присвячений проблемі оцінювання сформованості СКМЮМ в університетах Франції.

2.3. Контроль за результатами формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції

Процес формування СКМЮМ в університетах Франції передбачає обов’язковий контроль та оцінювання рівня її сформованості.

Поняття «контроль» у педагогіці є досить широким, зокрема у дидактиці його тлумачать як: спостереження й перевірку успішності студентів, звірення отриманих результатів з еталоном [56; 173]; «дидактичний засіб управління навчанням, спрямований на забезпечення ефективності формування знань, умінь і навичок, використання їх на практиці, стимулювання навчальної діяльності студентів, формування у них прагнення до самоосвіти» [100; 160]. М.Фіцула виділяє наступні функції контролю: освітню, діагностичну, стимулюючу, розвивальну, управлінську (прогностично-методичну), виховну, оцінювальну, самооцінювальну [100; 160]. О. Малихін виокремлює: освітню,

діагностико-коректувальну, контролюючу, виховну, розвивальну та управлінську функції контролю [56; 173].

М. Фіцула визначає складові контролю за навчальною діяльністю студентів:

- перевірка (виявлення рівня знань, умінь і навичок);
- оцінювання (вимірювання рівня знань, умінь і навичок);
- облік (фіксація результатів у вигляді оцінок у журналі, заліковій книжці, екзаменаційній відомості).

У процесі навчання контроль дає змогу виявити рівень сформованості у студентів вимірюваної компетентності, їх здатність до сприймання, усвідомлення і засвоєння нових знань, розвитку навичок і умінь; з'ясувати ступінь правильності, обсягу, глибини засвоєння студентами знань, умінь і навичок; отримати інформацію про характер самостійної роботи у процесі навчання; визначити ефективність організаційних форм, методів і засобів навчання [100; 160].

А. Кузьмінський визначає контроль, як «спосіб виявлення й оцінювання результатів спільної діяльності студента і викладача», а з-поміж переліку функцій контролю головною він вважає функцію забезпечення зворотного зв'язку, адже саме вона дозволяє з'ясувати, у якій мірі досягнуті результати відповідають прогнозованій меті [50; 425]. Ідею орієнтації на оцінку як засобу зворотного зв'язку із студентом поділяє американський вчений А. Астін (A.W. Astin), котрий зазначає, що в Каліфорнійському університеті в Санта-Крус не виставляють оцінок, але надають студентам письмові якісні коментарі, які інформують студентів про якість їх роботи та способи її вдосконалення [113].

Контроль, на думку А. Кузьмінського, завжди пов'язаний з оцінюванням реалізації намічених завдань і планів. Для об'єктивності і дієвості контролю необхідна чітка визначеність норми, якою задаються умови успішності навчальної роботи та її очікувані результати, а також її об´єктивність і коректність. А. Кузьмінський вважає основною формою контролю перевірку, яка полягає у порівнянні, співвідношенні досягнутих результатів із заданими

нормами [50; 425]. А. Астін (A.W. Astin) зазначає, що найбільш традиційною функцією оцінювання у вищій освіті залишається його дуже класична здатність заохочувати студента до роботи. Згодом оцінювання стає системою винагороди та покарання, «батога та пряника», здатною інструменталізувати студентську роботу. В очах студентів оцінювання має незаперечну стимулюючу силу: воно є потужною зовнішньою мотивацією їх праці. Кожен викладач формулює і окреслює вимоги до іспиту з курсу, який він читає, таким чином, оцінювання виконує, також, функцію джерела влади над студентами. При цьому і самі студенти вимагають іспитів та їх справедливого оцінювання, що є їх правом, оскільки успішний результат є винагородою за виконану роботу [113].

Відтак, можна впевнено стверджувати, що контроль знань, навичок й умінь є невід'ємною складовою навчального процесу, важливою як для студентів, так і для викладачів, адже контроль дозволяє оцінити прогрес у навчанні та виявити недоліки.

Здійснене дослідження освітніх програм правничих факультетів французьких університетів [205-216] дає можливість зробити висновок, що у СВОФ спостерігається певна неоднорідність системи контролю й оцінювання знань, навичок, умінь, компетенцій та компетентностей. Французький дослідник С. Пер (C. Pair) зазначає, що контроль (оцінювання) на першому бакалаврському і другому магістерському навчальному циклах відрізняється. Така ситуація є результатом впровадження автономії університетів та академічної автономії викладачів. Постанова про «Про організацію іспитів у державних навчальних закладах Республіки Франція» [186; 25] окреслює діючі норми університетських іспитів, які регулюють організацію іспитів, контроль знань в університетській освіті та забезпечують стандартизацію загальних процедур. Правила організації іспитів регулюють наступні аспекти: виклик студентів на екзаменаційну сесію, склад комісії, підготовку протоколу після кожного випробування, правила поведінки в разі шахрайства, повідомлення результатів студентам, загальні умови успішного складання іспитів та доступ до робіт, можливість апеляції у разі незгоди з оцінкою. На початку року кожен

заклад зобов'язаний повідомляти своїх студентів про правила організації іспитів.

Відповідно до Закону від 26 січня 1984 р. [173] здобуті знання, навички й уміння оцінюються або шляхом регулярного поточного контролю, або підсумковим іспитом, або комбінованим методом контролю.

Згідно з дослідженням Д. У. Пайпера (D.W. Piper [187], оцінювання студентів у ЗВО може реалізовуватися на основі трьох можливих джерел, комбінованих в різний спосіб відповідно до ситуації та бажання викладача:

- на основі безпосереднього оцінювання знань, навичок і вмінь, які студент демонструє у стандартизованих умовах складання іспиту (письмові та усні іспити, тести з питаннями множинного вибору, робота в лабораторіях);
- на основі урахування результативності, яку студент виявляє поза стандартизованими умовами екзамену (у процесі написання картки/коментаря постанови, юридичного есе, концепт-конспекту, звіту про експерименти);
- на основі звітів, складених зовнішніми учасниками освітнього процесу про успішність студента (керівник професійного стажування, тьютор тощо).

Документ «Умови та правила контролю знань» (фр. *Modalités de Contrôle des Connaissances, MCC*) регулює форми, методи та графіки контролю знань, містить короткий опис екзаменаційної сесії (кількість іспитів, її характер, тривалість), коефіцієнти, європейські кредити, що присвоюються національним (французьким) дипломам, а також розподіл балів між поточним та підсумковим контролем. «Умови та правила контролю знань» також визначають спосіб обчислення середніх показників та спосіб здійснення будь-яких перезарахувань. Для національних дипломів на кожен семестр має бути виділено 30 європейських кредитів, що перезараховуються і накопичуються. Набуті студентом знання та вміння з навчального курсу можна оцінити:

- шляхом поточного контролю;
- одним або кількома підсумковими екзаменами;
- за допомогою комбінованого режиму контролю.

Зупинимось детальніше на аналізі особливостей поточного та підсумкового контролю у системі юридичної освіти Франції.

Поточний контроль (фр. *controle continu, CC*) – режим оцінювання знань, навичок і умінь, який відбувається протягом семестру. Викладач інформує студентів про методи поточного контролю та оцінювання, характер та періодичність тестів, керуючись «Умовами та правилами контролю знань». Протягом семестру на практичних заняттях (TD) студенти отримують оцінки за усні відповіді та / або письмові роботи (бал за присутність є частиною загальної оцінки). Поточне оцінювання у формі тестів може бути несподіваним. У кінці семестру студент отримує підсумкову середню поточну оцінку. Повідомлення оцінок студентам повинно бути регулярним. Підсумковий контроль/іспит, (фр. *contrôle/examen terminal, CT*) – режим оцінювання знань, навичок і умінь, який проводиться під час іспитів наприкінці семестру. Підсумковому контролю підлягають теоретичні дисципліни, що викладаються як лекції (CM). Підсумкові іспити організовуються протягом іспитового періоду (сесії) для певного навчального блоку, визначеного у календарі, поза навчальними періодами. Вони є обов’язковими і однаковими для всіх студентів спеціальності, що навчаються на визначеному курсі. Розрізняють три категорії іспитів:

- усні іспити;
- письмові іспити;
- захисти звітів про професійне стажування, виконання навчальних проектів, атестаційних робіт, презентації ділових ігор, симуляцій, промов у навчальних судах тощо.

Підсумковий контроль завершується фінальною оцінкою, яка атестує увесь комплекс сформованих знань, навичок та умінь з певного курсу за період навчання і проводиться у кінці викладання цього курсу.

Існує три види екзаменаційної сесії:

- 1 вид – початкова сесія підсумкових іспитів та / або тестів поточного контролю;

- 2 вид – додаткова сесія: екзаменаційна сесія виключно для студентів, котрі мали один або більше обґрунтованих дозволів на невідвідування практичних занять та не складання тестів поточного контролю. Відбувається перед 1-м видом сесії;
- 3 вид – перездача/2-га додаткова сесія: можливість для студентів знову бути атестованими за навчальними блоками, за які вони отримали незадовільні оцінки під час першої сесії, тобто оцінка становить менше 10-ти балів з 20-ти можливих. Відбувається після 1-го виду сесії.

Підсумкові випробування поділяються на теоретичні та практичні [123; 21].

Таблиця 2.9

Теоретичні та практичні підсумкові випробування

Теоретичні випробування	Практичні випробування
Юридичне есе (dissertation) Форма, картка судової практики (fiche de jurisprudence) Коментар постанови (commentaire d'arrêt) Коментар статті (commentaire d'article) Тест на визначення рівня знань (teste de connaissances) Комплексне та письмове твипробування (Grand Oral/Écrit)	Розгляд практичного випадку (Cas pratique) Написання висновків (Rédaction des conclusions) Укладання договорів (Rédaction des contracts) Концепт-конспект (Note de synthèse) Звіт про проходження практики (фр. Rapport de stage) Усні випробування: доповіді, дебати

Зазвичай на освітніх рівнях баклаврату та магістратури організовуються 2 періоди екзаменаційних сесій на рік: зимою і влітку. У разі нездачі предметів навчального блоку під час 1-ї сесії, студент обирає ті предмети, які бажає перездати на другій сесії, оскільки існує принцип компенсації одних дисциплін іншими.

Після успішного навчання на першому році магістратури (M1) та здобуття 60-ти перших кредитів магістерської програми студенти-юристи можуть складати комплексний професійний іспит для вступу у Регіональний центр підготовки адвокатів (CRFPA), який ще називають «школою адвокатів»

для подальшого здобуття диплома адвоката [156]. Такий іспит відбувається раз на рік і організовується уповноваженими університетами. Іспит складається з письмової та усної частини. Тести на придатність до професійної діяльності включають: концепт-конспект та тест з договірного права, тест зі спеціалізації, обраної кандидатом (цивільне право, підприємницьке право, трудове право, кримінальне право, адміністративне право, міжнародне право, європейське право та податкове право), розгляд практичного випадку і тест із судочинства [156]. До участі в усному іспиті допускаються лише студенти, які успішно склали письмові випробування (більше 10 балів із 20). Усне випробування складається з двох завдань: 45-хвилинна співбесіда, призначена для оцінки знань студента, його комунікативних навичок й умінь говоріння про основні права та свободи, а також лексико-граматичний тест з іноземної мови. Більшість компонентів іспиту (що в загальному оцінюється у 10 балів) мають високі коефіцієнти: усний іспит – 4, написання резюме юридичних текстів – 3, тести із зобов’язального права та спеціальності – 2, іноземна мова – 1.

Для успішного складання фахового адвокатського іспиту студент повинен не тільки демонструвати сформовані компетентності, включаючи СК, але й підтримувати високий рівень інформованості щодо подій у світі, основних політичних та культурних тенденцій тощо.

В університеті Париж II Пантеон-Ассас на магістерській програмі з МП кожен семестр першого року навчання завершується письмовими іспитами з основних навчальних блоків та усними заліками з предметів додаткових навчальних блоків. Навчальний блок складається з навчальних модулів, середні бали яких складають поточні оцінки. Письмовий іспит триває три години, студенти мають вибір з двох тем з кожної дисципліни. Впродовж іспиту студенти можуть використовувати лише тексти законів, постанов тощо.

Студентові зараховується навчальний рік, якщо він отримав середню оцінку принаймні 10 із 20 з усіх навчальних блоків з урахуванням їх коефіцієнтів.

При підрахунку загальної середньої величини балу за додатковий навчальний блок другого семестру студенту присвоюють три додаткові бали, якщо студент має сертифікати, додаткові дипломи, завершив професійну майстерню («Юридичне ательє» Будинку права), мовні курси, брав участь у спортивних заходах.

На другому році навчання у магістратурі (М2) за спеціальністю «МП» поточний контроль представлений підсумковою атестацією: презентацією-дискусією (що оцінюється у 20 балів), усним іспитом (10 балів), захистом підсумкової магістерської роботи (40 балів), мовним тестом (20 балів). Єдина сесія підсумкових іспитів включає два письмові іспити (тривалістю 5 годин кожен), які охоплюють навчальні предмети 2-х лекційних курсів та 4-х методологічних практичних занять, а також загальну програму цих 6 курсів. Іспити мають форму юридичного есе / коментаря до тексту та юридичної консультації / аналіз документів; обидва види іспитів оцінюються за 20-ти бальною шкалою (загалом 40 балів).

Студенти, котрі не склали іспити або отримали «0» впродовж поточного контролю, не допускаються до підсумкової атестації. Допускаються до підсумкової атестації студенти, які набрали 90 балів з 180.

Таким чином, диплом магістра МП видається з оцінками:

- «задовільно»: середній бал дорівнює 10-12 із 20 можливих;
- «досить добре»: середній бал дорівнює 13-15 із 20;
- «добре»: середній бал дорівнює 15-16 із 20;
- «дуже добре»: середній бал дорівнює 17-20 балів.

Для визначення ефективності сформованості СК у студентів юридичних факультетів Франції та враховуючи специфіку їх навчальної діяльності, необхідно окреслити критерії та показники рівнів сформованості цільової компетентності.

Відповідно до етапів формування СКМЮМ (базовий, середній, професійний (підрозділ 2.1)), визначено рівні сформованості цільової компетентності у цих фахівців, а саме: нульовий, базовий, середній, високий.

Академічний тлумачний словник української мови визначає критерій як «підставу для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило» [1], а словник іншомовних слів трактує термін «критерій» як такий, що походить від грец. «kriterion» і означає «засіб судження: мірило для визначення, оцінки предмета, явища; ознаку, взяту за основу класифікації» [20; 305]. «Словник-довідник з професійної педагогіки» визначає критерій як «мірило оцінки, судження, необхідну та достатню умову проявлення або існування якогось явища чи процесу». На переконання К. Таліанте (C. Tagliante), критерій – це характерна риса або властивість, на підставі якої робиться оцінка виконання поставленої задачі. Критерій повинен давати можливість об'єктивізувати оцінку [202; 224].

Поняття «критерій» тісно пов'язане з поняттям «показник», який прийнято розуміти як свідчення, доказ, ознаку чого-небудь або наочні дані про результати якоїсь роботи, процесу; дані про досягнення в чому-небудь [1]. Поняття «критерій» та «показник» взаємопов'язані й проявляють себе, як співвідношення загального та конкретного, адже кожен критерій фактично формується з групи показників. Функції показників можуть бути різними: оцінки поступу, прогресу, еволюції, визначення механізмів, характерних для певної галузі, оцінки відповідності чи ефективності явища, ефективності функціонування установи, рівня поінформованості, освіченості тощо. В свою чергу, ефективний показник повинен мати певні ознаки:

- надійність, достовірність, точність: інтерпретація повинна бути стабільною та послідовною в часі;
- чутливість: показник повинен ефективно відображати зміни синтезованого чи вимірюваного ним явища;
- зрозумілість, простота та зручність у використанні для всіх учасників;
- відповідність до поставленої мети (наприклад, для висвітлення зв'язків між різними компонентами системи);
- корисність: застосування показника повинно додавати інформацію при прийнятті рішення.

Відповідно до визначеної структури СКМЮМ (підрозділ 1.3), визначаємо критерії її сформованості: *змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний, комунікативно-інформаційний* та *особистісно-мотиваційний*.

Змістовий критерій сформованості СКМЮМ передбачає оволодіння студентами знаннями основних законів та правових процедур, основ філософії права, особливостей та теорій юридичного мислення, основ риторики, типів аргументації, еристики, особливостей мови права й юридичного стилю, комунікативних та навчальних стратегій, тактик юридичної аргументації, що забезпечується вивченням фундаментальних (UEF) та додаткових (UEC) навчальних блоків дисциплін, методами практичної фахової діяльності. Системне оволодіння усіма вище переліченими компонентами СК й розуміння їх взаємозв’язків та взаємовпливів дозволить студентам вільно орієнтуватися в особливостях професійної діяльності, використовувати стратегії і відповідні їм тактики професійної діяльності, розуміти сучасні тенденції МП. Показником відповідності змістовому критерію є повнота здобуття перелічених вище знань.

Майбутній юрист-міжнародник із високим рівнем сформованості СК має ґрунтовні, системні та засвоєні знання із загально-гуманітарних та специфічних, юридичних наук, володіє усією системою правових норм, понять, термінів, що дозволяють йому в повній мірі застосовувати належно обрані стратегії і відповідні їм тактики як у навчальній, так і у майбутній професійній діяльності. Студент із середнім рівнем сформованості СК має достатні знання із загально-гуманітарних та специфічних, юридичних наук, здатний їх відтворювати і осмислювати, намагається їх доповнити, застосовуючи при цьому відповідні навчальні стратегії. Він володіє певним запасом знань щодо правових норм, понять, термінів і здатний використовувати їх у навчальній та майбутній професійній діяльності, але знання засвоєні формально. Студент із базовим рівнем сформованості СК володіє певною, але недостатньою кількістю знань із загально-гуманітарних та специфічних, юридичних наук, усвідомлює їх, може частково їх відтворювати, розуміє сферу їх застосування, але потребує засвоєння великої кількості нових знань для успішного їх застосування у

навчальній та майбутній професійній діяльності. Про нульовий рівень сформованості СК за змістовим критерієм свідчить відсутність у студента будь-яких знань як із загально-гуманітарних, так і специфічних, юридичних наук, що унеможливлює їх усвідомлення, відтворення та застосування у навчальній та подальшій професійній діяльності.

Професійно-когнітивний критерій сформованості СКМЮМ передбачає інтегрованість знань, навичок та умінь у галузі юридичних наук, психології, теорії мовної комунікації, юридичної деонтології у процесі виконання професійної діяльності. Показники професійно-когнітивного критерію виявляються у рівні знань, умінь та навичок пізнання, аналізу, оцінки, введення професійної та міжкультурної комунікації.

Студент із високим рівнем сформованості СК за професійно-когнітивним критерієм здатний активізувати усю систему знань, навичок і умінь як загальних, так специфічних (загальнокультурних, міжкультурних, соціокультурних, фахових, юридичних) у сфері професійної комунікації, володіє законами вербальної та невербальної комунікації, здатний широко їх застосовувати, усвідомлює зміст і значення професійної комунікації у сфері МП, її правила, норми та форми, що сприяє доречному застосуванню комунікативних стратегій у навчальній та професійній діяльності. Майбутній юрист-міжнародник із середнім рівнем сформованості цільової компетентності за даним критерієм має достатній рівень знань, навичок і вмінь із загальних та юридичних дисциплін, що дозволяє йому усвідомити роль професійної комунікації у галузі МП та частково використовувати властиві їй прийоми та стратегії. Студент із базовим рівнем сформованості СК володіє обмеженим колом знань, навичок і умінь із загальних та юридичних наук та базовими знаннями норм вербальної і невербальної комунікативної поведінки, яких потребує спілкування в типових ситуаціях професійно орієнтованого спілкування. Нульовий рівень сформованості СКМЮМ відповідно до професійно-когнітивного критерію свідчить про відсутність як теоретичних знань, так і практичних вмінь із загальних та юридичних дисциплін,

необізнаність щодо змісту і форм професійної комунікації у сфері МП і, відповідно, ускладнює навчальну діяльність та у майбутньому не дозволяє здійснювати професійну діяльність у зазначеній сфері.

Діяльнісно-операційний критерій стосується засвоєння навчальних, поведінкових, комунікативних стратегій і тактик. Показники цього критерію виявляються в навичках і уміннях вирішувати навчальні та професійні завдання, застосовувати фахові знання на практиці, здатності до самоосвіти та вибору ефективних навчальних стратегій, усвідомленні себе як незалежного суб'єкта професійної діяльності, самостійності, аналітичних, прогностичних, проективних та організаційних навичок.

Студент із високим рівнем сформованості СК за діяльнісно-операційним критерієм здатний до самостійної професійної діяльності, прийняття ефективних рішень, побудови дієвих стратегій, розробки та застосування власних обґрунтованих підходів до вирішення навчальних та професійних проблем. Студент із середнім рівнем сформованості аналізованої компетентності за цим критерієм здатний самостійно приймати рішення та аналізувати результати своєї діяльності, планувати та контролювати свою навчальну і професійну діяльність, здатний до самоосвіти. Проте, рівень знань не дозволяє вільно і творчо обирати власні підходи до вирішення навчальних та професійних проблем. На базовому рівні сформованості СК за діяльнісно-операційним критерієм перелік дій студента є обмеженим, він може відтворювати лише типові дії та застосовувати окремі стратегії, виконувати типові завдання, але темп виконання завдань є досить повільним. Нульовий рівень сформованості даної компетентності за діяльнісно-операційним критерієм свідчить про неможливість діяти, неготовність до вербальної невербальної комунікації у професійній сфері та відсутність навичок самоосвіти.

Комунікативно-інформаційний критерій сформованості СКМЮМ полягає у знанні норм, особливостей усного, письмового юридичного, національно-специфічного та міжкультурного спілкування. Показники комунікативно-

інформаційного критерію реалізуються у знаннях типових фраз/реплік/прийомів, тактик, комунікативних стратегій, специфічних для юридичного спілкування, вміннях володіння стратегіями і тактиками укладання юридичних документів, ведення переговорів та судових дебатів, володіння інформаційними технологіями тощо.

Студент із високим рівнем сформованості СК за комунікативно-інформаційним критерієм повністю готовий до вербальної і невербальної професійної комунікації, володіє нормами національного та міжкультурного етикету, комунікативними стратегіями (стратегіями побудови логічного, змістовного, когерентного висловлювання, переконання, аргументації, компенсаторними стратегіями). Студент із середнім рівнем сформованості СК за комунікативно-інформаційним критерієм має достатні знання і навички у сфері професійної комунікації, здатний діяти адекватно та виконувати типові завдання у звичній для нього комунікативній ситуації, може аналізувати та продукувати фахові тексти та достатньо коректно висловлюватися, має певні знання і навички у сфері новітніх інформаційних технологій, однак недостатність знань і вмінь у сфері комунікації спричиняють певні труднощі під час навчальної та згодом професійної діяльності. Базовий рівень сформованості СКМЮМ за комунікативно-інформаційним критерієм лише частково дозволяє йому вести професійну комунікацію. Обсяг володіння комунікативними стратегіями недостатній для здійснення ефективної комунікації. Студент здатний використовувати інноваційні технології у навчальній та професійній діяльності лише у дуже обмежений спосіб. Студент із нульовим рівнем сформованості СК за комунікативно-інформаційним критерієм не спроможний до професійної комунікації, не здатний застосовувати інтерактивні та інноваційні технології під час навчальної і професійної діяльності.

Особистісно-мотиваційний критерій сформованості СКМЮМ засвідчує наявність у студентів мотивів щодо вибору майбутньої професії та необхідності

самовдосконалення, професійної реалізованості, усвідомлення важливості навчальної, а згодом – практичної професійної діяльності.

Майбутній юрист-міжнародник із високим рівнем сформованості СК за особистісно-мотиваційним критерієм виявляє стійкі мотиви до вивчення фахових правничих дисциплін, розуміє їх важливість у майбутній професійній діяльності. Студент здатний до самоконтролю та вибору відповідних навчальних стратегій і тактик. Середній рівень сформованості цільвої компетентності за особистісно-мотиваційним критерієм вказує на усвідомлення ролі обраного фаху у суспільстві, але повністю не експлікує сформовану здатність до постійної мотивації у навчанні, самоконтролю та самоорганізації. Мотивація до навчання у таких студентів є нестабільною, але позитивною. Студент із базовим рівнем сформованості СК за особистісно-мотиваційним критерієм має нестійку мотивацію до навчання і невисокий рівень зацікавленості обраним фахом, що ускладнює поступове засвоєння та відпрацювання необхідних навчальних, комунікативних і поведінкових стратегій. Нульовий рівень сформованості СК за вищевказаним критерієм свідчить про відсутність будь-якого інтересу до обраного фаху, ситуативної вмотивованості, слабо розвинені особистісні якості, необхідні для майбутньої професійної діяльності та несформовану систему цінностей. Такі студенти не прагнуть до самовдосконалення і часто не розуміють, які навчальні стратегії обрати для ефективного навчання й комунікативні стратегії застосувати для ефективної комунікації.

Критерії і показники сформованості СКМЮМ в узагальненому вигляді представлені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Критерії та показники сформованості СКМЮМ

Критерій	Змістовий	Професійно-когнітивний	Діяльнісно-операційний	Комунікативно-інформаційний	Особистісно-мотиваційний
Показники	Система загальних та специфічних знань (загально-гуманітарних, юридичних) повнота та міцність їх засвоєння	Система знань, навичок і вмінь (загальних та специфічних: загально культурних, міжкультурних, соціокультурних, фахових, юридичних), їх усвідомленість, міцність, дієвість та інтегрованість з відповідними навичками і вміннями у процесі професійної діяльності	Система навичок і умінь активізовувати наявні фахові знання, здатність до освіти і самоосвіти	Система знань, навичок і вмінь, необхідних для професійної комунікації	Система мотивів вивчення дисциплін у галузі МП, мотивація до професійної діяльності у цій галузі. Система особистих якостей: здатність до самоорганізації, самоконтролю, самооцінки. Наявність громадянської позиції

Нами здійснено аналіз особливостей конторолю за процесом формування СКМЮМ у складі ПК в університетах Франції, а також оцінювання сформованості СК відповідно до визначених рівнів, критеріїв і показників.

Висновки до розділу 2

Процес формування СКМЮМ в університетах Франції організований поетапно і відбувається за логічною схемою «від простого до складного». Навчання, що відбувається у шести семестрах першого освітнього циклу, бакалаврату (Licence – L1, L2, L3), відповідає 180 кредитам ЄКТС і формує загальне бачення права та відкриває шлях до подальшої спеціалізованої підготовки спеціалістів у галузі МП на другому освітньому циклі, у магітстратурі (Master).

Впродовж кожного семестру студенти опановують 3 блоки навчальних дисциплін: дисципліни фундаментального навчання, додаткові навчальні дисципліни, практичні майстерні.

Навчальний процес на юридичних факультетах Франції організований у класичний спосіб, де основними організаційними формами, спрямованими на засвоєння теоретичного матеріалу, є лекції, практичні заняття, методичні конференції.

Застосування комп’ютерного забезпечення в аудиторіях-амфітеатрах дає можливість використання наочних методів (показ малюнків, схем, слайдів, навчальних фільмів, інформаційних відеороликів, мультимедійних презентацій тощо). Використання відео під час лекцій дозволяє досягнути високого рівня інтерактивності, що підвищує увагу та активність студентів. Відеозапис цілої лекції в аудиторії сприяє формуванню автономності студентів у навчанні. Під час конспектування студенти застосовують стратегії впорядкування ідей та їх переформулювання (лінійне, розчленоване, деревоподібне, системне конспектування, метод розбивання на блоки, метод Корнелла, мапи думок).

Практичні заняття доповнюють лекційні курси у співвідношенні 1 до 2. На практичних заняттях формуються навички юридичного мислення та правової аргументації, а також тлумачення текстів. Методичні конференції – різновид практичних занять, на яких студенти виконують вправи на розвиток: особистої рефлексії, письмового та усного висловлювання (резюме

прочитаного матеріалу, презентації, дослідницькі роботи), навичок самоорганізації, аналізу та синтезу і беруть участь у групових дебатах.

Семінарські заняття в магістратурі (Master 1,2) відбуваються з урахуванням принципів інтерактивного навчання у малих групах. На семінарах у неформальній обстановці студенти обговорюють практичні питання, що виникають під час дослідницької роботи.

Проаналізовані ефективні щодо формування СКМЮМ як класичні (розповідь, демонстрація, сократівський метод, метод проблемного навчання (складання картки постанови, написання коментаря постанови), метод «перевернутого класу» (поєднання попередньої підготовчої індивідуальної роботи та колективної роботи в аудиторії), педагогічна капсула, бесіда, метод кейсу, ділова гра, симуляція), так і інноваційні методи навчання (створення концепт-конспекту, навчальні судові засідання, клінічне навчання, практичні майстерні з професіоналізації). Складання картки постанови передбачає ознайомлення із рішенням, винесеним судом, та допомагає виявити основні елементи судових постанов, запам’ятати основний перебіг справи. Написання коментаря постанови передбачає відповідне оформлення складових частин: резюме обставин конкретної справи, резюме судової процедури, проблематика постанови, рішення постанови. Застосовуються дві основні стратегії опрацювання фактів для створення картки постанови: сортування фактів, необхідних для розуміння судового рішення та юридичної проблеми, коректне вживання юридичної термінології. Студенти вчаться перевіряти значимість та обґрунтованість юридичних аргументів, виділяють аргументативні структури юридичних текстів, будують стратегії аргументації.

Створення концепт-конспекту відноситься до завдань вищої складності і полягає у відтворенні елементів добірки документів у відповідності до сформульованої теми у доступній і зрозумілій для читача формі. Прочитані документи підлягають синтезуванню за допомогою узагальнюючих речень, які студенти згруповують у підтеми та переходять до укладання плану. Концепт-конспект поділяється на вступ, основну частину та висновок.

Клінічне навчання як поєднання індивідуальної освітньої траєкторії студента із соціальною залученістю, базується на практичній діяльності, а саме на роботі над конкретними, реальними випадками. Робота із реальними справами в певних випадках сприяє досягненню студентами кращих результатів у навчанні.

Практичні майстерні з професіоналізації на юридичних факультетах відбуваються на бакалавраті (юридична професіоналізація, ораторська майстерність, підготовка до конкурсів на державні посади), із продовженням у магістратурі на першому році навчання М1.

Студенти-юристи беруть участь у міжнародних конкурсах із судових дебатів (конкурс імені Філіпа Джессапа, конкурс імені Шарля Руссо, Судових змаганнях із європейського права, конкурс із міжнародного гуманітарного права імені Жана Піктета та Моделі ООН). Конкурси вимагають від студентів демонструвати поглиблені знання з МП, уміння логічного структурування тексту промови та майстерність усного виступу.

У системі юридичної освіти Франції розрізняють поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль може здійснюватися шляхом постійного та регулярного оцінювання або у поєднанні з підсумковою оцінкою. Підсумковий контроль складається з іспитів (усні, письмові, захист звітів, презентацій тощо) та завершується фінальною оцінкою, яка атестує весь навчальний блок, додатковий навчальний блок, блок професійного досвіду.

Оцінка ефективності формування СК здійснюється на основі змістового критерію (теоретико-методологічні знання із фундаментальних (UEF) та додаткових (UEC) навчальних блоків), професійно-когнітивного критерію (дієвість та інтегрованість знань, умінь та навичок у процесі виконання професійної діяльності, наявність універсальних методів пізнання), діяльнісно-операційного критерію (активізація засвоєних навчальних, поведінкових, комунікативних стратегій та тактик), комунікативно-інформаційного критерію (володіння стратегіями усного та писемного професійного спілкування, компенсаторними стратегіями, інформаційними технологіями), особистісно-

мотиваційного критерію (система мотивів вивчення дисциплін, мотивація до професійної діяльності, здатність до самоорганізації, самоконтролю, самооцінки).

Відповідно до визначених критеріїв та показників виокремлюються чотири рівні СКМЮМ: нульовий, базовий, середній та високий.

Основні результати дослідження, викладені у розділі 2, висвітлені у публікаціях автора [76; 80; 81; 83].

РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ФРАНЦІЇ

У третьому розділі змодельовано процес формування СКМЮМ в університетах Франції, визначено блоки та компоненти моделі, а також взаємозв'язки між блоками і компонентами. Обгрунтовано педагогічні умови реалізації моделі: міждисциплінарність змісту та поетапність навчання, широке застосування інноваційних практичних занять, використання ефективних активних та інтерактивних методів навчання, активне залучення студентів до участі у міжнародних конкурсах. Запропоновано шляхи реалізації кращих ідей французького досвіду формування СКМЮМ в умовах українських ЗВО.

3.1. Модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції

Аналізуючи проблему формування СК, її сутність та компоненти, здійснимо спробу моделювання згаданого феномену у контексті предметної області «МП» в університетах Франції.

Термін «модель» з'явився в науковій мові в 1960-х рр., поняття «моделювання», в свою чергу, – у 1970-х рр. Впродовж приблизно тридцяти років згаданий метод досліджень активно застосовується у майже кожній галузі науки, що, на думку К.Шмідт-Лени (C. Schmidt-Lainé) та А.Пави (A. Pavé) [197; 21], позитивно впливає на методологію наукових досліджень. Це особливо стосується інтеграції моделювання, яке забезпечує тісний зв'язок із реальністю, до блоку експериментальних методів. Використання формул або абстрактних фігур, головним чином математичних, щоб представити природні або техногенні явища та об'єкти, супроводжує розвиток науки, техніки і

управління. Основне пояснення успіху вищезгаданого методу випливає з міркувань, розрахунків та висновків, яким ці уявлення піддаються. Вони дозволяють, наприклад, передбачати майбутню ситуацію, знаходити еквівалентності, висувати гіпотези. Усвідомивши успіх методу моделювання, інші наукові дисципліни та галузі діяльності, наприклад, науки про життя та соціальні науки, почали використовувати його інструменти [197; 22].

Побудова моделі вимагає визначення сфер її валідності. Модель має тимчасовий статус і її можна змінювати та вдосконалювати, в той час як закон встановлюється на довгострокову перспективу. Для моделювання використовуються не лише математичні дані. Мистецтво конструювати і використовувати моделі, а згодом співвідносити та кодифікувати дані спостережень та експериментів, дало народження практичному моделюванню. Така практика перетворилася в реальну методологію. На переконання дослідників К.Шмідт-Лени (C. Schmidt-Lainé) та А.Пави (A. Pavé), модель – це перш за все, інструмент у процесі засвоєння знань. Вона повинна мати сенс, її компоненти повинні бути зрозумілими і обгрунтованими [197; 29].

Під «моделлю» прийнято розуміти смислово представлену і матеріально реалізовану систему, яка адекватно відображає предмет дослідження. Модель (від франц. «*modèle*», від лат. «*modulus*» – зображення) – це схема, графік будь-якого об’єкта, процесу або явища, що використовується як його спрощена заміна, створюваний з метою одержання і (чи) збереження інформації специфічний об’єкт у формі уявного образу, опису знаковими засобами (формули, графіки і т.п.) або матеріального предмета, що відображає властивості, характеристики і зв’язки об’єкта-оригіналу довільної природи, істотні для задачі, розв’язуваної суб’єктом (людиною) [92;109]. В свою чергу, моделювання – дослідження будь-яких явищ, процесів або систем об’єктів, шляхом побудови та вивчення їх моделей; використання моделей для визначення або уточнення їх характеристик та раціоналізації побудови об’єктів, що знову конструюються; дослідження об’єктів пізнання на їхніх моделях,

побудова (аналіз і вивчення) моделей об’єктів (систем, конструкцій, процесів і т.п.) [92; 110].

Як вважає С. Гончаренко, модель – це допоміжний засіб, який в процесі пізнання, дослідження дає нову інформацію про основний об’єкт вивчення. Дослідник також виокремлює моделі-гіпотези, які носять характер припущення та вимагають перевірки. В такому випадку дослідник, після виявлення характерних рис існуючих явищ, процесів педагогічної практики, починає пошук із компоновки, поєднання, моделює принципово новий стан об’єкту вивчення. Послідовність операцій у процесі моделювання, зазвичай, є наступною: перехід від природного об’єкта до моделі, побудова моделі; експериментальне дослідження моделі; перехід від моделі до природного об’єкта, який полягає в перенесенні результатів, одержаних при дослідженні на даний предмет [20; 120].

У зв’язку з викладеним вище, погоджуємося із визначенням поняття «моделювання» М. Фіцули, згідно з яким «моделювання спрямоване на створення і дослідження наукових моделей – смислово представленої і матеріально реалізованої системи, яка адекватно відображає предмет дослідження (наприклад, моделює оптимізацію структури навчального процесу, управління навчально-виховним процесом тощо), і є засобом теоретичного дослідження педагогічних явищ через уявне створення моделювання життєвих ситуацій; допомагає пізнати закономірність поведінки людини у різних ситуаціях» [100; 30].

Визначені раніше концептуальні засади компетентністного підходу дають можливість перейти до наступного етапу дослідження – розроблення моделі формування СКМЮМ в університетах Франції. Основним завданням університету є підготовка висококваліфікованого фахівця, який є конкурентоздатним на ринку праці. Сучасне суспільство висуває вимоги до такого фахівця, створюючи соціальне замовлення, що відображається в нормативних та законодавчих документах (стандарт, рамки кваліфікацій, освітні програми). Оскільки СК фахівця із МП є складним, інтегративним,

багатокомпонентним та динамічним явищем, що об'єднує низку знань, навичок, умінь і компетенцій, а також здатність до їх реалізації у різноманітних професійних ситуаціях, у нашому дослідженні модель формування СКМЮМ трактується як комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих компонентів, об'єднаних у функціональні блоки, що взаємодіють і мають взаємний вплив.

Таким чином, ми розглядаємо модель формування СКМЮМ як науково обґрунтований проект реалізації системи педагогічних умов, методів, підходів, змістових та організаційних складових компетентісно-орієнтованого процесу професійної підготовки фахівця у галузі МП в університетах Франції. На основі попередньо проведених досліджень нами була розроблена модель формування СКМЮМ в університетах Франції. Запропонована модель складається із п'яти основних взаємопов'язаних та взаємозалежних блоків.

Контекст як сукупність умов, за яких конструюється чи реалізується модель формування компетентності, є невід'ємним від цієї моделі. Таким контекстом реалізації моделі формування СКМЮМ вважаємо педагогічні умови її реалізації.

Під педагогічними умовами розуміємо сукупність необхідних обставин, котрі сприяють і роблять можливим досягнення поставленої мети, якою, в контексті нашого дослідження, є сформована СК майбутнього фахівця з МП. Таким чином, педагогічні умови регулюють ефективність реалізації моделі СКМЮМ. Здійснений у розділі 2 детальний аналіз організаційних особливостей та змісту формування СКМЮМ в університетах Франції дозволяє стверджувати, що педагогічними умовами цього процесу є:

- міждисциплінарність змісту та поетапність навчання;
- широке застосування інноваційних практичних занять;
- використання ефективних активних та інтерактивних методів навчання;
- активне залучення студентів до участі у міжнароних конкурсах.

Перша педагогічна умова стосується змісту і організації формування комплексу знань, навичок, умінь і здатностей – складових стратегічної

компетентності і передбачає реалізацію цього процесу впродовж вивчення дисциплін запропонованих блоків на визначених базовому, середньому та професійному етапах формування СКМЮМ.

Друга педагогічна умова передбачає широку практику організації практичних занять у формі методичних конференцій, майстерень з професіоналізації, що моделюють типові ситуації професійно орієнтованого спілкування юристів й, за рахунок професійного компоненту, мотивують студентів до навчання.

Реалізація третьої педагогічної умови, що передбачає використання інноваційних активних й інтерактивних методів навчання, як-от створення концепт-конспекту, симуляції навчальних судових засідань, клінічне навчання, практичні майстерні з професіоналізації, сприяє ефективному формуванню у студентів складових стратегічної компетентності й активізації їхньої навчальної діяльності.

Четверта педагогічна умова передбачає активну участь студентів у міжнародних конкурсах із судових дебатів (конкурсі судових дебатів імені Філіпа Джессапа, конкурсі імені Шарля Руссо, конкурсі з європейського права, конкурсі з міжнародного гуманітарного права імені Жана Піктета та ін.), що дозволяє занурити студентів у контекст професійної діяльності й за рахунок чинників професіоналізації та атмосфери конкуренції суттєво мотивувати їх навчально-пізнавальну активність.

Перший, цільовий блок моделі формування СКМЮМ включає соціальне замовлення сучасного суспільства на підготовку компетентних фахівців із МП, а також мету, що полягає у формуванні у них високого рівня СК.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати наступні завдання: 1) здійснити коректне цілепокладання, що передбачає поетапне формування у майбутніх юристів-міжнародників визначених компонентів СК від базового до високого рівня; 2) базувати процес формування СКМЮМ на комплексі обґрунтованих підходів; 3) сконструювати зміст формування СКМЮМ, спрямований на систематичне поетапне формування складових СК відповідно

до засад визначеного методологічного підґрунтя (компетентнісного, діяльнісного, комунікативного та міждисциплінарного підходів); 4) підвищити ефективність навчальних занять за рахунок нетрадиційних форм організації навчання та інноваційних інтерактивних методів навчання; 5) здійснити контроль та оцінювання рівня сформованості СКМЮМ у відповідності до визначених критеріїв і показників.

У другому, методологічному блоці визначено:

- структуру СК: змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний, комунікативно-інформаційний компоненти;
- основні підходи, що становлять методологічне підгрунтя процесу формування СКМЮМ: компетентнісний, діяльнісний, комунікативний, міждисциплінарний;
- принципи формування СКМЮМ, що витікають із зазначених підходів: комунікативної спрямованості, активності, інтерактивності, практичної та ситуативної спрямованості.

Змістовий компонент структури СКМЮМ включає: знання основних законів та правових процедур, основ філософії права, особливостей та теорій юридичного мислення, основ риторики, типів аргументації, еристики, особливостей мови права й юридичного стилю, комунікативних та навчальних стратегій, тактик юридичної аргументації.

До професійно-когнітивного компонента відносимо: розуміння функціонування комунікативних та навчальних стратегій; усвідомлення сутності професії; уміння здійснювати пошук аргументів, укладати промови й юридичні документи; здатність демонструвати обізнаність у технологіях; уміння відбору ефективних стратегій для подолання стресу, контролю та планування професійної діяльності; здатність застосовувати стратегії інтернаціоналізації та працювати за кордоном.

До діяльнісно-операційного компонента належать: навички роботи з клієнтом, уміння дати пораду/проконсультувати; уміння захищати інтереси клієнта або свою позицію; уміння відбору й ефективного використання

комунікативних стратегій, у т. ч. стратегій викладу матеріалу та відповідних їм тактик; уміння будувати належну аргументацію; навички роботи в команді; здатність демонструвати ораторське мистецтво.

Комунікативно-інформаційний компонент охоплює: уміння пошуку, аналізу, синтезу і належного використання інформації; уміння письмової та усної комунікації рідною мовою, навички письмової та усної комунікації однією чи кількома іноземними мовами; уміння переконувати; уміння вести переговори; риторичні вміння, зокрема уміння виголошувати захисні промови у суді.

Компетентністний підхід до формування СКМЮМ передбачає проектування або перепроектування курсів навчальних дисциплін на основі компетентностей, які студент повинен набути наприкінці навчання. Він відрізняється від знаннєвої парадигми, яка полягає у відштовхуванні від багажу знань, який вважається важливим для певного навчального курсу чи спеціалізації. У компетентністній перспективі замість побудови освітніх програм, базуючись виключно на кількості годин конституційного, договірного, європейського права тощо, необхідних для комплексного охоплення повного переліку знань програми, відбуваються дві зміни: в першу чергу, визначаються компетентності, що випускник повинен їх мати у своєму багажі після завершення навчання за програмою, а цілі навчання визначаються не лише з точки зору змісту знань, а й з точки зору сформованих у студента навичок, умінь і здатностей. Кожен курс має чітко визначений предметний зміст, але акцент ставиться на те, що студенти повинні навчитися робити з поняттями, визначеннями, техніками тлумачення законів, нормами права, а також юридичним або доктринальним корпусом, які є предметом викладання. Таким чином, даний підхід передбачає оцінювання результатів навчання, якості процесу навчання у компетентністному вимірі складових системи компетентностей, що включають також і особисті якості, цінності та переконання, психологічну підготовку тощо. Причина заохочення компетентнісного підходу на європейському рівні полягає в тому, що він сприяє вільному пересуванню студентів та випускників, академічній

мобільності. Знаннєва парадигма, напротивагу створює численні перешкоди для вільного пересування, оскільки зміст навчання відрізняється в різних країнах, що унеможливлює взаємне визнання і зарахування попереднього навчання або дипломів.

Діяльнісний підхід також вбачається актуальним для нашого дослідження, оскільки як уже зазначалося у підрозділі 1.4, спрямований на організацію діяльності суб'єкта, яка б забезпечувала його активність у пізнанні, праці, спілкуванні, саморозвитку [100; 78]. Процес формування СК в рамках діяльнісного підходу торкається комунікативної та навчальної діяльності, а також комунікативного і навчального досвіду кожного студента і передбачає спрямованість освітнього процесу на розвиток та застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. Необхідно враховувати унікальність суб'єктивного досвіду студента, професійні потреби, співвіднесення освітніх технологій на всіх рівнях освіти із закономірностями професійного становлення майбутніх фахівців та майбутню професійну ситуацію, у якій буде реалізовуватися СК [100; 77].

Комунікативний підхід до формування СКМЮМ визначає комунікативну спрямованість їх професійної підготовки. Згаданий підхід наголошує на ефективності формування цільової компетентності у контексті комунікативних ситуацій професійно орієнтованого спілкування юристів-міжнародників.

Міждисциплінарний підхід передбачає кореляцію змісту двох чи більше дисциплін для різностороннього вивчення важливої теми, розв'язання проблеми з метою формування компонентів СК, а також здобуття певного досвіду. Цей підхід акцентує на тісній злагодженій співпраці між викладачами дисциплін фахового циклу, суспільних та гуманітарних дисциплін (у т. ч. іноземної мови, взаємодії команд фахівців різних спеціальностей з метою колегіального вироблення спільних рішень, розвитку знань, навичок та умінь – складових СК, необхідних для ефективної професійній діяльності у сфері МП).

Третій, орагнізаційно-процесуальний блок містить форми організації (лекції, практичні заняття, методологічні конференції, семінари, навчальні суди, юридична клініка, тренінги, навчальні поїздки), методи навчання (традиційні, активні, інтерактивні, інноваційні) та засоби навчання (друковані, цифрові тощо).

У процесі розробки четвертого, змістового блоку нами було проаналізовано зміст освітніх програм із спеціальності «МП». Змістовий блок містить фундаментальні фахові теоретичні дисципліни, дисципліни спеціалізації (обов'язкові та вибіркові), суспільні та гуманітарні дисципліни, теми, проблеми, комунікативні, поведінкові та навчальні стратегії, відповідні знання, навички і вміння, які складають основу СКМЮМ та формуються у процесі вивчення студентами відповідних навчальних курсів і дисциплін, участі в практиках, стажуваннях та інших позааудиторних заходах (тренінгах і майстер-класах з ораторського мистецтва й письмових практик, професійної етики, юридичної методології; юридичних клініках; симуляціях судових засідань; конкурсах і судових змаганнях).

Знанням стратегій, навичкам і умінням їх реалізації відводиться особлива увага у процесі формування і розвитку СКМЮМ.

Як було визначено у підрозділі 1.3, до комунікативних стратегій належать вербальні та невербальні стратегії; продуктивні (письма і говоріння) та рецептивні (читання, слухання); інтерактивні (діалогічне мовлення, ведення дебатів тощо), посередницькі (пояснення, переказ, реферування), аргументативні (стратегії мовленнєвого впливу: ствердження, переконання, доведення та аргументація), паралінгвістичні стратегії (міміка, жести).

Навчальні чи метакогнітивні стратегії пов'язані з діяльністю, що стосується процесу навчання, а саме – організацією, плануванням, самооцінкою та самокорекцією. Навчальні стратегії включають процедурні знання, навички і вміння планування навчальної діяльності. Стратегії читання містять стратегії розуміння, тлумачення, коментування текстів, а також різні способи читання, деякі з яких створюються самим студентом-читачем, а інші пропонуються

самим текстом. Стратегії письма зазвичай застосовуються студентами при плануванні і подальшому створенні текстів, що вимагаються начальною програмою. Соціо-афективні стратегії контролюють особистий афективний аспект під час навчання і включають взаємодію з оточуючими людьми, яка сприяє засвоєнню навчального матеріалу.

До поведінкових стратегій відносимо стратегії ведення переговорів та дебатів, маніпулятивні стратегії і тактики, а також стратегії і тактики ведення конфлікту: стратегії домінування, ухиляння, співробітництва, пристосування, компромісу, тактики втілення стратегій ведення конфлікту, зокрема активного слухання, заохочення, опитування, керованого діалогу, прогнозування.

П’ятим блоком запропонованої педагогічної моделі формування є контрольно-результативний. У цьому блоці, відповідно до попередньо визначених компонентів СКМЮМ (підрозділ 1.3), визначено критерії (змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний, комунікативно-інформаційний та особистісно-мотиваційний), показники і рівні сформованості цільової компетентності (нульовий, базовий, середній та високий) (підрозділ 2.3). Усі компоненти розробленої моделі є взаємопов’язаними та взаємодоповнюючими. Блоки та компоненти моделі, а також їх взаємодія і взаємовплив графічно представлені на рисунку 3.1.

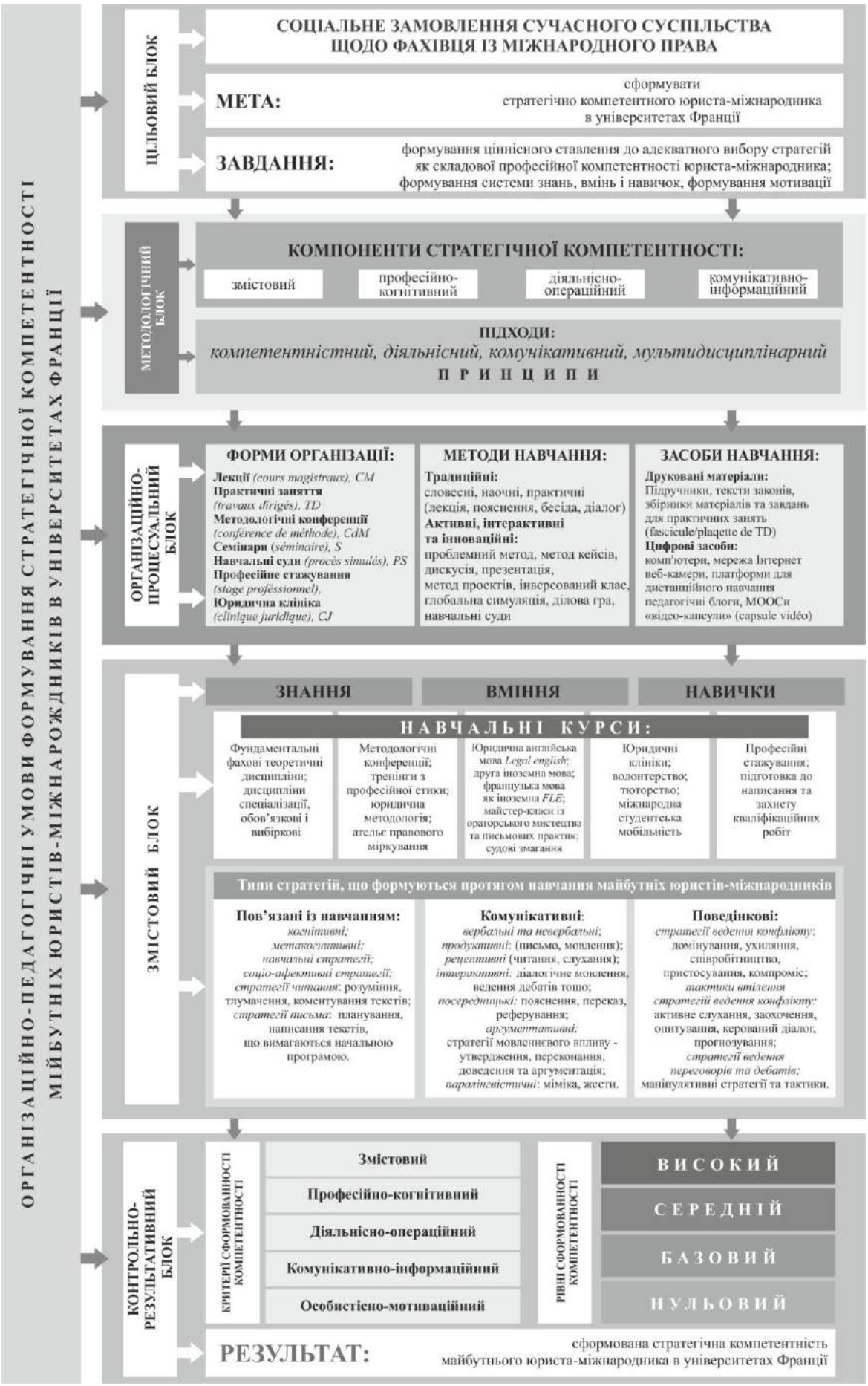

Рис. 3.1. Модель формування СКМЮМ *в університетах Франції*

Ефективність процесу формування СКМЮМ в університетах Франції є результатом реалізації запропонованої моделі.

Нами здійснений аналіз досвіду формування СКМЮМ в університетах Франції й обгрунтовано ефективність цього процесу на методологічному, організаційно-процесуальному, змістовому та контрольно-результативному рівнях. Відтак, можемо зробити висновок про доцільність визначення шляхів адаптації кращих ідей французького досвіду та їх потенційної реалізації в українських ЗВО.

3.2. Шляхи адаптації ідей французького досвіду формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників до умов українських ЗВО

З метою визначення ідей французького досвіду, які стануть ефективними у процесі формування СК в українських ЗВО, з'ясуємо стан комунікативної підготовки майбутніх юристів-міжнародників в українському контексті.

У 2020 р. у ЗВО України абітурієнти мали змогу вступити на 26 бакалаврських та 24 магістерських програм із спеціальності «293 Міжнародне право» [16]. Лідерами у підготовці майбутніх фахівців із МП є Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин; Львівський національний університет імені Івана Франка, факультет міжнародних відносин; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, юридичний факультет; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, юридичний факультет; Західноукраїнський національний університет, юридичний факультет, м.Тернопіль; Національний університет «Одеська юридична академія», факультет міжнародно-правових відносин; Національний торговельно-економічний університет, факультет міжнародної торгівлі та права; Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський

національний університет», юридичний факультет; Національний юридичний факультет імені Ярослава Мудрого, м.Харків. В національному університеті «Києво-Могилянська академія» освітні програми із спеціальності «081 Право» містять багато дисциплін МП.

Аналізуючи програми підготовки майбутніх юристів-міжнародників в українських ЗВО, звернемо увагу на той факт, що згідно із Постановою Кабінету Міністрів України №266 від 29 квітня 2015 року «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [87] відповідно до пункту 7 частини першої статті 13 Закону України «Про вищу освіту» спеціальність 293 «Міжнародне право» належить до галузі знать 29 «Міжнародні відносини» і вона не належить до галузі знань 08 «Право». Однак, згідно із зазначеною постановою «особи, які здобули вищу освіту за спеціальностями «081 Право», «293 Міжнародне право» на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівні вищої освіти і яким присуджено ступінь вищої освіти «Магістр», можуть обіймати посади або провадити види діяльності, кваліфікаційні вимоги до яких передбачають наявність повної вищої або вищої юридичної освіти» [87]. Однак, відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти (ISCED-F 2013), створеної під егідою ЮНЕСКО, спеціальність «МП» належить до переліку 0421 Law [59].

На сьогодні в Україні відбувається процес реформування вищої юридичної освіти й гармонізації українських освітніх програм з МП з міжнародними вимогами. Зокрема, на сайті Міністерства освіти і науки України представлено для загального обговорення «Концепцію розвитку юридичної освіти». Основною проблемою, що потребує негайного розв’язання, «Концепція» визначає «невідповідність змісту юридичної освіти і якості підготовки в правничих школах сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах діяльності» [42]. Ця проблема знаходить свій прояв, окрім іншого, у «недостатньому рівні теоретичних знань та практичних навичок у значної

частини випускників правничих шкіл України, браку уваги до формування у здобувачів юридичної освіти цілісного світогляду правника з розумінням суспільної місії, цінностей та значення правничої професії для утвердження верховенства права у сучасному демократичному суспільстві та недостатньо високій якості наукових досліджень у сфері права та їхня невідповідність сучасним потребам держави та суспільства» [42]. Одним із шляхів розв'язання проблеми у тому, що стосується підготовки фахівців із МП «Концепцією» пропонується створення галузевої системи кваліфікацій, яка передбачає розроблення галузевої рамки кваліфікацій, професійних стандартів, стандартів вищої освіти за галуззю знань 08 «Право» та спеціальностями 081 «Право» та 082 «Міжнародне право», стандартів етичної поведінки та особливих вимог до ліцензування освітньої діяльності за галуззю знань 08 «Право» та спеціальностями 081 «Право» та 082 «Міжнародне право» [42]. Таким чином, Спеціальність 293 «Міжнародне право» із галузі знань 29 «Міжнародні відносини» переноситься до галузі знань 08 «Право» із шифром 082.

Дослідження освітніх програм українських університетів із спеціальності «293 Міжнародне право» дає можливість стверджувати, що кожна із цих програм має свої особливості. Зокрема, особливої уваги заслуговують освітні програми з англійською мовою викладання, наприклад у випадку бакалаврських та магістерських програм КНУ ім.Т.Шевченка «Міжнародне право (мова навчання англійська) / International Law», «Міжнародний судовий процес (мова навчання українська/англійська) / International Litigation», «Правове регулювання міжнародної торгівлі (мова навчання українська/англійська) / International Trade Regulation», Європейське бізнесове право (мова навчання українська/англійська) / European Business Law», «Міжнародне і європейське право» (англійською мовою) в ЛНУ імені Івана Франка та програми, що містять спеціалізацію перекладача, як у Національному авіаційному університеті.

Освітні програми з МП в Україні пропонують різноманітні спеціалізації. Так, випускники магістерської освітньої програми Чернівецького

Національного університету імені Ю. Федьковича отримують подвійний диплом магістра з міжнародного і європейського права; магістерські освітні програми Київського університету імені Бориса Грінченка мають спеціалізацію «Муніципальна дипломатія», «Правове регулювання міжнародних економічних відносин»; бакалаврська освітня програма Сумського державного університету робить акцент на юридичній кваліфікації міжнародних відносин; освітня програма з МП Київського національного торговельно-економічного університету орієнтована на комплексну професійну підготовку фахівців у сфері МП та міжнародних торговельно-економічних відносин; бакалаврські та магістерські освітні програми з МП Львівського національного університету імені Івана Франка мають спеціалізацію із міжнародного публічного права, міжнародного приватного права, права Європейського Союзу, міжнародної адвокатури та міжнародного екологічного права та надають кваліфікацію перекладача. Перелік та характеристики програм підготовки майбутніх бакалаврів та магістрів з МП в найбільш рейтингових університетах України представлено у додатку В.

Аналіз зазначених освітніх програм дозволяє стверджувати, що усі вони спрямовані на формування у студентів СК як складової їх ПК.

Запропоновані «Концепцією розвитку юридичної освіти» зміни щодо змісту освітніх програм для здобувачів вищої освіти стосуються, головним чином, наявності у випускників належного рівня практичних навичок, умінь та здатностей, що дозволять їм у майбутньому здійснювати професійну діяльність. Для цього обов’язковою складовою освітнього процесу, на думку упорядників Концепції, має бути підсилення практичної складової підготовки, що знаходить своє вираження у практиці обсягом не менше 30 кредитів ЄКТС на засадах взаємного моніторингу з боку правничої школи, баз практики та відповідних професійних правничих спільнот, з метою якісного набуття прикладних практичних навичок, умінь та здатностей майбутніми правниками.

Освітні програми та навчальні плани мають розроблятися із залученням представників правничих спільнот й повинні відображати процеси і тенденції,

що мають місце в правозастосуванні, а саме використання та огляд рішень національних і міжнародних судів, практики Європейського суду з прав людини, її включення в освітній процес відповідно до рекомендацій Ради Європи. У цьому аспекті французький досвід формування СКМЮМ становить інтерес для української науково-педагогічної та юридичної спільнот.

Щодо методологічних засад підготовки майбутніх юристів-міжнародників, на основі здійсненого аналізу французького досвіду можемо стверджувати, що формування ПК, а у її складі – СКМЮМ має відбуватися у парадигмі компетентнісного підходу. Сучасні французькі фахівці у галузі юридичної освіти наголошують, що існують чотири основні сфери застосування ПК юристів: загально юридичні компетентності, бізнес-компетентності, поведінкові та цифрові компетентності. Кожні п’ять років комітет при Міністрі з питань вищої освіти переглядає «Рамки компетентностей (предметні, мовні, трансверсальні, перед-професійні) з метою їх повної відповідності вимогам ринку праці.

Окрім компетентнісного, актуальними підходами до формування СКМЮМ визначено діяльнісний, комунікативний та міждисциплінарний.

Освітні програми бакалаврату (Licence) з права у різних університетах містять подібний перелік навчальних дисциплін, які укладені на базі багатолітнього досвіду та сталої педагогічної моделі. Цей спільний фундамент забезпечує академічну мобільність студентів та еквівалентність дипломів.

Встановлено залежність якості юридичної освіти від рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх юристів-міжнародників. Відтак, достатня кількість навчального часу відводиться вивченню студентами гуманітарних та суспільних дисциплін. Аналіз описів курсів дисциплін спеціалізації, що забезпечують професійну підготовку майбутніх юристів-міжнародників у французьких університетах, дозволяє стверджувати про особливу увагу до комунікативної складової цих курсів. Саме активні та інтерактивні методи навчання, що застосовуються у процесі викладання цих дисциплін, дозволяють розвинути у студентів не лише навички й уміння

пізнання, аналітичне та критичне мислення, дослідницькі уміння, але й навички, уміння і здатності, що є складовими їх СК. З огляду на ефективність цього аспекту французького досвіду пропонуємо у процесі викладання дисциплін фундаментального і фахово орієнтованого циклів в українських ЗВО широко використовувати такі традиційні й інноваційні активні та інтерактивні методи навчання як: симуляції навчальних судових засідань, ділові ігри, створення концепт-конспекту, методи клінічного навчання, практичні майстерні з професіоналізації.

Сучасні умови спонукають впроваджувати зміни в організацію традиційної та класичної для юридичної освіти форми навчання – лекції. За допомогою комп'ютерної техніки, встановленої у лекційних аудиторіях, широко застосовуються активні наочні методи навчання: візуальні опори (малюнки, схеми, слайди), навчальні фільми, інформаційні відеоролики, мультимедійні презентації тощо. Бібліотека записів відеолекцій дисциплін спеціалізації формує базу лекцій та забезпечує автономність навчальної діяльності студентів. Відтак, цінною ідеєю французького досвіду, яку доцільно втілювати в українській системі юридичної освіти, є формування бази відеолекцій викладачів фундаментальних та фахово орієнтованих дисциплін.

За допомогою відеоконференцій кілька великих студентських аудиторій одночасно слухають лекцію викладача, який щотижня змінює головну аудиторію. Крім того, на початку курсу студенти отримують пакет матеріалів (fascicule/plauqette de TD) у паперовому або електронному вигляді, що містить перелік тем/видів занять, завдань та документів для опрацювання й аналізу. Впровадження в українську систему професійної підготовки майбутніх юристів-міжнародників досвіду організації відеоконференцій дозволить заощадити ресурс педагогічного навантаження лектора й буде особливо актуальним у контексті ефективної організації онлайн навчання в умовах локдауну через високу захворюваність Covid 19.

Практичні заняття, ефективним різновидом яких у французьких університетах вважаються методичні конференції, присвячені певним темам в

межах лекційних курсів й передбачають виконання студентами специфічних вправ і завдань. Ефективними завданнями і вправами, спрямованими на формування у студентів СК, які можуть бути застосованими у процесі формування СКМЮМ в українських ЗВО, є: створення картки постанови *(fiche d'arrêt),* написання коментаря постанови *(commentaire d'arrêt),* розгляд практичного випадку (*cas pratique*). Такі види навчальної діяльності на практичних заняттях передбачають розвиток правового мислення студентів, навичок та умінь ефективного застосування відповідних комунікативних стратегій, зокрема стратегій аргументації.

Пропонуємо проводити семінарські заняття й практичні майстерні з професіоналізації, основна мета яких ознайомлення студентів із методами роботи юристів та обговорення в групі практичних питань, що виникають під час студентської дослідницької роботи, на другому освітньому циклі – у магістратурі – у формі сократівського діалогу, коли формування комплексу знань, навичок, умінь і здатностей відбувається через постановку запитань та надання відповідей.

У процесі професійної підготовки майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції виявилися ефективними юридичні клініки, організовані як окремі структурні підрозділи університетів [188]. Досвід організації подібних структурних підрозділів з метою формування у студентів досвіду практичної діяльності у процесі роботи з реальними справами під час навчання в університеті в українських ЗВО заслуговує окремої уваги.

У французьких університетах освітні програми бакалаврського циклу забезпечують формування базової основи ПК майбутніх юристів-міжнародників, освітні програми першого магістерського року рівня підсилюють теоретичні знання із широкого спектру предметів, а також забезпечують ґрунтовну методологічну підготовку студентів, які прагнуть здобути ПК у МП. Освітні програми другого року магістерського рівня характеризуються практичною орієнтованністю та вузькою спеціалізацією, а відтак – домінуванням курсів навчальних дисциплін спеціалізації.

Аналіз змісту формування СКМЮМ на бакалавраті та у магістратурі різних французьких університетів (додаток Б) дозволив виявити спільні ключові характеристики програм:

- міждисциплінарність;
- вивчення дисциплін методологічного блоку, зокрема основи наукових досліджень, методології та організації наукових досліджень з теорії та практики МП, методології наукових досліджень в галузі європейського права, методології та організації наукових досліджень з теорії та практики МП, методології та організації наукових і міжнародно-правових досліджень з теорії та практики МП,
- вивчення дисциплін блоку загальнонаукової підготовки та блоків обов’язкових і вибіркових фахових дисциплін;
- вивчення дисциплін мовного блоку та широке виконання студентами вправ і завдань комунікативного характеру у процесі вивчення фахових дисциплін, що передбачає опанування студентами основ академічної та юридичної комунікації, іноземної мови, у т. ч. за професійним спрямуванням, другої іноземної мови;
- вивчення дисциплін т. зв. стратегічно-комунікаційного блоку, що формують у студентів навички й уміння складання юридичних документів, юридичної аргументації, ораторського мистецтва та риторики, конфліктології та практики ведення переговорів, дипломатичного листування, написання міжнародних проектів;
- вивчення дисциплін т. зв. інформаційно-комунікаційного блоку, що формують у студентів навички й уміння використання сучасних мультимедійних технологій, сучасних інформаційних технологій в гібридних війнах, інформаційних технологій в праві, ведення електронного документообігу.

Ефективність процесу формування діяльнісно-операційного компоненту СК майбутніх фахівців із МП забезпечується вивченням дисциплін практичного блоку (основи юридичної клінічної практики, юридичний практикум, практика

проведення ділових переговорів, практикум з представництва інтересів клієнтів у Європейському суді з прав людини) та проходженням студентами різних видів практик, раціональною організацією науково-дослідної роботи, участю студентів у навчальних судах та роботі юридичних клінік.

На формування комунікативно-інформаційного компонента СК спрямовані дисципліни: «Методологічна конференція», «Юридична англійська мова (Legal English)», «Методологія досліджень», «Юридична методологія», «Англійська мова (за рівнями)», «Майстерні професіоналізації», «Друга іноземна мова (німецька, іспанська, італійська, російська, китайська, арабська, португальська, французька як іноземна FLE», «Практикум правового міркування», «Симуляція судового процесу з права Європейського Союзу», «Симуляція судового процесу з МП», «Симуляція судового процесу з права прав людини», «Симуляція переговорів», «Симуляції дипломатичної конференції» «Практичні заняття з іноземних мов», «Мовна лабораторія», «Написання контрактів», «Міжнародні переговори англійською та французькою мовами (глобальна симуляція)», «Ораторське мистецтво та мистецтво судових виступів», «Написання письмових повідомлень та інформаційних бюлетенів», «Business Game (англійською мовою)», «Навички усного висловлювання», «Підготовка до конкурсу промов (Grand oral)», «Підготовка до конкурсу письмових висловлювань (Grand écrit)», «Договірні практики: практичні вправи з укладання договорів та ведення переговорів у цифровій сфері», «Укладання ділових контрактів: практичний підхід до договорів, аналіз випадків, консультації щодо укладання». Ефективному формуванню зазначеного компонента СК сприяють професійні стажування (наприклад, в неурядових організаціях за кордоном), тренінги з підготовки до міжнародних студентських конкурсів судових дебатів, зокрема «Jessup Moot Court», «Concours Rousseau», «Digital Moot Court», Міжнародного конкурсу судових дебатів з гуманітарного права, Міжнародного конкурсу судових дебатів з європейського права прав людини тощо, відвідування лекцій запрошених іноземних викладачів, участь у студентській міжнародній

мобільності, участь у конференціях з актуальних тем сьогодення, участь у колективних дослідженнях, організація навчальних днів за тематикою, наприклад «Актуальні новини про основні права».

Формування у студентів діяльнісно-операційного компонента СК забезпечує вивчення студентами наступних дисциплін: «Досвід у професійному середовищі», «Вступ до професійного життя», «Написання проектів», «Професійне стажування із захистом звіту», «Написання та захист атестаційної роботи», участь у роботі юридичних клінік відповідно до спеціалізації (аналіз та укладання професійних документів та усних звернень, підготовка судових виступів тощо), індивідуальна підготовка до професійних співбесід з працевлаштування, «Підготовка до конкурсних іспитів до державної служби ЄС», «Методики пошуку роботи – резюме та професійні співбесіди», участь у тренінгах, наприклад «Курс виживання у партнерстві із військово-повітряними силами». Розвитку зазначеного компонента СК сприяє участь студентів у практичних майстернях з арбітражу французькою та англійською мовами, медіації, практики укладання міжнародних договорів; розгляд практичних випадків (за участі професіоналів); тренінги з урегулювання конфліктів; професійні візити під наглядом тьютора.

Цикл презентацій та конференцій з професійної етики, семінари з професіоналізації сприяють формуванню усіх визначених компонентів СКМЮМ.

Введення до планів підготовки бакалаврів та магістрів МП українських ЗВО перелічених вище навчальних дисциплін суттєво сприятиме підвищенню ефективності процесу формування у цих фахівців такої вагомої складової їх ПК як стратегічна.

Студенти факультетів права французьких університетів мають можливість демонструвати свої поглиблені знання з МП, уміння логічного структурування текстів промов та майстерність усного виступу на міжнародних конкурсах із судових дебатів (конкурс імені Філіпа Джессапа, конкурс імені Шарля Руссо, конкурс із європейського права Law Moot Court, конкурс із

міжнародного гуманітарного права імені Жана Піктета та Моделей ООН). Досвід участі українських студентів у зазначених міжнародних конкурсах суттєво сприятиме ефективності процесу формування у них професійної, а у її складі – СК. Відтак, освітні програми повинні передбачати поглиблене вивчення іноземних мов, зокрема офіційних мов Рад Європи, однією з яких є французька мова, а також основ міжкультурної комунікації.

Сприятиме зростанню ефективності процесу формування у майбутніх юристів-міжнародників в українських ЗВО введення до навчальних планів підготовки бакалаврів права та МП вибіркової дисципліни «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві» (додатки Г, Ґ, Д і Е). Запропонований як складова навчально-методичного забезпечення цієї загальноуніверситетської вибіркової дисципліни навчально-методичний посібник «Стратегії усної та письмової комунікації у міжнародному праві» («Stratégies pour la communication orale et écrites en droit international») (додаток Е) призначений для студентів спеціальності 293 «Міжнародне право» із галузі знань 29 «Міжнародні відносини» та 08 «Право» та спеціальності 081 «Право» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Посібник має на меті навчити студентів особливостям використання комунікативних стратегій фахового спілкування французькою мовою у сфері МП, основам професійної комунікації в усній та письмовій формах із використанням представлених мовленнєвиих моделей, кліше, що доволяють реалізувати ті чи інші комунікативні стратегії, а також підвищити загальний рівень володіння студентами французькою мовою за професійним спрямуванням.

Посібник включає 15 тематичних досьє, кожне з яких містить необхідний обсяг інформації на відповідну тематику. Заслуговує на увагу і структура кожного досьє, оскільки вона комплексно охоплює як вживання стратегій письмової комунікації (укладання петицій, скарг, подань справ до Європейського суду з прав людини, письмових звернень), так і усного мовлення (захисна та обвинувачувальна промови, судові дебати).

В основу посібника покладено діяльнісний та комунікативний підходи до вивчення французької мови, що передбачають роботу з автентичними документами та виконання конкретного практичного завдання по завершенні вивчення кожного досьє, ефективне засвоєння комунікативних стратегій і відповідних їм тактик. На практичне засвоєння мовних елементів комунікативних стратегій і тактик у професійній сфері спрямована система запропонованих вправ і завдань. Тематичні завдання спонукають студентів до автоматизації набутих загальномовних навичок, а саме: поповнення словникового запасу та знань з практичної граматики з метою імітації професійної ситуації.

Матеріали згаданого навчально-методичного посібника «Стратегії усної та письмової комунікації у міжнародному праві» («Stratégies pour la communication orale et écrites en droit international») будуть також корисними викладачам іноземних мов у процесі викладання французької та ін. іноземних мов за професійним спрямуванням студентам спеціальності «МП».

Висновки до розділу 3

Метод моделювання передбачає конструювання, співвіднесення та кодифікування даних. Моделювання спрямоване на створення і дослідження наукової моделі, яка відображає предмет дослідження і є засобом теоретичного дослідження педагогічних явищ.

Модель формування СКМЮМ в університетах Франції – це науково обґрунтований проект реалізації системи педагогічних умов, методів, підходів, змістових та організаційних складових компетентісно-орієнтованого процесу професійної підготовки фахівців у галузі МП в університетах Франції.

Модель формування СКМЮМ в університетах Франції складається із п’яти основних взаємопов’язаних та взаємозалежних блоків: цільовий блок

(мета: формування високого рівня СКМЮМ, а також завдання для реалізації поставленої мети), методологічний блок (компоненти СК (змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний та комунікативно-інформаційний), основні підходи до її формування (компетентісний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, мультидисциплінарний), принципи формування (комунікативної спрямованості, активності, інтерактивності, практичної та ситуативної спрямованості)), організаційно-процесуальний блок (форми організації навчання (лекції, практичні заняття, методологічні конференції, семінари, навчальні суди, юридична клініка, тренінги, навчальні поїздки), методи навчання (традиційні, активні, інтерактивні, інноваційні), засоби навчання (друковані, цифрові тощо)), змістовий блок (курси навчальних дисциплін, навчально-виховна діяльність (фахові теоретичні дисципліни, дисципліни спеціалізації, методологічні конференції, тренінги з професійної етики, юридичної методології, ательє правового міркування; юридична англійська мова, Legal English, французька мова як іноземна, майстер-класи з ораторського мистецтва та письмових практик, судові змагання; юридичні клініки, волонтерство, тюторство, міжнародна студентська мобільність; професійні стажування; написання і захист кваліфікаційних робіт), теми, типові проблеми професійно орієнтованого спілкування юристів-міжнародників, стратегії: поведінкові (стратегії ведення переговорів та дебатів, маніпулятивні стратегії та тактики, стратегії ведення конфлікту), комунікативні (вербальні та невербальні стратегії, продуктивні та рецептивні; інтерактивні, посередницькі, аргументативні, паралінгвістичні стратегії)), контрольно-результативний блок (критерії (змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний, комунікативно-інформаційний та особистісно-мотиваційний), показники та рівні сформованості аналізованої компетентності (високий, середній, базовий та нульовий)).

Обгрунтованими педагогічними умовами реалізації моделі формування СКМЮМ визначено: міждисциплінарність змісту та поетапність навчання, широке застосування інноваційних практичних занять, використання

ефективних активних та інтерактивних методів навчання, активне залучення студентів до участі у міжнароних конкурсах.

На сьогодні в Україні існує проблема невідповідності змісту юридичної освіти і якості підготовки в правничих школах сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах діяльності, положенням «Концепції розвитку юридичної освіти». Цією концепцією пропонується розроблення галузевої рамки кваліфікацій, професійних стандартів, стандартів вищої освіти за галуззю знань 08 «Право», збільшення практичної підготовки (30 кредитів ЄКТС), розроблення освітніх програм та навчальних планів із залученням представників правничих спільнот, використанням та огляду рішень національних та міжнародних судів, практики Європейського суду з прав людини, їх включенням в освітній процес відповідно до рекомендацій Ради Європи.

Аналіз українських освітніх програм із МП показав, що впродовж усього навчання на освітніх рівнях «Бакалавр» та «Магістр» формування основних компонентів СКМЮМ здійснюється завдяки вивченню дисциплін блоку загальнонаукової підготовки та блоків обов’язкових і вибіркових фахових дисциплін, вивченню дисциплін методологічного блоку (основи наукових досліджень, методології та організації наукових досліджень з теорії та практики МП, методології наукових досліджень в галузі європейського права, методології та організації наукових досліджень з теорії та практики МП, методології та організація наукових і міжнародно-правових досліджень з теорії та практики МП), вивченню дисциплін мовного блоку (українська, перша та друга іноземні мови, а також латинська мова та дисципліна перекладу), стратегічно-комунікаційного блоку (юридична аргументація, риторика, конфліктологія та практика переговорів, правнича аргументація, ораторське мистецтво, дипломатичне листування, публічне мовлення, юридичний документообіг та практикум користування європейськими базами даних,

практика написання міжнародних проектів, переговори і медіація, переговори в МП, складання юридичних документів, особливості переговорного процесу, вступ до медіації, аргументація судового рішення, складання процесуальних документів, стратегічні комунікації в МП, контрманіпулятивні стратегії в інформаційній безпеці), інформаційно-комунікаційного блоку (сучасні мультимедійні технології, сучасні інформаційні технології в гібридних війнах, інформаційні технології в праві, електронний документообіг), вивченню дисциплін практичного блоку (основи юридичної клінічної практики, юридичний практикум, практика проведення ділових переговорів, практикум з представництва інтересів клієнтів у Європейському суді з прав людини) та здійснення практичної діяльності у вигляді різних видів практик, написанні та захисті письмових освітньо-кваліфікаційних робіт, участі у навчальних судах та роботі юридичних клінік), вивченню дисциплін блоку професійної етики та дипломатичного етикету (дипломатичний протокол та етикет, діловий протокол та етикет, етикет ділового спілкування, юридична деонтологія і професійна етика, професійна відповідальність правника, іміджелогія, дипломатичний етикет та етика юриста-міжнародника, дипломатичний етикет та професійна етика юриста-міжнародника, адвокатура та юридична практика (у т. ч. професійна та корпоративна етика)), стратегічно-комунікаційного та практичного блоків (самоменеджмент для юристів, соціальне лідерство, юридична клініка, психологія спілкування, тайм-менеджмент у професійній діяльності, тестологія: як успішно складати тести, аналітичне мислення та аргументація, критичне мислення).

Визначено кращі ідеї французького досвіду, які можуть бути реалізовані у процесі формування СКМЮМ в українських ЗВО й сприятимуть підвищенню ефективності цього процесу, а саме: формування СКМЮМ у парадигмі компетентнісного, діяльнісного, комунікативного та міждисциплінарного підходів; запровадження методологічних конференцій як ефективних форм організації навчання, тренінгів з професійної етики, юридичної методології, ательє правового міркування; формування бібліотеки відеолекцій з

фундаментальних та фахово орієнтованих дисциплін; використання традиційних та інноваційних активних та інтерактивних методів навчання, введення до навчальних планів підготовки бакалаврів та магістрів з МП відповідних навчальних дисциплін.

Основні результати дослідження, викладені у розділі 3, висвітлені у публікаціях автора [77; 84; 89].

ВИСНОВКИ

В сучасній СВОФ функціонують 67 державних та 19 приватних університетів, 1 національний політехнічний інститут, які підпорядковуються міністерству освіти та 217 вищих шкіл, які підпорядковуються відповідним галузевим міністерствам: сільського господарства, культури, оборони, індустрії, юстиції, здоров'я. Відповідно до Болонської конвенції, французька вища освіта складається з 3-х циклів: 1) бакалаврат/licence, 2) магістратура/master, 3) аспірантура/ doctorat.

Зміст і структура ПК визначаються специфікою і структурою професійної діяльності. Так, ПК майбутніх юристів-міжнародників складають предметні компетентності, перед-професійні компетентності, ключові компетентності, у т. ч. комунікативна компетентність.

СК – складова комунікативної компетентності, яка дозволяє планувати, контролювати і здійснювати когнітивну, навчальну, професійну діяльність з комунікативною метою у реальних ситуаціях професійної діяльності. СК передбачає досконале оволодіння стратегіями та тактиками мовленнєвого спілкування. У професійному спілкуванні юристів-міжнародників домінують прагматичні стратегії мовленнєвого впливу, стратегії ухилення, паралінгвістичні стратегії, комунікативні стратегії контролю успішної

комунікації, маніпулятивні стратегії, які реалізуються за допомогою компенсаторних, афективних тактик.

СКМЮМ – інтегрована якість цих фахівців, що базується на динамічній єдності теоретичних знань, практичних навичок, умінь, здатностей, особистих якостей, спрямована на адекватний вибір і застосування на практиці ефективних стратегій, що сприяють успішній професійній діяльності у сфері МП.

В структурі СК наявні наступні компоненти: змістовий, професійно-когнітивний, діяльнісно-операційний та комунікативно-інформаційний.

Змістовий компонент СКМЮМ включає знання основних законів та правових процедур, основ філософії права, особливостей та теорій юридичного мислення, основ риторики, типів аргументації, еристики, особливостей мови права і юридичного стилю, комунікативних та навчальних стратегій, тактик юридичної аргументації. Професійно-когнітивний компонент передбачає розуміння функціонування комунікативних і навчальних стратегій; усвідомлення сутності професії; уміння здійснювати пошук аргументів, укладати промови і юридичні документи; здатність демонструвати обізнаність у технологіях; уміння відбору ефективних стратегій для подолання стресу, контролю та планування професійної діяльності; здатність застосовувати стратегії інтернаціоналізації та працювати за кордоном. Діяльнісно-операційний компонент охоплює навички роботи з клієнтом, уміння дати пораду/проконсультувати; уміння захищати інтереси клієнта або свою позицію; уміння відбору й ефективного використання комунікативних стратегій, у т. ч. стратегій викладу матеріалу та відповідних їм тактик; уміння будувати належну аргументацію; навички роботи в команді; здатність демонструвати ораторське мистецтво. Комунікативно-інформаційний компонент – уміння пошуку, аналізу, синтезу і належного використання інформації; уміння письмової та усної комунікації рідною мовою, навички письмової та усної комунікації однією чи кількома іноземними мовами; уміння переконувати; уміння вести

переговори (зокрема, в міжнародному середовищі); риторичні вміння, зокрема уміння виголошувати захисні промови у суді.

Впродовж навчання на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалаврату майбутні юристи-міжнародники оволодівають базовими компонентами СК: навичками пошуку інформації, стратегіями глибокого розуміння юридичних текстів, уміннями усного та письмового висловлювання, методологічними знаннями, навичками й уміннями, необхідними для юридичних досліджень.

Випускники магістратури спеціальності «Право Європейського Союзу», «Міжнародне приватне право та міжнародна торгівля», «Міжнародне ділове право», «Міжнародна безпека, оборона і економічна розвідка» опановують продуктивні, інтерактивні комунікативні стратегії, стратегії мовленнєвого впливу, стратегії контролю успішної комунікації, маніпулятивні стратегії.

Методологічну основу формування СКМЮМ складають компетентнісний, діяльнісний, комунікативний та міждисциплінарний підходи.

Формування СКМЮМ відбувається на основні принципів: комунікативної спрямованості, активності, інтерактивності, практичної та ситуативної спрямованості.

Традиційною формою організації навчання у педагогічній системі французьких університетів є лекції, що передбачають звичну «вертикальну передачу знань». Застосування комп’ютерного забезпечення надає можливість організації відео-конференцій, використання наочних методів, що, в свою чергу, підвищують увагу та активність студентів.

Методичні конференції як ефективний різновид практичних занять, спрямовані на розвиток у студентів навичок і умінь формулювання висловлювань.

Кожен семестр складається з 3-х блоків навчальних дисциплін: дисциплін фундаментального навчання, додаткових навчальних дисциплін, практичних занять. Заняття організовані за модульною системою (тематичними блоками).

У процесі вивчення навчальних дисциплін студенти ретельно й багаторазово виконують наступні види вправ і завдань: написання картки

постанови, текстового коментаря, коментаря постанови, есе, аналіз практичного випадку.

Практичні майстерні з професіоналізації на юридичних факультетах спрямовані на юридичну професіоналізацію і покликані розвивати ораторську майстерність.

Щодо методів навчання, на лекційних заняттях застосовуються: розповідь, демонстрація, лекція, сократівський метод (пощук відповіді на питання шляхом рефлексій або обговорення власної точки зору), проблемний метод (вивчення права шляхом розв'язання правових задач), бесіда, інші діалогічні методи, метод «перевернутого класу» (поєднання попередньої підготовчої індивідуальної роботи та колективної роботи в аудиторії), педагогічна капсула. На практичних заняттях використовують ділову гру та глобальну симуляцію навчальних судових засідань).

Заохочується активна участь студентів у міжнародних конкурсах із судових дебатів (конкурс Філіпа Джессапа, конкурс Шарля Руссо, конкурс із європейського права Law Moot Court , конкурс із міжнародного гуманітарного права імені Жана Пікте та Моделей ООН). Конкурси вимагають від студентів демонстрації поглиблених знань з МП, умінь логічного структурування текстів промов та майстерності усних виступів.

Дослідженням встановлено, що процес формування СКМЮМ відбувається у три етапи: 1) перший етап – базовий, СКМЮМ формується впродовж навчання на бакалавраті; 2) середній – СКМЮМ розвивається впродовж навчання в однорічній магістратурі; 3) професійний – СКМЮМ удосконалюється впродовж навчання у дворічній магістратурі.

Обгрунтовано рівні сформованості цільової компетентності: нульовий, базовий, середній, високий.

Оцінювання ефективності процесу формування СК здійснюється на основі змістового, професійно-когнітивного, діяльнісно-операційного, комунікативно-інформаційного, особистісно-мотиваційного критеріїв.

Показниками змістового критерію є повнота здобуття теоретико-методологічних знань і вмінь із фундаментальних та додаткових навчальних блоків; професійно-когнітивного критерію – дієвість та інтегрованість знань, умінь і навичок у процесі виконання професійної діяльності, володіння універсальними методами пізнання; діяльнісно-операційного критерію – активізація засвоєних навчальних, поведінкових, комунікативних стратегій і тактик; комунікативно-інформаційному критерію – володіння стратегіями усного та писемного професійного спілкування, компенсаторними стратегіями, інформаційними технологіями; особистісно-мотиваційного критерію – наявність системи мотивів вивчення дисциплін, мотивації до професійної діяльності, здатності до самоорганізації, самоконтролю, самооцінки.

Система педагогічних умов, методи, підходи, змістові та організаційні складові компетентісно-орієнтованого процесу професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі МП в університетах Франції знаходить свою реалізацію в моделі формування у них СК.

Модель формування СКМЮМ в університетах Франції включає п’ять основних взаємопов’язаних та взаємозалежних блоків: цільовий, методологічний, організаційно-процесуальний, змістовий, контрольно-результативний. Завдання для реалізації поставленої мети: формування стратегічно компетентного юриста-міжнародника знаходяться у цільовому блоці. Методологічний блок вміщує структуру СК, підходи та принципи її формування. Організаційно-процесуальний блок репрезентує форми організації навчання (лекції, практичні заняття, методологічні конференції, семінари, навчальні суди, юридична клініка, тренінги, навчальні поїздки), методи навчання (традиційні, активні, інтерактивні, інноваційні), засоби навчання (друковані, цифрові тощо). Змістовий блок представляє навчальні курси, дисципліни, поведінкові, комунікативні стратегії. Контрольно-результативний блок містить критерії, показники та рівні сформованості аналізованої компетентності.

Ефективність реалізації моделі формування СКМЮМ залежить від створення певних педагогічних умов, а саме: міждисциплінарності змісту та поетапності навчання; застосування інноваційних практичних занять; використання ефективних активних й інтерактивних методів навчання; активного залучення студентів до участі у міжнародних конкурсах.

Основною проблемою реформування вищої юридичної освіти й гармонізації українських освітніх програм з МП з міжнародними вимогами згідно «Концепції розвитку юридичної освіти» є невідповідність змісту юридичної освіти і якості підготовки фахівців сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах діяльності.

З огляду на ці суперечності, запропоновано шляхи реалізації кращого французького досвіду в умовах українських ЗВО.

Доцільно у процесі викладання дисциплін фундаментального і фахово орієнтованого циклів в українських ЗВО широко використовувати такі традиційні й інноваційні активні та інтерактивні методи навчання як: симуляції навчальних судових засідань, ділові ігри, створення концепт-конспекту, методи клінічного навчання, практичні майстерні з професіоналізації.

Впровадження відеоконференцій дозволяє заощадити ресурс педагогічного навантаження лектора. Створення картки постанови, написання коментаря постанови, розгляд практичного випадку, проведення методичних конференцій забезпечуватимуть ефективну сформованість СКМЮМ в українських ЗВО. Організація юридичних клінік формуватиме у студентів досвід практичної діяльності у процесі роботи з реальними справами.

Участь студентів у практичних майстернях з арбітражу французькою та англійською мовами, медіації, міжнародних конкурсах із судових дебатів, практика укладання міжнародних договорів, розгляд практичних випадків (за участі професіоналів), тренінги з урегулювання конфліктів, професійні візити під наглядом тьютора відіграватимуть вагому роль у формуванні

комунікативно-інформаційного та діяльнісно-операційного компонентів СК. Цикл презентацій та конференцій з професійної етики, семінари з професіоналізації спроможні забезпечити формування усіх визначених компонентів СКМЮМ.

Введення до навчальних планів підготовки бакалаврів з МП в українських ЗВО вибіркової дисципліни «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві» сприятиме підвищенню ефективності процесу формування СКМЮМ. Запропонований посібник «Стратегії усної та письмової комунікації у міжнародному праві» («Stratégies pour la communication orale et écrites en droit international») ознайомлює студентів з особливостями використання комунікативних стратегій фахового спілкування французькою мовою у сфері МП, основами професійної комунікації в усній та письмовій формах, а також дозволяє підвищити загальний рівень володіння студентами французькою мовою за професійним спрямуванням.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні методики формування СКМЮМ засобами дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. Онлайн-версія. URL: http://sum.in.ua/s/kryterij (дата звернення: 25.09.2019).

2. Азимов Є. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва : ИКАР, 2009. 446 с.

3. Андрущенко В. П., Скубашевська О. С. Мовні стратегії як чинних освітніх інновацій. *Гілея* : науковий вісник : зб. наук. праць. Київ, 2010. Вип. 35. С. 133–147.

4. Анішкевич А. В. Дидактичне забезпечення викладання предметів на основі використання мультимедійних презентацій у навчально-виховному процесі. Інформаційні освітні технології в навчальній діяльності : навч. посіб. Рівне : Рівнен. обл. ін-т післядипломної освіти, 2005. 37 с.

5. Антонова О. В. Стратегічна компетентність державних службовців : монографія / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетровський рег. ін-т держ. управління. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 340 с.

6. Архангельская М. В. Методологический компонент в содержании естественноматематического образования в технических вузах : дис. … канд. пед. наук : 13.00.08 / Москов. гос. ун-т технологий и упр. Москва, 2006. 137 с.

7. Байденко В. И., Оскарссон Б. Базовые навыки (ключевые компетенции) как интегрирующий фактор образовательного процесса. *Профессиональное образование и формирование личности специалиста* : науч. метод. сборник. Москва, 2002. С. 22–46.

8. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.

9. Бахрушин В. Компетентності і результати навчання у нових стандартах вищої освіти. URL: http://education-ua.org/ua/ (дата звернення: 17.08.2019).

10. Бігун В. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. Київ : Юстініан, 2006. 272 с.

11. Білецька Г. А. Критерії, показники і рівні сформованості природничо-наукової компетентності майбутніх екологів. *Освіта та педагогічна наука (Education and Pedagogical Sciences)*. Луганськ : ЛНУ ім. Тараса Шевченка. 2014. № 2(163). С. 19–24.

12. Бодалев А. А. Восприятие человека человеком. 2-е изд. Москва : Изд. дом «Энциклопедист–Максимум» ; Санкт-Петербург : Изд. дом «Міръ», 2015. 240 с.

13. Бориснев С. В. Социология коммуникации : учеб. пособие для вузов. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 270 с.

14. Бочарова О. А. Модернізація вищої школи у сучасній Франції : дис. … канд. пед. наук : 13.00.01 / Горлів. держ. пед. ін-т іноземних мов. Горлівка, 2006. 196 с.

15. Винник О. Стратегія інтелектуалізації в сучасному англомовному дискурсі програмування. *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія».* 2014. Вип. 48. Серія «Філологія». С. 49–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_48_17 (дата звернення: 03.03.2020).

16. Вступ.ОСВІТА.UA : дані отримані з ЄДЕБО 19.04.2021 04:00 (наступне оновлення 22.04.2021). URL: https://vstup.osvita.ua/spec/2-620-1/0-0-1969-0-0-0/ (дата звернення: 19.04.2021).

17. Вульфсон Б. Л. Педагогическая мысль в современной Франции. Москва : Педагогика, 1983. 183 с.

18. Вульфсон Б. Л. Школа современной Франции. Москва : Педагогика, 1970. 320 с.

19. Гаврилюк А. П. Застосування комунікативного методу викладання іноземних мов у ВНЗ. *Сучасні тенденції викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі* : матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф. URL: confesp.fl.kpi.ua./ru/node/1061 (дата звернення: 29.05.2019).

20. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям. Київ ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

21. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головко. Київ : Либідь, 1997. 375 с.

22. Гусарєв С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: теоретичні, практичні та деонтологічні аспекти : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 655 с.

23. Денишич Т. Принципи формування комунікативних умінь і навичок майбутніх фахівців з історії та політології. *Вісник Львівського університету.* Серія філол. Львів, 2010. Вип. 50. С. 203–211. URL: http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/philology/article/view/3875/3917 (дата звернення: 17.06.2019).

24. Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут ДВНЗ». ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://kneu.edu.ua/ua/_jf_catalog/jf_catalog_bachelor/jf_catalog_bachelor_mp/ (дата звернення: 10.12.2020).

25. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», юрид. факультет. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/16422 (дата звернення: 10.12.2020).

26. Дичка Н. І., Михайленко А. В. Принципи навчання професійно орієнтованого англомовного писемного мовлення студентів ІТ-спеціальностей. *Молодий вчений*. №2 (66). Лютий, 2019. С. 465–468.

27. Джуринский А. Н. Школа Франции. Традиции и реформы. Москва : Знание, 1981. 96 с.

28. Долинський Є. В. Модель формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання. *Вісник Національного університету оборони України* : зб. наук. праць. 2011. № 6 (25). С. 34–39.

29. Жалинский А. Э. Введение в специальность «Юриспруденция». Профессиональная деятельность юриста : учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Проспект, 2009. 362 с.

30. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання д-р пед. наук проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.

31. Задорожна О. І. Сутність поняття стратегічної компетентності в сучасній лінгводидактиці. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Вип. 2 (41). Серія «Педагогіка. Соціальна робота». С. 105–109.

32. Закон України «Про вищу освіту» (в ред. від 01.07.2014 № 1556–VII). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556–18 (дата звернення: 17.10.2018).

33. Закон України «Про вищу освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556–18#Text (дата звернення: 17.10.2018).

34. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании: авторская версия. Москва : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 42 с.

35. Зязюн Л. І. Освітні моделі Франції в культурологічному вимірі. *Педагогічний процес: теорія і практика* : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ, 2009. Вип. 2. С. 89–109.

36. Київський університет імені Бориса Грінченка, факультет права та міжнародних відносин. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://fpmv.kubg.edu.ua/pro-fakultet/kafedry/2016–06–17–09–51–47/navchalno-metodychna-robota/navchalni-plany-ta-opysy-osvitnikh-prohram.html#osvitno-profesiina-prohrama-2930001-mizhnarodne-pravo (дата звернення: 10.12.2020).

37. Київський національний торговельно-економічний університет, факультет міжнародної торгівлі та права. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://knute.edu.ua/fmtp (дата звернення: 10.12.2020).

38. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: http://www.iir.edu.ua/education/international_law/ (дата звернення: 11.12.2020).

39. Коваль Т.І., Сисоєва С.О., Сущенко Л.П. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: [навч.-метод. посібник]. К.: Вид. центр КНЛУ,2009. 307с. С. 300.

40. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід / Антонюк Л. Л. та ін. Київ : Ін-т вищої освіти КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2016. 66 с.

41. Коннова З. И. Развитие профессиональной иноязычной компетенции будущего специалиста при многоуровневом обучении в современном вузе : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.08 / Тульський гос. ун-т. Тула, 2003. 355 с.

42. Концепція розвитку юридичної освіти. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika (дата звернення: 10.12.2020).

43. Корнєва З. М. формування міжкультурної професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей закладів вищої освіти : монографія. Київ : Кафедра, 2018. 340 с.

44. Коровяковский Д. Педагогика и высшее юридическое образование: традиции и современность. Москва : Прометей, 2018. 210 с.

45. Коровяковский Д. Глобализация высшего юридического образования: историко-правовые аспекты формирования инновационного похода. Москва : Русайнс, 2015. 144 с.

46. Корсак К. Вища освіта сучасної Франції. *Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів* : монографія / за заг. ред. Г. В. Щокіна. Київ : МАУП, 1997. С. 122–130.

47. Корсак К. Система освіти Франції: цілі, структура, досягнення і проблеми. *Вища освіта України*. Київ, 2001. С. 91–102.

48. Красовська О. О. Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій. URL:

https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/1896/1/Mizhdystsyplinarnyi%20pidkhid.pdf (дата звернення: 13.05.2019).

49. Крупський Я. В., Михалевич В. М. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій. Вінниця : ВНТУ, 2010. 72 с.

50. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : Знання, 2005. 486 с.

51. Кучіна В. С. Принципи інтерактивного навчання іноземних мов та їх відповідність вимогам кредитно-модульної системи освіти у ВНЗ України. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами :* зб. наук. праць. № 7(9). 2010. С. 156–165.

52. Левитан К. М. Юридическая педагогика : учебник. Москва : Норма, 2007. 425 с.

53. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность : учебн. пособие для студентов вузов по направлению и спец. «Психология», «Клин. психология». Москва : Смысл ; Academia, 2004. 352 с.

54. Львівський національний університет імені Івана Франка, факультет міжнародних відносин. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: http://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/Mahistratura_osvitnia-prohrama_mp.pdf (дата звернення: 10.12.2020).

55. Машбиц Е. И., Андриевская В. В., Комиссарова Е. Ю. Диалог в обучающей системе. Київ : Вища школа, 1989. 184 с.

56. Малихін О. В. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. Київ: КНТ, 2014. 262 с.

57. Мачинська Н. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.

58. Микитенко Н. Технологія формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю : монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2011. 411 с.

59. Міжнародна стандартна класифікації освіти (ISCED-F 2013), створена під егідою ЮНЕСКО. URL: http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf?fbclid=IwAR2CMSCHX9Dztni7SPmadaF_OCL46wvboR19cGumvRrNtWZ6mtzZ_l2OPIo (дата звернення: 11.12.2020).

60. Модель ООН. URL: https://mun.lecos.org/ (дата звернення: 18.03.2020).

61. Морська Л. І. Модель системи формування медіаторської компетентності майбутніх юристів. *Наукові записки.* Серія «Педагогіка». Київ, 2015. С. 20–25.

62. Навчання у Франції. Довідник українського студента. URL: http://academy.gov.ua/doc/mijnar_spivrob/navch_ta_stazh_za_kordon/Navchannya_u_Frantsiyi.pdf (дата звернення: 17.06.2019).

63. Національний освітній глосарій: вища освіта. 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад. В. М. Захарченко та ін. ; за ред. В. Г. Кременя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.

64. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556–18#Text (дата звернення: 10.11.2019).

65. Національний університет «Києво-Могилянська академія», факультет правничих наук. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://www.ukma.edu.ua/ects/index.php/fprn/141-pravo (дата звернення: 09.12.2020).

66. Немытина М. В. Профессиональные навыки юриста : учебник и практикум для СПО / под ред. М. В. Немытиной. Москва : Юрайт, 2015. 211 с.

67. Никитенко О. В. Значення навчально-стратегічної компетентності у формуванні іншомовного професійного спілкування студентів. URL:

http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15627/1/Nikit-%201.pdf] (дата звернення: 07.05.2019).

68. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

69. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязыному общению. Москва : Русский язык, 1989. 276 с.

70. Перелік освітніх програм спеціальності «293 ОП спеціальності «Міжнародне право» в ВНЗ України. URL: https://vstup.osvita.ua/spec/1–0-0/0–0-1969–0-0–0/ (дата звернення: 11.12.2020).

71. Писаревська О. В. Проблема формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції як об’єкт теоретичного аналізу. *Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology.* 2020. Т. 8 (91). Issue 227. P. 33–37.

72. Писаревська О. В. Критерії, показники та рівні сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology*. 2020. Т. 8 (94). Issue 236. P. 65–69.

73. Писаревська О. В. Сучасна система вищої освіти Франції. *Педагогічний альманах* : зб. наук. праць. 2019. Вип. 41. С. 50–56.

74. Писаревська О. В. Стратегічна компетентність у структурі професійної компетентності юристів-міжнародників (на прикладі досвіду університетів Франції. *Педагогічний альманах* : зб. наук. праць. 2019. Вип. 42. С. 122–129.

75. Писаревська О. В. Методологічні аспекти формування стратегічної компетентності майбутніх юристів в університетах Франції. *Молодь і ринок* : наук.-пед. журнал. 2019. № 6(173). С. 152–158.

76. Писаревська О. В. Змістові особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції на

практичних заняттях. *Інноваційна педагогіка* : наук. журнал. 2020. Вип. 23. Т. 2. С. 75–81.

77. Писаревська О. В. Модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Педагогічний альманах* : зб. наук. праць. 2020. Вип. 46. С. 25–33.

78. Писаревська О. В. Компетентнісний підхід у системі вищої юридичної освіти Франції. *Комунікація у сучасному соціумі :* матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2018. С. 91–92.

79. Писаревська О. Деякі аспекти формування професійної компетентності юристів в університетах Франції. *Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2019. С. 348–351.

80. Писаревська О. В. Організаційно-процесуальні особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції на першому освітньому циклі. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції. Львів, 2020. С. 117–122.

81. Писаревська О. В. Контрольно-результативний компонент формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції. Львів, 2020. С. 90–95.

82. Писаревська О. В. Становлення та структура педагогічної системи стратегічної комунікативної підготовки майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Матеріали звіт. наук. конф. факультету педагогічної освіти*. Львів, 2020. Вип. 5. С. 70–72.

83. Писаревська О. Деякі аспекти сучасного стану вищої юридичної освіти у Франції. *Тези звіт. наук. конф. професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2019 рік*. Львів, 2020. С. 99–101.

84. Писаревська О. Особливості дистанційного навчання на юридичних факультетах Франції. *Тези звіт. наук. конф. професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2020 рік*. Львів, 2021. С. 137–139.

85. Писаревська О. Стратегії усної та письмової комунікації у міжнародному праві : навчальний посібник. Тернопіль, «Вектор». 2021. 163 с.

86. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : КІС, 2004. С. 16–25.

87. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text (дата звернення: 11.12.2020).

88. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Москва : Когито-Центр. 2002. 396 с.

89. Романюк І. М. Модульно-рейтингова технологія навчання та контролю засвоєння знань у вищому військовому закладі освіти : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопіль. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2003. 19 с.

90. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.

91. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації. Київ : Академія, 2010. 240 с.

92. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

93. Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.

94. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол. І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 9 : С / ред. тому І. С. Назарова та ін. 1978. 916 с.

95. Субетто А. И. Онтология и эпистемология компетентностного подхода, классификация и квалиметрия компетенций. Санкт-Петербург – Москва : Исслед. центр проблем кач-ва под-ки спец-ов, 2006. 72 с.

96. Сумський державний університет, Навчально-науковий інститут права. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://op.sumdu.edu.ua/#/programm/552 (дата звернення: 09.12.2020).

97. Сумський національний аграрний університет, юридичний факультет. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://ur.snau.edu.ua/?page_id=6256 (дата звернення: 09.12.2020).

98. Тимофеева Т. И. Формирование стратегической компетенции студентов в коммуникативной деятельности в процессе обучения иностранному языку. Ульяновск : УлГТУ, 2011. 136 с.

99. Товариство з обмеженою відповідальністю «Академія адвокатури України», Академія адвокатури України. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://aau.academy/academic-programmes/ (дата звернення: 15.12.2020).

100. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академвидав, 2005. 560 с.

101. Филиппов В. М. Кодекс образования Франции. Законодательная часть / под общ. ред. В. М. Филиппова ; пер. с франц. О. А. Мандрусова, Г. Ф. Ткач. Москва : Статут, 2003. 270 с.

102. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, юридичний факультет. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: http://start.karazin.ua/fakultety/law/programi/20 (дата звернення: 09.12.2020).

103. Херсонський державний університет, історико-юридичний факультет. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL:

http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_Law/eduprof.aspx (дата звернення: 09.12.2020).

104. Хуторской А. Практикум по дидактике и современным методикам обучения. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 541 с. : ил. (Серия «Учебное пособие»).

105. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, юридичний факультет. ОП спеціальності «Міжнародне право». URL: https://law.chnu.edu.ua/mahisterska-opp-mizhnarodne-pravo/ (дата звернення: 14.12.2020).

106. Шаповалова Л. Реформування змісту університетської освіти сучасної Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. 2009. 267 с.

107. Шлєіна Л. Сутність компетентнісного підходу у вищій освіті. *Педагогічні науки :* зб. наук. праць [ХДУ]. 2018. Вип. 81. Т. 3. С. 50–54.

108. Шовковий В., Шовкова Т. Стратегічна компетентність як предмет лінгводидактичної дискусії. *Наук. записки Тернопіль. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка*. Серія «Педагогіка». 2017. № 4. С. 19–26.

109. Юркевич О. Титов В., Куцепал С. та ін. Юридична аргументація: Логічні дослідження : колективна монографія / за заг. ред. проф. О. М. Юркевич. Харків, 2012. 211 с.

110. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації. Київ : Академія, 2010. 312 с.

111. 76 Recommandation pour l’enseignement du droit. URL: http://www.afsp.msh-paris.fr/observatoire/metiers/rapport2007enseigndroit.pdf (дата звернення: 17.06.2019).

112. Arrêté du 22 janvier 2014 fixant le cadre national des formations conduisant à la délivrance des diplômes nationaux de licence, de licence professionnelle et de master. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000028543525/ (дата звернення: 22.01.2018).

113. Astin A.W. Assessment for Excellence: The Philosophy and Practice of Assessment and Evaluation in Higher Education. NY : American Council on Education, 1991. 335 p. (Macmillan Series on Higher Education).

114. Attali J. Pour un modèle européen d'enseignement supérieur : rapport à M. le ministre de l'éducation nationale, de la recherche et de la technologie, Ministère de l'éducation nationale, de la recherche et de la technologie. URL: https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/984000840.pdf (дата звернення: 25.01.2018).

115. Auduc J.-L., Bayard-Pierlot J. Le système éducatif français. CRDP. Académie de Créteil, 2000. 192 p.

116. Bachman L. F. Fundamental Considerations in Language Testing. Oxford, 1990. 118 p.

117. Bachman L.F., Palmer A.S. Language Testing in Practice. Oxford : Oxford University Press, 1996. 375 p.

118. Bayen M. Histoire des universités. Paris : Presse universitaire de France, 1973. 126 p.

119. Bergeron J., Desmarais L., Duquette L. Les exercices communicatifs: un nouveau regard. Etudes de linguistique appliquée. 1984. 56 p.

120. Bialystok E. Communication strategies. Oxford : Blackwell, 1990. 266 p.

121. Bienaymé A. L'enseignement supérieur et l'idée d'université. Paris : Economica, 1986. 328 p.

122. Boissinot A., Ferry L. La plus belle histoire de l'école. Paris : Robert Laffont, 2017. 486 p.

123. Bonnard J. Méthodes de travail de l'étudiant en Droit. Paris : Hachette Supérieur, 2006. 156 p.

124. Bonnet D. L'essentiel de la méthodologie juridique. 3e éd. Paris : Ellypses, 2015. 352 p.

125. Boutin G., Julien L. L'obsession des compétences. Son impact sur l'école et la formation des enseignants. Montréal : Editions Nouvelle, 2000. 80 p.

126. Bru M. Les méthodes en pédagogie. Que sais-je. Paris : Presses Universitaires de France, 2006. 129 p.

127. Brunet P. Le Raisonnement Juridique: Une Pratique Spécifique? URL: https://www.researchgate.net/publication/257663561_Le_Raisonnement_Juridique_Une_Pratique_Specifique/link/5e69134192851c24089283ba/download

128. Bunk G.P. (1994) Kompetenzvermittlung in der beruflichen Aus und Weiterbildung in Deutschland. *Europäische Zeitschrift für Berufsbildung*. 1/1994. P. 9–15.

129. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*. 1. 1980. P. 1–47. URL: http://dx.doi.org/10.1093/applin/I.1.1

130. Carroll J. B. Language and Thought. Prentice Hall, 1965. 118 p.

131. Centre National de l'Enseignement Professionnel Notarial. URL: https://www.infn.fr (дата звернення: 17.12.2018).

132. Charaudeau P. Langage et discours. Paris : Hachette, 1983. 154 p.

133. Chevallier J. L'enseignement du droit en question. *Administration et politique : une pensée critique et sans frontières*. Grenoble : Presses universitaires de Grenoble, 2009. P. 111–120.

134. Cléa. Socle commun de connaissances et de compétences professionnelles. URL: https://www.defi-metiers.fr/sites/default/files/users/229/socle_referentiel.pdf (дата звернення: 05.01.2019).

135. Collas A. La classe résiste magistralement, Le Monde, 22.08.2014. URL: https://www.lemonde.fr/education/article/2014/08/28/la-classe-resiste-magistralement_4478529_1473685.html

136. Compétences attendues en licence de droit à l'université. URL: https://univ-droit.fr/les-attendus (дата звернення: 10.01.2020).

137. Compétences clés pour l'éducation et la formation tout au long de la vie. Un Cadre de Référence Européen. URL: https://competencescles.eu/sites/default/files/attachements/keycomp_fr.pdf (дата звернення: 23.03.2018).

138. Concours Charles Rousseau. URL: http://www.rfdi.net/presentation-du-concours-charles-rousseau/ (дата звернення: 17.04.2019).

139. Concours européen des droits de l'homme René Cassin. URL: http://concourscassin.eu/ (дата звернення: 17.04.2019).

140. Concours Jean – Pictet. URL: https://www.concourspictet.org/concept fr.html (дата звернення: 17.04.2019).

141. Cornu G. Linguistique juridique. 3e éd. Paris : LGDJ, 2005. 456 p.

142. Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2018%3A189%3ATOC

143. Coutron L. Pédagogie judiciaire et application des droits communautaire et européen. Paris : Editions Emile Bruylant, 2012. 320 p.

144. Déclaration de Bologne. URL: https://www.hesge.ch/geneve/sites/default/files/Documents/HES_SO_Geneve/Textes_legaux/declarationbologne.pdf (дата звернення: 20.12.2018).

145. Décret n°91–1197 du 27 novembre 1991 organisant la profession d'avocat. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000356568\ (дата звернення: 17.01.2019).

146. Degache C. La notion de «stratégie» dans l'espace interdidactique. *La didactique des langues dans l'espace francophone : unité et diversité*. Actes du 6è colloque ACEDLE / J. Billiez, C. Foerster et D.-L. Simon (éds.). Grenoble, 5–6 novembre 1999. Grenoble, 2000.

147. De Luget A., Flores-Lonjou M., Laronde-Clérac C. Quelle pédagogie pour l'étudiant juriste ? Expérimentations, modélisations, circulation. Bruxelles : Bruylant, 2012. 434 p.

148. Dondero B. Droit 2.0. Apprendre et pratiquer le droit au XXIe siècle. Paris : LGDJ ; Lextenso éditions, 2015. 509 p.

149. Dörnyei Z., Thurrell S. Strategic Competence and How to Teach It. *ELT Journal*. 1991. Vol. 45. Is. 1. P. 16–23.

150. Droit & Digital: réalité et prospective. URL: https://www.actuel-direction-juridique.fr/sites/default/files/droit_digital_realites_prospectives_vf.pdf (дата звернення: 17.03.2020).

151. Duguet A., Morlaix S. (). Les pratiques pédagogiques des enseignants universitaires : Quelle variété pour quelle efficacité? *Questions Vives*. 2012. 6(18), P. 93–110.

152. École nationale de la magistrature. URL: http://www.enm.justice.fr/ (дата звернення: 70.02.2018).

153. Ek J. A. van, Trim J. L. M. Threshold Level Cambridge. Great Britain : CUP, 1992. 104 p.

154. European Qualifications Framework (EQF). URL: http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/european-qualifications-framework-eqf (дата звернення: 17.02.2018).

155. European Law Moot Court. URL: https://www.europeanlawmootcourt.eu/fr (дата звернення: 17.06.2019).

156. Examen d'accès au CRFPA. URL: https://www.cnb.avocat.fr/fr/examen-dacces-au-crfpa-2020-toutes-les-informations-utiles (дата звернення: 27.02.2018).

157. Færch C., Kasper G. Strategies in Interlanguage Communication. London, New York: Longman. 1983. 248 p.

158. Forray V. Qu'est-ce qu'une «faculté» de droit ? De la philosophie au droit (Petits jeux autour de la question). *Stateless Law: Evolving Boundaries of a Discipline* / Helge Dedek, Shauna Van Praagh (dir.). Ashgate, 2015. P. 175–185.

159. Fulchiron H. Travaux dirigés – Droit international. Paris : LexisNexis, 2013. 292 p.

160. Goltzberg S. L'argumentation juridique. Paris : Dalloz, 2019. 138 p.

161. Hymes D. Vers la competence de communication. Paris: Hetier, 1984. 219 p.

162. Institut d'études politiques de Paris. URL: https://www.sciencespo.fr (дата звернення: 17.01.2018).

163. ISIT Intercultural School. URL: https://www.isit-paris.fr/ (дата звернення: 17.01.2018).

164. Kasper K., Kellerman E. Communicative Strategies. London : Longmans, 1997. 410 p.

165. Keppenne R. Quel avenir pour l'automatisation juridique? *Paris Innovation Revew* / R. Keppenne. Mai 2016. URL: http://parisinnovationreview.com/article/quel-avenir-pour-lautomatisation-juridique (дата звернення: 20.01.2018).

166. Lado R. Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers. The University of Michigan Press, 1957. 141 p.

167. Larue C., Hrimech M. Analyse des stratégies d'apprentissage dans une méthode d'apprentissage par problèmes : le cas d'étudiantes en soins infirmiers. *Ripes : revue internationale de pédagogie de l'enseignement supérieur*. 25 (2). 2009. URL: https://doi.org/10.4000/ripes.221 (дата звернення: 20.01.2018).

168. Le Bofert G. Ingénerie et évaluation des compétences. Paris : Editions d'organisation, 2004. 563 p.

169. Le Figaro. Université : 46,2% des premières années ne passent pas en deuxième année. 22.11.2013. URL: https://etudiant.lefigaro.fr/les news/actu/detail/article/universite-47-2-des-premieres-annee-ne-passent-pas-en-deuxieme-annee-3498/ (дата звернення: 10.04.2019).

170. Les référentiels de compétences en licence. URL: https://cache.media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/Formations_et_diplomes/00/1/Referentiels_de_competences_licence_formatMESR_2014_12_29_ssblancs_380001.pdf (дата звернення: 17.03.2019).

171. Little D. La compétence stratégique examinée par rapport à la maîtrise stratégique du processus d'apprentissage des langues. Strasbourg : Editions deu Conseil de l'Europe, 1998. 138 p.

172. Littlemore J. Strategic Competence. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1057%2F9780230627567_9 (дата звернення: 17.09.2018).

173. Loi n°84–52 du 26 janvier 1984 sur l'enseignement supérieur. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=A11ECB95FB56B472CDCE46597895F113.tplgfr27s_1?cidTexte=JORFTEXT000000692733&dateTexte=19920721 (дата звернення: 17.10.2018).

174. Loi n°2018–771 du 5 septembre 2018 pour la liberté de choisir son avenir professionnel. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000037367660/ (дата звернення: 15.11.2018).

175. Mariani L. Developing Strategic Competence: Towards Autonomy in Oral Interaction. URL: https://www.researchgate.net/publication/263854083_Developing_strategic_competence_Towards_autonomy_in_oral_interaction (дата звернення: 12.01.2018).

176. Minot J. Histoire des universités françaises. Paris : PUF, 1991. 127 p.

177. Modalités de Contrôle des Connaissances (MCC). *Université Aix Marseille*. URL: https://facdedroit.univ-amu.fr/news/4520/modalites-controle-connaissances-covid-19 (дата звернення: 17.10.2019).

178. Modalités de Contrôle des Connaissances (MCC). *Université Cergy Pontoise*. URL: https://www.u-cergy.fr/fr/formations/reglement-modalites-de-controle-des-connaissances.html (дата звернення: 17.10.2019).

179. Modalités de Contrôle des Connaissances (MCC). *Université Paris Saclay*. URL: https://www.jm.universite-paris-saclay.fr/formation/reglement-des-etudes-et-modalites-de-controle-des-connaissances-mcc (дата звернення: 17.10.2019).

180. Modalités de Contrôle des Connaissances (MCC). *Université Paris I Panthéon Sorbonne*. URL: https://www.pantheonsorbonne.fr/diplomes/master-droit-du-numerique/la-formation/infos-pratiques/modalites-du-controle-de-connaissances (дата звернення: 17.10.2019).

181. Modalités de Contrôle des Connaissances (MCC). *Université Paris II Panthéon Assas*. URL: https://www.u-paris2.fr/fr/formations/examens/reglements-des-examens (дата звернення: 17.10.2019).

182. Moirand S. Enseigner à communiquer en langue étrangère. 4e éd. Paris : Hachette, 192 p.

183. Negoescu A. G., Boștină-Bratu S., Morar L.-L. Strategic and Social Competences in the Foreign Language Class. *Scientific Bulletin*. 2019. Vol. 24. No 1 (47). P. 61–66.

184. Orianne P. Apprendre le droit. Éléments pour une pédagogie juridique. Paris-Bruxelles : Éd. Frison-Roche et Labor, 1990. 330 p.

185. Oxford R. L. Language Learning Strategies: What every teacher should know. Boston : Heinle & Heinle, 1990. 87 p.

186. Pair C. Forces et faiblessesde l'évaluation du système éducatif en France. Rapport établi à la demande du Haut Conseil de l'évaluation de l'école, 2001. URL: file:///D:/PROFILEs/User/Desktop/evaluation/024000206.pdf (дата звернення: 17.12.2020).

187. Piper D.W. Are Professors Professional?: The Organisation of University Examinations (Higher Education Policy). London : Jessica Kingsley, 1994. 286 p.

188. Poillot E. L'enseignement clinique du droit. Expériences croisées et perspective pratique. Luxembourg : Larcier, 2014.

189. Pysarevska O. Exploitation pédagogique des documents authentiques en classe de FOS (le cas des étudiants en droit international. *Langues, Sciences et Pratiques* : Actes du 3ème Colloque international francophone en Ukraine. Odesa, 2019. P. 183–184.

190. Rasson A.C., Dozot C. Une expérience de renforcement des compétences langagières et méthodologiques en Faculté de droit. URL: https://pure.unamur.be/ws/portalfiles/portal/51623193/D621.pdf (дата звернення: 15.09.2019).

191. Répertoire national des certifications professionnelles. URL: https://www.francecompetences.fr/ (дата звернення: 07.11.2018).

192. Richterich R. La compétence stratégique: acquérir des stratégies et de communication. *Français dans le monde*. *Recherches et applications*. Nº 24. 1998. P. 188–212.

193. Rubin J. How learner strategies can inform language teaching: proceedings of LULTAC. Hong Kong : Institute of Language in Education, 1989. 108 p.

194. Rubin J. Study of cognitive processes in second language learning. *Applied Linguistics*. 1981. No 11. P. 118–131.

195. Rui B. Exploration de la notion de «stratégie de lecture» en français langue étrangère et maternelle. URL: http://aile.revues.org/document387.html (дата звернення: 23.12.2018).

196. Schjatvet C.E. ILSA Guide to International Law. Moot Court Competition Publisher : Intl Law Inst, 2004. 60 p.

197. Schmidt-Lainé C., Pavé A. La modélisation au cœur de la démarche scientifique et à la confluence des disciplines. *Les Cahiers du Musée des Confluences. Revue thématique Sciences et Sociétés du Musée des Confluences*. T. 2. 2008. L'Expérimentation. P. 21–34. URL: https://www.persee.fr/doc/mhnly_1966-6845_2008_num_2_1_1447 (дата звернення: 14.06.2020).

198. Seong Y. Strategic Competence and L2 Speaking Assessment. URL: https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1177052.pdf (дата звернення: 17.12.2019).

199. Sibony A.-L. La transnationalisation de l'enseignement juridique : et si c'était (aussi) une question de pédagogie? / Sous la direction de Pascal Ancel, Luc Heuschling Sibony A.-L. Luxembourg : Larcier, 2016. 296 p.

200. Socle commun de connaissances, de compétences et de culture. URL: https://cache.media.education.gouv.fr/file/17/45/6/Socle_commun_de_connaissances,_de_competences_et_de_culture_415456.pdf (дата звернення: 17.05.2018).

201. Sullivan É. Compte rendu de Xavier Aurey (dir.). Les cliniques juridiques. Caen : Presses universitaires de Caen, 2015. 240 p. URL: https://doi.org/10.7202/1038264ar (дата звернення: 17.04.2020).

202. Tagliante C. L'évaluation et le Cadre européen commun. Techniques et pratiques de classe. Paris : Clé international, 2005. 312 p.

203. Timant F. Les compétences : concepts et enjeux. *Cahier des Sciences de l'Education*. 2005. № 21, 22.

204. The Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition. URL: https://www.ilsa.org/about-jessup/ (дата звернення: 18.03.2020).

205. Université Aix-Marseille. URL: https://www.univ-amu.fr/ (дата звернення: 18.12.2020).

206. Université de Bordeaux. URL: https://www.u-bordeaux.fr (дата звернення: 18.12.2020).

207. Université Grenoble Alpes. URL: https://www.univ-grenoble-alpes.fr/ (дата звернення: 19.12.2020).

208. Université de Montpellier. URL: https://droit.edu.umontpellier.fr/ (дата звернення: 19.12.2020).

209. Université Paris I Panthéon Sorbonne. URL: https://www.pantheonsorbonne.fr (дата звернення: 19.12.2020).

210. Université Paris II Panthéon-Assas. URL: https://www.u-paris2.fr (дата звернення: 19.12.2020).

211. Université Paris-Saclay. URL: https://www.universite-paris-saclay.fr/en (дата звернення: 19.12.2020).

212. Université de Poitiers. URL: www.univ-poitiers.fr/ (дата звернення: 19.12.2020).

213. Université de Reims Champagne-Ardenne. URL: https://www.univ-reims.fr/ (дата звернення: 19.12.2020).

214. Université Sergy Pontoise. URL: https://www.u-cergy.fr (дата звернення: 19.12.2020).

215. Université de Tours. URL: https://www.univ-tours.fr/ (дата звернення: 19.12.2020).

216. Université Versailles Saint Quentin. URL: http://www.uvsq.fr/ (дата звернення: 19.12.2020).

217. Vieillevoye S., Dozot C. & Rasson A.-C. RESEAU 79 : Quelques clés de la réussite d’études juridiques – Vieillevoye, S., Dozot, C. & Rasson, A-C., Service de Pédagogie Universitaire. 4 p. URL: https://pure.unamur.be/ws/portalfiles/portal/5573866/12587_FUN_MagReseau79V2_120.pdf (дата звернення: 17.11.2019).

Додаток А

Таблиця А 1

Рекомендований розподіл часу для написання концепт-конспекту під час письмового заліку

Етапи	**3 години**
Читання і розуміння теми концепт-конспекту	5 хв.
Огляд наданої добірки документів	10 хв.
Аналіз документів	1 год.
Укладання плану концепт-конспекту	20 хв.
Написання тексту	1 год.20 хв.
Перечитування концепт-конспекту	5 хв.

[115]

Додаток Б

Таблиця Б.1

Перелік та характеристики програм підготовки майбутніх магістрів з міжнародного права в найбільш рейтингових університетах Франції

Перший рік магістратури (Master 1, M1) Освітні програми, що пропонуються				
№	Університет	Програма	Дисципліни, що викладаються в межах програми	Зміст програми та компетентності
1.	Université Paris 2 Pahntéon-Assas	1. Європейське право	*Фундаментальний навчальний блок I, II (UEF I, II), лекційні курси із щотижневими практичними заняттями:* 1. **Конституційне право Європейського Союзу.** Ознайомлення із діяльністю Конституційної ради, принципів судочинства, якими вона керується, та її прецедент ним правом становить значну частину курсу. Значна увага приділяється пріоритетному питанню конституційності (QPC). Взаємовідносини Конституційної ради з іншими конституційними органами (Парламентом, Урядом, юрисдикціями), а також проблеми співвідношення конституційності та відповідності нормам є предметом спеціального дослідження; 2. **Конкурентне право (внутрішнє та європейське):** Конкурентне право є важливою частиною комерційного права. Будь-який юрист - адвокат, юрисконсульт компанії або член установи повинен володіти цією галуззю права, що відрізняється практичністю, динамізмом, зв'язком із економікою, що породжує численні судові процеси та характеризується зокрема значимістю покарань, накладених на компанії-порушників. Приклад «Google», чиї сукупні штрафи у 2018 та 2019 роках перевищили 8 мільярдів євро, є символічним. Перша частина курсу присвячена викладу основних принципів конкурентного права. У такий спосіб вивчається сфера застосування європейського та національного законодавства про конкуренцію, а потім фундаментальним поняттям, таким як підприємство та ринок. Друга частина курсу присвячена вивченню конкурентного законодавства, що застосовується до компаній. Представлено анти конкурентну практику (картелі, вертикальні угоди та зловживання домінуючим становищем), потім реалізація закону. На додаток до санкцій, законодавство про конкуренцію фактично передбачає розроблення альтернативних	Освітня програма має на меті: • забезпечити студентам початок спеціалізації в галузі європейського права; • дозволити студентам закінчити частину навчання в іноземному університеті; • надати студентам знання, необхідні для здійснення функцій юриста компанії або адвоката, який спеціалізується у європейському праві, але також мають такий характер, що дозволить їм отримати доступ до європейської державної служби.

			процедур (зобов'язання, поблажливість, операції), які дають можливість співпраці між органами, що займаються конкуренцією, та економічними гравцями, вивчаються переваги та недоліки таких альтернативних форм санкцій. Також вивчаються цивільні санкції та європейське та французьке законодавство про злиття; 3. **Європейське ринкове право.** Загальний вступ представляє еволюцію фінансових ринків та законодавство, що регулює їх. Перша частина курсу присвячена презентації фінансової системи, з цього приводу вивчаються: складові елементи фінансових ринків: інструменти переговорів, попит та пропозиція, спеціалісти ринку; організація фінансових ринків: різні ринки та їх інфраструктура, національний та міжнародні нагляд за ринком. Друга частина стосується ринкових операцій: операції на первинному ринку: IPO та вилучення з лістингу; операції на вторинному ринку: купівля / продаж, тимчасові передачі права власності та публічні пропозиції. Третя частина стосується зловживань на ринку, інсайдерської торгівлі та маніпуляцій на ринку; **4. Політика Європейського Союзу:** Курс вивчає сфери втручання політики Європейського Союзу та має на меті розглянути питання права в побудові європейської політики. В межах Європи налагоджуються складні відносини між законом та політикою, аналіз яких проливає світло на побудову європейської політики, що є загальним питанням курсу. Викладання розподілено на 12 тематичних 3-годинних занять. Студенти повинні мати текст європейських договорів. Курс завершується 10 практичними заняттями. В середині курсу проводиться пробний тест. *Додатковий навчальний блок I, II (UEC I, II), лекційні курси із практичними заняттями:* *2 обов'язкові дисципліни без практичних занять:* **1. Міжнародне економічне право;** **2. Міжнародне приватне право:** Міжнародне приватне право регулює міжнародні відносини приватного характеру. Відмінне від міжнародного публічного права, воно визначає від імені держави, яка є його автором, законодавство, що застосовується до дії приватних осіб через кордони (і до статусу цих самих осіб), при цьому на випадок судового розгляду судді можуть бути призначені іноземні. Курс охоплює так звану загальну частину: джерела; проблеми колізій законів та юрисдикцій; загальні методи укладання рішень; принципи національного законодавства та статус іноземців. Курс приділяє	

			особливу увагу специфічній частині міжнародного приватного права. Він показує, як у кожній галузі приватного права - особистого та сімейного, договірного та відповідального, майнового, права шлюбних режимів та спадщини, законодавства про компанії та провадження у справах про неспроможність тощо, впроваджуються попередньо вивчені загальні механізми. Курс охоплює як колізію юрисдикції, так і колізію законів, а також висвітлює співіснування міжнародних, європейських та національних джерел залежно від галузі. 3. **Законодавство Європейського Союзу про зовнішні відносини;** 4. **Закон про ратифікацію європейської конвенції з прав людини;** Цей курс має на меті проаналізувати основоположні принципи Європейської конвенції про права людини та загальні правила, якими керується юристи при її тлумаченні. Курс поглиблено вивчає усі гарантовані права та режим їх реалізації. Акцент робиться на вивченні функціонування Європейського суду з прав людини та контролі, який він здійснює у разі звернення щодо прийняття справи до провадження; 5. **Європейське та міжнародне податкове право**; *4 вибіркові дисципліни серед:* 1. **Банківське право та економіка:** Курс починається з тривалого вступу, спрямованого на опис розвитку сектору банківської справи та застосовного до нього законодавства. Потім розглядаються наступні питання: аналіз банківської діяльності в широкому розумінні (банківські операції (депозити, позики та банківські платіжні послуги), супутні послуги (платіжні послуги) та небанківська діяльність; закон, що застосовується до банківських операцій; органи влади та фахівці, зокрема ACPR, Європейський банківський орган, Центральний Європейський Банк, Банк Франції, Європейський центральний банк, кредитні установи, фінансові компанії, посередники у банківських операціях та платіжних послугах тощо. розглядаються статути, повноваження (дозволи, нагляд, санкції), діяльність та особливості органів влади та професіоналів (банківська монополія, європейський паспорт, грошово-кредитна політика, боротьба з відмиванням грошей, рішення банків тощо;банківські рахунки та загальні зобов'язання, покладені на банкірів у відносинах зі своїми клієнтами: депозитні та поточні рахунки, загальна система банківських рахунків, принцип невтручання, обов'язок надання інформації та консультацій, банківська таємниця; 2. **Публічне економічне право;**	

			3. **Комерційне право:** Цей курс стосується механізмів та процедур запобігання та вирішення ділових труднощів із книги VI Комерційного кодексу. Після аналізу положень, загальних для всіх цих методів та процедур (особи, що мають право на участь у процесі, компетентні органи), розглядаються стратегії запобігання та вирішення труднощів, які в даний час постають на шляху підприємств. Навчання зосереджене, по-перше, на мандаті ad hoc та процедурі примирення, договірних методах запобігання труднощам. По-друге, будуть проаналізовані процедури правового захисту, включаючи фінансове забезпечення, реорганізацію та ліквідацію за допомогою нової процедури відновлення професійної діяльності, для того, щоб зрозуміти проблеми та засвоїти встановлені правові механізми їх вирішення**;** 4. **Порівняльна історія інституцій країн Європи.** Курс має на меті представити еволюцію основних політичних систем різних країн Європи. Починаючи зі спадщини Античності, мова йде про підкреслення протиставлення між прагненням до єдності Європи, яке ілюструється поняттям імперії, та певним прагненням незалежність, представленим існуванням королівств. 5. **Порівняльне адміністративне право;** 6. **Страхове право;** 7. **Міжнародне приватне право 2;** 8. **Комерційне право 2. Платіжні та кредитні інструменти:** Діяльність компаній базується на багатьох зв'язках, які вони встановлюють зі своїми партнерами. В основі економічної діяльності лежать виплати, які компанія отримує або робить, а також необхідність фінансувати себе за допомогою простих та безпечних методів. Курс зосереджений на різних інструментах, доступних бізнесу та їх партнерам для оплати та отримання кредиту. Вивчаються правила, що застосовуються до переказних векселів, векселів, банківських карток, чеків та переказів. Крім того, компанії, які часто є із недостатнім капіталом, майже систематично вдаються до певних кредитних методів, таких як передання професійної дебіторської заборгованості для швидкого отримання засобів, необхідні для їх розвитку, факторингу або інших методів, що надають забезпечення готівкою та товарами, необхідними для здійснення діяльності. 9. **Закон про фінансові ринки.** Загальний вступ представляє розвиток фінансових ринків та законодавство, що регулює їх. Перша частина	

			курсу присвячена презентації фінансової системи, зокрема вивчаються: • складові елементи фінансових ринків: інструменти переговорів, попит та пропозиція, фахівці ринку; • організація фінансових ринків: різні ринки та їх інфраструктура; • національний та міжнародний нагляд за ринком. Друга частина стосується ринкових операцій: • операції на первинному ринку: діяльність бірж та виведення з фондового ринку; • операції на вторинному ринку: купівля / продаж, тимчасові передачі права власності та публічні пропозиції. Третя частина стосується зловживань на ринку, інсайдерської торгівлі та маніпуляцій на ринку. **10. Право міжнародної торгівлі.** Вступна частина курсу розглядає значення, історичну еволюцію, цілі та дифініції предмета. Загальні рамки міжнародної торгівлі: глобальна організація (зацікавлені сторони, основоположні принципи); джерела права (колізійні норми, матеріальні норми, lex mercatoria). Частина 1: Оператори міжнародної торгівлі: компанії (окремо - групи компаній, аспекти спільноти); держави. Частина 2: Міжнародні торгові операції: міжнародний контракт загалом; міжнародні контракти зокрема (продаж, будівництво, фінансування, передача технології тощо); конкретні проблеми забезпечення (гарантії, міжнародне банкрутство). Частина 3: Вирішення міжнародних торгових суперечок (переважно міжнародний комерційний арбітраж). **11. Публічне економічне право 2;** **12. Порівняльне конституційне право;** **13. Основні сучасні правові системи 2 (Common law).** Курс вивчає історію Common law та його офіційні джерела, характеристики судової практики, презентує основні характеристики judge made law, інструменти юриспруденційного права та інструменти для внутрішніх цілей: прецедентна доктрина, неформальні джерела (створені правниками, з практики та створені університетами). Вивчаються основні системи Common law: Common law та колоніалізм, право Сполучених Штатів Америки, витоки законодавства США та як працює американське право. Розглядається правова система Великобританії, судова організація (інституційні рамки), конституційні та європейські стандарти. Окрема частина курсу прис’вячена впливу Common law та його застосуванню на практиці**;**	

			14. Закон про інтелектуальну власність - патенти, торгові марки, літературна та художня власність: Закон про інтелектуальну власність охоплює вивчення нематеріальних цінностей, створених працею, ідеями, людським генієм. В основі його діяльності лежить економіка, соціальне життя (а також їх використання в Інтернеті, на платформах електронної комерції) та приватне право. Його актуальність безпосередньо торкається сфер повсякденного життя студентів (музика, фільми, одяг, книги). Зміст курсу поділяється на 3 частини: Авторське право (захищені твори, люди, що отримують майно, передача прав, контракти, підробка, Інтернет, європейський та міжнародний захист). Законодавство про знаки для товарів та послуг: вибір та придбання права на товарний знак, захист торгової марки, європейський та міжнародний захист. Патентне право: умови патентоспроможності, видача патентів, права та зобов'язання патентовласника, контракти, порушення, європейський та міжнародний захист). **15. Екологічне законодавство;** **16. Політичне життя Європейського Союзу;** **17. Транспортне право.** ***Англійська мова в двох семестрах.*** *Факультативний навчальний блок (UEF):* **Майстерня професіоналізації.**	
		2. Міжнародне право	*Фундаментальний навчальний блок I (UEF I), лекційні курси із щотижневими практичними заняттями:* **1. Міжнародне приватне право;** **2. Міжнародне економічне право;** *4 Обов'язкові дисципліни без практичних занять на вибір серед:* **1. Основні сучасні правові системи 1 ;** **2. Міжнародне та європейське кримінальне право;** **3. Міжнародне кримінальне право:** Міжнародне кримінальне право - це предмет, що складається з двох сукупностей, які є одночасно близькими та різними. Перша стосується покарання за правопорушення з іноземною складовою. Така складова ускладнює визначення покарання, оскільки стосується двох або більше держав. З цієї точки зору курс міжнародного кримінального права вивчає юрисдикцію французького кримінального права з метою точного	Освітня програма має на меті: забезпечити для студентів початок спеціалізації в галузі міжнародного права, пропонуючи їм можливість, завдяки набору варіативних дисциплін, зосередитись або на міжнародному приватному праві та бізнесі, або на міжнародному публічному праві; доповнити навчання, яке проводиться в галузі міжнародного права, вивченням основних правових систем; надати студентам знання, необхідні для здійснення функцій юриста компанії або адвоката, що спеціалізується на міжнародному

			визначення діянь та осіб, які, ймовірно, будуть судимі французькими кримінальними судами, міжнародну кримінальну взаємодопомогу (дії та процедури, за допомогою яких держава допомагає кримінальному провадженню, порушеному іншою державою), та значення іноземних кримінальних судових рішень при визначенні того, наскільки вони можуть бути позитивно чи негативно враховані іншою державою. Ще один складовий елемент програми курсу стосується того, що іноді називають міжнародним карним правом. Це стосується міжнародної юрисдикції (Міжнародний трибунал з питань колишньої Югославії) та злочинів, що належать до компетенції цих юрисдикцій, які є геноцидом, злочинами проти людства та військовими злочинами. **4. Комерційне право 1: компанії, що перебувають у скрутному становищі;** **5. Цивільне право: кредитне право ;** **6. Основні правові, політичні та економічні доктрини ;** **7. Порівняльне адміністративне право ;** **8. Цивільне право: шлюбний режим.** *Фундаментальний навчальний блок II (UEF II), лекційні курси із щотижневими практичними заняттями:* Варіант 1. 1. **Право міжнародної торгівлі:** Європейське комерційне право - це поглиблене вивчення чотирьох економічних свобод пересування(товари, капітали, послуги та люди), які складають основу єдиного європейського ринку та пояснюють його успіх. Справжня економічна будова Європейського Союзу передбачає скасування великої кількості національних нормативних актів і надання суддям повноважень визначати баланс між забороною перешкод діяльності та захистом певних законних інтересів. Європейський Союз, економіка якого базується на ліберальному підході, покладає на суддю, зокрема на Суд Європейського Союзу домінуючу роль у своєму будівництві, тому курс містить глибинні дослідження європейської судової практики, що безпосередньо застосовується і в національному порядку. **2. Міжнародне приватне право II.** Варіант 2. **1. Міжнародне публічне право 2;** **2. Міжнародне судочинство.** *Додатковий навчальний блок II (UEC II), без практичних занять, 4 дисципліни на вибір:*	праві (що є особливо активним професійним сектором), але також, які дозволять їм отримати доступ до міжнародної державної служби.

			Варіант 1: 1. **Право міжнародної торгівлі / або європейське підприємницьке право;** 2. **Цивільне право: спадщина та дарування;** 3. **Основні сучасні правові системи 2 - Common Law;** 4. **Морське право:** Морське право - це законодавство щодо людської діяльності на морі. Курс охоплює питання, що стосуються осіб (наприклад, статус моряків), майнове право (наприклад, право власності на судно чи його громадянство) та договірне право (наприклад, контракти, що стосуються перевезення людей або вантажів). Курс розділений на три частини:• перша стосується судна з трьох сторін: його індивідуалізація (вивчення концепції та ідентифікаційних елементів судна), право власності (придбання, передача, співвласність, безпека) та майбутнє (технічні перевірки, експлуатація, закінчення терміну експлуатації судна); друга стосується експлуатації судна. Вона стосується користувачів судна («судновласників»), осіб, що обслуговують експлуатацію судна (моряків та морського допоміжного персоналу) та договорів щодо експлуатації судна (чартери, транспортні контракти); остання частина присвячена тому, що традиційно називають «морськими подіями». Вивчається зіткнення суден, допомога у морі, так звана теорія «загальних аварій». Морське право (підгалузь міжнародного приватного права) не слід плутати з міжнародним морським правом (галуззю міжнародного публічного права), яке визначає відповідні повноваження держав та міжнародного співтовариства щодо морських територій. 5. **Міжнародне судочинство.** Варіант 2: 1. **Законодавство Європейської конвенції з прав людини;** 2. **Закон Європейського Союзу про зовнішні відносини;** 3. **Екологічне право:** Цей курс дає студентам загальний огляд екологічного права. Вивчаються джерела екологічного права (внутрішні, європейські та міжнародні), а також принципи цього права, такі як принцип запобігання, принцип обережності або принцип забруднювача-відповідача. Вибрані питання ілюструють застосування цих принципів: біорізноманіття, клімат, охорона вод, поводження з відходами. 4. **Політика Європейського Союзу;**	

			5. **Порівняльне конституційне право або актуальні проблеми міжнародного права I та II.** **Обов'язкове вивчення юридичної англійської мови:** Програма вивчення юридичної англійської на першому році магістратури (M1) спирається на базові знання британських та американських установ, які вивчалися на бакалавраті. Вона спрямована на поглиблення розуміння та аналізу юридичних текстів шляхом вивчення конкретних випадків, судових рішень або юридичних статей. Навчальні посібники включають брошуру, що стосується тем, що висвітлюються в семестрі, збірник справ (американських та британських) та англійський правовий глосарій: метод, переклад та порівняльний підхід. За допомогою презентацій та постійних дискусій студентам пропонується застосовувати типові вирази та поняття юридичної англійської мови, які обговорювались під час практичних занять. Окрім засвоєння тематичного змісту, програма також має на меті надати студентам методологічні інструменти для функціонування у професійному середовищі, в тому числі на переговорах, підчас зустрічей, співбесід, симульваних судових процесах та складанні різних типів документів (службові записки, резюме, супровідні та мотиваційні листи тощо). *Факультативний навчальний блок (UEF):* **Друга іноземна мова (німецька, іспанська, італійська, російська, китайська, арабська, португальська, французька як іноземна мова - FLE);** **Майстерня професіоналізації.** Навчання "поза стінами" у формі стажування (державне управління, компанія, юридичні фірми), навчального модуля з іншої університетської дисципліни або перебування в іноземному університеті.	
2.	Université d'Aix-Marseille	Міжнародне право та європейське право Спеціалізація: *Міжнародне публічне право*	1 семестр Навчальний блок «Збагатити допрофесійні навички»: Техніка професійної інтеграції. Навчальний блок «Засвоїти фундаментальні механізми»: 1. **Право міжнародних організацій:** Міжнародні організації: історичні та теоретичні перспективи. Створення та зникнення міжнародних організацій. Участь у міжнародних організаціях. Система Об'єднаних Націй (I): ООН та спеціалізовані установи. Система ООН (II): Міжнародні організації з економічним спрямуванням. Організації з регіональною сферою діяльності; 2. **Практикум правового міркування із права міжнародних організацій.** Навчальний блок «Зміцнити знання» (2 предмети на вибір):	Освітня програма «Міжнародне право та європейське право» із спеціалізацією «*Міжнародне публічне право»* включає професійне та дослідницьке спрямування та має на меті підготовку фахівців експертними компетенціями у декількох основних галузях міжнародного права. Завершивши навчання на освітній програмі, студенти можуть претендувати на наступні посади: • викладач в університеті; • адвокат із спеціалізацією в • міжнародному судочинстві;

			1. **Історія міжнародних відносин;** 2. **Міжнародне та європейське податкове право;** 3. **Екологічне право 1:** Фундації екологічного права. Фонди у міжнародному праві. Міжнародне екологічне управління. Джерела та стандарти: чи існує специфіка у міжнародному екологічному праві ? Об'єднуючі принципи міжнародного екологічного права. Фонди в праві ЄС: компетентність та суб'єкти Європейського Союзу у питаннях довкілля. Принципи та інструменти ЄС в галузі навколишнього середовища. Фонди внутрішнього публічного права: Дійові особи внутрішнього екологічного права - відображення соціальної еволюції. Джерела публічного екологічного права - між ефективністю та регресією. Принципи внутрішнього екологічного права - майбутнє, яке потрібно будувати. Основи приватного та підприємницького права. Інтеграція охорони навколишнього середовища у цивільне право. Інтеграція навколишнього середовища у підприємницьке право; 4. **Міжнародне кримінальне право:** Міжнародні злочини. Злочин агресії. Військові злочини. Злочини проти людства. Злочин геноциду. Відповідальність виконавці міжнародних злочинів. Індивідуальна кримінальна відповідальність. Кримінальна відповідальність командирів та начальства. Навчальний блок «Поглибити знання» (2 предмети на вибір): 1. **Конкурентне право;** 2. **Споживче право;** 3. **Аргументація та правове міркування:** Курс розглядає різні форми юридичних аргументів на основі конкретних прикладів із права та судової практики з метою перевірки сфери їх застосування та обґрунтованості. Цей підхід є наскрізним і охоплює цивільне, кримінальне, адміністративне право та право прав людини. Що таке юридичні міркування? Міркування, риторика та аргументація. Теорії правових міркувань. Специфіка правових міркувань. Письмова аргументація. Практичні випадки, справи: юридичні та прецедентні приклади. Правові визначення та визначення, що належать до юриспруденції, невизначені поняття. Буквальна форма та буквальне значення. Аналогія, a fortiori, a contrario, принципи аналогії. Природа, категорії, класифікації, теорії. Винятки, спеціальний закон, вигадки, перехідне право. Воля законодавця, справедливість, пропорційність. Економічний та соціологічний аналіз. Порівняльне право, філософія; 4. **Загальна теорія колізійного права:** Функція колізійного права	• юрист в державному управлінні, • особливо в юридичних службах установ, • що працюють у сфері міжнародних відносин; • адвокат у міжнародних багатосторонніх та регіональних організаціях; • адвокат в НУО. Під час навчання студенти опановують навички, необхідні для їх професійної інтеграції до професійного, академічного та міжнародного середовища та отримують міцні знання у сфері правових режимів, а також методологічну компетенцію, котра дозволяє випускникам відповідати очікуванням різних професійних секторів у сфері міжнародного права, та поглибленні знання з декількох обраних областей міжнародного права. Випускники мають чітке розуміння політичних і юридичних питань, що стосуються міжнародних відносин, також здатні опанувати процесуальні та судові аспектів. Володіють методами дослідження, навичками побудови аргументації, письмового та усного юридичного мовлення в межах очікувань міжнародного робочого середовища. Мають усталені навички управління та вирішення спорів у сфері міжнародного права та здатні працювати іноземними мовами (Англійська + інша мова). Під час навчання у другому семестрі студенти проходять професійне стажування протягом 12 тижнів, котре завершується написанням та захистом звіту. Курс складається із теоретичних навчальних блоків у формі лекцій, семінарів, що дозволяють поглиблювати знання шляхом спільного

			полягає у наданні можливості визначити закон, який застосовується до міжнародно-правової ситуації, тобто ситуації, що стосується принаймні двох країн: шлюб та розлучення між французами та іноземцями, майно спадщини, що знаходиться в декількох країнах, контракти, укладені за кордоном, цивільні правопорушення, вчинені в Інтернеті. Важливо знати, що ця тема є новою для студентів, оскільки вона стосується переважно питань методу. Об'єктом правових колізій є не вирішення поставленого питання - чи дійсний контракт, чи відповідає пан X.?, а визначення закону, який вирішить питання. Розглядаються джерела колізійного права, доктринальні джерела, юридичні джерела, метод принципу. Метод принципу: метод Савіньї. Застосовність колізійного правила. Визначення чинного законодавства. Визначення іноземного законодавства**;** 5. **Право громадянства та іноземців:** Право на громадянство. Принципи, що регулюють право на громадянство (дискреційна прерогатива держави, особи без громадянства, множинне громадянство). Законодавство про громадянство Франції (процесуальний вимір, судовий процес, матеріальні норми: здобуття, надання, втрата, поновлення). Закон про іноземців фізичних осіб (спеціальні режими: неповнолітній іноземець без супроводу, шукач притулку, хворий іноземець; в'їзд, перебування, видворення з території). Іноземець, юридична особа (критерій громадянства, критерій контролю, зміна громадянства). Навчальний блок «Взаємодіяти іноземною мовою»: Практичні заняття з іноземної мови; Мовна лабораторія. Навчальний блок спеціалізації «Міжнародне право»: 1. **Міжнародне економічне право:** Торгова політика. СОТ, міжнародна організація. Механізми вирішення спорів. Основні характеристики. Органи. Процедура . Лібералізація міжнародної торгівлі товарами. Тарифні бар'єри. Нетарифні бар'єри (НТБ). Юридичний режим міжнародної торгівлі: основні принципи. Винятки та відступлення. Спеціальний та диференційований режим. Заходи корекції: антидемпінгові заходи, антисубвенційні заходи. Захисні заходи. Міжнародна торгівля послугами: правова база. Сфера діяльності AGCS. Правовий режим різної інтенсивності. Прогресивна та диференційована лібералізація. Право інтелектуальної власності: правова база. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної	читання та обговорення нормативних документів, актуальних новин та поточних подій, особистої дослідницької роботи, а також майстер-класів, що дозволяють застосовувати на практиці набуті знання. Навчальна програма передбачає написання багатьох письмових робіт та створення усних презентацій та доповідей, а також участь в наукових подіях у сфері міжнародного права.

			власності. Методи захисту. Сфери захисту. Гарантії захисту. Модуляція правового режиму. Міжнародне публічне право та охорона здоров'я. **2. Практикум правового міркування з міжнародного економічного права;** **3. Навчальний блок спеціалізації «Право ЄС»:** **4. Політика та дії Європейського Союзу;** **5. Практикум правового міркування з політики та дії Європейського Союзу.** Навчальний блок на вибір «Поглибити знання з міжнародного права»: **1. Міжнародне економічне право;** **2. Право міжнародного розвитку:** Що таке розвиток? Спостереження за нерівністю у розвитку. Міжнародне право та розвиток. Класичне право міжнародного розвитку. Основи попиту на новий міжнародний економічний порядок (NOEI). Втілення міжнародного права розвитку у конкретних правових режимах. Прояви та причини занепаду класичного міжнародного права розвитку. Перегляд міжнародного права, що стосується розвитку. Людоцентричний підхід: від державного до людського розвитку. Холістичний підхід: від економічного розвитку до розвитку сталого. або «Поглибити знання з європейського права»: 1. **Поглиблене вивчення правового порядку Європейського Союзу:** Вибрані питання щодо цінностей та принципів Європейського Союзу: Чи гарантуються цінності Союзу (стаття 2 ДЄС)? Чи дотримання Хартії основних прав є обов'язковою для держав-членів у всіх ситуаціях? Вибрані питання щодо компетенції та повноважень щодо прийняття рішень у ЄС. Чому в ЄС існують суперечки на правовій основі? Чи механізм громадянської ініціативи представляє суттєву зміну в процесі прийняття рішень в Союзі? Вибрані питання щодо актів ЄС. Чи можна говорити про «закон» у ЄС? Як у категорії незаконодавчих актів розрізнити делеговані та імплементаційні акти? Вибрані питання щодо невідкличності та прямої дії законодавства ЄС. Чи все ще діє заборона на горизонтальний вплив директив? За яких умов можна посилатися на міжнародні угоди безпосередньо перед суддею ЄС? Вибране питання щодо принципу верховенства права ЄС. Чи мертвий принцип першості? Вибрані питання щодо імплементації державами-членами законодавства ЄС. Чи існує, у певних випадках, обов'язок преюдиціальні питання? Вибрані питання щодо ролі Суду.	

			Яке значення має монополія Суду ЄС?; 2. **Політика та дії Європейського Союзу**; Семестр 2 Навчальний блок «Засвоїти фундаментальні механізми»: 1. **Право колективної безпеки:** Курс розглядає наступні питання: поняття та способи колективної безпеки; регулювання використання сили в міжнародному порядку через її еволюцію та сучасну практику; дії Ради Безпеки ООН; нормативна база та практика розділів VI та VII Хартії; миротворчі операції та мирні операції (правові основи, зміни та розвиток, поточні реформи); дія регіональних організацій. Предметом особливої уваги є актуальні кризи (Ірак, Лівія, Косово, Гаїті, Сирія тощо). Курс організований у формі послідовних лекцій. Студенти повинні мати примірник Статуту ООН. Розглядаються наступні теми: Міжнародне право та мир. Правовий підхід до міжнародного насильства. Поступове обмеження права на застосування сили в міжнародному праві. Статут ООН та колективна безпека. Практика до 1990 р. Практика після 1990 р. Миротворчі та мирні операції. **2. Практикум правового міркування: Право колективної безпеки.** Навчальний блок «Зміцнити знання» (2 предмети на вибір): **1. Право міжнародної торгівлі;** **2. Енергетичне право:** Курс є введенням до енергетичного права. Перша частина курсу розглядає енергетичне право в цілому, враховуючи його об’єкт та специфіку, джерела (міжнародні, європейські та національні), загальні принципи та цілі, а також контекст, в якому воно застосовується (наприклад, політика енергетичного переходу). У другій частині курсу застосовується галузевий підхід до вирішення деяких основних актуальних питань у галузі та їх законодавчої бази (лібералізація енергетичних ринків, розвиток відновлюваних джерел енергії, ядерний ризик. **3. Екологічне право 2:** Курс є продовженням вивчення основних принципів екологічного права із конкретнішим розглядом матеріального змісту дисципліни, що дає студентам огляд основних поточних тем екологічного права в різних масштабах, міжнародному, європейському та внутрішньому. Курс охоплює більшість матеріальних аспектів екологічного законодавства, наприклад, захист біорізноманіття, боротьба із забрудненням (закон про класифіковані інсталяції та відходи), захист навколишнього середовища (води, повітря, ґрунту), пом'якшення	

			та адаптація до змін клімату або управління природними та технологічними ризиками. Матеріальне право навколишнього середовища: право людини на навколишнє середовище. Правові питання охорони клімату. Питання та режими у законодавстві ЄС: Питання щодо права на інформацію, участь та доступ до правосуддя у питаннях навколишнього середовища в Європейському Союзі. Питання щодо принципу обережності у праві Європейського Союзу. Законодавство Європейського Союзу про біорізноманіття. Екологічна відповідальність. Інструменти для внутрішнього екологічного права: Планування екологічної політики. Правовий захист природного середовища. Управління правові ризики, забруднення та шкода. Екологічна політика: приклад класифікованих установок для охорони навколишнього середовища. **4. Європейське та міжнародне соціальне право.** Навчальний блок «Розширити знання», 1 предмет на вибір: **1. Основні права та захист особистих даних;** **2. Міжнародні приватні судові спори:** Курс складається з двох частин, що відповідають компонентам міжнародного приватного судочинства: міжнародного приватного судочинства у державних судах та арбітражного судочинства. Розмежовано дві основні проблеми міжнародного судового спору: міжнародна юрисдикція судів та міжнародні наслідки судових рішень із акцентом на подвійності застосовних режимів залежно від того, чи підпадає спір під юрисдикцію національних чи європейських джерел. Розглядається питання про імунітет юрисдикції та виконання рішень. Вивчається міжнародний арбітраж з хронологічної точки зору: арбітражна угода, арбітражний орган, арбітражне рішення; **3. Цивільне правосуддя та альтернативні методи врегулювання суперечок:** Курс розглядає: альтернативні режими та судовий інститут, загальне право мирних судових режимів, попередній судовий процес, судові методи під час розгляду,особливі права. Вивчається сімейне посередництво. Медіація в соціальному праві. Медіація у споживчому праві. Професіонали права та медіація: адвокати, нотаріуси, судові виконавці. Альтернативні режими поза судовою установою. Мирові режими Книги V. Звичайне примирення та посередництво. Кваліфікація. Режим. Загальні положення, правочин. Арбітраж. Внутрішній арбітраж. Порушення третейського	

			провадження. Присудження апеляційного провадження. Міжнародний арбітраж. Принцип дії міжнародної арбітражної конвенції. Рішення та засоби апеляції; 4. **Адміністративне договірне право:** Метою курсу є навчання студентів основам адміністративного договірного права. Ці акти є важливими інструментами дій державних осіб та реалізації державної політики. Курс розглядає не лише основні категорії договорів, а й питання виконання рішень та вирішення договірних суперечок. Він також включає аналіз основних договірних положень публічного права і розглядає загальну теорію адміністративних договорів, поняття адміністративного договору, формування адміністративних контрактів. Вивчаються процес виконання адміністративних контрактів, судові спори за контрактом. Аналізуються основні категорії адміністративних контрактів, публічні ринки. Концесії. Техніки укладання договорів. 5. **Економічне публічне право.** Навчальний блок «Збагатити професійні навички», 1 предмет на вибір: 1. **Підготовка до конкурсів на посади громадських служб Європейського Союзу;** 2. **Магістерська атестаційна робота;** 3. **Професійне стажування;** 4. **Симуляція судового процесу з права Європейського Союзу;** 5. **Фіктивний судовий процес у міжнародному праві;** 6. **Симуляція судового процесу з права прав людини;** 7. **Симуляція переговорів.** Навчальний блок спеціалізації «Міжнародне право»: 1. **Міжнародне гуманітарне право**: Курс є вступом до міжнародного гуманітарного права. Вивчаються договірні та звичаєві джерела міжнародного гуманітарного права, взаємозв'язок міжнародного гуманітарного права та інших галузей міжнародного права (права людини, міжнародне кримінальне право, право біженців тощо). Розглядається кваліфікація ситуацій та кваліфікація людей, захист вразливих осіб: ілюстрація ситуації з дітьми. Ведення бойових дій. Гуманітарна допомога. Впровадження міжнародного гуманітарного права; 2. **Практикум правового міркування з міжнародного гуманітарного права**. Навчальний блок спеціалізації «Право ЄС»: 1. **Судове право Європейського Союзу:** Курс вивчає роль Суду ЄС у	

			європейській інтеграції. Основні принципи судової системи ЄС. Акти, що підлягають оскарженню перед СЄС. Доступ фізичних та юридичних осіб до суду СЄС. Порядок судового перегляду актів установ. Відповідальність ЄС за свої внутрішні та зовнішні дії. Моніторинг дотримання державами-членами своїх зобов'язань. Співпраця між суддями; 2. **Практикум правового міркування з судового права Європейського Союзу.** Навчальний блок на вибір «Поглибити знання з міжнародного права», 2 предмети на вибір: 1. **Міжнародне гуманітарне право;** 2. **International human rights law (англійською мовою).** Навчальний блок на вибір «Поглибити знання з права ЄС», 2 предмети на вибір: 1. **Європейське судове право:** 2. **Європейський судовий простір:** Мета цього курсу є розуміння студентами використання Європейським Союзом компетенції, пов'язаних з Простором свободи, безпеки та справедливості, для прийняття інструментів, що вдосконалюють судову цивільну та кримінальну співпрацю. Вивчаються європейські інструменти, що спрощують перебіг транснаціональних процедур. Розглядається первинне право європейської судової зони. Еволюція первинного права. Інституційні норми, що регулюють цивільну та кримінальну судову співпрацю. Сфера європейського судочинства. Європейський судовий простір у цивільних справах. Обсяг Поле діяльності співпраці у цивільних справах. Європейське процесуальне право. Інструменти, що вдосконалюють ведення судового розгляду. Застосування конкретних процедур. Європейське міжнародне приватне право. Інструменти, що стосуються конфліктів юрисдикції. Інструменти, що стосуються колізій законів. Європейська судова мережа. Підготовчий етап до кримінального судового розгляду у європейському праві. Домінуючі моделі підготовки кримінального процесу в Європейському Союзі: порівняльно-правовий підхід. Системи обвинувачення та розшуку. Тенденція до розмежування функцій обвинувачення, слідства та судових рішень. Поява моделі для підготовки кримінальних проваджень у європейському судочинстві. Вплив права Європейського Союзу через принцип взаємного визнання судових рішень. Європейський ордер на арешт. Необхідність гармонізації європейські	

			законодавства. Вплив судової практики ЄСПЛ. Судова практика ЄСПЛ та слідчі дії: питання змагальності та права на захист. Юриспруденція ЄСПЛ та статут суддів, відповідальних за підготовку кримінального процесу. Навчальний блок «Взаємодіяти іноземною мовою»: **1. Практичні заняття з іноземної мови;** **2. Мовна лабораторія;** **3. Вирішення транснаціональних суперечок (англійською мовою):** Вступ та основні поняття: суперечки, врегулювання, транснаціоналізація. Міжнародна правова система. Арбітражні юрисдикції. Розгляда практичних випадків - суперечки між державами та приватними особами: справа про спори між державами та приватними особами про права людини; справа про спори між приватними особами про інвестиції особи; справа про міжнародні комерційні арбітражні суперечки між приватними особами; справа про міжнародні сімейні суперечки.	
3.	Université de Cergy-Pontoise	**Міжнародне право;** **Міжнародне право, спеціалізація Англо-американське право**	**Міжнародне право : 1 семестр** Фундаментальний навчальний блок (UE 1): лекційний курс у супроводі практичних занять. 1. Спеціальне міжнародне публічне право; Додатковий фундаментальний навчальний блок (UE 2): 2 лекційні курси на вибір. **1. Право міжнародної торгівлі** **2. Порівняльне публічне право;** **3. Спеціальне договірне право;** **4. Публічне економічне право;** **5. Європейське кримінальне право.** Додатковий навчальний блок (UE 3) 2 лекційні курси на вибір, іноземна мова. **1. Закон про конкуренцію та розподіл;** **2. Право інтелектуальної власності;** **3. Конституційний судовий процес.** 4. **Іноземна мова на вибір: англійська, німецька чи іспанська**. Навчальний блок вільного вибору UE 4: **1. Професійне стажування;** **2. Практичні заняття з другої іноземної мови: англійська, іспанська та німецька;** **3. Інші юридичні дисципліни;**	Освітня програма з міжнародного права має дослідницьке спрямування готує студентів до аспірантури та університетської кар'єри. Вона призначена для здобуття більшості юридичних професій (адвокат, юрист компанії), а також для підготовки до роботи у міжнародних організаціях (Конференції ООН з торгівлі та розвитку, Всесвітній організації інтелектуальної власності, СОТ) або європейських організаціях(ЄС, Рада Європи). На другому році магістратури (М2) студенти можуть в рамках підготовчих занять, організованих Інститутом судових досліджень у Сержі, паралельно з навчанням на освітній програмі готуватися до адвокатського конкурсу. Навчальні блоки, запропоновані програмою, орієнтовані на міжнародні економічні проблеми та побудовані навколо спільного ядра, що складається з предметів публічного та приватного міжнародного права. Фундаментальні дисципліни супроводжуються

			4. **Конференції з актуальних питань.** 5. **Громадська, спортивна чи культурна діяльність.** 2 семестр Фундаментальний навчальний блок (UE 1): 2 лекційні курси у супроводі практичних занять. 1. **Матеріальне право Європейського Союзу;** 2. **Спеціальне міжнародне приватне право.** 3. **Фундаментальний навчальний блок UE 2: 2 лекційні курси на вибір із наступних:** 4. **Міжнародне та європейське соціальне право;** 5. **Міжнародне кримінальне право;** 6. **Міжнародне та європейське податкове право;** 7. **Право іноземців.** Додатковий навчальний блок (UE 3): 2 лекційні курси на вибір, які слід обрати з наступного списку: 1. **Банківське право;** 2. **Адміністративний судовий процес;** 3. **Історія вітчизняного та міжнародного публічного права;** 4. **Історія політичних ідей з 1789 року;** 5. **Екологічне право.** 6. **Іноземна мова на вибір: англійська, німецька чи іспанська**. Навчальний блок вільного вибору (UE 4): 1. **Професійне стажування;** 2. **Практичні заняття з другої іноземної мови: англійська, іспанська та німецька;** 3. **Інші курси права або іншої дисципліни;** 4. **Конференції з актуальних питань.** 5. **Громадська, спортивна чи культурна діяльність.** Навчальний блок вільного вибору UE 4: 1. **Професійне стажування;** 2. **Практичні заняття з другої іноземної мови: англійська, іспанська та німецька;** 3. **Інші юридичні дисципліни;** 4. **Конференції з актуальних питань.** 5. **Громадська, спортивна чи культурна діяльність.** ***Міжнародне право, спеціалізація Англо-американське право*** **1 семестр:** Фундаментальний навчальний блок (UE 1): лекційний курс у супроводі	практичними заняттями. Предмети вільного вибору обираються студентами для персоналізації освітньої траєкторії. У виборі навчальних блоків студентам допомагають викладачі та їх старші колеги, що виконують роль тюторів. Обов'язковий практичний навчальний блок іноземних мов (німецька, англійська чи іспанська)пропонує як загальне вивчення мови (письмової і усної), так і здобуття основ юридичної мови, зокрема шляхом аналізу текстів чи судових рішень.

			практичних занять. 1. **Спеціальне міжнародне публічне право;** 2. **Загальне міжнародне приватне право.** Фундаментальний навчальний блок (UE 2): 2 курси на вибір з наступного списку: 1. **Право міжнародної торгівлі;** 2. **Спеціальне договірне право;** 3. **Публічне економічне право;** 4. **Європейське кримінальне право;** 5. **Порівняльне публічне право.** 1 курс на вибір із наступного додаткового списку: 1. **Закон про конкуренцію та розподіл;** 2. **Право інтелектуальної власності;** 3. **Конституційний судовий процес.** Навчальний блок (UE3-1) Англо-американське право: 2 обов'язкові семінари: 1. **Цивільний процес I (США);** 2. **Сімейне право.** Навчальний блок (UE3-2) Англо-американське право: 2 обов'язкові семінари. 1. **Корпоративне право;** 2. **Написання контрактів.** Навчальний блок вільного вибору UE 4: 1. **Професійне стажування;** 2. **Практичні заняття з другої іноземної мови: англійська, іспанська та німецька;** 3. **Інші юридичні дисципліни;** 4. **Конференції з актуальних питань.** 5. **Громадська, спортивна чи культурна діяльність.** **Семестр 2** Фундаментальний навчальний блок (UE 1): лекційний курс у супроводі практичних занять. 1. **Матеріальне право Європейського Союзу;** 2. **Спеціальне міжнародне приватне право.** Фундаментальний навчальний блок (UE 2): 2 курси на вибір з наступного списку: **1. Міжнародне та європейське соціальне право;** **2. Міжнародне кримінальне право;** **3. Міжнародне та європейське податкове законодавство;** **4. Закон іноземців.**	

			1 курс на вибір із наступного додаткового списку: 1. **Банківське право;** 2. **Історії політичних ідей з 1789 року;** 3. **Адміністративні спори;** 4. **Екологічне право;** 5. **Історія вітчизняного та міжнародного публічного права.** Навчальний блок (UE3-1) Англо-американське право: 2 обов'язкові семінари. 1. **Цивільний процес II;** 2. **Права людини.** Навчальний блок (UE3-2) Англо-американське право: 2 обов'язкові семінари. 1. **Юридична методологія;** 2. **Симуляція судового процесу.** Навчальний блок вільного вибору (UE 4): 1. **Професійне стажування;** 2. **Практичні заняття з другої іноземної мови: англійська, іспанська та німецька;** 3. **Інші юридичні дисципліни;** 4. **Конференції з актуальних питань.** 5. **Громадська, спортивна чи культурна діяльність.**	
6.	Université Lyon III Jean-Moulin	**Спеціалізації:**	**Міжнародне право**	
		Право міжнародних організацій;	Семестр 1 Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): 1. **Право міжнародних організацій;** 2. **Міжнародне економічне право;** 3. **Міжнародне право та договори;** 4. **Порівняльно-правові системи;** Навчальний блок ознайомлення (UE2): Спільне ядро 1. **Міжнародне приватне право;** 2. **Європейська політика;** 3. **Право міжнародної безпеки.** Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: 1. Англійська (практичні заняття);	Освітня програма має на меті забезпечити поглиблене та навчання у галузі міжнародних організацій. Окрім оволодіння фундаментальними знаннями, навчання базується на професіоналізації та набутті практичних навичок, необхідних для роботи в міжнародних організаціях. Навчання також базується на особистих зусиллях та рефлексії студента, які повинні привести його до написання наукової роботи. Процес набуття знань також передбачає використання їх на практиці в рамках професійного стажування та підготовки до міжнародного конкурсу судових дебатів (конкурс Шарля Руссо). Програма повинна дозволити студентам набути фундаментальних юридичних знань, технік та практичних навичок, необхідних для розуміння викликів, що постають перед міжнародними організаціями у сучасному суспільстві, що змінюється, та

			2. Іспанська (практичні заняття). Семестр 2 Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): **1. Міжнародне гуманітарне право;** **2. Фундаментальні права;** **3. Міжнародне судочинство;** **4. Міжнародне кримінальне право.** Вибірковий навчальний блок: **1. Європейське імміграційне право та право на притулок.** Навчальний блок ознайомлення (UE2): Спільне ядро **1. Історія сучасних міжнародних відносин;** 2. **Історія міжнародного права**. Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: **3. Англійська (практичні заняття);** **4. Іспанська (практичні заняття).**	ознайомитися із роллю юридичних служб у цих організаціях. Навчання на програмі повинно сприяти професійній інтеграції в міжнародні, неурядові організації або у французьку адміністрацію. Освітня програма магістерського рівня із права міжнародних організацій також надає можливість безпосередньої професіоналізації, що дозволяє випускникам працювати у національних французьких адміністраціях із міжнародною діяльністю, головним чином у Міністерстві закордонних справ. Ця можливість поширюється також на працевлаштування у всесвітні або регіональні міжнародні організації, а також на велику кількість неурядових організацій, які наймають міжнародних юристів («Médecins du monde», «Handicap international», Міжнародний комітет Червоного Хреста). Професіоналізація посилюється наявністю фахівців-практиків серед викладацької групи (Інтерпол, ООН, тощо). Забезпечуючи міцну основу знань із міжнародного публічного права та права міжнародних організацій, програма надає можливість також дозволяє студентам підготуватися до різних вступних іспитів до професійних шкіл, навчання яких має міжнародну перспективу.
		Міжнародне публічне право;	Семестр 1 Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): **1. Право міжнародних організацій;** **2. Міжнародне економічне право;** **3. Міжнародне право та договори;** **4. Порівняльно-правові системи.** Навчальний блок ознайомлення (UE2), спільне ядро: **1. Міжнародне приватне право;** **2. Європейська політика;** **3. Міжнародне право безпеки.** Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: **1. Англійська мова (практичні заняття).** **2. Іспанська мова (практичні заняття).** Семестр 2. Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD):	Основною метою освітньої програми є підготовка до наукових досліджень і продовження навчання в аспірантурі. Програма також дозволяє випускникам працювати у всесвітніх та регіональних міжнародних організаціях, НУО. Забезпечуючи міцну базу знань у сфері міжнародного публічного права, програма дозволяє підготуватися до конкурсних посад у сфері до дипломатії. Завдяки зв'язкам із зарубіжними університетами, такими як університет Карфагена (Туніс), Айн Шамса (Єгипет), Турину (Італія), Шейх Антар Діоп Дакару (Сенегал), Яунде (Камерун), запрошені викладачі з цих університети проводять лекції в межах програми, а студентські обміни дають можливість розвивати значну міжнародну мережу. Після закінчення навчання на програмі студенти: - мають навички синтетичного письма; - можуть опрацьовувати міжнародні судові справи; - вміють усно представити справу; - можуть усно виступати в суді у справі;

			1. Міжнародне гуманітарне право; **2. Основні права;** **3. Міжнародні судові спори;** **4. Міжнародне кримінальне право.** Вибіркова дисципліна: **1. Європейське законодавство про імміграцію та притулок.** Навчальний блок ознайомлення (UE2), спільне ядро: **1. Історія сучасних міжнародних відносин;** **2. Історія міжнародного права.** Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: **1. Англійська мова (практичні заняття).** **2. Іспанська мова (практичні заняття).**	- мають розуміння міжнародних проблем. Результатом навчання є підготовка юристів, які незалежно від передбачених наукових чи практичних можливостей зможуть мобілізувати основні знання, навички та застосувати методологію, властиву розумінню проблем та вирішенню труднощів, що виникають у міжнародних відносинах, як у публічній, так і в приватній сферах. Кар'єрні можливості: Мета програми - надати студентам підготовку високого рівня із значною спеціалізацію з міжнародного права та дозволити їм продовжити наукову діяльність, написавши дисертацію, або професійно інтегруватися до міжнародних організацій або міжнародного адміністративного сектору.
		Європейське право. Спеціалізації:		
		Європейське комерційне право	Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): **1. Судовий процес відповідно до законодавства ЄС;** **2. Право міжнародних організацій;** **3. Поглиблене інституційне право.** Вибіркова дисципліна: 1. Порівняльні правові системи. Навчальний блок ознайомлення (UE2), спільне ядро: 1. Міжнародне приватне право; 2. Європейська історія; 3. Європейська політика. Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: **1. Англійська мова (практичні заняття).** **2. Іспанська мова (практичні заняття).** Семестр 2. Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): **1. Конкурентне право;** **2. Право внутрішнього ринку;** **3. Національна інтеграція законодавства ЄС;** **4. Практика європейського права (практичні заняття).**	Освітня програма має на меті забезпечити поглиблену наскрізну підготовку з європейського комерційного публічного та приватного права, надати студентам можливість поглибити юридичну підготовку та розвиватися в міжнародному та європейському середовищі. Вона також пропонує вступ до дослідницької діяльності в глобальному контексті та надає можливість професійної інтеграції до міжнародних організацій, адміністративного сектору, пов'язаного побудовою єдиного європейського простору або правовим середовищем ділового життя (вільні професії чи юридичні відділи корпорацій). Після закінчення навчання на програмі студенти здобувають значний досвід у галузі комерційного права в європейському контексті та сформовані професійні та трансверсальні компетенції. Специфічні компетенції: - Набуття знань та аналітичних навичок та інструментів у європейському комерційному праві; - Оволодіння основами та логікою права Європейського Союзу та функціонування внутрішнього ринку; - Поглиблений потенціал для досліджень, аналізу та синтезу у європейських питаннях. Наскрізні компетенції:

			Вибіркова дисципліна: **1. Європейське законодавство про імміграцію та притулок.** Вибірковий навчальний блок (UE2): Варіанти вибору (2 курси): **1. Міжнародне гуманітарне право;** **2. Основні права;** **3. Простір свободи, безпеки та справедливості.** Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: **1. Англійська мова (практичні заняття).** **2. Іспанська мова (практичні заняття).**	- Загальна правова культура в європейському праві та комерційному праві; - Вільне володіння англійською мовою в правовому контексті; - Компетентність в управлінні юридичними справами в глобальному контексті.
		Європейське право прав людини;	Семестр 1 Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): **1. Судовий процес відповідно до законодавства ЄС;** **2. Право міжнародних організацій;** **3. Поглиблене інституційне право.** Варіант вибору (1 курс): **1. Порівняльні правові системи.** Навчальний блок ознайомлення (UE2), спільне ядро: **1. Міжнародне приватне право;** **2. Європейська історія;** **3. Європейська політика.** Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: **1. Англійська мова (практичні заняття).** **2. Іспанська мова (практичні заняття).** Семестр 2. Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): **1. Європейське конкурентне право;** **2. Право внутрішнього ринку;** **3. Національна інтеграція законодавства ЄС;** **4. Практика європейського права (практичні заняття).** Варіант вибору (1 вибір) 1.**Європейське законодавство про імміграцію та притулок.** Вибірковий навчальний блок (UE2):	Освітня програма має на меті забезпечити поглиблену наскрізну підготовку з європейського права прав людини, яка дозволить студентам поглибити юридичну підготовку та забезпечить розвиток в міжнародному та європейському середовищі. Програма знайомить студентів із проблемами у сфері захисту прав людини в рамках роботи європейських організацій (Рада Європи та Європейського Союзу) та НУО. Вона пропонує вступ до дослідницької діяльності у глобальному контексті, а також сприяє професійній інтеграції в міжнародні організації, національні адміністрації та НУО, діяльність яких пов'язана із захистом прав людини. Магістерська програма європейського права з прав людини пропонує якісну наскрізну підготовку з європейського права прав людини та експертизу у цій галузі. Навчання призначене як для професійних, так і для дослідницьких цілей, навчальний процес базуються на інноваційних методах навчання, спрямованих на набуття та поглиблення знань та їх застосування в межах конкретних проєктів. Студенти щороку беруть участь в організації конференції, для якої вони повинні створювати наукову програму. Вони також беруть участь у судових змаганнях Рене Кассена з європейського права в галузі прав людини. Закінчивши навчання, студент повинен мати здобути наступні компетенції: Специфічні юридичні: - Знання та аналітичні навички та інструменти у європейському праві прав людини; - Оволодіння основами та логікою права Європейського Союзу

			Варіанти вибору (2 курси): 1. **Міжнародне гуманітарне право;** 2. **Основні права;** 3. **Простір свободи, безпеки та справедливості.** Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: 1. **Англійська мова (практичні заняття).** 2. **Іспанська мова (практичні заняття).**	та права Європейської конвенції з прав людини; - Поглиблені дослідницькі, аналітичні та синтетичні навички в галузі європейських питань, що стосується захисту прав людини. Трансверсальні: - Висока загальна правова культура та наявність правового міркування та інструментів юридичної роботи; - Оволодіння методологією індивідуальних та командних юридичних досліджень, побудови та аналізу юридичного проєкту (аналіз правової ситуації, дослідження правових інструментів та їх застосування, укладання звітів); - Високий рівень володіння усною та письмовою французькою мовою; - Вільне володіння англійською мовою в правовому контексті; - Ретельність щодо дотримання поставлених цілей та навички управлінням часом; - Вміння ведення електронної документації, використанні ІКТ та засобів комунікації; - Компетентність в управлінні юридичними справами в глобальному контексті.
		Глобальне право кліматичних змін	Семестр 1 Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: 1. **Англійська мова (практичні заняття).** 2. **Іспанська мова (практичні заняття).** Навчальний блок ознайомлення (UE2), спільне ядро: 1. **Міжнародне приватне право;** 2. **Європейська історія;** 3. **Європейська політика.** Фундаментальний навчальний блок (UE1): Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): 1. **Судовий процес відповідно до законодавства ЄС;** 2. **Право міжнародних організацій;** 3. **Поглиблене інституційне право.** Варіант вибору (1 курс): 1. **Порівняльні правові системи.** Семестр 2 Семестр 2. Фундаментальний навчальний блок (UE1):	Освітня програма на меті забезпечити наскрізну та поглиблену підготовку з питань змін клімату для майбутніх юристів, здатних зрозуміти одну з головних проблем сучасного суспільства. Оскільки зміна клімату є глобальним явищем, програма розрахована на студентів, які мають наскрізні юридичні навички (публічного та приватного. Таким чином завдяки навчанню на програмі студенти оволодівають фундаментальними знаннями міжнародного та європейського права, до яких додаються спеціалізовані курси з вузької тематики зміни клімату. Освітня програма сприяє безпосередній професійній інтеграції до державних та приватних підприємств та установ, які беруть участь у зміні клімату: міжнародних організацій, адміністрацій (національних, місцевих), НУО, компаній. Навчання цікаве для студентів, які мають намір працювати юрисконсультом або адвокатом (судовий процес щодо зміни клімату). Студенти, які бажають робити дослідницьку кар'єру, можуть продовжити навчання в аспірантурі. Закінчивши навчання, студент повинен

			Спільне ядро, лекційні курси (CM) та практичні заняття (TD): **5. Європейське конкурентне право;** **6. Право внутрішнього ринку;** **7. Національна інтеграція законодавства ЄС;** **8. Практика європейського права (практичні заняття).** Варіант вибору (1 вибір) 1.**Європейське законодавство про імміграцію та притулок.** Вибірковий навчальний блок (UE2): Варіанти вибору (2 курси): **4. Міжнародне гуманітарне право;** **5. Основні права;** **6. Простір свободи, безпеки та справедливості.** Обов'язковий навчальний блок іноземної мови: **3. Англійська мова (практичні заняття).** **Іспанська мова (практичні заняття).**	мати здобути наступні компетенції: Специфічні юридичні: • Знання, вміння та інструменти для аналізу кліматичних змін; • Освоєння основ та логіки законодавства, що застосовується до змін клімату; • Здатність до досліджень, аналізу та синтезу в галузі права, що застосовується до зміни клімату; • Оперативна спроможність укладати документи на підтримку зміни клімату (кліматичні плани, плани містобудування тощо). Трансверсальні компетенції: • Загальна правова культура в міжнародному та європейському праві; • Вільне володіння англійською мовою в правовому контексті; • Компетентність в управлінні юридичними справами в глобальному контексті. Освітня програма на меті забезпечити наскрізну та поглиблену підготовку з питань змін клімату для майбутніх юристів, здатних зрозуміти одну з головних проблем сучасного суспільства. Оскільки зміна клімату є глобальним явищем, програма розрахована на студентів, які мають наскрізні юридичні навички (публічного та приватного. Таким чином завдяки навчанню на програмі студенти оволодівають фундаментальними знаннями міжнародного та європейського права, до яких додаються спеціалізовані курси з вузької тематики зміни клімату. Освітня програма сприяє безпосередній професійній інтеграції до державних та приватних підприємств та установ, які беруть участь у зміні клімату: міжнародних організацій, адміністрацій (національних, місцевих), НУО, компаній. Навчання цікаве для студентів, які мають намір працювати юрисконсультом або адвокатом (судовий процес щодо зміни клімату). Студенти, які бажають робити дослідницьку кар'єру, можуть продовжити навчання в аспірантурі. Закінчивши навчання, студент повинен мати здобути наступні компетенції: Специфічні юридичні: • Знання, вміння та інструменти для аналізу кліматичних змін; • Освоєння основ та логіки законодавства, що застосовується до змін клімату;

				• Здатність до досліджень, аналізу та синтезу в галузі права, що застосовується до зміни клімату; • Оперативна спроможність укладати документи на підтримку зміни клімату (кліматичні плани, плани містобудування тощо). Трансверсальні компетенції: • Загальна правова культура в міжнародному та європейському праві; • Вільне володіння англійською мовою в правовому контексті; • Компетентність в управлінні юридичними справами в глобальному контексті.
7.	Université Paris-Saclay	**«Міжнародне і європейське право»:**	Програма має на меті надати студентам основні теоретичні знання та практичні навички, необхідні для швидкої та професійної інтеграції на високому рівні в галузі міжнародного та європейського права. Компетенції, що набуваються в межах програми: знати джерела права в їх міжнародному та європейському контексті; • вміти консультування діячів, що працюють у міжнародному та європейському середовищ; • вміти укладати спеціалізовані юридичні документи та забезпечувати правовий супровід; • аналітичні вміння та критичне мислення; • навички індивідуальної та колективної роботи та управління командами; • навички успішної діяльності в полікультурному та багатомовному контексті. Програма складається з 3 груп навчальних блоків. У 1-й групі студент повинен буде вибрати 2 навчальні блоки з практичними заняттями (TD) серед 4 запропонованих, в 2-й групі він повинен обрати 2 блоки, не вибрані в 1-й групі, а 3-я група навчальних блоків дозволяє студенту вибрати 4 блоки серед 9. Навчання на програмі чергується між академічною презентацією у формі лекційних курсів та вивченням практичних випадків, наприклад з курсу «Застосування сили та право збройних конфліктів» - розгляд останніх конфліктів, та має інтерактивний характер під час розгляду прикладів та питань, які вони порушують. Під час лекцій використовуються численні ілюстрації та відео, що дозволяє студентам краще зрозуміти міжнародне середовище та навчитися ставити правові питання у своєму політичному та економічному контексті. Студенти також можуть доповнити навчання, беручи участь у конференціях, професійних проектах та спеціалізованих літніх курсах у Франції та за кордоном.В межах навчального процесу студенти також мають змогу взяти участь у конкурсі «Digital Law Moot Court», навчальній симуляції із цифрового права.	
		Міжнародне та європейське комерційне право	Обов’язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) з практичними заняттями:* 1. **Міжнародне приватне право**. ; 2. Ділові контракти. Обов’язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) без практичних занять:* **1. Космічне, телекомунікаційне та медійне право.** Вибіркові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) з практичними заняттями:* **1. Міжнародний та європейський захист прав людини (з практичними (TD) ;**	

			2. Міжнародне приватне право (з практичними (TD) ; **3. Міжнародне екологічне право (з практичними (TD) ;** **4. Європейське законодавство про внутрішній ринок (з практичними (TD).** **Вибіркові дисципліни *додаткового навчального блоку (UEC):*** **1. Нормативне виробництво Європейського Союзу (best regulation);** **2. Вступ до екологічного права;** **3. Вступ до права інтелектуальної власності;** **4. Міжнародне економічне право;** **5. Європейські особисті права і свободи;** **6. Право міжнародних організацій;** **7. Комерційне право;** **8. Міжнародний судовий процес;** **9. Застосування та наслідки міжнародного та європейського права у внутрішньому праві.** Вибіркові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) без практичних занять (TD):* **1. Міжнародний та європейський захист прав людини;** **2. Міжнародне приватне право;** **3. Міжнародне екологічне право;** **4. Право внетрішнього європейського ринку;** **5. International and european intellectual property (англ.мовою);** **6. Внутрішні та міжнародні виклики цифрового суспільства;** **7. Європейське конкурентне право;** **8. Common Law.** *Навчальний блок професійної інтеграції:* **1. Професйне стажування;** **2. Атестаційна робота англійською мовою;** 3. **Іноземна мова.**	
		Міжнародне та європейське публічне право	Вибіркові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) з практичними заняттями (TD):* 1. **Міжнародний та європейських захист прав людини (з практичними** (TD). Лекційний курс із практичними заняттями, котрий представляє, обговорює та ілюструє теоретичні та практичні аспекти міжнародного та європейського захисту прав людини. Світові новини є основою кожної лекції. Лекції доповнені практичними заняттями, що сприяють формуванню комунікативної компоненти через розвиток усного мовлення, риторичних навичок при вивченні практичних випадків. Курс має на меті викликати інтерес дослідницької діяльності у галузі міжнародного права, але також призначений	

			для підготовки студентів до складання національних іспитів та участі у конкурсах, які містять питання з основних прав та свобод (CRFPA, ENM, IRA…); 2. **Міжнародне приватне право** (з практичними (TD); 3. **Міжнародне екологічне право** (з практичними (TD). Лекційний курс знайомить студентів із різними статусами та режимами просторів та середовищ у міжнародному публічному праві (територіальні простори, міжнародні простори), шляхом прив'язки їх до екологічної теми. Хоча право навколишнього середовища є класичним підвидом міжнародним правом, міжнародне екологічне право з'явилося нещодавно і швидко розвивається. Супроводжується практичними заняттями, що дозволяють критичне поглиблення сюжетів; 4. **Право внутрішнього європейського ринку (з практичними англійською мовою** (TD). Лекційний курс визначає концепцію європейського внутрішнього ринку, його правових джерел та історичного розвитку та присвячений вивченню чотирьох свобод, які дозволяють функціонувати європейському внутрішньому ринку: вільному руху товарів, людей, послуг та капітал. Він дає змогу студентам зрозуміти економічні та правові відносини внутрішнього європейського ринку з рештою світу шляхом вивчення діяльності Митного союзу та спільної комерційної політики у широкому розумінні цього поняття (включаючи угоди про співпрацю та асоціацію з третіми країнами). Студент повинен добре володіти європейським інституційним правом і мати добрі знання з економіки. Він також повинен стежити за європейськими новинами, щоб навчитися корелювати їх із поняттями, що вивчаються на лекціях, та розуміти їх справжнє значення шляхом опрацювання практичних випадків; 5. **Міжнародне кримінальне правосуддя** (з практичними (TD). Метою цього курсу є ознайомлення студентів з міжнародними правопорушеннями, що належать до юрисдикції сучасних міжнародних судів: військовими злочинами, злочинами проти людства та геноцидом, злочинами агресії. Перша частина курсу динамічно знайомить із юрисдикціями з акцентом на систему Міжнародного кримінального суду. Друга частина курсу аналізує у світлі прецедентної практики міжнародні правопорушення та форми індивідуальної участі в них. Цей курс супроводжується практичними заняттями, які дозволяють застосування на практиці набутих теоретичних знань; 6. **Європейське право конкуренції** (з прктичними (TD) англійською мовою; 7. **Право політики Європейського Союзу** (з практичними (TD). Курс спрямований на поглиблення економічної політики та представляє соціальну політику Європейського Союзу;	

			8. **Космічне, телекомунікаційне та медійне право (з практичними (TD) англійською мовою.** Лекційний курс доповнюється численними ілюстраціями та відео, що дозволяє студентам краще зрозуміти технологічне середовище та поставити правові питання у їх політичний та економічний контекст. Студенти також можуть доповнити курс, беручи участь у конференціях, професійних проектах,спеціалізованих літніх курсах у Франції та за кордоном, а також мають змогу взяти участь у «Digital Law Moot Court», конкурсі цифрових симуляцій судових процесів. Курс пропонує ознайомлення із законодавством двох технологічних секторів, які мають транснаціональний вимір: 1) технології, що експлуатуються у космічному просторі, та 2) цифрова екосистема (мережі, вміст та дані). Вибіркові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) без практичних занять (TD):* 1. Вступ до екологічного права; 2. Вступ до права інтелектуальної власності; 3. **Міжнародне економічне право.** Мета цього курсу - коротко представити основні механізми міжнародного економічного права та дозволити студентам розвинути критичний погляд на цю галузь міжнародного права. Визначається область міжнародного економічного права та його місце серед юридичних дисциплін, висвітлюються основні тенденції та виклики дисципліни, ваземовідносини між приватними та державними інтересами, лібералізація та захист інтересів економічно розвинених держав та інтереси держав, що розвиваються, багатосторонність, двосторонність та односторонність; 4. **Європейські особисті права і свободи.** Курс європейського права осіб стосується витоків свободи пересування людей, понять "Свобода, безпека та справедливість" та "європейське громадянство", та визначає сферу їх застосування, умови свободи пересування та загальну європейську політику щодо надання притулку; **5. Право міжнародних організацій;** 6. **Поглиблене право Європейського Союзу.** Метою курсу є вивчення основної проблематики - класичної та сучасної - законодавства Європейського Союзу та заохочення студентів до розвитку рефлексивних навичок та критичного ставлення до побудови Євросоюзу. Лекційний курс проводиться динамічно та інтерактивно, щоб заохотити студентів до усних висловлювань та розвивати критичне мислення щодо дисципліни. Під час занять розглядаються виклики, з якими сьогодні стикається ЄС (з одного боку, недовіра громадян до нього, опір держав-членів, зацікавлених у збереженні свого суверенітету; з іншого, нормативна інфляція та погіршення якості закону). У цьому контексті	

			основним питанням, яке задається протягом курсу, є місце, яке слід відвести законодавству Союзу; 7. **Комерційне право: дистрибуція, споживання та платіжні інструменти**; 8. **Міжнародний судовий процес.** Курс представляє методи врегулювання міжнародних суперечок, як міждержавних (Міжнародний суд та арбітраж між державами), так і транснаціональні (транснаціональний арбітраж в рамках Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних суперечок); 9. **Застосування та наслідки застосування міжнародного та європейського права у внутрішньому праві.** Курс чергує академічну презентацією у формі лекції та вивчення практичних випадків, зокрема з відповідної судової практики (Конституційної ради, адміністративних та судових юрисдикцій, Європейського суду з прав людини або Суду ЄС Європейського Союзу). Він має сильний інтерактивний вимір завдяки прикладам та порушеним питанням, які мотивують студентів до дискусії. Курс дозволяє вирішувати складні питання, які цікавлять як теоретиків, так і практиків, спеціалістів приватного та публічного права, що стосуються статусу міжнародних стандартів у Франції, набрання чинності договорами та їх прямого застосування в внутрішньому правовому порядку; 10. **Застосування сили та право у збройних конфліктах**. Курс чергує академічною презентацію у формі лекції та розгляд практичних випадків останніх конфліктів. Метою цього курсу є ознайомлення студентів із законом збройних конфліктів чи міжнародним гуманітарним правом з позиції позитивного права, з труднощами його реалізації та його слабкими сторонами. Вивчаються історичні, філософські та релігійні витоки закону про збройні конфлікти, розміщуючи цю галузь права, що народилася наприкінці 19 століття, в історичному контексті. Закон про збройні конфлікти представлений через звичаєве та внутрішнє законодавство, а також звичайні інструменти, сфери застосування. Також представлені принципи міжнародного гуманітарного права: військова необхідність, пропорційність, відмінність, гуманність, захист людей та власності, захист навколишнього середовища; **11. Міжнародні переговори (англійською та французькою мовою, у формі глобальної симуляції);** **12. International Investment Law (англ. мовою).** Курс поєднує лекції та семінари. Міжнародне інвестиційне право формує сьогодні як одну з найбільш динамічних, так і одну з найбільш спірних галузей міжнародного права. Після різкого розвитку подій, особливо, починаючи з 1990-х років, в даний час інвестиційний арбітраж стикається з негативною реакцією, яка може призвести до переформування режиму, що регулює транснаціональні інвестиції. Мета	

			цього курсу подвійна. З одного боку, він дозволить студентам зрозуміти, що є міжнародним інвестиційним правом на сьогоднішній день, як з матеріальної, так і з процедурної точок зору, переглянути погляд на те, як воно виникло, і спробувати зрозуміти, як воно може розвиватися в наступні роки. З іншого боку, курс вивчає світові тенденції, що формують міжнародне право та міжнародні відносини. Особливий акцент зроблено на внеску інвестиційного арбітражу у розвиток міжнародного публічного права. Вивчається найактуальніші арбітражні практики. **13. Контракти та державні закупівлі Європи;** **14. Common Law.** *Навчальний блок професійної інтеграції:* 1. **Професйне стажування** (проводиться поза періодом обов'язкових курсів. Між університетом та організацією, яка приймає студента-практиканта, укладається угода про стажування); 2. **Атестаційна магістерська робота англійською мовою** (під керівництвом викладача-дослідника, обсягом 40 сторінок); 3. **Іноземна мова** (англійська, німецька, іспанська, китайська).	

Другий рік магістратури (Master 2, M2) Освітні програми, що пропонуються				
	Університет	Програма	Дисципліни, що викладаються в межах програми	Зміст
1.	Університет Париж 1 Пантеон-Сорбонна	**Міжнародне право** **Спеціалізація:** *Міжнародна адміністрація*	*Обовязковий навчальний блок I (UE I) :* 1. **Право міжнародних організацій** (лекційний курс); 2. **Право та практика міжнародної державної служби** (лекційний курс); 3. **Юридична та адміністративна практика міжнародних організацій** (лекційний курс); 4. **Загальне міжнародне право** (розгляд практичних випадків). *Обовязковий навчальний блок II (UE II) :* 1. **Проблеми міжнародних організацій** (лекційний курс); 2. **Діяльність неурядових організацій** (лекційний курс); 3. **Дипломатична та консульська практика** (лекційний курс); 4. **Проєктний менеджмент** (лекційний курс); **5. Глобальна симуляція міжнародної конференції.** *Обовязковий навчальний блок III (UE III) :* 1. Професійне стажування.	Освітня програма спрямована на підготовку французьких та іноземних студентів до кар’єри в міжнародних організаціях (урядових та неурядових), а також у сфері дипломатії та має на меті забезпечити як практичну, так і теоретичну підготовку з міжнародного права та міжнародних відносин, що застосовуються до міжнародних організацій. Програма має професійне спрямування і відкрита для студентів, які вже мають міцну юридичну базу. Підготовка проводиться спільно викладачами та практиками, програма включає обов'язкове стажування в міжнародній установі. Завдяки своєму професійному виміру та проходженню стажування, вона забезпечує підготовку до початку кар’єри в міжнародній адміністрації. Вступники повинні, зокрема, продемонструвати загальні знання міжнародного публічного права та відкритість та зацікавленість міжнародними питаннями. Вони також повинні добре володіти англійською мовою, рівень володіння повинен дозволити їм працювати цією мовою як письмово, так і усно;

			Додатково: 1. Іноземні мови; 2. Досвід в професійному середовищі.	знання другої іноземної мови також є дуже бажаним. Випускники програми можуть працювати юристами або адміністраторами в міжнародних організаціях та установах, діяльність яких пов’язана із міжнародними організаціями. Професії або посади, доступні випускникам: кар'єра на міжнародній державній службі або в дипломатії (шляхом участі у конкурсах на заміщення посад), керівний склад неурядових організацій, радник з міжнародних відносин на підприємствах. Поле діяльності: юридичні консультації або експертиза у галузі міжнародного торгового права та адміністрування міжнародних організацій. Завершивши навчання на освітній програмі студент повинен мати знання із загального міжнародного права, міжнародного судочинства, права міжнародних організацій, права та практики міжнародної державної служби,міжнародного адміністрування, діяльності міжнародних установ та організацій, англійської мови, юридичної та адміністративної практики міжнародних організацій та діяльності неурядових організацій, дипломатичної практики. Випускники повинні: • засвоїти усю сукупність міжнародного публічного права (джерела, суб’єкти, міжнародна відповідальність, матеріальне право, врегулювання суперечок тощо; • вміти консультувати адміністрації та мультинаціональні компанії у проведенні та ході провадження в основних міжнародних судах, а також в арбітражних судах; • опанувати адміністративні, правові та фінансові аспекти різних видів міжнародного співробітництва, зокрема міжурядових організацій; • освоїти питання, пов'язані з діяльністю основних міжнародних установ та організацій у різних регіонах світу; вміти брати участь у діяльності міжурядової організації в межах своєї компетенції, в штаб-квартирі чи на місцях;вміти організовувати роботу секретаріату міжнародних організацій або національних делегацій в галузі управління та правових питань (управління програмами, міжнародні судові спори щодо державної служби, складання коротких записок, прес-релізів, юридичних висновків, текстів промов та виступів у

				засобах масової інформації, резолюцій тощо); • брати участь у керівництві чи виїзних місіях неурядових організацій та їхніх зовнішніх діях (взаємодія з національними адміністраціями або міждержавними організаціями, лобіювання тощо); вміти налагоджувати ефективні відносини з національним управлінням закордонних справ (центральним управлінням або дипломатичними службами).
		Міжнародне право **Спеціалізація:** *Арбітражне право та право міжнародної торгівлі*	*Обовязковий фундаментальний навчальний блок I (UE I) :* **1. Право міжнародної торгівлі;** **2. Міжнародний комерційний арбітраж;** **3. Право міжнародних договорів.** *Вибірковий навчальний блок II (UE II) :* **1. Міжнародне податкове право;** **2. Законодавство про фінансування експорту;** **3. Інвестиційний арбітраж;** **4. Поглиблене колізійне законодавство та право юрисдикцій;** **5. Європейське законодавство про компанії та банкрутство.** *Обовязковий навчальний блок III (UE III) :* *Додатково:* 3. **Іноземні мови**; *Обов'язковий навчальний блок (UE) :* **Професійне стажування**	Освітня програма спрямована на підготовку французьких та іноземних студентів до кар'єри у юридичних відділах міжнародних компаній та адвокатських бюро. Підготовка забезпечується викладачами університету та практиками. Більшість курсів програми має практичну складову та має на меті вивчення арбітражу та права міжнародної торгівлі у всіх їх вимірах: право та практика міжнародного арбітражу, міжнародні контракти, міжнародне фінансування, оподаткування. міжнародні, іноземні інвестиції тощо. Курси, організовані у формі лекційних занять та семінарів, залишають багато місця для аналізу документів та практичних випадків. Програма на меті дозволити студентам поглибити свої теоретичні знання в галузі арбітражу та міжнародного торгового права та ознайомити із практичними аспектами цих предметів. Цей практичний вимір також знаходить своє відображення у професійному стажуванні в 2-му семестрі. Стажування відбувається в юридичних фірмах, арбітражних установах, компаніях чи міжнародних організаціях, що працюють в галузі, що відповідає предмету навчання. Навчання спрямоване насамперед на випускників першого року магістратури зі спеціалізацією з міжнародного права чи міжнародного економічного права. Вимагається високий рівень володіння англійською мовою та добре розвинуті навички письмової та усної комунікації французькою та англійською мовами. Основні сектори професійної діяльності: міжнародні юридичні фірми, великі фінансові, промислові та комерційні групи,спеціалізовані міжнародні організації, комерційні палати, митні адміністрації. Професії або посади, доступні випускникам: адвокатська

				практика (статус адвоката доступний випускникам, які пройшли певний навчальний курс та склали професійні іспити, юрист компанії, юрисконсульт. Поле діяльності: юридичні консультації в галузі міжнародного торгового права та міжнародних фінансів. Завершивши навчання на освітній програмі студент повинен мати знання із міжнародного комерційного права, міжнародного комерційного арбітражу, міжнародного фінансового права, фінансування бізнесу, фінансування імпорту та експорту, міжнародного податкового права, французького законодавства про міжнародне оподаткування, договірного права міжнародного оподаткування. Випускники повинні: • опанувати все міжнародне торгове законодавство (міжнародні контракти, міжнародні комерційні судові спори, регулювання міжнародної торгівлі); • вміти консультувати компанії в ході арбітражних проваджень у міжнародних торгових суперечок та у виконавчих провадження; • вміти консультувати компанії щодо фінансування їх комерційних операцій та міжнародних інвестицій; • вміти консультувати промислові та комерційні групи щодо вибору відповідної податкової системи.
		Міжнародне право **Спеціалізація:** *Англійське та північноамериканське комерційне право*	*Обов'язковий фундаментальний навчальний блок I (UE I) :* 1. **Common law: джерела права, правове міркування та навички;** 2. **Порівняльно-правові міркування (англійською мовою).** *Обов'язковий спеціалізований навчальний блок II (UE II) :* 1. **Англійське комерційне право (англійською мовою);** 2. **Північно-американське комерційне право (англійською мовою);** 3. **Приватні договори та антидискримінаційне законодавство (англійською мовою);** *Обов'язковий навчальний блок III (UE III), семінари :* 1. **Порівняльне право інтелектуальної власності (англійською мовою);** 2. **Порівняльне договірне право (англійською**	Порівняно з іншими освітніми програмами, створеними нещодавно за тією ж моделлю, програма має кілька особливостей. Перш за все, більшість дисциплін викладаються англійською мовою. Студентам також пропонується писати магістерську атестаційну роботу англійською мовою, оскільки мовна компетентність є необхідним чинником оволодіння іноземним правом. Добре володіння англійською мовою також є безсумнівно корисним для дослідницької та юридичної діяльності у сфері комерційного права. По-друге, основне викладання проводиться одним (або декількома) професорами з Великобританії або США відповідно до навчальних методів та методів оцінювання, які вони використовують у своїх університетах, що дозволяє студентам ознайомитися із іншими формами організації навчання, зокрема сократівським та інтерактивний методами. Крім того, навчальна програма приділяє належну увагу викладанню інших дисциплін, таких як

			мовою); **3. Англійська мова;** **4. Знайомсьво з професійною діяльністю.** *Обов'язковий навчальний блок I (UE I) :* **1. Вибрані теми з комерційного права (англійською мовою);** **2. Забезпечення рівності та довіри (англійською мовою);** **3. Порівняльні правові колізії (англійською мовою);** **4. Північно-американське комерційне право (англійською мовою).** *Обов'язковий спеціалізований навчальний блок II (UE II) :* 1. Міжнародний арбітраж **(англійською мовою)**; 2. Законодавство США про інтелектуальну власність **(англійською мовою);** 3. **Англійська мова.** *Обов'язковий спеціалізований навчальний блок III (UE III) :* **Професійне стажування або написання магістерської роботи**	юридична філософія, гносеологія та історія права в країнах Common Law. Програма поєднує дуже практичні заняття із Common Law як іноземного права із заняттями, покликаними дати студентам методичні інструменти, необхідні для порівняння систем права. Магістерська програма тісно співпрацює із Оксфордсько-Сорбонською асоціацією та пов'язана партнерськими відносинами з американськими юридичними школами. Метою програми є забезпечення доступу молодих дослідників до культурних, гносеологічних та методологічних аспектів порівняльного правознавства у дисциплінарній галузі комерційного права (зобов'язальне право, законодавство про товари, закон про інтелектуальну власність, процедуру, міжнародне приватне право ...), що пропонує особливо сприятливий ґрунт для порівняльної діяльності. Іншим компонентом програми є аналіз впливів глобалізації економіки на комерційне право цивільно-правових систем. Студенти отримують знання, необхідні для того, щоб судити про процес американізації права у світі, конкурентоспроможність цивільного права у галузі комерційного права. Програма також забезпечує навчання аргументації, правовому міркуванню та процесу прийняття рішень у системі Common Law та вирішенню прав загального права, що допоможе у подальшому навчанні в Англії чи США, або у кар'єрі в міжнародній юридичній фірмі. Основні сектори професійної діяльності: міжнародні юридичні фірми, міжнародно-юридичні відділи комерційних, промислових або фінансових компаній,європейські чи міжнародні установи. Професії або посади, доступні випускникам: консультант з англо-американського бізнесу, юрист компанії. Поле діяльності: консалтинг та експертиза у галузі англійського та північноамериканського права. Після завершення навчання на програмі випускники повинні: • засвоїти загальне право Common Law; • вміти забезпечити інформаційний супровід та нагляд у галузі англосаксонського та американського права (зміни у нормативних актах та юриспруденції); • вміти надати допомога в управлінні корпоративними спорами в міжнародних або "англо-американських" справах: фінансування проектів, цивільний процес,

				адміністративний процес, приватне право (зобов’язання, інтелектуальна власність тощо; • вміти надати правову допомогу на основі здійсненого аналізу фактичної ситуації та визначити моменти, які містять юридичні труднощі, знайти відповідну документацію та запропонувати елементи рішення та стратегію; • вміти переконливо аргументувати.
		Міжнародне право **Спеціалізація:** *Міжнародне право та міжнародні організації (дослідницький напрям)*	*Обов'язковий навчальний блок I (UE I, лекційні курси та семінари) :* **1. Загальне міжнародне право (лекційний курс);** **2. Право міжнародних організацій (лекційний курс);** **3. Міжнародне судочинство (лекційний курс).** *Обов'язковий навчальний блок II (UE II, методологічні конференції) :* **1. Загальне міжнародне право: доктрини та методи (лекційний курс);** **2. Право міжнародних організацій: рольові, ситуативні вправи (семінари);** **3. Іноземна мова;** **4. Досвід в професійному середовищі.** *Обов'язковий навчальний блок III (UE III, три обов’язкових семінари на вибір):* **1. Законодавство щодо економічних, грошових або фінансових міжнародних відносин;** **2. Міжнародне право довкілля;** **3. Міжнародний захист прав людини;** **4. Вирішення глобальних економічних суперечок;** **5. Закон і політика прав людини;** **6. Дослідження європейської інтеграції та прав людини (англійською мовою);** **7. Європейське соціальне право (англійською мовою);** **8. Вивчення війни;** **9. Стратегічні зміни та збройні конфлікти з кінця холодної війни;** **10. Законодавство щодо збройних конфліктів та операцій;**	Освітня програма дослідницького спрямування, що веде до підготовки доктора наук у всіх галузях міжнародного публічного права. Програма також готує студентів до кар'єри у державній та приватній сфері, які вимагають знання законодавчих основ міжнародного життя. Вона пропонує поглиблення знань та ініціацію до наукових досліджень високого рівня в галузі міжнародного публічного права. Мета освітньої програми - сформувати юристів, що мають досвід роботи з методами міжнародного публічного права та права міжнародних організацій, добре знають доктрину, здатні виробити критичний підхід до міжнародних стандартів та аналізу діяльності міжнародних організацій та установ та працювати французькою та англійською мовами. Також метою є забезпечення всебічної підготовки в загальному міжнародному праві та в спеціалізованих галузях міжнародного права: • право міжнародних організацій; • міжнародний судовий процес; • міжнародний захист людини в часи миру та збройних конфліктів; • просторове та екологічне право; • міжнародне економічне право. Програма дозволяє студентам вдосконалити навички правового міркування, володіння методами дослідження, навички риторики та публічних виступів, ведення переговорів. Подальша кар’єра передбачає професійну діяльність у дослідницькій сфері (проведення конференцій, викладання, робота в дослідницьких центра), юридичні ради, адвокатські об’єднання (Міністерство Оборони, Міністерство зовнішніх справ), французькі закордонні дипломатичні місії, міжнародні організації (ЮНЕСКО, ОБСЄ), міжнародні юрисдикції (Міжнародний кримінальний суд).

			11. Іноземна мова; **12. Досвід у професійному середовищі.** *Обов'язковий навчальний блок III (UE III):* Усне випробування (Grand oral) Магістерська атестаційна робота	Основні сектори професійної діяльності: національні адміністрації (зовнішні справи, співробітництво, юстиція), міжнародні організації (урядові та неурядові), міжнародні суди, юридичні відділи великих компаній, міжнародні юридичні фірми. Професії або посади, доступні випускникам: юрист, юрисконсульт, адвокат (статус адвоката доступний випускникам, які пройшли спеціальний навчальний курс та склали професійний іспит; адміністратор у міжурядових організаціях (шляхом конкурсу на посаду) або неурядових організаціях. Поле діяльності: консалтинг або експертиза у галузі міжнародного права та міжнародного співробітництва. Завершивши навчання на освітній програмі студент повинен мати знання із міжнародного публічного права, загального міжнародного права, міжнародного економічного права, прав людини та гуманітарного права, екологічного права, права міжнародних організацій. Після завершення навчання на програмі випускники повинні: • засвоїти усю сукупність міжнародного права (джерела, суб'єкти, міжнародна відповідальність, матеріальне право, врегулювання суперечок тощо; • вміти консультувати у веденні та ході провадження у головних міжнародних судах; • вміти забезпечити інформаційний нагляд та супровід у галузі міжнародного права (зміни міжнародних норм та юриспруденція); • засвоїти правові аспекти різних видів міжнародного співробітництва, зокрема міжурядових організацій; • вміти сприяти підготовці та здійсненню заходів міжурядової організації чи НУО.
		Міжнародне право **Спеціалізація:** *Міжнародне приватне право та право міжнародної торгівлі*	*Обов'язковий навчальний блок I (UE I):* **1. Поглиблене міжнародне приватне право;** **2. Міжнародне приватне право та координація правових систем.** **3. Актуальні тенденції міжнародного приватного права.** *Вибірковий навчальний блок II (UE II), три дисципліни на вибір серед:*	Глобалізація економічних процесів і людських обмінів загалом - це реальність роботи юриста-міжінародника на початку XXI-го століття, як у його професійній діяльності, так і в університетській підготовці. Цей факт певною мірою пояснює успіх означеної освітньої програми серед студентів, які бажають отримати належну базу професійних знань та вмінь для діяльності у світі із майже відсутніми державними кордонами. Сучасний фахівець міжнародного права повинен бути обізнаним

			1. **Міжнародна компетенція судів;** 2. **Право міжнародного арбітражу;** 3. **Європейське законодавство про корпорації та банкрутство;** 4. **Міжнародне право фізичних осіб та сім'ї;** 5. **Міжнародне та європейське податкове право.** ***Додатково*:** 1. **Іноземна мова;** 2. **Досвід у професійному середовищі**. *Вибірковий навчальний блок III (UE III), три дисципліни на вибір серед:* 1. **Наслідки іноземних судових рішень;** 2. **Міжнародні договори;** 3. **Міжнародне та європейське соціальне право;** 4. **Міжнародне торговельне та інвестиційне право.** *Додатково*: 1. **Іноземна мова;** 2. **Досвід у професійному середовищі.** *Обов'язковий навчальний блок (UE), магістерська робота або професійне стажування:* 1. **Магістерська робота (написання і захист);** 2. **Професійне стажування (із захистом звіту).**	у всій різноманітності його галузей та бути адаптованим до інтернаціоналізації приватних відносин, зокрема, у судових процесах. Метою освітньої програми є формування фахівців із критичним підходом до концептів міжнародного приватного права, тому автономність та критичне мислення культивуються протягом другого магістерського року із дослідницьким спрямуванням. Семінари служать місцем для інтелектуальних обмінів, де кожний студент вчиться аргументувати та захищати свої ідеї під керівництвом професора, котрий керує основними напрямами дискусії. Завдяки ініціації до дослідницької діяльності студенти другого року магістратури вчаться розвивати навички аналізу та синтез та відпрацьовують техніки юридичного міркування. Написання атестаційної магістерської роботи є завершальним етапом навчання. Дослідницьке спрямування корисне для студентів, які бажають продовжити кар’єру міжнародного юриста чи адвоката, але також готує до університетської, викладацької та наукової кар'єри. Основні сектори професійної діяльності: великі міжнародні промислові та комерційні групи, міжнародні організації, міжнародні суди, юридичні служби міністерств закордонних справ, неурядові організації, міжнародні юридичні фірми. Професії або посади, доступні випускникам: консультант з міжнародного права, юрист. Завершивши навчання на програмі, студенти повинні: • вміти аналізувати сукупність права міжнародної торгівлі (джерела, суб'єкти, міжнародну відповідальність, матеріальне право, врегулювання суперечок тощо), щоб застосувати його до комерційної практики; • освоїти різні міжнародні податкові системи для адаптації компанії до чинного податкового законодавств; • освоїти міжнародне приватне право для консультування компаній чи установ; • вміти консультувати компанії в процесі провадження як в основних міжнародних, так і в арбітражних судах; • вміти використовувати положення права осіб (фізичних, юридичних) для забезпечення захисту їхніх інтересів та власності.

		Міжнародне право **Спеціалізація:** *Міжнародне економічне право*	*Обов'язковий фундаментальний навчальний блок I (UEF I):* 1. **Законодавство СОТ;** 2. **Міжнародне інвестиційне право;** 3. **Міжнародне валютно-фінансове право.** *Обов'язковий спеціалізований навчальний блок II (UE II):* 1. **Судовий процес і СОТ;** 2. **Міжнародні інвестиційні спори;** 3. **Міжнародне право фінансування;** 4. **Іноземні мови;** 5. **Досвід у професійному середовищі.** *Вибірковий навчальний блок I (UEF I), 3 дисципліни на вибір:* 1. **Вибрані проблеми міжнародного економічного права;** 2. **Вирішення глобальних економічних суперечок;** 3. **Міжнародне економічне право - Актуальні проблеми (англійською мовою);** 4. **Міжнародне та європейське право конкуренції (англійською мовою);** 5. **Іноземні мови.** *Обов'язковий навчальний блок (UE), магістерська робота або професійне стажування:* 1. **Магістерська робота (написання і захист);** 2. **Професійне стажування (із захистом звіту).**	Освітня програма із дослідницьким спрямуванням має на меті дозволити студентам поглибити свої теоретичні та практичні знання з міжнародного економічного права, одночасно здобуваючи високий рівень володіння юридичними методами дослідження та професійними навичками. Ці методики є важливими як для тих, хто бажає продовжити навчання у аспірантурі, так і для тих, хто працюватиме у галузі юридичних консультацій, в юридичних фірмах, компаніях, адміністраціях або спеціалізованих міжнародних організаціях. Написання атестаційної магістерської роботи та її захист завершують п’ять років юридичної підготовки. Мета полягає у підготовці фахівців з міжнародного економічного права шляхом оволодіння різноманітними правовими інструментами та юридичними методами, необхідними для надання правової бази міжнародним економічним феноменам у сферах торгівлі, інвестицій, валюти або міжнародних фінансів. Основні сектори професійної діяльності: юридичні фірми, компанії, державні адміністрації, спеціалізовані міжнародні організації. Професії або посади, доступні випускникам: консультант з міжнародного економічного права, юрист компанії. Сфера діяльності: консалтинг та експертиза у галузі міжнародного економічного права та міжнародних фінансів. Завершивши навчання на програмі студенти повинні мати знання із міжнародного комерційного права, законодавства про міжнародні економічні інституції, із вирішення міжнародних економічних суперечок, міжнародного права послуг, передачі технологій, економічного морського права,міжнародного інвестиційного права та міжнародного фінансово-грошового права. Вони повинні бути обізнаними у питаннях міжнародних інвестицій, валюти та фінанси, законодавства про внутрішній ринок, міжнародним та конкурентним законодавством громад. Після завершення навчання на програмі, студенти повинні: • засвоїти весь обсяг міжнародного економічного права (джерела, суб’єкти, міжнародна відповідальність, матеріальне право, врегулювання суперечок тощо); • вміти аналізувати конфлікти чи суперечки та консультувати компанії у міжнародних судах, а також у третейських судах;

				• вміти консультувати компанії у сфері послуг, нових технологій, морського права; • вміти консультувати компанії у процесі міжнародних інвестиційних процедур: реалізації складних фінансових домовленостей, оптимізації правових ризиків; • вміти проводити експертизу з питань міжнародного інвестиційного права та міжнародної та європейської конкуренції.
		Міжнародне право **Спеціалізація:** *Глобальне підприємницьке право та управління (академічні обміни із Колумбійським університетом)*	І семестр – Колумбійський університет, м.Нью-Йорк ІІ семестр: *Вибірковий навчальний блок І (UEF І), 5 дисциплін на вибір, англійською мовою:* **1. Вступ до французького та європейського права;** **2. Право та судовий процес СОТ;** **3. Міжнародне інвестиційне право;** **4. Міжнародний комерційний судовий процес;** **5. Міжнародні договори;** **6. Міжнародний комерційний арбітраж;** **7. Багатонаціональні підприємства та право;** **8. ЄС як глобальний актор;** **9. Міжнародне та європейське право конкуренції;** **10. Міжнародне економічне право - актуальні проблеми;** **11. Додаткові курси у Вищій школі політичних студій;** **12. Іноземна мова;** **13. Досвід у професійному середовищі.** *Обов'язковий навчальний блок (UE), магістерська робота або професійне стажування:* **1. Магістерська робота (написання і захист);** **Професійне стажування (із захистом звіту).**	Освітня програма організована у співпраці з Колумбійським університетом у м. Нью-Йорк. Усі курси програми викладаються англійською мовою. Студенти закінчують перший семестр в Колумбійському університеті, а другий - в університеті Париж І Пантеон-Сорбонна. Студентська мобільність організована в рамках програми «Альянс». Ця двостороння програма дозволяє студентам Колумбійського університету закінчити другий семестр в Парижі, тоді як вісім студентів з університету Париж І Пантеон-Сорбонна, що навчаються на цій програмі, навчаються у першому семестрі М2 в Колумбійському університеті. Програма «*Глобальне підприємницьке право та управління»* стосується лише восьми студентів, що навчаються у в університеті Париж І. Йдеться про двомовних студентів (французька та англійська мови), які бажають посилити свою підготовку за допомогою семестру мобільності, що дозволяє їм набути досвід в іншій академічній системі. Метою програми є підготовка майбутніх дослідників та керівників, що спеціалізуються на міжнародному економічному праві.
		Європейське право **Спеціалізація:** *Сільськогосподарське право та право агро-продовольчої галузі*	*Обов'язковий фундаментальний навчальний блок І (UEF І):* **1. Поглиблене європейське право;** **2. Національне аграрне право;** **3. Європейське сільськогосподарське право;** **4. Міжнародне аграрне право.** *Обов'язковий спеціалізований навчальний блок ІІ (UE ІІ):* **1. Сільськогосподарське підприємство;** **2. Вступ до екологічного права;** **3. Судова справа в сільському господарстві;**	Освітня програма присвячена міжнародним, європейським та національним правовим нормам, що застосовуються до сільського господарства, а також до сільськогосподарської та агро-продовольчої продукції. Оскільки зараз цей сектор діяльності повинен відповідати новим вимогам, вивчення питань охорони здоров’я, поваги до навколишнього середовища та управління сільськими територіями доповнює класичні елементи аграрного права. Ефективність програми забезпечує співпраця із багатьма професіоналами галузі, навчання організовується у

			4. Законодавство аграрної галузі; **5. Інтелектуальна власність, що застосовується до сільськогосподарської продукції;** **6. Загальне законодавство про аграрну політику та судовий процес;** **7. Сільське господарство та навколишнє середовище;** **8. Економічна організація сільського господарства;** **9. Аграрне підприємницьке право;** **10. Вступ до порівняльного аграрного права;** **11. Іноземна мова (англійська або німецька);** **12. Досвід у професійному середовищі.** *Обов'язковий навчальний блок (UE), професійне навчання та стажування:* **Професійне навчання та стажування**	дуальній формі, навчання або професійне стажування: між вереснем і травнем студенти перебувають у компанії або в офісі з понеділка по середу і в університеті в другій половині тижня, а після закінчення занять вони працюють у професійних структурах. Основні сектори діяльності випускників: - приватний сектор: профспілки та професійні та міжпрофесійні групи, кооперативи, юридичні служби для агропродовольчої галузі; - адвокатські бюро, нотаріат, центри управління, фірми з експертизи земельних ділянок - державний сектор: Міністерство сільського господарства, сільськогосподарські палати Міжнародні та європейські установи. Сфера діяльності - юридичні консультації компаніям по питаннях європейського законодавства про сільське господарство та агро-промисловий сектор. По завершенні програми студенти повинні: - досконало знати європейське право, функціонування правової системи Європейського Союзу та судових процесів у галузі сільського господарства, навколишнього середовища та агропродовольства; - вміти аналізувати взаємозв'язок між законодавством Європейського Союзу та національним законодавством у галузі сільського господарства, довкілля та агропродовольства; - вміти забезпечувати інформаційний супровід та спостереження у галузі європейського права (еволюція європейських норм та прецедентного права); - вміти виробляти професійні документи (адміністративні справи, висновки адвокатів тощо), проводити практичний аналіз текстів, шукаючи можливості, що пропонуються нормативними актами або рішеннями; - вміти надати правову допомогу, проаналізувати фактичну ситуацію та визначити моменти, які містять юридичні труднощі, знайти відповідну документацію та запропонувати елементи рішення та стратегію.
		Європейське право	*Обов'язковий навчальний блок I (UE I):* **1. Конституційні теорії європейської інтеграції;**	Навчальна програма має на меті представити студентам загальний і критичний погляд на те, як законодавство

		Спеціалізація: *Права людини та Європейський Союз*	2. **Хартія основних прав Європейського Союзу;** 3. **Закон і політика щодо прав людини;** 4. **Європейське соціальне право (англійською мовою)** *Обов'язковий навчальний блок II (UE II):* 1. **Закон Європейської конвенції з прав людини;** 2. **Судове право Європейського Союзу;** 3. **Закон про недискримінацію в Європі.** *Навчальний блок вибіркових дисциплін III (UE III), один семінар на вибір:* 1. **Кримінальне право Європейського Союзу;** 2. **Європейські інституції та демократія;** 3. **Міжнародний захист прав людини;** 4. **Осмислення питання європейської інтеграції та прав людини (англійською мовою);** 5. **Іноземна мова;** 6. **Досвід у професійному середовищі.** *Обов'язковий навчальний блок (UE), магістерська робота або професійне стажування:* 1. **Магістерська робота (написання і захист)** Професійне стажування (із захистом звіту).	Європейського Союзу (але також міжнародне право в широкому розумінні) сприймає права людини, використовує їх як техніку захисту та здійснює політику їх промоції. Додатковими перевагами програми є теоретичний, практичний та міждисциплінарний підхід до питань права прав людини. Заняття проводять юристи (спеціалісти із приватного та публічного права), спеціалісти з питань права Союзу та міжнародного права, а також політологи. Щороку запрошений професор з європейського чи американського університету викладає англійською мовою курс під назвою «Осмислення питання європейської інтеграції та прав людини». Студенти мають можливість обговорити важливі поточні проблеми (тероризм, міграція, статус викривачів, зв'язок між економікою та правами людини тощо. Включення курсів із англійської мови пояснюється бажанням якнайкраще підготувати студентів до конкурентного світу, де оволодіння цією мовою є важливим під час інтеграції до європейських чи міжнародних структур. Недиференційоване спрямування дозволяє студентам пройти професійне стажування (з метою швидкої професійної інтеграції), або написати магістерську атестаційну роботу (з метою продовження навчання в аспірантурі. Після завершення програми студенти зможуть спеціалізуватися у галузі захисту прав людини, яка стає дедалі складнішою технічно та політично на національному, європейському та міжнародному рівнях. Навчання спрямоване на вдосконалення майстерності правових міркувань, дослідницьких технік, а також свої ораторських навичок. Необхідний високий рівень володіння англійською та, якщо можливо, іншими європейськими мовами (німецькою, іспанською, італійською) або більш рідкісними мовами (арабська та одна із слов'янських, наприклад). Завершивши навчання,студенти зможуть: - вступити до аспірантури у галузі прав людини та приєднання до IREDIES (Дослідницького інституту міжнародного та європейського права Сорбони); - стати юристом, який спеціалізується на правах людини (законодавство іноземців, шукачів притулку та біженців); - почати працювати у міжнародних організаціях (Європейська Комісія, Європейський Парламент, Рада Європи) та міжнародні

				суди (ЄСПЛ); - інтегруватися до національних агенцій із захисту прав людини (Національну консультативну комісію з прав людини або Офісу захисника прав у Франції); - інтегруватися до європейських або міжнародних агенцій із захисту прав людини (Агентство Європейського Союзу з основних прав); - працювати у неурядових організаціях, що спеціалізуються на захисті прав людини, світових (Amnesty International) або спеціалізованих (як у сфері свободи слова («Репортери без кордонів», «La Quadrature du net») або боротьби з катуваннями (ACAT).
		Європейське право **Спеціалізація:** Економічне право Європейського Союзу	*Обов'язковий навчальний блок I (UE I):* 1. **Судовий процес Європейського Союзу (1,2);** 2. **Конкурентне право (1, 2);** 3. **Юридична система Союзу;** 4. **Законодавство внутрішнього ринку.** *Обов'язковий навчальний блок II (UE II):* 1. **Законодавство внутрішнього ринку 2;** 2. **Торгове законодавство з третіми країнами (1,2);** 3. **Податкове право Європейського Союзу;** 4. **Міжнародне європейське приватне право;** 5. **Простір свободи, безпеки та справедливості (англійською мовою);** 6. **Соціальні права та соціальні справи (англійською мовою);** 7. **Іноземна мова;** 8. **Досвід у професійному середовищі.** *Вибірковий навчальний блок III(UE III), 2 семінари на вибір:* 1. **Екологічні та енергетичні право та політика;** 2. **Грошово-кредитне та фінансове право;** 3. **Державна допомога та регулювання;** 4. **Іноземна мова;** 5. **Досвід у професійному середовищі.** *Обов'язковий навчальний блок (UE), магістерська робота або професійне стажування:* 1. **Магістерська робота (написання і захист);** **Професійне стажування (із захистом звіту).**	Метою освітньої програми є підготовка фахівців із сформованими компетенціями у різних сферах економічного права Європейського Союзу (вільне пересування та внутрішній ринок, митне, податкове законодавство, законодавство про конкуренцію, соціальне право, торгівля з третіми країнами, судовий процес Європейського Союзу), а також сприяння набуттю безпосередньо операційних та технічних професійних навичок завдяки навчанню, що об'єднує науковців та професіоналів, зустрічам з операторами економічного права Союзу та обов'язковому стажуванню. Дослідницьке спрямування дозволяє студентам продовжити підготовку в аспірантурі з економічного права Європейського Союзу з метою кар'єри, спрямованої на університет, викладацьку діяльність та дослідження. Основні сектори працевлаштування випускників: юридичні фірми,державні установи (національні, європейські чи міжнародні), контролюючі органи, місцеві органи влади, юридичні відділи державних та приватних компаній, професійні комітети або організації, компанії, що спеціалізуються на європейському «лобіюванні», спеціалізована преса та ЗМІ. Сфери діяльності - консалтинг та експертні висновки у європейському праві. Студенти повинні мати знання із інституційного права, законодавства про конкуренцію, законодавства про внутрішній ринок, європейських конвенцій з міжнародного публічного права, європейських судових спорів, європейського податкового

				законодавства. Завершивши навчання, випускники повинні: • опанувати структуру діяльності інституцій та правову систему Європейського Союзу; • вміти аналізувати поле діяльності європейських нормативних актів у сфері бізнесу та руху працівників, товарів та людей; • вміти забезпечити інформаційний супровід та нагляд у галузі європейського права (еволюція європейських норм та прецедентного права); • вміти створювати професійні документи (адміністративні справи, висновки адвоката тощо), проводити практичний аналіз текстів, шукаючи можливості, що пропонуються нормативними актами або рішеннями; • вміти надавати допомогу компаніям у захисті їх інтересів та просувати їх справи в європейських органах; • вміти надати правову допомогу, проаналізувати фактичну ситуацію та визначити моменти, що містять юридичні труднощі, знайти відповідну документацію та запропонувати елементи рішення та стратегію.
2.	Університет Париж 2 Пантеон Ассас	**Міжнародна адміністрація**	4 обов'язкові лекційні куси протягом семестру: **1. Інституційне право міжнародних організацій;** **2. Право і практика міжнародної державної служби;** **3. Програма та фінанси міжнародних організацій;** **4. Право і практика міжнародного адміністрування.** **2** обов'язкові річні навчальних блоки: **1. Загальне міжнародне право;** **2. Право міжнародних організацій.** 1 вибірковий курс, що затверджується керівником освітньої програми серед: **1. Загальні принципи загального міжнародного права;** **2. Загальні принципи міжнародного економічного права;** **3. Вступ до права міжнародних відносин;** **4. Міжнародний мир і безпека.**	Метою освітньої програми є забезпечення спеціалізованої підготовки з міжнародного права та права міжнародних організацій, за винятком політичної та економічної підготовки. Викладання орієнтоване на практику організацій загальної системи ООН, фінансових установ, що базуються у Вашингтоні (Світовий банк, МВФ та ін.), координаційних організацій (ОБСЄ, НАТО, Рада Європи, Європейське космічне агентство та ін.), європейських та неєвропейських наукових організацій (ЦЕРН, Європейська південна обсерваторія). Випускники можуть займати адміністративні посади у відділах правової чи адміністративної політики міжнародних організацій, включаючи фінансові, кадрові або підтримки програм, за необхідності в інших департаментах, залежно від спеціалізації випускника.

			Обов'язковий практичний навчальний блок англійської мови: навчальну програму доповнюють факультативні заняття, на яких проводяться симуляції дипломатичної конференції (спільно із магістерською програмою із міжнародного адміністрування Університету Париж I): 10 годин підготовки, яку проводить професійний дипломат, та 4 дні симульованої дипломатичної конференції під час канікул. *Професійне стажування* (обов'язкове для професійного спрямування): здійснюється в неурядовій організації, зокрема за кордоном, у Нью-Йорку, Відні, Женеві, Мюнхені, Римі, Лондоні, Мадриді, країнах Азії, Африки та Латинської Америки), триває 2 місяці та затверджується керівником програми та стажування.	
		Міжнародне комерційне право	4 обов'язкові навчальні блоки: **1. Міжнародні договори;** **2. Міжнародний арбітраж;** **3. Міжнародне корпоративне право;** **4. Міжнародне банківське, фінансове та грошово-кредитне право.** 4 додаткові навчальні блоки (частина англійською мовою): **1. Договірне право та практика;** **2. Право і практика комерційного та інвестиційного арбітражу;** **3. Право та практика компаній;** **4. Право і практика фінансування.** 1 вибірковий навчальний блок, за наявності вільних місць: **1. Держави і міжнародна торгівля;** **2. Міжнародний комерційний арбітраж (англійською мовою із написанням обов'язкової дослідницької роботи).** Обов'язкове 3-місячне стажування (професійне спрямування) в юридичних фірмах, компаніях чи міжнародних організаціях, пов'язаних з торгівлею із захистом звіту.	Освітня програма має на меті поглибити знання випускників з комерційного та міжнародного права, щоб дозволити їм оволодіти навичками роботи із основними предметами міжнародного господарського права: договорами, компаніями, фінансуванням або арбітражем. Навчання стосується переважно французького внутрішнього та міжнародного права, порівняльного права та ділової практики на реальному міжнародному рівні. Викладання відбуватиметься переважно у формі інтерактивних семінарів та меншою мірою у вигляді лекційних курсів. Місцями майбутнього працевлаштування випускників є великі юридичні фірми, котрі працюють з іноземними або міжнародними клієнтами, міжнародними групами компаній (торгівля, сфера послуг, промисловість), міжнародними організаціями, пов'язаними з торгівлею або її нормативними актами.
		Право та судовий процес Європейського	Загальне ядро дисциплін для всіх спеціалізацій: **1. Система стандартів ЄС;** **2. Судова система ЄС;**	Освітня програма має на меті: • забезпечити реальну спеціалізацію студентів в усій сукупності законодавства Європейського Союзу;

		Союзу	**3. Закон про антиконкурентну практику та контроль за злиттями;** **4. Право економічної свобода пересування;** **5. Європейське громадянство.** Спеціалізація 1: Європейське економічне право. **1. Законодавство та практика інтелектуальної власності;** **2. Податкове законодавство та судовий процес;** **3. Європейське договірне та споживче право;** **4. Митне та антидемпінгове законодавство;** **5. Антимонопольна практика;** **6. Міжнародне приватне право, що застосовується до компаній;** **7. Європейське корпоративне право;** **8. Практика державної допомоги;** **9. Банківське та фінансове право.** Спеціалізація 2: Європейське законодавство про публічні дії. **1. Судовий процес;** **2. Законодавство про притулок та імміграцію;** **3. Європейське кримінальне право;** **4. Законодавство про зовнішні справи;** **5. Історія європейської інтеграції;** **6. Підготовка до конкурсів;** **7. Закон Хартії основних прав Європейського Союзу;** **8. Екологічне право та судовий процес.** Професійне стажування або магістерська атестаційна робота. Навчальний блок юридичної англійської. *Викладання юридичної англійської мови* на 2 році магістратури має подвійну мету: підтримувати належний рівень володіння мовою та навчити їх термінології та фразеології, характерних для галузей, які вони вивчають завдяки імітаційним вправам (складання документів, коментарів до рішень європейських юрисдикцій, симульовані судові процеси, mock trials та виступи з актуальних правових питань тощо), а також перекладу, що дає студентам можливість розвивати свої усні та письмові навички.	• надати їм знання, необхідні для здійснення функцій юриста компанії або адвоката, що спеціалізується на європейському праві та надати можливість доступу до європейської державної служи. Магістерська програма (М2) має численних партнерів, які є членами Суду Європейського Союзу та Суду загальної юрисдикції (ЄС), що дозволяє студентам регулярно проходити професійні стажування у цих установах та у численних юридичних фірмах. Професійне стажування відбувається у лютому-березні, триває не менше двох місяців і є обов’язковим. Воно може проходити в компанії, юридичній фірмі, державній адміністрації або в будь-якій іншій структурі у Франції чи в іншій державі-члені Європейського Союзу. Студенти обирають між стажуванням та написанням магістерської атестаційної роботи. Наукова робота під керівництвом одного із викладачів, що працюють на програмі, з однієї з дисциплін європейського права, включеної в програму. Освітня програма забезпечує експертизу у всіх галузях права Європейського Союзу, що дозволяє випускникам приступити до професійної діяльності відразу після її завершення. Кар’єрні можливості є наступними: академічна, судова кар'єра (національна французька та європейська судова система), юридична кар'єра (юридичні фірми, бізнес, консалтингові чи експертні служби), державні або приватні компанії , що співпрацюють з європейськими установами (групи впливу, мережі лобіювання), національні державні адміністрації.

		Європейське комерційне право та право конкуренції	4 обов'язкові лекційні курси: **1. Міжнародне європейське приватне право;** **2. Європейське законодавство про компанії;** **3. Європейський судовий процес;** **4. Юридична англійська мова.** 6 методологічних навчальних блоків: **1. Законодавство про антиконкурентну практику;** **2. Економіка конкуренції;** **3. Провадження про конкуренцію;** **4. Закон про концентрацію та державну допомогу;** **5. Законодавство про збут;** **6. Законодавство про внутрішній ринок.** 2 вибіркових лекційних курси серед: **1. Міжнародне комерційне право;** **2. Законодавство щодо недобросовісної практики та прозорості цін;** **3. Промислова власність.** 2 вибіркових методологічні навчальні блоки серед: **1. Комплаєнс;** **2. Практика державної допомоги;** **3. Європейське енергетичне право;** **4. Європейське транспортне право;** **5. Європейське банківське та фінансове право;** **6. Європейське законодавство про електронні комунікації;** **7. Підготовка до міжнародних конкурсів навчальних судових засідань (за вибором).** Атестаційна магістерська робота та професійне стажування.	Французькі та іноземні компанії та адміністрації, що діють у Європі та на міжнародному рівні, повинні знати та вміти використовувати норми європейського комерційного та конкурентного права. Освітня програма має на меті підготовку юристів та адвокатів, що мають повністю сформовані знання та вміння, досвід у цій галузі і здатні допомагати та супроводжувати компанії. Освітня програма пропонує студентам поглиблену підготовку з європейського підприємницького права та внутрішнього ринку, європейських судових процесів та міжнародного приватного права, а також теоретичне та практичне навчання з конкурентного права, законодавства про антиконкурентну практику, що розглядається з юридичної та економічної точок зору, включаючи законодавство про державну допомогу, дистрибуцію, обмежувальні процедури та практики. Професійне стажування може проходити в юридичній фірмі, суді, адміністрації чи адміністративному органі, компанії чи установі держави-члена Європейського Союзу. Тривалість стажування становить мінімум 2 місяці і завершується захистом звіту. Магістерська робота обсягом від 50 до 100 сторінок із конкурентного права. Завершивши навчання на програмі студенти здобувають: • поглиблені знання з французького та європейського підприємницького права; • поглиблені знання законодавства про конкуренцію у всіх його вимірах; • досконале знання англійської мови; • ефективність у вирішенні практичних випадків; • дослідницькі навички; • навички усного та письмового юридичного мовлення; • здатність працювати в команді; • здатність структурувати та представляти правове міркування. Кар'єрні можливості: • Адвокати для великих компаній; • Юристи, що спеціалізуються на комерційному праві; • Міжнародні чи європейські чиновники; • Працівники міжнародних економічних організацій.
		Право європейського	Навчальний модуль «Фундаментальні принципи»: **1. Поглиблене конкурентне право ;**	Метою освітньої програми 2-го магістерського року (М2) з європейського ринкового та регуляторного права є фахова

		ринку та регуляції	**2. Правові основи регулювання;** **3. Судова практика у сфері регулювання; Міжнародні та транснаціональні аспекти конкурентного законодавства та регулювання;** **4. Економічний аналіз конкуренції та регулювання.** Модуль «Транснаціональна мобільність»: 4 дисципліни на вибір: **1. Європейське корпоративне право;** **2. Мобільність людей в ЄС;** **3. Податкове право та судові спори (міжнародне оподаткування);** **4. Захист інвестицій в ЄС;** **5. Захист даних.** Навчальний модуль «Галузеві підходи»: 3 дисципліни на вибір серед 4 наступних: 1. Європейське законодавство про електронні ; **2. Європейське банківське та фінансове право;** **3. Європейське транспортне право;** **4. Європейське енергетичне право.** Навчальний модуль «Актуальні тенденції, клінічне навчання та методологія": **1. Комплаєнс;** **2. Практика державної допомоги;** **3. Конференція: регулювання та нові технології;** **4. Конференція з поточних питань: основні права та регулювання;** **5. Підготовка до навчальних змагань у суді (судова промова та симуляція процесу);** **6. Професійний та науковий нагляд.** **7. Англійська мова.** **Атестаційна магістерська робота.** **Професійне стажування.**	підготовка у сфері європейського економічного законодавства, необхідна для будь-якого юриста, який має намір працювати у бізнес-сфері та займатися діями держави в умовах ринкової економіки. Навчання на програмі надає студентам правові основи, необхідні для загального розуміння регулювання ринку, а також оперативні інструменти, необхідні для професіонала галузі. З цією метою навчання зосереджуються не лише на трансверсальних принципах європейського законодавства та регулювання конкуренції, але також і на загальних правилах та процедурах, що керують регулюванням ринків у Європейському Союзі. Загальний підхід доповнюється галузевими варіаціями регуляторного законодавства. Викладання здійснюється як викладачами, так і практиками (адвокатами, юристами компаній, директорами юридичних служб, посадовими особами та адміністрацією, суддями), які діляться професійним досвідом у своїх галузях спеціалізації. Таким чином, Master 2 дозволяє студентам набувати міцних юридичних знань та розвивати їх здатність мобілізувати ці знання у конкретних ситуаціях. Метою освітньої програми є не лише надати студентам міцні юридичні знання, а й дати їм можливість зробити ці знання функціональними у професійному середовищі. Тому акцент робиться на формуванні юридичних навичок, з особливою увагою до усного та письмового юридичного мовлення. Письмові навички формуються завдяки написанню проектів консультацій, доповідей, контрактів, судових записів, а усне мовлення удосконалюється завдяки участі у конкурсах судових промов чи навчальних судах. Студентам також надається підтримка у професійній інтеграції за допомогою семінарів, метою яких буде підготовка до конкурсів на посади та співбесід щодо працевлаштування. Кар’єрні можливості Юридична кар’єра: юридичні фірми, корпоративні юридичні послуги, консалтинг та експертиза. Інституції: європейське та національне державне управління (європейські установи, міністерства та місцеві органи влади), контролюючі органи. Приватні компанії та оператори державного сектору Академічна кар'єра.

		Міжнародне економічне право	4 обов’язкові курси : 1. **Міжнародне економічне судочинство;** 2. **Практика транснаціонального арбітражу;** 3. **Загальні принципи міжнародного економічного права;** 4. **Міжнародне інвестиційне право;** 3 обов’язкові практичні навчальні блоки: 1. **Міжнародні суперечки та судовий процес;** 2. **Громадяни та іноземці у міжнародному праві;** 3. **Простір, ресурси та довкілля;** 2 тематичні дослідження (практичні випадки) : 1. **Дослідження в галузі права міжнародної торгівлі;** 2. **Дослідження з міжнародного інвестиційного права.** 5 конференцій щодо світових актуальних новин. 3 обов’язкові навчальні блоки на вибір з наступних курсів: 1. **Право міжнародної торгівлі;** 2. **Міжнародне публічне договірне право;** 3. **Міжнародне податкове право;** 4. **Зовнішні відносини Європейського Союзу;** 5. **Судочинство у зовнішньоекономічних відносинах.** Обов’язкове вивчення юридичної англійської мови. Професійне стажування (у компанії, фірмі, внутрішній або міжнародній адміністрації) від двох до шести місяців, що завершується захистом звіту.	Освітня програма має на меті здобуття знань та формування поглиблених навичок для професійної діяльності у галузі міжнародного економічного права: міжнародна торгівля, захист інвестицій, міжнародні судові процедури. Кар’єрні можливості для випускників: працевлаштування в юридичні фірми, надання юридичних послуг великим компаніям, юридичні послуги великим адміністраціям, міжнародним організаціям в якості юриста, адвоката компаній, юриста в державній адміністрації, юриста в економічному регулюючому органі.
		Міжнародне приватне право та міжнародна торгівля	2 лекційних курси протягом року: 1. **Міжнародне приватне право;** 2. **Право міжнародної торгівлі.** 4 обов’язкові семестрові семінари (по 25 годин кожен), що відповідають лекційним курсам: Для першого: 1. **Міжнародне приватне зобов’язальне право;** 2. **Міжнародне приватне право осіб та сім'ї.** Для другого:	Метою освітньої програми є підготовка юристів, що мають досвід роботи в міжнародних приватних відносинах у всіх їх аспектах, в судовому процесі чи ні: майнових (договірні та позадоговірні зобов'язання, інвестиції, обмін, оподаткування) та немайнових (особи та сімейні відносини); підготувати їх до досліджень (як теоретичних, так і практичних) та ознайомити із широким спектром професійних можливостей. Професійне та дослідницьке спрямування не розрізняються. Кар'єрні можливості: адвокати та всі юридичні професії з

			1. **Міжнародно-правові спори;** 2. **Бізнес та міжнародна торгівля.** 2 семестрові семінари на вибір з наступних: 1. **Міжнародний комерційний арбітраж;** 2. **Порівняльне приватне право;** 3. **Міжнародне інвестиційне право;** 4. **Міжнародне комерційне право ;** 5. **Міжнародний та європейський захист прав людини;** 6. **Міжнародне приватне право власності; Міжнародне фінансове та грошово-кредитне право;** 7. **Міжнародне кримінальне право;** 8. **Права Common Law.** Факультативний курс англійської мови. Магістерська атестаційна робота на тему, що стосується навчальних програм та узгоджується із викладачами, або професійне стажування в юридичній фірмі, міжнародній організації або компанії, діяльність якої відповідає цілям освітньої програми.	міжнародною орієнтацією, керівники компаній з міжнародною діяльністю, викладачі.
		Міжнародне публічне право	Обов'язкові навчальні блоки: Група «Загальне міжнародне право»: 1. **Загальні принципи;** 2. **Особливі питання;** 3. **Джерела міжнародного права;** 4. **Міжнародні суперечки та судові спори.** Група «Міжнародне економічне право»: 1. **Загальні принципи;** 2. **Особливі питання;** 3. **Міжнародне інвестиційне право;** 4. **Міжнародне комерційне право.** Навчальний блок вибіркових дисциплін: 1. **Громадяни та іноземці у міжнародному праві;**	Метою освітньої програми є підготовка юристів, які досконало володіють прийомами, що характеризують галузь міжнародного публічного права, як законодавства, що застосовується до відносин, встановлених між цими суб'єктами, які є переважно державами, розширюючи сферу їхньої компетенції щодо предметного змісту норм міжнародного публічного права. Кар'єрні можливості: адвокати та всі юридичні професії з міжнародною та європейською орієнтацією, керівники компаній з міжнародною або європейською діяльністю; міжнародні організації, неурядові організації, дослідження та освіта.

			2. **Загальне право;** 3. **Міжнародні організації;** 4. **Простір, ресурси та навколишнє середовище;** 5. **Мир та міжнародна безпека;** 6. **Міжнародний та європейський захист прав людини.** Факультативний курс іноземної мови. Добровільна участь у міжнародному студентському конкурсі (Jessup Moot Court, Concours Rousseau). Атестаційна магістерська робота Відвідування лекцій іноземних професорів, запрошених в рамках Інституту високих міжнародних студій.	
		Права людини та гуманітарне право	Спільне ядро. 4 обов'язкові лекційні курси: 1. **Система захисту прав людини ООН;** 2. **Загальне міжнародне право та права людини;** 3. **Міжнародне кримінальне право;** 4. **Європейське законодавство про права людини.** 1 обов'язковий семінар з юридичної англійської мови. Студент обирає професійне або дослідницьке спрямування. Дослідницьке спрямування: Обов'язковий семінар юридичної клініки з-поміж: 1. **Практика держав та дипломатія з прав людини;** 2. **Судовий процес НУО та недержавних суб'єктів;** 3. **Міжнародний конкурс судових дебатів з гуманітарного права;** 4. **Міжнародний конкурс судових дебатів з європейського права прав людини.** Тематичні вибіркові семінари: 1. **Основні права у Франції;** 2. **Європейська конвенція з прав людини;** 3. **Організація Об'єднаних Націй та права людини ;** 4. **Міжнародне кримінальне правосуддя;** 5. **Захист біженців та осіб без громадянства;** 6. **Бізнес та права людини;** 7. **Порівняльні системи I (запрошений професор), за тематикою магістерської роботи;** 8. **Порівняльні системи II (запрошений професор), за тематикою магістерської роботи;**	Освітня програма базується на зіставленні чотирьох галузей міжнародного права, включно із судочинством - міжнародне право прав людини, європейське право прав людини, міжнародне гуманітарне право, міжнародне кримінальне право, і є однією із провідних програм курсом з прав людини та гуманітарного права у Франції та на міжнародному рівні. Якість викладання забезпечується міжнародним досвідом викладачів, які працюють як експерти з прав людини та міжнародного публічного права в ООН та партнерством з Європейським судом з прав людини, Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини, Верховним комісаром ООН у справах біженців, Міжнародним комітетом Червоного Хреста, Міжнародною федерацією прав людини (FIDH), Фондом Рене Кассена. Студенти працюють в Дослідницькому центрі з прав людини та гуманітарного права при Університеті париж 2 Пантеон-Ассас. Компетенції випускників: поглиблене знання національних та міжнародних норм та механізмів захисту прав людини. Професійні можливості: міжнародні організації, міністерства, неурядові організації, юридичні фірми.

			9. **Міжнародне гуманітарне право** 10. **Європейський Союз та основні права .** Професійне спрямування: 1. **Семінар юридичної клініки, 2 обов'язкові семінари з-поміж:** 2. **Практика держав та дипломатія з прав людини;** 3. **Судовий процес НУО та недержавних суб'єктів;** 4. **Міжнародний конкурс судових дебатів з гуманітарного права;** 5. **Міжнародний конкурс судових дебатів з європейського права прав людини.** Тематичні факультативні семінари, 5 семінарів на вибір: 1. **Основні права у Франції;** 2. **Європейська конвенція з прав людини ;** 3. **Організація Об'єднаних Націй та права людини;** 4. **Міжнародне кримінальне правосуддя ;** 5. **Захист біженців та осіб без громадянства;** 6. **Бізнес та права людини;** 7. **Порівняльні системи I (запрошений професор), за тематикою магістерської роботи;** 8. **Порівняльні системи II (запрошений професор), за тематикою магістерської роботи;** 9. **Міжнародне гуманітарне право;** 10. **Європейський Союз та основні права.** Професійне стажування.	
		Міжнародне оподаткування	Фундаментальний навчальний блок: 1. **Міжнародні податкові договори;** 2. **Митниця та ПДВ;** 3. **Європейське оподаткування;** 4. **Міжнародне оподаткування осіб;** 5. **Міжнародне корпоративне оподаткування.** Фундаментальні блок практичного навчання: 1. **Міжнародний податковий контроль;** 2. ***Business game (англійською мовою);*** 3. ***Compliance (англійською мовою);*** 4. ***Restructuring (англійською мовою)*;** 5. **Порівняльне оподаткування;**	Метою освітньої програми є підготовка податкових фахівців високого рівня, здатних освоїти міжнародне та європейське оподаткування та підготовка до кар'єри податкового експерта у великих компаніях та міжнародних юридичних фірмах. Кар'єрні можливості: • Експерт з питань оподаткування підприємств; • Податковий юрист; • Міжнародний та європейський державний службовець; • Працівник податкової служби.

			6. Міжнародні внутрішньо групові операції; **7. Міжнародне оподаткування фінансових операцій;** **8. Міжнародні та європейські податкові спори;** **9. Конференції на актуальні теми сьогодення.** Факультативний навчальний блок іноземних мов. Факультативний навчальний практичний блок: Загальний бухгалтерський облік.	
		Міжнародна кримінальна юстиція	Два спрямування на вибір: *Професійне спрямування*: професійне стажування (принаймні два місяці, починаючи з місяця травня року навчання) в національній чи міжнародній адміністрації чи юрисдикції або в приватному секторі, що дає підставу для написання звіту про стажування та його захисту. *Дослідницьке спрямування:* написання магістерської атестаційної роботи на основі власних джерел, з оригінальною бібліографією (150 000 символів, не враховуючи бібліографії, презентація та додатки)із її подальшим захистом. 4 обов'язкові навчальні блоки: **1. Міжнародне кримінальне право (з методологічними конференціями);** **2. Міжнародне кримінальне прав;** **3. Поглиблене міжнародне кримінальне право;** **4. Кримінальне провадження.** **6 вибіркових навчальних блоків:** **1. Практика взаємодопомоги у кримінальній сфері;** **2. Європейське кримінальне право;** **3. Організація Об'єднаних Націй та права людини;** **4. Міжнародний мир та безпека;** **5. Міжнародні кризи та конфлікти;** **6. Правосуддя перехідного період;** **7. Судовий процес Міжнародного кримінального суду;** **8. Режими та практика захисту прав перед міжнародними кримінальними судами;** **9. Здійснення міжнародної кримінальної юрисдикції національним суддею;** **10. Придушення тероризму;**	Створення цієї унікальної для Франції освітньої програми можна пояснити постійним розвитком практики кримінального права на національному французькому та міжнародному рівнях. Ми постійно спостерігаємо укладення численних двосторонніх конвенцій про взаємодопомогу, а також зростаючу інституціоналізацію розслідувань та переслідування винних у злочинах, які вважаються особливо тяжкими. Зараз діють кілька моделей міжнародних кримінальних судів (специфічних, гібридних чи універсальних), і у багатьох державах, таких як Франція та Європа загалом, створюються спеціалізовані центри («Мережа геноцид», рамкове рішення Ради ЄС). Освітня програма формує фахівців у галузі досліджень із міжнародного кримінального права та пропонує студентам можливість здобути університетську освіту передового рівня. Програма має на меті підготувати спеціалістів високого рівня з міжнародного кримінального права, здатних стати в подальшому викладачами-дослідниками, що спеціалізуються в цій галузі, інтегруватися у різні інститути, що працюють у сфері міжнародного кримінального судочинства (суди, великі юридичні фірми,спеціалізовані відділи) або працювати на основних гравців галузі (НУО, асоціації жертв тощо). Компетенції випускників: Освітня програма готує спеціалістів високого рівня з міжнародного карного права та міжнародного кримінального права, здатних стати викладачами-дослідниками, що спеціалізуються в цій галузі, працюючи у різних інституціях, міжнародного кримінального судочинства (суди, великі адвокатські фірми, спеціалізовані центри тощо) або стати основними гравцями у цій сфері (суддями,працівниками неурядових організацій, асоціацій жертв тощо). Професійні можливості.

			11. Семінар із підготовки до міжнародних конкурсів (Руссо). 1 обов'язковий семінар: навчальний суд. Навчальний блок англійської мови (протягом року).	Студенти, які успішно пройшли це навчання, згодом можуть розпочати роботу в наступних професійних секторах як спеціалісти з міжнародного кримінального права: • національні та міжнародні організації та установи, що працюють у галузі боротьби з міжнародними правопорушеннями; • національні та міжнародні цивільні юрисдикції; • юридичні фірми; • НУО. Види доступних робочих місць: адвокат, суддя, державний службовець в адміністрації, що спеціалізується на міжнародних організаціях.
3.	Університет Екс-Марсель	**Міжнародне право та європейське право.** Спеціалізації: *Міжнародне публічне право* *Екологічне право* *Право Європейського Союзу* *Гуманітарні діяльність і право* *Енергетичне право*	**Міжнародне право та європейське право: *Міжнародне публічне право*** 3 семестр Класичний варіант навчання або варіант студентського обміну Класичний варіант навчання: Навчальний блок «Загальні компетенції міжнародно-правового порядку»: **1. Генеральні конференції з міжнародного публічного права;** **2. Теорії міжнародного права;** **3. Функції міжнародної відповідальності;** **4. Особливості міжнародного судочинства;** **5. Відносини між міжнародним правом та іншими правовими порядками.** Навчальний блок «Експертиза у галузях міжнародного права» (5 семінарів на вибір з 7): **1. Зовнішні зв'язки Європейського Союзу;** **2. Візи, притулок, імміграція;** **3. Закон та діяльність Ради Безпеки;** **4. Міжнародне торгове право;** **5. Міжнародне кримінальне право;** **6. Міжнародне морське право;** **7. Міжнародне екологічне право.** Навчальний блок «Поглиблене знання міжнародних правил судового розгляду» (2 семінари на вибір з 3):	*Міжнародне публічне право:* Освітня програма об'єднує дослідницьке та професійне спрямування і спрямована на підготовку фахівців, що мають досвід у декількох основних галузях міжнародного права. Навчання на другому році магістратури (М2) дозволяє студентам претендувати на такі посади: • викладач університету; • адвокат, який спеціалізується на міжнародних судових спорах; • адвокат у державному управлінні, особливо в юридичних службах установ, що працюють у сфері міжнародних відносин; • юридичний експерт у міжнародних організаціях з багатьма країнами-учасниками та у регіональних організаціях; • адвокат у неурядових організаціях. Курс передбачає самостійну підготовку багатьох робіт у формі письмових звітів та усних доповідей. Студентам пропонується написати, залежно від обраного спрямування, звіт про професійне стажування або магістерську атестаційну роботу із наступним захистом. Студенти також повинні відвідувати наукові заходи, що стосуються галузі міжнародного права. Завершивши навчання на програмі, студенти володіють навичками, необхідними для їх професійної інтеграції в академічні та міжнародні професійні кола. Вони мають ґрунтовні знання з правових питань та режимів, а також сформовані методологічні навички, що дозволяють їм працювати у різних професійних секторах міжнародного права. Вони мають:

			1. **Міжнародні судові спори з прав людини;** 2. **Міжнародні інвестиційні спори;** 3. **Міжнародні екологічні спори.** Навчальний блок «Знання із сучасних проблем міжнародного права»: 1. **Геополітичні та дипломатичні новини;** 2. **Актуальні проблеми міжнародної економіки;** 3. **Актуальні проблеми міжнародного захисту прав людини;** 4. **Актуальні проблеми охорони навколишнього середовища.** Навчальний блок «Застосування знань з міжнародного права»: 1. **Юридична клініка;** 2. **Методологія дослідження;** 3. **Написання магістерської роботи англійською мовою;** 4. **Навички усного висловлювання;** 5. **Підготовка до великого усного виступу (Grand oral);** 6. **Індивідуальна підготовка до професійних співбесід з працевлаштування.** Варіант обміну студентами: Ті самі курси + в університеті-партнері. Необов'язковий варіант ЄС для обміну студентами 4 семестр Класичний варіант навчання або варіант студентських обмінів Навчальний блок «Посилення письмових навичок та здатності писати в міжнародному контексті»: 1. **Підготовка до написання дослідницької наукової роботи;** 2. **Написання дослідницької наукової роботи іноземною мовою, крім англійської;** 3. **Магістерська атестаційна робота або професійне стажування із наступним захистом.** Варіант студентського обміну:	• поглиблені знання у кількох обраних областях міжнародного права; • розуміння політичних та правових питань, що стосуються міжнародних відносин; • опанування процесуальних та судових аспектів • навички володіння методами дослідження, аргументації, усного та письмового мовлення,які можуть бути застосовані у міжнародному контексті; • здатність керувати та вирішувати суперечки у сфері міжнародного права,в ести переговори; • можливість працювати іноземними мовами (англійська + інша мова). Освітня програма включає обов'язкове професійне стажування тривалістю 12 тижнів у другому семестрі із захистом звіту. *Екологічне право:* Освітня програма призначена для студентів, які бажають здобути освіту з екологічного права. Предмет викладається у всіх його вимірах: публічне право, приватне право, міжнародне, європейське, французьке та порівняльне право. Особлива увага приділяється судовим процесам, дозволяючи студентам брати участь у роботі юридичної клініки. Програма призначена для студентів, які хочуть працювати: • в екологічних службах державних або приватних установ; • в юридичних фірмах, що спеціалізуються на екологічному праві; • в міжнародних, міжурядових чи неурядових організаціях. Семестр 3 починається з навчального блоку, призначеного для надання студентам фундаментальних знать та основних навичок у галузі міжнародного, європейського, національного та порівняльного екологічного права. Згодом студенти мають можливість поглибити свої знання за допомогою різноманітних семінарів з питань екологічного судочинства, управління ризиками, управління природним середовищем та біорізноманіттям. Вони також вивчають дисципліни навчального блоку, присвяченого наскрізним навичкам. Такий підхід дозволяє їм брати участь у документальних дослідженнях,

			Навчальні курси в університеті-партнері; Магістерська атестаційна робота або професійне стажування із наступним захистом. **Міжнародне право та європейське право:** ***Екологічне право*** Класичний варіант навчання або варіант студентських обмінів Класичний варіант : Фундаментальний навчальний блок «Основи екологічного права (джерела, дійові особи, принципи, обов'язки)»: **1. Міжнародне екологічне право;** **2. Європейське екологічне право;** **3. Внутрішнє та порівняльне екологічне право;** **4. Права людини та довкілля.** Навчальний блок «Екологічний судовий процес»: **1. Юридична клініка;** **2. Міжнародні екологічні судові спори;** **3. Транснаціональні екологічні судові спори;** **4. Європейський екологічний судовий процес;** **5. Внутрішні судові спори щодо довкілля.** Навчальний блок «Управління ризиками»: **1. Вступ до енергетичного закону;** **2. Ядерне право;** **3. Відходи;** **4. Хімічні речовини / Біозахист;** **5. Стале споживання;** **6. Закон про інсталяції, класифіковані для захисту навколишнього середовища;** **7. Забруднення повітря та зміна клімату;** **8. Забруднення моря.** **9. Навчальний блок «Управління природним середовищем та біорізноманіттям»:** **10. Основні поняття, запобігання пошкодженню, усунення екологічної шкоди;** **11. Права тварин.** Варіант студентського обміну: Навчання в університеті-партнері.	пошуку роботи та вдосконалювати англійську мову. Семестр 4 дає студентам можливість вибору між професійним стажуванням від 3 до 6 місяців (професійне спрямування), магістерською атестаційною роботою (дослідницьке спрямування) або семестром за кордоном у університеті-партнері (Китай, Канада, США, Фінляндія). Завершивши навчання, студенти повинні: • освоїти методи досліджень та міркувань, характерних для міжнародного та європейського права, та вміти застосовувати ці знань у галузі навколишнього середовища; • посилити свої теоретичні знання шляхом поглиблення певних фундаментальних аспектів та вміти орієнтуватися в актуальних подіях в міжнародному та європейському екологічному праві; розвинути практичні знання з цієї галузі права за допомогою конкретного підходу, який застосовується практиками; • опанувати різні аспекти судового процесу; • збагатити свою загальну культуру неюридичними дисциплінами, які є не менш важливими для розуміння питань та методів екологічного права; • бути готовими до виконання майбутніх завдань, які можуть постати перед як викладачем, дослідником, міжнародним чи національним функціонер, дипломат, адвокат, юрисконсульт чи корпоративний юрист. Освітня програма надає перевагу різноманітним та інноваційним методам навчання, з великим акцентом на метод проектів (юридична клініка) та інверсована педагогіка. *Право Європейського Союзу:* Освітня програма охоплює всі аспекти законодавства та дій Європейського Союзу. Вона пропонує студентам вивчення основних елементів, властивих для функціонування ЄС, а також різних політик та дій Європейського Союзу та дозволяє їм освоїти методи юридичних міркувань, що інформують про взаємодію між різними розділами законодавства ЄС. Вивчається взаємодія між законодавством ЄС та національним (французьким), а також міжнародним правом. Програму розроблено за тематичними напрямками. Навчання

			Класичний варіант Фундаментальний навчальний блок «Основи екологічного права (джерела, дійові особи, принципи, обов'язки)»: **1. Міжнародне екологічне право;** **2. Європейське екологічне право;** **3. Внутрішнє та порівняльне екологічне право;** **4. Права людини та довкілля.** Навчальний блок «Екологічний судовий процес»: **1. Юридична клініка;** **2. Міжнародні екологічні судові спори;** **3. Транснаціональні екологічні судові спори;** **4. Європейський екологічний судовий процес;** **5. Внутрішні судові спори щодо довкілля.** Навчальний блок «Управління ризиками»: **1. Вступ до енергетичного закону;** **2. Ядерне право;** **3. Відходи;** **4. Хімічні речовини / Біозахист;** **5. Стале споживання;** **6. Закон про інсталяції, класифіковані для захисту навколишнього середовища;** **7. Забруднення повітря та зміна клімату;** **8. Забруднення моря.** Навчальний блок «Управління природним середовищем та біорізноманіттям»: **1. Основні поняття, запобігання шкоді, усунення екологічної шкоди;** **2. Права тварин.** 4 семестр Навчальний блок : «Транверсальні компетенції»: Методологія дослідження; Допомога при працевлаштуванні. Англійська мова. Професійне стажування або магістерська атестаційна робота із наступним захистом. **Міжнародне право та європейське право:** ***право***	охоплює всі дії ЄС, пропонує базу знань та навичок, що дозволяють здійснювати різні професії у цій сфері. Для кожного тематичного напряму начальні блоки створено таким чином, щоб вивчати політику та дії ЄС, застосовуючи галузевий підхід та спеціалізовані навички, а також усі міжгалузевий підхід. Курс передбачає підготовку кількох індивідуальних робіт у формі письмових звітів та усних доповідей та презентацій. Студенти проходять професійне стажування та пишуть магістерську атестаційну роботу із подальшим захистом. Студенти також зобов'язані відвідувати наукові заходи, що стосуються галузі європейського права. Завершивши навчання, студенти здобувають наступні компетенції: • володіння дослідницькими методами (засвоєння вихідних, доктринальних джерел, баз даних та контекстуальних даних); • засвоєння методів застосування законодавства ЄС у всіх відповідних вимірах (галузевий підхід, взаємодія між галузевими політиками, створення спільної політики та реалізація спільних дій країн ЄС); • розуміння ролей, властивих різним суб'єктам ЄС (європейських, національних французьких та міжнародних інституційних та не інституційних суб'єктів); • випрацювання специфічних та загальних способів міркувань завдяки лекціям викладачів-дослідників, втручанням професіоналів-практиків та спільною роботою із освітніми програмами із подібною спеціалізацією; • набуття методів структуризації та навичок роботи із нормативними системами (ЄС / національне право; ЄС/ міжнародне право; Національне право для застосування у ЄС / міжнародне право); • володіння навичками контекстуального юридичного аналізу; • здатність відповідати на вимоги та виклики професійної діяльності завдяки клінічному навчанню. *Гуманітарні діяльність і право:* Основною метою освітньої програми із гуманітарної діяльності та права є ґрунтовна підготовка юристів-міжнародників та

			Європейського Союзу 3 семестр Навчальний блок «Правова система та дійові особи Європейського Союзу»: **1. Взаємозв'язок між Делегацією ЄС та іншими правовими порядками;** **2. Використання законодавства ЄС у судових процесах;** **3. Лобіювання;** **4. Написання проектів.** Навчальний блок «Європейський Союз у світі» : **1. Вступ до митного права;** **2. Зовнішні відносини Європейського Союзу;** **3. Право міжнародної торгівлі.** Навчальний блок «Європейський Союз та ринок: **1. Закон про внутрішній ринок;** **2. Закон про конкуренцію;** **3. Закон про державну допомогу;** **4. Економічні та фінансові справ.** Навчальний блок «Європейський Союз та суспільні питання» **1. Здоров'я та довкілля;** **2. Соціальне право;** **3. Економічний, соціальний та територіальний розвиток.** Навчальний блок «Європейський Союз та особа»: **1. Захист прав людини в ЄС та Європейським Союзом (англійською мовою);** **2. Візи, притулок, імміграція;** **3. Кримінальне право Європейського Союзу.** Семестр 4 Два варіанти навчання: класичний та студентські обміни. Класичний варіант навчання: 1. Юридична клініка Європейського Союзу. Клінічна робота, яка складається із дослідження та укладання письмових професійних документів та усних звертань, виступів тощо. 2. Магістерська атестаційна робота, написання та захист.	гуманітарних працівників, які мають намір працювати на місцях або в міжнародному контексті. Програма забезпечує якісну практичну освіту, спрямовану на те, щоб надати студентам можливість виконувати юридичні чи гуманітарні функції у складних умовах (зони воєнних конфліктів, зони, де відбулися або відбуватимуться збройні конфлікти, зони надзвичайних гуманітарних ситуацій, стихійних лих, політичної напруги, крайньої бідності, санітарні виклики). Йдеться про мультидисциплінарну освітню програму, що поєднує теоретичні та практичні заняття, в тому числі в рамках юридичної клініки, і має на меті надати студентам навички та знання, необхідні для роботи у гуманітарному та правозахисному секторах, а також у міжнародному правосудді. Методи викладання засновані на балансі між лекційними фундаментальними курсами, необхідними для зміцнення набутих навичок та формування критичного мислення студентів, а також практикумами та практичними ательє, що проводяться професіоналами галузі, які діляться досвідом із студентами, застосовуючи інтерактивні методи навчання та вивчення практичних випадків. Інститут міжнародних гуманітарних досліджень налагодив тісні зв'язки з гуманітарним сектором, і залучає численних професіоналів-практиків для проведення практичних навчальних блоків та семінарів. Освітня програма є частиною міжнародної мережі NOHA (Network on Humanitarian Action International Association of Universities), розробленої як міжнародна асоціація університетів, зацікавлених у зміцненні професіоналізму в галузі гуманітарних дій шляхом освіти, навчання та досліджень. Значна частина підготовки відбувається на практичних заняттях з реальних справ, що ведуться в Клініці з міжнародних прав людини та права людини, спільно з учасниками міжнародного громадянського суспільства та міжнародними інституціями. Після завершення навчання, студенти мають: • відмінні прикладні знання із міжнародного права; • відмінні прикладні знання у спеціалізованих галузях міжнародного права, включаючи міжнародне право прав людини, міжнародне кримінальне право, міжнародне гуманітарне право та міжнародне міграційне право;

			Професійна інтеграція: 1. Підготовка до конкурсних іспитів на державну службу Європейського Союзу; 2. Методики пошуку роботи - резюме та професійні співбесіди. Професійне стажування(мінімум 2 місяці). Варіант студентського обміну: 1. Юридична клініка Європейського Союзу. Клінічна робота, яка складається із дослідження та укладання письмових професійних документів та усних звертань, виступів тощо. 2. Магістерська атестаційна робота, написання та захист. Підготовка до написання наукової роботи Курси в університеті-партнері. Навчальний курс в університеті-партнері. **Міжнародне право та європейське право: *Гуманітарна діяльність та право*** Семестр 3 Фундаментальний навчальний блок: **1. Основи гуманітарної діяльності та гуманітарного права;** **2. Методологія та управління гуманітарними проектами;** **3. Довідковий тренінг з боротьби з екстремізмом (у партнерстві з Фондом Camp des Milles).** Навчальний блок «Гуманітарна діяльність та право»: **1. Гуманітарна діяльність та право;** **2. Міжнародне право та кризові ситуації;** **3. Факультативне навчання: Курс виживання у партнерстві з військово-повітряними силами.** Навчальний блок «Геополітика та захист»: **1. Аналіз та геополітичний контроль;** **2. Вступ до геополітики;** **3. Оперативний захист;** **4. Стратегія судового розгляду.** Мультидисциплінарний навчальний блок (один із двох факультативних курсів на вибір):	• здатність до мультидисциплінарного аналізу ситуації; • навички виявлення потреб у гуманітарному захисті; • навички проведення геополітичного нагляду; • навички здійснення гуманітарного нагляду; • навички підготовки та подання проектів, проектного менеджменту; • навички оцінки ситуації небезпеки; • навички розробки міжнародної стратегії судового спору. *Енергетичне право:* Освітня програма з енергетичного права спрямована на здобуття юридичних знань та формування юридичних навичок у галузі енергетики. Зміст програми відповідає потребам юристів, що спеціалізуються у галузі, що швидко розвивається (лібералізація ринку, розвиток відновлюваних джерел енергії, енергетичний перехід, реструктуризація ядерних секторів). Вона пропонує якісне навчання з правових питань, пов'язаних з експлуатацією та використанням енергії, задоволення потреб досліджень у енергетичній галузі та індустрії в цілому. Програма дозволяє зрозуміти енергетичне право у всіх його аспектах (європейське, міжнародне та внутрішнє, французьке законодавство, публічне право / приватне право, що охоплює всі галузі енергетики: електроенергію, газ, ядерну енергію, викопне паливо та відновлювані джерела енергії)із урахуванням мультидисциплінарної перспективи. Програма надає економічні, геополітичні та фінансові знання, що дає змогу набути загального та оперативного розуміння енергетичного законодавства та політики, їх розвитку та проблем. Завершивши навчання на програмі студенти мають: поглиблені знання у сфері енергетичного права та судових процесів у цій галузі; розуміння правових, економічних та геополітичних питань енергетики; сформовані навички запобігання та ведення судових процесів (юридичні консультації, укладання позовів, позовних заяв, доповідей, висновків); сформовані навички допомоги приватним компаніям та державним структурам; сформовані навички укладання звітів, контрактів, статутів;

			1. **Гуманітарна охорона здоров'я;** 2. **Навколишнє середовище, збройні конфлікти та гуманітарний контекст;** 3. **Антропологія та гуманітарна діяльність;** 4. **Факультативний курс клінічного навчання: Гуманітарна діяльність та розвиток;** 5. **Факультативний курс клінічного навчання:** 6. **Гуманітарний захист та стратегія у судових процесах.** Семестр 4 : Навчальний блок «Міжнародне правосуддя та захист I»: 1. **Поглиблене міжнародне гуманітарне право;** 2. **Поглиблене міжнародне право прав людини;** 3. **Спеціальні питання міжнародного гуманітарного права;** 4. **Спеціальні питання міжнародного права прав людини.** Навчальний блок «Міжнародне правосуддя та захист II»: 1. **Міжнародне міграційне право;** 2. **Міжнародне кримінальне право;** 3. **Особливі питання міжнародного міграційного права (включаючи право біженців);** 4. **Особливі питання міжнародного кримінального права.** Вибір: Професійне стажування (з 1 травня по 15 вересня) або магістерська атестаційна робота. Вибірковий навчальний блок «Захист, стратегія та кризи»: 1. **Відновлення та зміцнення миру;** 2. **Співпраця та сталий розвиток;** 3. **Антикризове управління.** Вибірковий навчальний блок «Антикризове управління»: 1. **Відновлення та зміцнення миру;** 2. **Співпраця та сталий розвиток;** 3. **Факультативний курс: Оперативний захист та стратегії суб'єктів гуманітарної діяльності.** **Міжнародне право та європейське право:** ***Енергетичне право***	сформовані навички розробки проєктів та укладання документації для подання на різноманітні конкурси; сформовані навички обробка юридичних справ; сформовані навички аналізу та синтезу; сформовані навички письмового та усного висловлювання французькою та іноземною мовами; розуміння реальних ситуацій на місцях. Освітня програма використовує інноваційні методи викладання, надаючи значне місце для командного та прикладного навчання, зокрема завдяки участі студентів у роботі юридичної клініки, польових дослідженнях (відвідування установ, закладів), використанню ІКТ та професіоналізації, лекціям спікерів-професіоналів у галузі та практичним заняттям.

			3 семестр Фундаментальний навчальний блок енергетичного права: **1. Енергетична наука;** **2. Енергозбереження;** **3. Геополітика енергетики;** **4. Фінансування енергетичних проєктів та управління ризиками;** **5. Вступ до енергетичного права;** **6. Регулювання конкуренції в енергетичному секторі;** **7. Оподаткування енергії;** **8. Закон про енергетичний перехід та енергозбереження.** Фундаментальний навчальний блок права різних джерел енергії: **1. Закон про ядерну енергію;** **2. Закон про електроенергію та газ;** **3. Закон про відновлювану енергію;** **4. Закон про гірничодобувну промисловість та викопне паливо.** Практичний навчальний блок права різних джерел енергії (семінари): **1. Ядерне право;** **2. Закон про відновлювану енергію;** **3. Закон про гірничодобувну промисловість та викопне паливо.** Навчальний блок «Енергія в її середовищі»: **1. Містобудування та сталий розвиток;** **2. Європейське екологічне право;** **3. Внутрішнє та порівняльне екологічне право;** **4. Закон про інсталяції, класифікованих для захисту навколишнього середовища;** **5. Юридична клініка.** Навчальний блок «Трансверсальні компетенції»: 1. Англійська мова; 2. Методологія дослідження; 3. Допомога у пошуку професійних стажувань та працевлаштування.	

4.	Університет Сержі-Понтуаз	Право міжнародних та європейських економічних відносин та діяльності	3 семестр: Фундаментальний навчальний блок (UE1): **1. Міжнародне приватне право;** **2. Право Європейського Союзу про економічні відносини;** **3. Право міжнародних економічних організацій;** **4. Право міжнародних договорів.** Вибірковий блок (UE2): три семінари на вибір. **1. Право внутрішнього ринку;** **2. Міжнародне інвестиційне право;** **3. Конкурентне право;** **4. Європейське корпоративне право; Міжнародне та європейське трудове право;** **5. Міжнародні податкові угоди.** Обов'язковий блок (UE3): **1. Випробування з перевірки знань.** Іноземна мова на вибір: **1. Англійська;** **2. Іспанська;** **3. Німецька.** 4 семестр: Фундаментальний навчальний блок (UE1): **1. Міжнародне економічне право;** **2. Арбітраж та конфлікти юрисдикції;** **3. Міжнародні економічні спори;** **4. Міжнародне торгове право.** Вибірковий блок (UE2): три семінари на вибір. **1. Основне право СОТ;** **2. Міжнародне та європейське право інтелектуальної власності;** **3. Судочинство ЄС;** **4. Міжнародне та європейське шахрайство та ухилення від сплати податків;** **5. Європейське кримінальне право.** Іноземні мови на вибір: **1. Англійська;** **2. Іспанська;** **3. Німецька.**	Освітня програма спрямована на міжнародні економічні проблеми та організована навколо спільного ядра, яке складають предмети публічного та приватного міжнародного права. Програма має на меті запропонувати студентам другого курсу магістратури спеціалізацію з права міжнародних економічних відносин за допомогою узгодженої навчальної програми, зосередженої на питаннях, пов’язаних з глобалізацією міжнародної торгівлі та багатьма аспектами міжнародного публічного та міжнародного приватного права. Оригінальність та специфіка цього навчання у міжнародному праві полягає у прагненні зберегти певну мультидисциплінарність, але шляхом спеціалізованого навчання. Програма пропонує набір курсів, присвячених міжнародним економічним проблемам, що складаються із загального ядра, яке поєднує в собі дисципліни приватного та публічного міжнародного права. Спеціалізація студентів проходить в рамках семінарів, орієнтованих або на міжнародне публічне право, або на міжнародне приватне право. Ці семінари присвячені більш конкретним питанням і розглядають різні аспекти міжнародних економічних відносин через їх джерела, учасників, умови та спори. Навчання завершується написанням та захистом магістерської атестаційної роботи.

			Обов’язковий індивідуальний дослідницький навчальний блок (UE3): 1. **Магістерська атестаційна робота** Навчальний блок UE4: «Колективне дослідження» (бонус): 1. **Цикл тематичних конференцій.** Обов’язковий навчальний блок професіоналізації (UE5): 1. **Звіт про стажування та оцінювання.** Навчальний блок додаткових компетенцій (UE6) (бонус): 1. **Знайомство із колаборативним правом та іншими методами альтернативного вирішення спорів;** 2. **Цикл презентацій та конференцій з професійної етики;** 3. **Тренерські семінари, професійні співбесіди та допомога у працевлаштування.**	
8.	Університет Ліон III Жан Мулен	**Міжнародне право: Спеціалізація «Право міжнародних організацій»**	Семестр 1 Фундаментальний навчальний блок (UE1), лекційні курси та практичні заняття, спільне ядро: 1. **Право та судовий процес Європейської Конвенції прав людини;** 2. **Судовий процес у міжнародному праві;** 3. **Міжнародне законодавство про державну службу;** 4. **Дипломатичне право;** 5. **Підтримка міжнародного миру та безпеки; Відповідальність міжнародних організацій;** 6. **Суб'єкти та суб'єкти міжнародного права;** 7. **Теорія міжнародних організацій (англійською мовою).** 8. **Вибірковий семінар:** **Семінар з юридичних досліджень.** Обов’язковий навчальний блок ознайомлення (UE2): Спільне ядро: 1. **Міжнародне право прав людини;** 2. **Регіональне законодавство.** Обов’язковий навчальний блок (UE3), спільне ядро: 1. **Підготовка до конкурсу судових виступів «Grand oral».** Обов’язковий навчальний блок «Вивчення іноземної мови»: 1. **Англійська мова (практичні заняття).**	

			Обов'язковий навчальний блок професіоналізації: **1. Клінічний семінар з симуляції судових процесів: Конкурс Руссо.** Семестр 2 Обов'язковий навчальний блок професіоналізації: 1. Магістерська атестаційна робота (захист). 2. Професійне стажування (захист звіту).	
		Міжнародне публічне право	Семестр 1 Фундаментальний навчальний блок (UE1), лекційні курси та практичні заняття, спільне ядро: **1. Судовий процес у міжнародному праві;** **2. Суб'єкти та діячі міжнародного права;** **3. Джерела міжнародного права.** Обов'язкові спеціальні курси, спільне ядро: 1. Підтримка міжнародного миру та безпеки; 2. Регіональне законодавство; 3. Морське право. Вибіркова дисципліна: 1. Міжнародна відповідальність. Обов'язковий навчальний блок «Вивчення іноземної мови»: **1. Англійська мова (практичні заняття).** Семестр 2 Обов'язкові семінари, спільне ядро: 1. Права людини; 2. Міжнародне економічне право; 3. Міжнародне гуманітарне право; Навчальний блок «Актуальні проблеми ЄС», спільне ядро: 1. Міжнародне екологічне право; 2. Міжнародне та порівняльне право; 3. Космічне право; 4. Актуальні проблеми I. Обов'язковий навчальний блок професіоналізації: Підготовка до конкурсу промов («Grand oral»); Магістерська атестаційна робота.	
		Європейське комерційне право	Семестр 1 Фундаментальний навчальний блок (UE1), лекційні курси та практичні заняття, спільне ядро: **1. Право приватної конкуренції;**	

			2. Право публічної конкуренції; **3. Поглиблене право внутрішнього ринку;** **4. Європейське корпоративне право;** **5. Європейське соціальне право** **6. Європейське оподаткування бізнесу; (СМ: 10 год)** **7. Письмове випробування (Grand écrit);** **8. Актуальні європейські та міжнародні питання;** **9. Основні принципи європейського права.** Варіант вибору: **1. Мобілізація європейського законодавства.** Обов'язковий навчальний блок ознайомлення (UE2): Варіанти вибору (2 курси): 1. Договірне право; 2. Європейське споживче право; 3. Європейське енергетичне законодавство; 4. Європейське міжнародне приватне право; 5. Основні економічні та соціальні права. Обов'язковий навчальний блок «Вивчення іноземної мови» (UE 3): **1 Юридична англійська мова (практичні заняття).** Обов'язковий навчальний блок професіоналізації (UE 4): **1. Клінічний семінар з симуляції судових процесів: Конкурс Moot Court.** **2. Семінар професіоналізації.** **3. Семінар з юридичних досліджень** Обов'язковий навчальний блок (UE 5): **1. Підготовка до усного випробування (Grand oral).** Семестр 2 Обов'язковий навчальний блок професіоналізації: **1. Магістерська атестаційна робота.** **2. Професійне стажування.**	
		Європейське право прав людини	Семестр 1 Фундаментальний навчальний блок (UE1), лекційні курси та практичні заняття, спільне ядро: **Письмове випробування (Grand écrit);** Актуальні європейські та міжнародні питання; Основні принципи європейського права; Європейське міграційне право;	

			Закон та судовий процес Хартії основних прав ЄС; Закон та судовий процес Європейської Конвенції про права людини; Міжнародне право прав людини. Варіант вибору (1 курс): Мобілізація європейського законодавства. Обов'язковий навчальний блок ознайомлення (UE2): Варіанти вибору (2 курси): Європейське міжнародне приватне право; Основні економічні та соціальні права; Право зовнішніх відносин; Європейське екологічне право. Обов'язковий навчальний блок «Вивчення іноземної мови» (UE 3): **Юридична англійська мова (практичні заняття).** Обов'язковий навчальний блок професіоналізації (UE 4): **4. Клінічний семінар з симуляції судових процесів: Конкурс Рене Кассена.** **5. Семінар професіоналізації.** **6. Семінар з юридичних досліджень** Обов'язковий навчальний блок (UE 5): **2. Підготовка до усного випробування (Grand oral).** Семестр 2 Обов'язковий навчальний блок професіоналізації (на вибір): **3. Магістерська атестаційна робота.** **4. Професійне стажування.**	
		Глобальне право кліматичних змін	Семестр 1 Фундаментальний навчальний блок (UE1), лекційні курси та практичні заняття, спільне ядро: 1. Актуальні європейські та міжнародні питання; 2. Європейське енергетичне право; 3. Європейське екологічне право; 4. Джерела міжнародного права; 5. Державні органи та зміна клімату; 6. Закон про кліматичні зміни та судовий процес; 7. Принципи, інституції та суб'єкти навколишнього середовища; (СМ: 15 год.)	

			Варіант вибору: Право зовнішніх відносин. Обов'язковий спеціальний навчальний блок (UE2), спільне ядро: 1. Публічне конкурентне право; 2. Морське право; 3. Бізнес та зміни клімату; 4. Оподаткування змін клімату. Обов'язковий навчальний блок «Вивчення іноземної мови» (UE 3): **Юридична англійська мова (практичні заняття).** Обов'язковий навчальний блок професіоналізації (UE 4): **1. Семінар професіоналізації.** **2. Семінар з юридичних досліджень** Обов'язковий навчальний блок (UE 5): 1. **Підготовка до усного випробування (Grand oral).** Семестр 2 Обов'язковий навчальний блок професіоналізації (на вибір): **1. Магістерська атестаційна робота.** **2. Професійне стажування.**	
9.	Université Paris-Saclay	**«Міжнародне і європейське право»**		
		Арбітраж та міжнародна торгівля	Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF):* 1. Поглиблене право міжнародної торгівлі (вивчення міжнародного договірного права. Контекст, контракти, публічні обмеження, міжнародний судовий процес); 2. Поглиблене право арбітражу (основи арбітражного права. Теорія, арбітражні угоди, арбітражна процедура, порівняльне право). 3. Право міжнародних компаній (Мобільність компаній. Міжнародна неплатоспроможність). 4. Інвестиційне право (джерела, нормативні акти, інвестиційний арбітраж). 5. Міжнародно-правові спори (Міжнародна юрисдикція, наслідки судових рішень, міжнародні зв'язки), Обов'язкові дисципліни *практичного навчального блоку:*	Завданням магістерської програми в галузі арбітражу та міжнародної торгівлі є підготовка фахівців у галузі міжнародного торгового права та міжнародного арбітражу. Метою програми є надання студентам операційної можливості працювати за фахом відразу після закінчення навчання. Для що вони отримують не лише теоретичні знання, але також протягом більше половини навчальних занять практичні навички, призначені для набуття основних професійних компетенцій у цих дисциплінах (складання актів та висновків, судових промов тощо). Після закінчення навчання випускники можуть працювати, використовуючи щонайменше дві мови, часто три. студенти готові увійти у світ міжнародного арбітражу як адвокати, як міжнародні арбітри, члени арбітражних, міжнародних установ; вони також можуть долучитися до діяльності юридичних фірм, судові департаменти, арбітраж, що працюють у галузі міжнародної діяльність (міжнародний судовий процес, міжнародні договори). Навчання також дає можливість здобувати ступінь доктора

			Практичні ательє французькою та англійською мовами за участі практиків арбітражу, практика арбітражу, медіації, міжнародних контрактів (укладання документів, розгляд практичних випадків). *Професійна практика:* глобальні симуляції, змагання, підготовка до професійного життя, арбітражна клініка, атестаційна робота. *Професійне стажування* (від 3 до 6 місяців) та захист звіту про стажування.	наук, сприяючи придбанню надійних наукових баз та методології дослідження.
		«Дипломатія та стратегічні перемовини» Програма має 2 спеціалізації, «Кризові переговори та розв'язання конфліктів» та «Економічні переговори» та складається із фундаментального навчального блоку та методологічного навчального блоку.	Обов'язкові дисципліни *методологічного навчального блоку (UEM):* 1. Соціологія міжнародних відносин; 2. Геополітика; 3. Міжнародна політекономія; 4. Міжнародне публічне право. Цей навчальний блок охоплює право міжнародних договорів, право міжнародних організацій та основоположні принципи міжнародного публічного права (суверенітет та відповідальність). 5. Методологічне ательє. Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF):* 1. Соціологія переговорів; 2. Неурядові організації, міжнародна перспектива; 3. Історія дипломатії; 4. External law & relations of the European Union; 5. **Дипломатичне та консульське право.** Цей курс охоплює законодавство, що застосовується до діяльності дипломатів, посольств та консульств, а також до відносин між дипломатами, як визначено у Віденській конвенції про дипломатичні відносини 1961 року та Віденській конвенції про консульські відносини 1963 року. Вибіркові дисципліни *спеціалізації «Кризові переговори та розв'язання конфліктів» без практичних занять (TD):* 1. **Peace and conflict studies** (англ.мовою); 2. **Поглиблене міжнародне публічне право**. Мета	Освітня програма в основному спрямована безпосередню інтеграцію у професійний світ шляхом підготовки до професій у галузі дипломатії / безпеки та протидії (державна та приватна дипломатія, відділ запобігання безпеці в аналітичних центрах, що спеціалізуються на міжнародних відносинах, інженерна безпека з державними чи приватними суб'єктами, армія, поліція, жандармерія), а також аналітичної діяльності в приватних та державних організаціях (аналіз ризиків у країні, дослідження). Численні аналітичні центри,що займаються дослідженнями динаміки міжнародних конфліктів співпрацюють із випускниками програми: Інститут стратегічних досліджень військової школи (IRSEM), Французький Інститут міжнародних відносин (IFRI), Інститут міжнародних та стратегічних досліджень (IRIS), Фонд стратегічних досліджень(FRS)тощо. Програма включає вивчення питань глобальної дипломатії (економічної, фінансової, екологічної, безпекової) і готує аналітиків країн, що перебувають у зоні ризику для банків або підприємств. Правові та економічні інструменти, необхідні для глибокого розуміння дипломатичної гри контекстуалізуються та вводяться в ситуацію за допомогою вивчення практичних випадків. Студенти працюють над конкретними емпіричними кейсами, як в рамках різних семінарів, що пропонуються в рамках професійного проекту, так і під час обов'язкового стажування та симуляцій переговорів, які відбуваються у партнерстві із університетами-партнерами.

			поглибленого курсу міжнародного публічного права - розглянути питання міжнародного права детальніше, ніж у контексті попереднього курсу студентів (М1). Цей курс спрямований формування у юристів-міжнародників поглиблених знань про міжнародну відповідальність, договірне право та право міжнародних організацій; **3. Оборона, розвідка та країни в зонах ризику;** **4. Кризи та збройні конфлікти;** **5. Розв'язання конфліктів.** Вибіркові дисципліни *спеціалізації «Економічні переговори»:* 1. **Нормативно-правова база лобіювання**. Цей навчальний блок торкається юридичних норм, що регулюють діяльність лобістів, або представництва груп інтересів у державних установах та державних органах, що приймають рішення. Вивчаються правила прозорості та боротьби з корупцією з точки зору міжнародного, європейського та національного законодавства. Тематика лекційних курсів та семінарів визначаються відповідно до поточних подій. 2. **Economic intelligence (англійською мовою)**. Цей курс спрямований на формування у студентів базових знань з економічної розвідки як з точки зору підприємств, так і державних органів влади, а також з урахуванням правових та етичних вимог. Розглядаються бази даних, конфіденційність, кібербезпека, передача технологій, правила та санкції щодо шпигунства та загальні аспекти безпеки. 3. **Комплаєнс.** Курс вивчає юридичні зобов'язання, що обмежують діяльність компаній, а також механізми, що діють у цих компаніях, для забезпечення відповідності їх діяльності чинним правилам, зокрема щодо санкційних режимів, ембарго чи правил боротьби з корупцією та відмиванням грошей. Обговорюється законодавство про конкуренцію;	

			4. Поглиблене міжнародне економічне право; **5. Міжнародна громадська дія.** Дисципліни обов'язкового *професійного навчального блоку*: **1. Глобальна симуляція переговорів;** 2. **Написання та захист атестаційної роботи/професійного проекту.**	
		Конкуренція та договірне право	Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) «Теорія і практика конкурентного права», без практичних занять:* 1. Європейське та французьке законодавство про недобросовісну комерційну практику; 2. Європейське та французьке право конкуренції; 3. Порівняльний підхід до конкурентного права; 4. Публічне та міжнародне правл конкуренції; 5. Конкуренція та економіка; 6. Competition and Business Contract Law : comparative approach (англійською мовою). Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) «Теорія і практика договірного права», без практичних занять:* 1. Європейське та французьке дистрибуційне право; 2. Господарське договірне право; 3. Спільне французьке та європейське договірне право; 4. Європейська та французька конкуренція та судовий процес. Дисципліни обов'язкового *професійного навчального блоку*: 1. Написання письмових повідомлень та інформаційних бюлетенів; 2. Проєкт 1: протягом року участь в конкурсі судових промов, організації колоквіумів та конференцій, публічних консультаціях. 3. Вступ до професійного життя (персоналізовані поради щодо укладання резюме та мотиваційних листів, симуляції співбесід щодо працевлаштування); 4. Ораторське мистецтво та мистецтво судових виступів. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку «Практика*	Освітня програма «*Конкуренція та договірне право» другого року магістратури (М2) пропонує* як загальне, так і спеціалізоване навчання, що дозволяє випускникам здобути спеціалізацію з конкурентного законодавства у всьому його різноманітті (анти-конкурентні практики, обмежувальні практики) та поглибити основні знання в договірному праві, як у загальному праві, так і у сферах, орієнтованих на бізнес (договори дистрибуції, господарські договори). У кожному з цих питань місце європейського права є пріоритетним. Фундаментальні дисципліни доповнені курсами поглибленої англійської мови, права споживачів та економіки конкуренції. Окрім того, студенти, що обирають професійний напрям, також отримують міцні знання з процедури, складання ділових контрактів та контрактних методів, під час професійного навчального блоку "Практика конкурентного права та контрактів". Окрім набуття теоретичних знань, велике місце відводиться розвитку особистих якостей та формуванню професійних навичок майбутніх фахівців міжнародного права. Професійна комунікативна компетентність формується як в усній, так і в письмовій формі в різних навчальних модуля: два семінари присвячені тренінгу з публічних виступів, оволодінню ораторською майстерністю, симуляцією судових промов, а також розвитку навичок письма. Студенти також потрапляють у реальну професійну ситуацію, зокрема за допомогою залучення до навчальних проєктів (участь у національних та міжнародних конкурсах, дослідницькі проєкти, організація наукових заходів та виступи на конференціях). Досвід та компетентності, набуті в рамках подвійного, теоретичного та практичного підходу, що забезпечується як

			договорів»: 1. Договірні практики: практичні вправи на укладання договорів та переговори у цифровій сфері; 2. Укладання ділових договорів: практичний підхід до ділових контрактів, аналіз випадків, консультації щодо укладання). Дисципліни обов'язкового *професійного навчального блоку*: 1. Професійне стажування (мінімум 8 тижнів) та написання і захист звіту; 2. Проєкт 2: протягом року участь в конкурсі судових промов, організації колоквіумів та конференцій, публічних консультаціях. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку «Європейська та французька конкуренція та судовий процес»:* 1. Європейська та французька конкуренція та судовий процесс.	класичним викладанням у вигляді лекцій, так і практичним, за участі команд відомих професіоналів та тісні зв'язки з професійними та дослідницькими колами, дозволяє студентові відразу після навчання почати професійну діяльність. Компетенції випускників: • Повне засвоєння французького та європейського законодавства про конкуренцію (включно із його економічний виміром) та договірного законодавства, що застосовується до компаній, чи то з точки зору матеріальних норм, чи судових процесів. • Володіння в усній та письмовій формі юридичною аргументацією французькою та англійською мовами, вміння застосовувати її індивідуально або групами. • Вміння укладання юридичної консультації з питань конкуренції та / або договірного права, французькою або англійською мовами. • Вміння укладати та аналізувати контракти, що стосуються конкурентного та / або договірного права, французькою або англійською мовами. • Вміння розв'язувати одну чи кілька нових проблем як теоретично, так і практично, мобілізуючи навички досліджень та правових міркувань одне або кілька нових питань. • Вміння використовувати інструменти комунікації та міжособистісні навички для роботи в групі якомога краще інтегруватися до професійної діяльності.
		Право авіаційної та аеропортової діяльності	Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF), без практичних занять (TD) «Загальне право цивільної авіації».* Цей навчальний блок має на меті детально представити міжнародний режим, що застосовується до цивільної авіації, та основні принципи, що керують нею: повітряний суверенітет, доступ до ринку, узгоджений двосторонніми угодами, зокрема реєстрація повітряних суден. Також вивчається функціонування Міжнародної організації цивільної авіації. Презентація французької правової та	Освітня програма пропонує вузькоспеціалізовані сучасні теоретичні та практичні знання студентам, які вже працюють у цьому секторі діяльності. Натомість зв'язки, встановлені з професіоналами та роботодавцями, допомагають зміцнити наукові позиції університету Париж Сакле у галузі законодавства, що застосовується до передових технологій. Програма формує фахівців, що надають юридичні послуги для авіакомпаній, аеропортів та всіх галузей у цьому секторі, юристи, що спеціалізуються на авіаційному секторі, працюють у державній службі Державна служба (Головне управління

			інституційної бази у галузі цивільної авіації, зокрема щодо організації служб Генерального директорату цивільної авіації. **1. Міжнародне цивільне авіаційне право;** **2. Національне право та установи цивільної авіації.** Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF),* *«Відповідальність авіакомпаній».* Право договірної відповідальності авіакомпаній займає чільне місце в діяльності останніх, у разі нещасних випадків, затримок, втрати багажу або тілесних ушкоджень, які зазнали пасажири. Цей навчальний блок забезпечує всебічне розуміння цих питань відповідно до Варшавської та Монреальської конвенцій, а також їх національне застосування. Обговорюються режими компенсації та визначення основних понять, що тлумачаться судами. Тому цей навчальний блок спрямований на те, щоб дозволити студентам набути фундаментальних знань у цій галузі, незалежно від того, зосереджуються вони на авіакомпаніях, операторах аеропортів або на практиці адвокатури. Лекції та практичні заняття (розгляд практичних випадків щодо авіаційних аварій). **1. Договірна відповідальність авіакомпаній;** **2. Європейські норми щодо прав пасажирів.** Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF),* *«Соціальне право авіаційного транспорту»* **1. Національні соціальні норми;** **2. Європейські соціальні норми.** Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF),* *«Право аеропортової діяльності»* **1. Відповідальність операторів аеропортів, персоналу та наземних служб;** **2. Аеропортові збори;** **3. Аеропортові збитки;** **4. Особливі аспекти безпеки аеропорту.** Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального*	цивільної авіації), у сфері консалтингу, міжнародних та інституційних відносин, стратегій та лобіювання. Перший семестр має на меті здобуття фундаментальних знань із права цивільної авіації як стосовно установ, авіакомпаній, так і аеропортів. Запропоновані навчальні блоки охоплюють аспекти міжнародного права, права Європейського Союзу та французького права. Другий семестр пропонує студентам поглиблену спеціалізацію з професійною та діяльнісно-операційною спрямованістю як щодо аспектів публічного права (авіаційна безпека та охорона навколишнього середовища), так і приватного права (авіаційні контракти та страхування).

			блоку (UEF) «Право повітряної безпеки» Цей навчальний блок спрямований на вивчення правових норм, що застосовуються у випадку аварій чи серйозних інцидентів, відповідно до додатка 13 до Чиказької конвенції. Йдеться про вивчення обов'язків державних органів, а також проектування та будови літаків. Навчальний блок складається із лекцій, конференцій та проектів. 1. **Аналіз та нагляд за інцидентами з авіаційної безпеки;** 2. **Початкова льотна придатність та технічне обслуговування літаків.** Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) «Авіаційні договори та страхування»* Право фінансування літаків охоплює аспекти продажу, оренди, лізингу, що застосовуються до літаків та двигунів. Англосаксонське договірне право, це право є важливим для авіакомпаній, орендних компаній, виробників та виробників двигунів, а також для їх юристів. Навчальний блок містить лекції та практичні заняття 1. **Закони щодо фінансування літаків;** 2. **Договори на обслуговування літаків, обладнання та двигунів** 3. **Страхування авіакомпаній та постачальників наземних послуг.** Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF) «Управління повітряними ризиками».* Загальні аспекти авіаційної безпеки стосовно перевірки / фільтрації пасажирів та багажу, збору та використання даних про пасажирів, акредитації співробітників служби безпеки або сприяння міжнародним операціям. Навчальний блок складається із лекцій та проектів. 1. **Міжнародне право та політика авіаційної безпеки**; 2. **Сталий розвиток та зростання повітряного транспорту**.	
		Право космічної	1 семестр містить 4 обов'язкових навчальних блоки, 2	Перша у світі магістерська програма, що поєднує вивчення

		діяльності та телекомунікацій	семестр – 3 навчальні блоки, з яких 2 – вибіркові. Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF):* 1. **Інтелектуальна власність** (у формі семінару французькою або англійською мовою із застосуванням максимально інтерактивних методів навчання); 2. **Спеціальне право конкуренції (цифрове - авіація - космос)**: курс чергує теорію конкурентного права, вивчення поточних, актуальних світових подій у відповідних секторах та групову роботу (презентації). Наприклад, групова робота в останні роки була зосереджена на консолідації сектору електронних комунікацій у Франції та Європі, на розгляді національними органами та контролюючими органами Євросоюзу зловживань з боку «великої четвірки» GAFAM (Google, Apple), на репресивній політиці Європейської Комісії щодо картелів, щодо єднання учасників космічного сектору в Європі) або щодо повітряних альянсів; 3. **Право цифрових мереж**: Курс має форму лекції з кількома груповими вправами на заняттях (наприклад, реалізація телекомунікаційного проекту та юридичний аналіз нормативної бази; створення мобільного додатку для розробки та презентації питань регулювання). Курс стосується міжнародної та європейської нормативної бази для надання телекомунікаційних / електронних послуг у сфері комунікаційних мереж; 4. **Законодавство про космічну діяльність (англійською мовою)**: Курс знайомить із міжнародним режимом, що застосовується до космічного простору на основі договорів та принципів, прийнятих ООН. Він також стосується національного космічного права, зокрема аналізу Французького космічного законодавства. 5. **Законодавство про авіаційну діяльність**: цей навчальний блок дозволяє вивчати правові норми, що застосовуються до авіаційної діяльності, з акцентом на промислові аспекти. Він охоплює вивчення правил	космічного права та телекомунікацій була створена за підтримки представників професійного середовища для задоволення потреб сектора, що стрімко розвивається та потребує висококваліфікованих випускників. Зміст освітньої програми поступово охопив сектор повітроплавання та всі мережі та служби цифрового зв'язку. Зараз предметна сфера програми поширюється на стратегічну та технологічну діяльність, пов'язану з аеронавтикою, космосом та цифровими технологіями. Програма розроблена у партнерстві з великими компаніями та установами цих трьох секторів. Щороку зміст курсів переглядається відповідно до потреб ринку праці. Мета програми - гарантувати професійну інтеграцію після закінчення навчання. З цією метою курси поєднують теоретичний та практичний підхід. Основні курси з космічного права, права аеронавтики та цифрового права доповнюються додатковими модулями в галузі управління контрактами, дотримання вимог, безпеки та політики.

			авіаційної безпеки з точки зору сертифікації повітряних суден, а також правил різних організацій з виробництва, проектування та технічного обслуговування. Також вивчаються правила, що застосовуються у випадку аварії чи серйозного інциденту, відповідно до додатка 13 до Чиказької конвенції. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Наука і техніка»:* 1. **Аерокосмічні методи: теоретичний курс та розгляд практичних випадків**. Курс спрямований на ознайомлення із космічною механікою та надає студентам інструменти, необхідні для розуміння та вирішення простих задач просторової механіки. Курс також знайомить із правилами експлуатації супутників та систем, що дозволяють їм виконувати свої завдання (телекомунікації, дистанційне зондування, навігація тощо); 2. **Телекомунікаційні мережі**. Ідея курсу полягає в тому, щоб надати студентам підчас лекцій точні визначення професійного словника, що використовується в мережах / телекомунікаціях, розуміння сучасних методів передачі та їх обмежень, і уявлення про архітектуру (фізичну та протокольну) поточних мереж та практично їх застосовувати підчас розгляду практичних випадків; 3. Управління частотами. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Відповідність нормам та безпека»:* 1. **Міжнародний трансфер товарів, що вимагають особливої уваги (експортний контроль):** Теоретичний курс та робота в групах над фіктивним випадком експортного контролю товарів та технологій з колективною усною презентацією та письмовим звітом; 2. **Безпека інформаційних систем.** Навчальний блок має на меті ознайомити студентів з різними проблемами та нормативними актами, що застосовуються у галузі безпеки інформаційних	

			систем та кіберпростору. Більш конкретно, мета курсу - дати можливість студентам краще зрозуміти проблеми, з якими вони можуть зіткнутися на своїх майбутніх посадах, будь то в бізнесі чи в адміністрації, а також знати, як визначити компетентні органи; 3. **Захист персональних даних:** Курс має на меті надати студентам теоретичні та практичні знання та дозволяє зрозуміти виклики та зобов'язання нових європейських норм щодо захисту персональних даних та набути практичних навичок щодо обробки та зберігання даних; 4. **Теорія та практика кібербезпеки.** Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Політика та стратегія»:* 1. **Космічні ринки** ; 2. **Спеціалізовані міжнародні технічні організації (космічна, авіаційна, цифрова)**, англійською мовою. Теоретична частина курсу присвячена поясненню права міжнародних організацій, знайомству з міжнародними організаціями (ООН та Європейським космічним агентством) та більш спеціалізованими організаціями, такими як Міжнародний Союз електрозв'язку. Практична робота у невеликих групах над спеціалізованими темами, наприклад,»Всесвітня метеорологічна організація та стихійні лиха» або «Роль Африканського космічного агентства». Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Практика укладання договорів»:* 1. **Державні та оборонні контракти**. 5 двогодинних модулів, що базуються на лекціях, відеопоказах та обговоренні. Курс охоплює такі елементи: оборонна промисловість, політика закупівель зброї, органи укладання контрактів. Публічні контракти на оборону та безпеку: види процедур, норми, акти та типи контрактів. Інтелектуальна власність у державних контрактах: озброєння, права публічної	

			особи та власника, зобов'язання щодо роялті. Медіація: роль посередника, методика роботи; 2. **Договірний менеджмент.** Теоретичний курс та розгляд практичних випадків охоплюють діяльність з підготовки та моніторингу застосування контракту протягом усього проекту шляхом впровадження та координації засобів та процесів, необхідних для контролю за ризиками та реалізації потенційних можливостей; 3. **Космічні договори (англійською мовою).** Лекції та інтерактивні заняття з аналізу контрактів для кращого розуміння передової практики у галузі; 4. **Інформаційні договори.** Курс зосереджений на вивченні договірного права, що застосовується до ІТ, а також на аналізі основних видів ІТ-контрактів; 5. **Електронні договори та комунікації.** Студенти працюють із зразками контрактів, перш ніж брати участь у глобальних симуляціях переговорів щодо контракту. Курс представляє основні види договорів, що укладаються в секторі електронних комунікацій, зокрема контракти на доступ, взаємопідключення, розгортання мереж та інфраструктури, спільне використання інфраструктури та роумінг; 6. **Авіаційні контракти.** Вибіркові дисципліни *навчального блоку (UE) «Сектор спеціалізації»,* 1. **Регулювання ринку електронних комунікацій**; 2. **Пілотовані космічні програми.** Навчальний модуль розділений на три двогодинні сесії. Перша присвячена поясненню міжурядової угоди про створення Міжнародної космічної станції, а також майбутньому проекту, який стане її наступником: le Moon Village. Регулярно йдеться про маркетинг космічної станції. Таким чином, під час двох наступних сесій, використовуючи засвоєні знання, студенти повинні створити маркетинговий проєкт для міжнародної космічної станції або Moon Village. Сформовані малі групи (3 студенти в групі) повинні визначити завдання	

			проєкту, написати контракт між компанією та Європейським космічним агентством за допомогою збірника договірних умов агентства, а потім представити класу різні статті договору, обґрунтовуючи їх необхідність; 3. **Управління аеронавігаційними та космічними ризиками.** 4-и годинний семінар з управління космічними ризиками, опрацювання космічних ризиків, визначення правового середовища та страхових гарантій. Правила укладання страхового договору. 3-и годинний семінар з управління аеронавігаційними ризиками, опрацювання правового середовища для авіаційної діяльності (авіакомпанії, виробники, сервісні компанії тощо) та доступного авіаційного страхування.3 години практичної частини: подробиці процесу андеррайтингу та керування наслідками аеронавігаційних та космічних катастроф; 4. **Космос та безпека.** Іспит складається з подання звіту з юридичної чи політичної тематики, що стосується використання космосу у військових цілях, або як інструменту суверенітету,чи як перспективи розвитку. Для підтвердження відповідних аргументів вимагаються бібліографічні дослідження; 5. **Законодавство про повітряний транспорт.** Цей навчальний блок має на меті загальну презентацію правових норм, що застосовуються цивільної авіації; 6. **Законодавство про розвідку.** Дисципліна «Законодавство про розвідку» охоплює актуальні юридичні реалії: "Закон про розвідку" та практики Європейського суду з прав людини щодо "масового спостереження"; 7. **Право електронної комерції**; 8. **Законодавство про космічні додатки** (англійською мовою). Курс знайомить з правовими аспектами космічних мобільних та комп’ютерних додатків (спостереження Землі, метеорологія, навігація, пост-позиціонування, супутниковий телекомунікації, супутникове телебачення).	

			9. **Алгоритмічне право.** 10. **Від Netflix до YouTube: регулювання аудіовізуальних медіа та платформ обміну відео.** Курс має форму лекцій з підсумковою роботою, яку слід підготувати вдома (створення в Європі телевізійного каналу, послуги VOD чи PPV та аналіз нормативно-правової бази). Стосується європейської правової бази, що застосовується до аудіовізуальних медіа-послуг (AVS) та платформ обміну відео (PPV); 11. **Проєктне бюро: управління космічним проектом.** Студенти вивчають обмеження, пов'язані з розробкою та реалізацією місії з вивчення космосу. Потім вони поділяються на дві мультидисциплінарні групи (юристи / політологи та інженери / фізики) і відповідають за представлення проєкту перед міжнародним журі. Темою 2019 року був запуск дослідницької місії з метою видобутку корисних копалин з небесних тіл. 12. **Цифрове оснащення територій.** Курс базується на повторенні основних юридичних понять та на вивченні конкретних справ із матеріалів реальної практики юридичної фірми/адвокатського бюро. Цифровий розвиток територій, по суті, визначається загальним законодавством місцевих органів влади, що дозволяє місцевим органам влади та їх групам створювати та експлуатувати мережі громадських ініціатив на дуже високій швидкості через оптичне волокно як частину місцевого публічного сектору для боротьби проти цифрового розриву, в тому числі за допомоги закордонних підводних кабелів, встановлених в рамках цієї законодавчої бази. Дисципліни *навчального блоку (UE) «Професійний напрям» / «Дослідницький напрям»:* **1. Професійні поїздки та візити у супроводі тютора.** Студенти протягом року беруть участь професійних подорожах та відрядженнях. Навчальний рік 2019-2020: - Тиждень занурення в ISAE-Supaéro (Інженерна школа): Спільний курс зі студентами-інженерами;	

			- Міжнародний тиждень у Женеві (спеціалізовані конференції на теми магістратури в МСЕ, ООН та СОТ); - «IA Europe 2020»: групова поїздка до Будапешта, участь у міжнародній конференції та зустріч зі студентами National Public Service University, візит до парламенту; 2. Студенти, які здобувають ступінь магістра професійного напрямку, повинні пройти **стажування** від 3 до 6 місяців у Франції чи за кордоном. Також можна вчитися за дуальною програмою навчання. За цих умов студент підписує робочий контракт на час магістерської програми (12 місяців) і працює паралельно з навчанням. Приклади установ, які приймали стажерів: Airbus, ANFR, Arcep, ArianeGroup, Bird & Bird, Bouygues Telecom, CNES, CNIL, Dassault, Euroconsult, Eutelsat, ESA, Gide Loyette Nouel, Microsoft, Nokia, ООН, Simmons & Simmons, SES, SFR; 3. Студенти професійного напряму впродовж року виконують **професійний проєкт**. Приклади проектів, здійснених студентами у 2019 році: - Участь у конкурсі Manfred Lachs Space Law Moot Court Competition (Європейський фінал, Відень); - Симуляція міжнародних переговорів у галузі міжнародного повітряного права (Монреаль); - Організація конкурсу Digital Law Moot Court з цифрового права, конкурсу навчальних судів із цифрового права (Париж); - Студентські аерокосмічні змагання, право на обслуговування суборбітальних польотів (Париж); 4. Студенти дослідницького напряму пишуть атестаційну магістерську роботу (80 сторінок). Вибіркова тематика робіт: - Цифрова стійкість та суверенітет - Адаптація космічного права до New Space - Захист персональних даних у Перській затоці - Африканська космічна стратегія - Інтернет-нейтралітет в американському та європейському законодавстві. 4. **Початок дослідницької діяльності.** Студенти дослідницького напряму беруть участь у реалізації університетської дослідницької діяльності, пов’язаної з	

			однією з тем магістерської програми: - написання доктринальної статті (може бути представлена на міжнародній конференції або опублікована); - участь у контракті на дослідження, укладеному з лабораторією, з якою пов'язана магістерська програма; - організація одного із семінарів лабораторії, яка підтримує магістерську програму. Вони також можуть взяти участь в одному з професійних магістерських проєктів.	
		«Міжнародне та європейське законодавство про основні права»	Обов'язкові дисципліни *фундаментального навчального блоку (UEF):* **1. Методи міжнародного права людини і народів.** Цей загальний курс зосереджений на діячах та інструментах міжнародного права прав людини. Він розглядає місце різних суб'єктів, міжнародних організацій, неурядових організацій, національних комісій, "викривачів". Також аналізуються основні інструменти захисту: міжнародні договори та їх специфіка у галузі прав людини, резолюції організацій, механізми ООН щодо захисту основних прав. Читання, опрацювання та обговорення юридичних текстів пропонуються в межах лекційних курсів; **2. Міжнародний захист прав людини і народів - договірні системи та системи ООН.** Семінар, що стосується різних тем міжнародного права прав людини та народів: теми, що обираються щороку, можуть відрізнятися. Класичні теми (заборона расової дискримінації, релігійна свобода), але також нові (право на їжу, право на воду, борг та права людини). Також вирішується питання прав народів (самовизначення, корінні народи. Семінарська робота базується на попередньому прочитанні документів, які аналізуються та обговорюються на занятті; **3. Економічні та соціальні права.** Семінар складається з двох частин. У першій (соціальні права) студентам пропонується поміркувати над формулюванням основних соціальних прав поряд із економічними свободами та правами. Мета другої частини - ознайомити студентів з правовими проблемами, порушеними темою	Навчання зосереджено на точному аналізі міжнародної та європейської систем захисту основних прав. Курс також включає деякі більш конкретні напрями (економічні та соціальні права, міграція-притулок, захист прав у боротьбі з тероризмом - надзвичайні стани, торговельно-інвестиційне середовище та права людини). Як методи навчання, освітня програма сприяє участі у міжнародних змаганнях із судових дебатів (зокрема, у конкурсі Кассена) або в роботі юридичної клініки. Навчання спрямоване на розвиток самостійності студентів, дослідницьких навичок та критичного мислення, а також аргументативних та письмових навичок, надаючи важливе місце науковій роботі. Крім того, аналітики та практики регулярно запрошуються на поточні конференції з важливих актуальних тем. Стажування пропонується як один із можливих варіантів, поряд із участю в роботі юридичних клінік та участю у судових змаганнях. Студенти повинні вміти: • Аналізувати та вирішувати складні юридичні проблеми самостійно та в групі. • Проводити самостійну дослідницьку діяльність під супроводом наставника. • Написати практичну дослідницьку роботу за допомогою наукового керівника. • Проголошувати промови в суді, готувати їх самостійно та в групі. • Організувати свій навчальний день у групах та під наглядом. • Інтегруватися у командну роботи в структурі, пов'язаній з основними правами (стажування. Освітня програма готує до участі у національних конкурсах

			корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). З огляду на високий рівень новин, Студенти регулярно обговорюють, коментують актуальні світові новини, найновіші нормативні ініціативи ООН, внутрішнє законодавство та порівняльне право та працюють над практичним випадком, що дозволяє їм застосовувати знання, отримані протягом курсу; **4. Закон про притулок та міграцію.** Питання про притулок та міграцію займає постійне і зростаюче місце в міжнародних, європейських та французьких національних новинах. Це породжує багато дискусій, багато напружень, у тому числі дипломатичних, і багато реформ та подій. Мета цього семінару - спостерігати за цим явищем під юридичним кутом, застосовуючи теоретичні та практичні методи. Семінар щороку базується на іншому конкретному випадку (захист викривачів у справі Едварда Сноудена у 2019/2020 рр.). Студенти здійснюють дослідницьку роботу, результати якої потім відображаються у формі дебатів та судових промов. **5. Європейська конвенція з прав людини.** Поглиблений курс законодавства Європейської конвенції з прав людини, який звертається як до його процесуального, так і матеріального аспектів, на базі матеріалів практик Європейського суду. Під час навчання відбувається підготовка до участі у конкурсі судових промов Кассена відповідно до тематики поточного року; **6. Хартія основних прав Європейського Союзу. Розгляд спорів.** Завданням цього курсу є аналіз змінам, спричинених проголошенням Хартії основних прав Європейського Союзу. Спочатку вивчається її створення та поступове впровадження у правові основи законодавства Європейського Союзу, переходячи від статусу просто декларативного тексту до обов’язкової юридичної бази, що веде до пояснення відповідності посилань у судовій практиці Європейського Союзу. Інша частина курсу складається з більш конкретного вивчення різних глав Хартії як бази для відповідної судової	(адвокатури, суддівство). Залежно від профілю студентів, надає можливість міжнародної кар'єри (міжнародні, неурядові організації). Забезпечує технічну підготовку, а також формує загальну культуру, що дозволяє студентам розглядати, як можливі, різні типи кар'єри, а також продовжити науково-дослідну роботу в аспірантурі. З метою полегшення інтеграції та професійного вибору студентів на численні конференції та дебати зі студентами запрошуються професіонали-практики (юристи, судді, члени та юристи НГО, члени міжнародних та національних комітетів, ООН.

			практики. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Мова, дослідницька робота, практика і сучасні проблеми».* 1. **Атестаційна робота на здобуття наукового ступеня магістра;** 2. **Поточні конференції з актуальних питань.** Від студентів вимагаються попередній збір інформації, підготовка та її письмове відтворення. Готовність до виступів зовнішніх гостей, які презентують свою роботу чи діяльність у галузі основних прав (дослідники, практики, експерти, асоціації); 3. **Англійська мова.** Удосконалення практики усної та письмової юридичної англійської мови. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Практика основних прав і свобод».* 1. **Професійне стажування.** Проводититься у галузі правозахисної діяльності (адвокатські фірми, асоціації, ГО, національні французькі чи міжнародні організації); 2. **Підготовка до конкурсу судових дебатів.** Конкурс Кассенана (Страсбург): допомога у підготовці позовних та захисних клопотання та захисту та тренінги з судових промов; 3. **Організація навчального дня «Новини про основні права».** Підготовка щорічного навчального дня на тему «Франція, права людини і народів»: визначення тем, що стосуються юридичних новин та сфери діяльності стейкхолдерів (науковців, практиків, асоціацій та установ), запис та публікація виступів; 4. **Клінічний підхід до основних прав.** Юридична клініка з основних прав пропонує щороку окрему практичну роботу, зосереджуючи увагу на практиці у сфері прав людини на рівні Ради Європи. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Сучасні виклики».* **1. Відповідальність держав та міжнародних організацій за порушення прав людини.** Метою	

			цього семінару є огляд міжнародного права відповідальності, яке застосовується у галузі прав людини. Норми, що дозволяють виявити походження відповідальності, встановити її зміст та визначити умови її реалізації, розглядаються у світлі судових спорів щодо прав людини; **2. Умови надзвичайного стану: тероризм, стеження та основні права**. Явище тероризму породило державну практику обмеження основних прав та розвиток обмежувального національного законодавства (надзвичайний стан, механізми спостереження за населенням). Семінар присвячений аналізу цих обмежень та позовів, які вони спричинили у Європейському суді з прав людини та Суді Європейського Союзу. Основна увага приділяється аналізу звітів спеціального доповідача ООН, який ставить під сумнів практику міжнародних організацій, правила застосування сили та гуманітарне право у відповідь на терористичне явище (заяви про самооборону, використання безпілотників). **3. Торгівля, інвестиції, навколишнє середовище та права людини.** Семінар опрацьовує нові питання щодо прав людини та народів, що стосуються основних торговельних договорів, іноземних інвестицій та питання державного боргу, а також порушують питання охорони навколишнього середовища.	
		«Права людини та гуманітарне право»	Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Фундаментальні знання з міжнародного права прав людини»* 1. **Міжнародне гуманітарне право.** Розгляд питань загальної культури, пов'язаних із ситуаціями збройних конфліктів (Сирія, Північна Корея і контроль над озброєннями, Ірак та правилами втручання). Курс міжнародного гуманітарного права (МГП) має на меті надати студентам правові основи для воєнної діяльності, можливості відновлення	Метою освітньої програми є забезпечення студентів основними теоретичними знаннями та практичними навичками у сфері прав людини (міжнародний та європейський захист прав людини, право на притулок, права іноземців та мігрантів, гуманітарне право, міжнародне кримінальне право та кримінальний процес), необхідними для швидкої та високої професійної інтеграції та написання атестаційної магістерської роботи. Студенти також отримують мають нагоду професіоналізації у галузі прав людини та гуманітарного права завдяки курсам, які викладаються практиками, що працюють в неурядових

			закону у світі аномії. Курс представляє МГП, його джерела та межі, основні проблеми, його технічну роль або впровадження. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Фундаментальні знання з європейського права прав людини»:* **1. Європейський захист прав людини.** Структура Семінару розроблена навколо низки тем європейського законодавства про права людини. Метою семінару є вивчення механізмів та процедур, призначених для захисту прав людини в Європі, головним чином тих, що є напрацюваннями Ради Європи та Європейського Союзу. Особливо розглядаються умови направлення справи до Європейського суду з прав людини та до Суду Європейського Союзу, а також загальні принципи, що регулюють дії цих судів; **2. Судова тяжба у Європейському суді з прав людини.** Метою семінару є вивчення всіх аспектів судової процедури у Європейському суді з прав людини, основних елементів, необхідних для глибокого розуміння ходу розгляду заяви до Суду від її подання до можливого контролю за виконанням судового рішення на користь учасника судового процесу. Розглядаються права, захищені Європейською конвенцією про захист прав людини та основних свобод. Йдеться також про розуміння методів мислення суддів Європейського суду для вирішення певного питання з метою виявлення в судовій практиці юридичних елементів, корисних для позивної заяви. Завдяки вивченню реальних справ, що демонструють складність певних юридичних міркувань, здійснених Судом, та усіх компонентів, необхідних для прийняття рішення, семінар має на меті змусити студентів зрозуміти та засвоїти правила, які лежать в основі діяльності та структурують рішення Суду. Європейська комісія з прав людини.	організаціях, експертами міжнародних організацій, професіоналами Французької агенції захисту прав біженців та осіб без громадянства (OFPRA), юристами. Передбачено професійне стажування тривалістю мінімум 3 місяці. Студенти починають практичну діяльність у рамках діяльності Юридичної клініки з питань права притулку, що дозволяє їм безпосередньо працювати над позовами чи готувати шукачів притулку до співбесіди перед у OFPRA. По завершенні програми Студенти повинні вміти: • Розуміти, аналізувати та використовувати складні юридичні тексти, що стосуються міжнародного гуманітарного права та прав людини на міжнародному, європейському та національному рівнях. • Створювати складні юридичні тексти. • Укладати самостійно або групою брифи, спрямовані на реагування у конкретній ситуації, що стосуються міжнародного гуманітарного права та / або прав людини. • Взаємодіяти англійською мовою з питань, що стосуються міжнародного гуманітарного права та прав людини. • Проводити дослідження та усно повідомляти її результати. Випускники отримують доступ до роботи на високому рівні в таких сферах: - всесвітні або регіональні неурядові чи міжурядові організації (особливо європейські), що працюють у галузі гуманітарної допомоги та прав людини (Рада Європи, Європейський суд з прав людини, ООН, Міжнародний кримінальний суд , ЮНІСЕФ, Світова продовольча програма, УВКБ ООН тощо; - національні державні установи, компетентні у галузі прав людини (незалежні адміністративні органи, такі як «Захисник прав» або «Генеральний контролер місць позбавлення волі», Французьке управління з питань біженців та осіб без громадянства, Управління Французького Міністерства імміграції та інтеграції, Міністерство внутрішніх справ, Національна консультативна комісія з прав людини) або юрисдикції, такі як Національний суд з питань притулку. - громадські організації, пов'язані з проблемами прав людини, - адвокатські бюро, що спеціалізуються, зокрема, на правах іноземців та / або притулку або кримінальному праві.

			Обов’язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Спеціалізація у праві притулку»:* 1. **Європейські та внутрішні права на притулок.** Лекційний курс, що має сильний інтерактивний вимір завдяки невеликій кількості студентів у групі, та заохочує обмін думками із студентами шляхом опрацювання практичних випадків. Мета курсу - ознайомити студентів з актуальною реальністю права на притулок у Франції сьогодні: законодавча база права на притулок у Франції, міжнародна (Женевська конвенція) та європейська (загальноєвропейська система притулку), суто національна (Преамбула до Конституції та закону 1952 р.),подання прохання про притулок (умови в'їзду на територію Франції, перешкоди для подання прохання про притулок та соціальні права, пов'язані з характеристиками шукача притулку), розгляд клопотання про притулок (процедура, розгляд самої заяви та положення про виключення та громадський порядок, надання захисту чи ні, об'єднання сім'ї, припинення та скасування захисту, перегляд). Обов’язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Поглиблення знань з внутрішнього права прав людини»:* **1. Теорія та практика прав людини.** Курс базується на вивченні певної кількості фундаментальних текстів, що дозволить студентам зрозуміти минулі та сучасні філософські та політичні проблеми прав людини. Методами навчання є усні презентації та / або письмові роботи, спрямовані на зміцнення синтетичних можливостей студентів та заохочення їх до різноманітних бібліографічних досліджень. З цією ж метою також заплановані короткі презентації на актуальні теми з прав людини. На додаток до вищезазначених елементів сеанси "поза стінами" покликані мотивувати студентів контактувати з стейкхолдерами. Йдеться про поєднання теоретичного підходу до прав людини з підходом, що дозволяє студентам знайомитися із практичними	Студенти також можуть продовжити навчання для здобуття докторського ступеню.

			проблемами, пов'язаними із захистом цих прав. Теоретичний підхід ґрунтується на ретельному вивченні ряду великих засновницьких текстів сучасних природних прав (праці Т. Гоббса та Ж.Ж. Руссо, сучасної та політичної філософії - Е. Блох та Кл. Лефорт тощо). Практична частина курсу знаходить своє відображення заснований у зустрічах з професійними асоціаціями, що працюють у галузі прав людини та захисту шукачів притулку: навчальні візити до делегації Уповноваженого комісара у справах біженців ООН у Парижі, асоціації Примо Леві, Національного суду з прав притулку; **2. Кримінальний процес та захист прав людини.** Лекційний курс, але в динаміці інтерактивності зі студентами, що базується на опрацюванні рішень Європейського суду з прав людини, Касаційного суду та Конституційної ради. Метою цього курсу є розуміння прав основних свобод у кримінальному процесі. Основною метою курсу є вивчення практики Європейського суду з прав людини в кримінальних процесах, аналіз впливів та можливості захисту основних прав. Під час навчання простежуються основні зміни у судовій практиці щодо прав, гарантованих усім обвинуваченим у кримінальних справах, як матеріальних (принцип кримінальної законності, застосування летальної сили, право на життя, заборона нелюдського поводження та катувань), а також процесуальні (право на справедливий судовий розгляд у кримінальних судах, презумпція невинуватості та права на захист). Аналізуються права, гарантовані обвинуваченому у кримінальних справах, коли він затриманий до суду. Інтегроване вивчення законодавства та внутрішньої судової практики (конституційна рада та кримінальна палата); **3. Права іноземців.** Курс спрямований на вивчення конкретних практичних випадків, з якими можуть мати справу майбутні юристи з прав іноземців.	

			Опрацьовуються інструменти, спрямовані на написання позовів, засоби та прийнятні стратегії, що допоможуть у професійній діяльності. Курс також спрямований на засвоєння правил, що дозволять студентові діяти в межах закону, ознайомлення із діяльністю префектур, зокрема, із стратегіями поведінки в імперативних коротких термінах, наданих для прийняття рішень про вислання іноземців. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Доступ до професійних знань та компетентностей»:* **1. Тематичні конференції.** Кожна сесія цього навчального блоку розроблена якомога інтерактивніше. Окрім презентацій з візуальними документами, пропонується багато практичних випадків, заснованих на реальних ситуаціях, симуляціях, вправах у малих групах із пленарними виступами у формі дебатів, що дозволяє студентам брати активну роль у процесі. Навчальний блок створений за зразком навчальних модулів ООН, розроблених для фахівців у гуманітарній сфері. Наприклад, конференція,запропонована працівником служби охорони з Французького бюро захисту біженців та осіб без громадянства (OFPRA), має на меті дозволити студентам навчатися праву на притулок через особу, яка практикує це право, розглядає прохання про надання притулку. Конференція, запропонована досвідченим керівником агентства ООН, спрямована на підвищення обізнаності та підготовку студентів до роботи в надзвичайних гуманітарних ситуаціях. Зокрема, обговорюються реформи гуманітарної системи, концепція захисту в гуманітарних діях, планування табору біженців (створення та проектування), гуманітарні принципи та переговори з озброєними групами, а також способи підготовки до поїздки до країни із гуманітарною катастрофою. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE)*	

			«Фундаментальні знання міжнародного права»: 1. **Міжнародний захист прав людини.** Лекційний курс спрямований на вивчення систем та методів міжнародного захисту прав людини "в русі", із застосуванням практичних ілюстрацій та конкретних прикладів. Курс також базується на вивченні міжнародних текстів, які надаються студентам та дозволяють більш практичний підхід до тем курсу. Курс має на меті представити сучасну динаміку реалізації прав людини на рівні ООН, розглядає джерела та хронологію наднаціонального захисту прав людини та аналізує найсучасніші виклики універсальності захисту. Вивчаються чинні стандарти захисту, як, наприклад, загальні чи категоріальні тексти, тексти для боротьби із дискримінацією, та їх сфера застосування у французькому законодавстві. У частині курсу, яка базується на конкретних прикладах та посиланнях, обговорюється дії органів ООН у справах захисту прав людини (Верховний комісар ООН з прав людини прав людини, Рада з прав людини, Рада Безпеки); 1. **Міжнародне кримінальне право.** Інтерактивному курс, що розглядає питання загальної культури у зв'язку з кримінальною політикою (відповідальність Франції за геноцид тутсі, аналіз рішень Нюрнбергу, Міжнародного трибуналу по колишній Югославії , специфіку геноциду). Студенти представляють презентації з конкретних питань і підлягають тригодинному іспиту (есе чи коментар) наприкінці семестру. Навчання є водночас академічним та практичним, сприяє аналізу міжнародної кримінальної відповідальності за двома осями: визначення злочинів за міжнародним правом та судові рішення за зазначеними злочинами. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Спеціалізація у судових спорах»:* 1. **Міжнародні кримінальні процеси.** Курс із 7-ми	

			лекцій, кожна з яких поглиблюється презентаціями студентів. На 8-му занятті проводиться симуляція судового розгляду справи в Міжнародному кримінальному суді у присутності представників команд прокуратури, захисту обвинуваченого та потерпілих. Під час навчання розглядаються різні теми міжнародного кримінального права, шляхом опрацювання міжнародних кримінальних справ та юриспруденції міжнародних та національних судів. Особлива увага приділяється сучасному розвитку юриспруденції та практики, історичному розвитку міжнародних кримінальних судових процесів, створенню різних міжнародних та змішаних юрисдикцій. Програма курсу послідовно підходить до визначення злочинів, передбачених міжнародним правом: злочин геноциду, злочини проти людства та військові злочини; індивідуальна кримінальна відповідальність виконавців міжнародних злочинів; права свідків та потерпілих перед міжнародними кримінальними судами; юрисдикція національного, і зокрема французького, судді щодо злочинів, передбачених міжнародним правом. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Розвиток професійної компетентності»:* 1. **Професійне стажування.** Студенти можуть проходити практику з 1 квітня року другого року магістратури (M2) терміном від 3 до 6 місяців. Вони повинні пройти стажування, що дозволяє їм розвивати переважно юридичні навички, що стосуються предметної області освітньої програми (міжнародне гуманітарне право та права людини). Вони також повинні написати і захистити звіт про стажування. Мета стажування полягає в тому, щоб дати можливість студентам набути першого професійного досвіду в професійній галузі, що стосується міжнародного права, гуманітарних та / або прав людини; 2. **Юридична клініка: Практика права притулку.**	

			Студенти скеровуються в адвокатські бюро, що працюють із правом притулку для роботи із справами біженців (2 справи на студента). Під наглядом адвоката вони оцінюють справу та пункти, які слід виділити на стадії апеляції до Національного суду з питань притулку, та проводять дослідження юридичних та / або геополітичних питань, зазначених у справах, і направляють їх адвокату, щоб допомогти останньому підготувати свою доповідь. Студенти відвідують слухання у справах про надання притулку. Ті студенти, що проходять клінічне навчання в Центрах прийому прохачів притулку, працюють безпосередньо із цією категорією, що дозволяє їм увійти в практичний та професійний світ законодавства про притулок. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Інтеграція іноземної мови»:* **1. Англійська юридична мова. Legal english.** Мета курсу полягає у тому, щоб привчити студентів професійно розвиватися в міжнародному середовищі, де робочою мовою є англійська, тому акцент робиться на усне мовлення. Значне місце присвячене дискусіям, у яких студенти повинні відстоювати свою точку зору, презентаціям студентів, симуляціям, вікторинам та конкурсам, роботі в малих групах із зворотним зв'язком на пленарному засіданні. Презентації доповідачів, переглянуті відео та документи, що вивчаються, супроводжуються дебатами та дискусіями. Ці вправи також дозволяють студентам працювати над вільним володінням англійською мовою. Теми дискусій визначаються заздалегідь, а також спонтанно, що дає можливість студентам практикуватися в дебатах. Наприкінці курсу студенти повинні вміти висловлюватися англійською мовою з певних предметів, що стосуються міжнародного права, володіти значним словниковим запасом та навичками виступів перед аудиторією, обговорювати	

			та захищати свої ідеї англійською мовою, розуміти, слухаючи виступи та промови англійською мовою, робити нотатки. Так само для юридичних текстів англійською мовою (вміння розуміти та обговорювати. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку (UE) «Розвиток дослідницьких навичок»:* **1.Магістерська робота.** Починаючи з 1 квітня другого року магістратури студенти припиняють навчання. Вони повинні пройти стажування та написати магістерську роботу з предмету, визначеного раніше педагогічною командою та за згодою наукового керівника. Вони повинні здати роботу до 25 серпня поточного року та захистити її усно перед членами журі у перший тиждень вересня. Студенти повинні написати наукову роботу на тему, пов'язану з міжнародним гуманітарним правом та правами людини.	
		«Права людини та бізнес»	Обов'язкові дисципліни фундаментального *навчального блоку I (UEF):* **1. Міжнародний захист прав людини та народів. Дійові особи та інструменти;** **2. Законодавство Європейської конвенції з прав людини;** **3. Розгляд спорів щодо Хартії основних прав Європейського Союзу.** Обов'язкові дисципліни фундаментального *навчального блоку II (UEF):* 1. **Міжнародний захист прав людини. Договірні системи та системи ООН**; **2. Боротьба з шахрайством та корупцією;** **3. Історія міжнародного захисту прав людини (кінець 19 століття - початок 20 століття);** **4. Економічні та соціальні права;** **5. Європейська конкуренція та договірне право.** Обов'язкові дисципліни фундаментального *навчального блоку III (UEF):* **1. Права людини та бізнес. Міжнародні документи;** **2. Торгівля, інвестиції, навколишнє середовище та**	Освітня програма «Права людини та бізнес» спрямований на підготовку спеціалістів з міжнародного захисту прав людини, що застосовуються до бізнесу. Навчання включає теоретичні та практичні заняття (у вигляді юридичної клініки та стажування. Цей подвійний підхід дозволяє передбачити швидку професійну інтеграцію, а також можливість вступу до аспірантури, завдяки набутим теоретичними знаннями та методології досліджень. Після завершення програми студенти повинні: • освоїти джерела права в їх міжнародному та європейському контексті; • вміти консультувати суб'єктів, що працюють у міжнародному та європейському середовищі; • укладати спеціалізовані юридичні документи та забезпечувати юридичний нагляд; • випрацювати навички критичного аналізу та засвоїти стратегії його захисту; • вміти вести колективну та індивідуальну роботу та контролювати команду; • гармонійно розвиватися в полікультурному та багатомовному контексті. Після закінчення магістерської програми з прав людини та

			права людини; Вибіркові дисципліни фундаментального *навчального блоку IV (UEF):* **1. Європейське екологічне право;** **2. Corporate Social Responsibility, Ethics and Compliance;** 3. **Юридична клініка**. Обов'язкові дисципліни *навчального блоку «Професійна інтеграція» (UE):* **1. Професійне стажування;** **2. Магістерська робота;** **3. Юридична англійська мова.**	бізнесу студенти набувають навичок, які дозволяють їм працювати у службах різних службах суб'єктів цієї галузі: транснаціональних компаніях, міжнародних установах, національних установах з захисту прав людини, неурядових організаціях. Спеціалізовані юридичні фірми також є відповідним для них місцем праці.
		«Бізнес та право Європейського Союзу»	Обов'язкові дисципліни фундаментального *навчального блоку (UEF):* **1. Судовий процес в європейських судах;** **2. Європейська конкуренція та договірне право;** **3. Європейська економіка;** **4. Стратегія компанії в Європейському Союзі;** **5. Компанії, державні закупівлі та європейське право;** **6. Рух послуг та капіталів;** **7. Європейське податкове та митне право;** **8. Боротьба з шахрайством та корупцією;** **9. Європейське ринкове право;** **10. Державні закупівлі та конкуренція. Угоди та зловживання домінуючим становищем;** **11. Європейське аудіовізуальне право;** **12. Європейське екологічне право;** **13. IT та запити європейських баз даних;** **14. Європейське мережеве право;** **15. Англійська мова.** Обов'язкові дисципліни фундаментального *навчального блоку «Стажування та магістерська робота» (UE):* **1. Професійне стажування;** 2. **Магістерська робота.**	Мета освітньої програми полягає в поглибленні теоретичних знань та практичних навичок студентів у сфері європейського права (законодавство про конкуренцію, публічні контракти, оподаткування), а також ділового світу (бізнес-стратегії, боротьба з шахрайством та корупцією, європейська економіка). Студенти можуть претендувати на роботу в європейських органах, а також компаніях, розташованих у різних державах-членах Європейського Союзу та успішно складати конкурс до адвокатури.

Додаток В

Таблиця В.1

Перелік та характеристики програм підготовки майбутніх бакалаврів з МП в університетах України

№	Заклад вищої освіти	Назва ОП	Навчальні дисципліни, що вивчаються в межах програми
1.	**Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»,** юридичний факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Ділова українська мова», «Історія та культура України», «Філософія», «Загальна історія держави і права», «Основи наукових досліджень» «Міжнародні відносини та світова політика», «Вступ до спеціальності «Міжнародне право», «Міжнародне публічне право (основи теорії)», «Право міжнародних договорів», «Міжнародне право захисту прав людини та основних свобод», «Міжнародне приватне право», «Право Європейського Союзу», «Історія міжнародного права», «Міжнародне економічне право», «Міжнародна інформація», «Теорія міжнародних відносин», «Країнознавство», «Римське право», «Теорія держави і права», «Правничі системи сучасності», «Порівняльне конституційне право» «Право міжнародних організацій», «Міжнародне співробітництво у сфері кримінальної юстиції», «Судові системи і порівняльне судове право», «Право міжнародної безпеки», «Дипломатичне та консульське право», «Іноземна мова», «Перекладацька практика». **Вибіркові**: «Доктрина та практика генези міжнародного права та свободи думки, совісті і релігії», «Міжнародне право та свобода думки, совісті і релігії», «Логіка», «Психологія» «Політологія»,«Соціологія Історія політичних та правових учень», «Історія вчень про державу і право Інформаційні системи в юриспруденції», «Основи інформатики та обчислювальної техніки», «Порівняльне трудове і соціальне право», «Трудове право зарубіжних країн» «Порівняльне цивільне право», «Порівняльне зобовязальне право» «Друга іноземна мова: англійська, німецька, французька, словацька», «Теорія та практика перекладу: англійська, німецька, французька, словацька)», «Порівняльне кримінальне право», «Право міжнародної відповідальності», «Порівняльне адміністративне право», «Адміністративне право зарубіжних країн» «Порівняльний цивільний процес», «Цивільний процес зарубіжних країн», «Порівняльний кримінальний процес», «Кримінальний процес зарубіжних країн».
2.	**Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,** Навчально-науковий	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Філософія», «Цивільне право України. Загальна частина», «Договірне право», «Іноземна мова», «Друга іноземна мова (китайська)», «Друга іноземна мова (німецька)», «Конституційне право зарубіжних країн». Вибіркові: «Міжнародне екологічне право», «Міжнародне міграційне право», «Міжнародні судові установи і міжнародний судовий процес», «Міжнародні відносини і світова політика», «Міжнародні спори та правові способи їх вирішення», «Міжнародні відносини та світова політика». **Вибіркові**: «Сімейне право», «Поглиблене вивчення англійської мови»,

	інститут «Юридичний інститут ДВНЗ»		«Міжнародне приватне право», «Право інтелектуальної власності», «Право соціального забезпечення», «Основи юридичної клінічної практики».
3.	**Західноукраїнський національний університет, м.Тернопіль,** юридичний факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові:** «Українська мова за професійним спрямуванням», «Історія та культура України», «Іноземна мова (англ.мова)», «Іноземна мова (нім.мова)», «Фахова іноземна мова», «Філософія», «Політологія», «Інформаційні технології в праві», «Логіка», «Юридична деонтологія і професійна етика», «Теорія держави і права», «Історія міжнародного права», «Історія держави та права України», «Історія міжнародного права», «Порівняльне конституційне право», «Порівняльне адміністративне право і процес», «Порівняльне цивільне право», «Міжнародне публічно право (основні галузі та інститути)», «Порівняльне кримінальне право», «Право міжнародних організацій», «Міжнародне публічне право (загальна частина)», «Порівняльний кримінальний процес», «Порівняльний цивільний процес», «Міжнародне міграційне право Судові системи та порівняльне судове право», «Право Європейського Союзу», «Міжнародне гуманітарне право», «Правовий супровід міжнародного бізнесу», «Міжнародне зобов'язальне право», «Історія держави і права зарубіжних країн та римське право», «Адвокатура в Україні та зарубіжних країнах», «Правові системи сучасності», «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Міжнародне приватне право (загальна та особлива частина)», «Міждисциплінарнакурсова робота», «Виробнича практика». **Вибіркові**: «Актуальні проблеми публічно-правових відносин в Україні», «Актуальні проблеми приватно-правових відносин», «Ділова іноземна мова (англійська)», «Ділові комунікації (англійська)», «Ділові комунікації в юриспруденції (англійська)», «Екологічна безпека», «Історія держави і права зарубіжних країн та римське право», «Латинська мова».
4.	**Київський національний університет імені Тараса Шевченка,** Інститут міжнародних відносин	**Міжнародне право**	**Обов'язкові :** «Вступ до спеціальності «Міжнародне право», «Філософія», «Правничі системи сучасності», «Історія міжнародного права», «Міжнародні відносини та світова політика», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародне публічне право (основи теорії)», «Іноземна мова (базовий курс)», «Іноземна мова (нормативний курс)», «Теорія держави і права», «Міжнародне публічне право (основні галузі та інститути)», «Право Європейського Союзу», «Міжнародне приватне право», «Порівняльне конституційне право», «Історія держави і права України та країн світу», «Порівняльне цивільне право», «Курсова робота», «Виробнича практика (переддипломна і професійний переклад)», «Римське право», «Історія політичних та правових вчень», «Порівняльне

			адміністративне право», «Порівняльне кримінальне право», «Мова фаху (мова міжнародних документів)», «Теорія і практика перекладу», «Теорія і практика перекладу (бізнес-переклад та переклад конференцій)». **Вибіркові:** «Міжнародне морське право», «Міжнародне космічне право», «Міжнародне повітряне право», «Право міжнародної безпеки», «Приватна юридична практика», «Право врегулювання зовнішньоекономічної діяльності», «Порівняльне право цінних паперів», «Порівняльне конкуренційне право», «Правове регулювання внутрішнього ринку ЄС», «Європейська система захисту прав людини», «Право зовнішніх зносин ЄС», «Транспортне право ЄС», «Екологічна етика та освіта в міжнародному екологічному праві», «Міжнародне екологічне право», «Міжнародне фауністичне право», «Міжнародно-правові основи природоресурсного права», «Міжнародне фінансове право», «Правові аспекти фінансових систем країн світу», «Порівняльний цивільний процес», «Цивільне судочинство», «Порівняльний адміністративний процес», «Адміністративне провадження країн Європи», «Логіка», «Теорія міжнародно-правового регулювання», «Порівняльний кримінальний процес», «Кримінальне провадження в Україні та зарубіжних країнах», «Судові системи і порівняльне судове право», «Судова система Європейського Союзу і держав-членів ЄС», «Порівняльне речове право та право інтелектуальної власності», «Порівняльне речове право та право інтелектуальної власності в ЄС», «Порівняльне сімейне і спадкове право», «Порівняльне сімейне право в ЄС», «Права людини в міжнародному праві», «Імунітети у міжнародному праві», «Право міжнародних договорів», «Договірно-правове забезпечення зовнішньої політики», «Порівняльне трудове і соціальне право», «Порівняльне трудове і соціальне право країн Європи», «Порівняльне муніципальне право», «Муніципальне право держав-членів ЄС», «Право міжнародних організацій», «Право зовнішніх зносин та основи дипломатії», «Нотаріат України», «Латинський нотаріат».
5.	**Київський університет імені Бориса Грінченка,** факультет права та міжнародних відносин	**Міжнародне право**	**Обов'язкові:** «Університетські студії», «Фізичне виховання», «Українські студії», «Філософські студії», «Міжнародні відносини та світова політика», «Міжнародна інформація», «Міжнародне право», «основи дипломатії та дипломатичної служби», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Перша іноземна мова (англійська)», «Теорія і практика перекладу (першої іноземної мови)», «Друга іноземна мова (французька)», «Теорія і практика перекладу другої іноземної мови (французької)», «Виробнича практика (перекладацька)», «Виробнича практика (консульська робота)», «Виробнича практика (інформаційно-аналітична)», «Підготовка і захист бакалаврської роботи». **Вибіркові**: спеціалізація «Міжнародні комунікації» «PR-технології», «Інформаційно-комунікаційні технології в міжнародних відносинах», «Світові інформаційні агенції та друковані медіа», «Медіабезпека», «Іміджелогія», «Іноземна мова спеціалізації (німецька)»; спеціалізація «Міжнародна інформаційна безпека» «Сучасні інформаційні технології в гібридних війнах», «Контрманіпулятивні стратегії в інформаційній безпеці», «Основи інформаційної безпеки», «Розвідувальна інформація в контексті національної інформаційної безпеки», «Медіабезпека».
6.	**Київський національний**	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Історія держави і права»,

	торговельно-економічний університет, факультет міжнародної торгівлі та права		«Інформаційні технології в юридичній практиці», «Логіка», «Економічна теорія», «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Кримінальне право», «Цивільне право», «Курсова робота з цивільного права», «Кримінальне процесуальне право», «Адміністративне право і процес», «Цивільне процесуальне право», «Трудове право», «Міжнародне публічне право», «Право Європейського Союзу», «Міжнародне приватне право», «Договірне право», «Фінансове право», «Господарське право», «Курсова робота з господарського права», «Міжнародний захист прав людини», «Господарське процесуальне право». **Вибіркові**: «Основи римського цивільного права», «Корпоративне право», «Складання господарсько-процесуальних документів», «Доказування в цивільному процесі», «Врегулювання страхових збитків», «Адвокатура», «Нотаріат», «Альтернативні способи вирішення спорів», «Сімейне право», «Міжнародне торгове право», «Житлове право», «Інтелектуальна власність», «Інформаційне право», «Страхове право», «Банківське право», «Адміністративні послуги і договори», «Історія вчень про державу і право», «Державне право зарубіжних країн», «Юридична деонтологія», «Судові та правоохоронні органи України», «Юридичні механізми захисту прав людини», «Екологічне право», «Аграрне право», «Земельне право», «Криміналістика», «Організація безпеки підприємницької діяльності», «Ораторське мистецтво», «Філософія», «Діловий протокол та етикет», «Політологія», «Соціологія», «Психологія», «Аудит», «Фінанси, гроші та кредит», «Економіка підприємства», «Бухгалтерський облік», «Страхові послуги», «Страхування», «Бренд-менеджмент», «Торговельний менеджмент», «Ідентифікація та методи визначення фальсифікації товарів», «GMP, HACCP та контроль безпечності товарів», «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства», «Іллегалізація зовнішньоекономічної діяльності», «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», ,«Організація зовнішньоторговельних операцій», «Світовий ринок товарів та послуг», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна торгівля», «Латинська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Іноземна мова спеціальності» «Іноземна мова».
7.	**Львівський національний університет імені Івана Франка,** факультет міжнародних відносин	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія України», «Історія української та зарубіжної культури», «Філософія», «Політологія», «Фізичне виховання», «Країнознавство», «Міжнародне публічне право», «Вступ до спеціальності «Міжнародне право», «Правові системи сучасності», «Зовнішня політика України», «Міжнародних економічних відносин», «Вступ до права ЄС», «Міжнародні фінанси та міжнародні фінансові інституції», «Римське право», «Міжнародне приватне право»,«Перша іноземна мова», «Іноземна мова спеціальності», «Теорія і практика перекладу», «Безпека життєдіяльності», «Цивільний захист та сестринська справа», «Теорія держави і права», «Порівняльне конституційне право», «Дипломатичне і консульське право», «Порівняльне цивільне право», «Міжнародне економічне право», «Латинська мова», «Охорона праці (основи охорони праці, охорона праці в галузі)», «Судові системи і порівняльне судове право», «Історія міжнародного права», «Порівняльне цивільне процесуальне право», «Виробнича перекладацька практика», «Бакалаврська робота», «Основи наукових досліджень», «Порівняльне кримінальне право», «Порівняльне адміністративне право»,

			«Міжнародно-правові механізми захисту прав людини». Спеціалізація «Міжнародне публічне право»: «Україна як суб'єкт міжнародного права», «Право міжнародних договорів», «Право міжнародних договорів», «Право міжнародних організацій». Спеціалізація «Міжнародне приватне право»: «Право власності», «Правове регулювання ЗЕД», «Актуальні проблеми міжнародного приватного права», «Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин». Спеціалізація «Право Європейського Союзу»: «Інституційне право ЄС», «Міжнародні організації Корпоративне право ЄС», «Торгове право ЄС». Спеціалізація «Міжнародна адвокатура»: «Господарський процес», «Акціонерне право», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Міжнародні комерційні угоди (контракти)». **Вибіркові**: «Друга іноземна мова», «Основи підприємництва», «Сучасні стратегії електронного бізнесу», «Дипломатичне листування», «Мирні засоби вирішення спорів», «Стратегії інвестицій на валютно-фінансових ринках», «Неформальні методи сучасного фінансового бізнесу», «Правове регулювання міжнародних перевезень», «Інформаційно-пропагандистське забезпечення зовнішньої політики», «Міжнародні комерційні угоди (контракти)», «Адвокатська практика», «Менеджмент міжнародних проектів», «Процесуальні документи», «Міжнародне трудове право», «Правове регулювання трудових відносин з іноземним елементом», «Міжнародні організації», «Порівняльне кримінально-процесуальне право», «Господарський процес».
8.	**Національний авіаційний університет, м.Київ** факультет міжнародних відносин	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Українська та зарубіжна культура і релігія», «Філософія», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Вступ до спеціальності «Міжнародне право», «Римське право», «Теорія міжнародних відносин», «Теорія держави та права», «Кримінальне право України», «Права людини в міжнародному праві», «Історія держави і права України та зарубіжних країн», «Міжнародне публічне право: основи теорії», «Міжнародне публічне право: основні галузі», «Міжнародне приватне право», «Правничі системи сучасності», «Порівняльне цивільне право», «Право Європейського Союзу», «Конституційне право України», «Порівняльне конституційне право», «Основи наукових досліджень», «Іноземна мова», «Друга іноземна мова», «Іноземна мова спеціальності», «Друга іноземна мова спеціальності», «Теорія і практика перекладу», «Навчальна практика «Вступ до фаху», «Навчальна (перекладацька) практика», «Фахова практика». **Вибіркові**: «Міжнародне економічне право», «Правове регулювання внутрішнього ринку ЄС», «Міжнародне фінансове право», «Історія міжнародного права», «Історія дипломатії», «Фізичне виховання», «Адміністративне та муніципальне право України», «Адміністративні провадження в Україні та зарубіжних країнах», «Право міжнародних організацій», «Порівняльне трудове та соціальне право», «Порівняльне трудове та соціальне право країн ЄС», «Судові системи і порівняльне судове право», «Порівняльне кримінальне право і процес», «Міжнародне кримінальне право», «Міжнародний кримінальний процес», «Історія правових і політичних вчень», «Філософія права», «Соціологія права», «Порівняльне адміністративне право», «Порівняльне муніципальне право», «Муніципальне право держав-членів ЄС», «Право інтелектуальної власності», «Способи вирішення міжнародних спорів», «Порівняльне страхове право», «Міжнародне право навколишнього середовища», «Порівняльне конкуренційне право», «Порівняльне сімейне і спадкове

			право», «Право міжнародних договорів», «Кримінальний процес України», «Порівняльне цивільне процесуальне право», «Право зовнішніх зносин та основи дипломатії», «Міжнародне повітряне і космічне право», «Міжнародне морське право», «Право міжнародної безпеки та міжнародно-правова відповідальність», «Міжнародне інформаційне право», «Міжнародне освітнє право», «Права людини та Інтернет», «Судова практика ЄСПЛ», «Міжнародний захист колективних прав», «Європейська система захисту прав людини», «Транспортне право ЄС», «Правове регулювання внутрішнього ринку ЄС», «Трудове та міграційне право ЄС», «Нотаріат», «Право цінних паперів», «Міжнародне комерційне право», «Правове регулювання ЗЕД».
9.	**Маріупольський державний університет,** економіко-правовий факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові:** «Іноземна мова (англійська / німецька / французька)», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія України», «Історія української культури», «Філософія», «Політологія», «Фізичне виховання», «Основи психології», «Безпека життєдіяльності», «Комп'ютерні системи та технології», «Основи економічної теорії», «Соціологія», «Основи наукових досліджень», «Теорія держави і права», «Порівняльне конституційне право», «Судові системи і порівняльне судове право», «Міжнародне публічне право», «Право Європейського Союзу», «Порівняльне адміністративне право», «Порівняльне цивільне право», «Порівняльне кримінальне право», «Порівняльне трудове право», «Міжнародне транспортне право», «Міжнародно-правові механізми, захисту прав людини», «Міжнародне гуманітарне право», «Право міжнародних організацій», «Міжнародні відносини та світова політика», «Фахова іноземна мова», «Порівняльне господарське право», «Міжнародне приватне право», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Курсові роботи». **Вибіркові**: «Ораторське мистецтво», «Риторика», «Правові конфлікти в сучасному світі», «Право міжнародної безпеки», «Юридична етика» ,«Дипломатичний етикет», «Конституційний процес», «Адміністративний процес», «Основні свободи внутрішнього ринку ЄС», «Економічний та валютний союз в ЄС», «Порівняльне виборче право»,«Порівняльне парламентське прав», «Міжнародне інформаційне право», «Міжнародне право інтелектуальної власності», «Приватна юридична практика», «Право ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ», «Міжнародно-правове регулювання природокористування», «Міжнародне екологічне право», «Друга іноземна мова», «Міжнародне право цінних паперів», «Міжнародне морське право» , «Міжнародне космічне право», «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності», «Право міжнародних договорів», «Міжнародне фінансове право», «Міграційне право», «Міжнародне торгівельне право».
10.	**Приватний заклад вищої освіти «Київський міжнародний університет»,** Навчально-науковий інститут міжнародних відносин	**Міжнародне право**	**Обов'язкові** : «Історія України», «Історія української культури», «Українська мова (за проф. спрям.)», «Філософія», «Іноземна мова», «Іноземна мова (за проф. спрям.)», «Друга іноземна мова», «Друга іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Політологія», «Основи наукових досліджень», «Історія вчень про державу і право», «Теорія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини та світова політика», «Міжнародне публічне право (основи теорії)», «Міжнародне публічне право (основні галузі та інститути)», «Міжнародне приватне право», «Історія міжнародного права», «Загальна історія держави і права», «Міжнародне економічне право», «Римське приватне право», «Теорія держави і права», «Правничі системи сучасності», «Міжнародні

			організації», «Теорія та практика перекладу», «Латинська мова», «Порівняльне адміністративне право», «Порівняльне кримінальне право і процес», «Зовнішня політика України», «Дипломатичний протокол та етикет», «Конфліктологія та теорія переговорів», «Порівняльне конституційне право», «Країнознавство», «Порівняльне цивільне право та процес». **Вибіркові**: «Філософія права», «Психологія спілкування», «Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки України», «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності», «PR-інструменти в міжнародних відносинах», «Стратегічні комунікації в міжнародному праві», «Судові системи та порівняльне судове право», «Взаємно-правова допомога держав», «Взаємодія національного і міжнародного права», «Антимонопольне право в Україні і зарубіжних країнах», «Міжнародне інформаційне право», «Правові основи діяльності Європейського суду з прав людини», «Міжнародна міграція та ринки трудових ресурсів», «Міжнародні соціальні стандарти», «Право міжнародних організацій», «Фінансово-правові інститути зарубіжних країн», «Міжнародний менеджмент», «Тайм-менеджмент у професійній діяльності», «Міжнародне природноресурсне право», «Міжнародне право банкрутства», «Інституційне право ЄС», «Право інтелектуальної власності в країнах ЄС», «Право зовнішніх зносин», «Право міжнародної безпеки», «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Прецедентна практика ЄСПЛ», «Право міжнародних договорів», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Інститут міжнародно-правової відповідальності в сучасному МП», «Проблеми застосування практики ЄСПЛ у кримінальному праві», «Міжнародне гуманітарне право», «Основи міжнародного інвестиційного права», «Переклад дипломатичних переговорів, конференцій та зустрічей», «Переклад дипломатичних документів та кореспонденції».
11.	**Сумський державний університет,** Навчально-науковий інститут права	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Іноземна мова», «Основи академічного письма», «Демократія: цінності, принципи, механізми», «Історичне країнознавство», «Політологія», «Теорія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини», «Загальна історія держави і права», «Історія міжнародного права», «Теорія міжнародного права», «Міжнародне публічне право», «Конституційне право», «Адміністративне право», «Цивільне право», «Правові системи сучасності», «Право Європейського Союзу», «Кримінальне право», «Юридична аргументація», «Міжнародне приватне право», «Міжнародний цивільний арбітраж», «Міжнародний захист прав людини», «Право Ради Європи», «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності», «International Economic Law», «International Environmental Law», «Кримінальний процес», «Diplomatic and Consular Law», «International and European Security Law», «Виробнича практика», «Переддипломна практика». **Вибіркові**: «Земельне право», «Правові засади врядування в зарубіжних країнах», «Судові та правоохоронні органи України», «Основи європейського права», «Римське приватне право».
12.	**Сумський національний аграрний університет,** юридичний факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Історично-філософські студії», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова (англійська)», «Теорія та практика перекладу», «Сучасні мультимедійні технології», «Загальна теорія права», «Історія держави та права України та зарубіжних країн», «Історія вчень про державу та право», «Історія міжнародних відносин», «Теорія міжнародних відносин», «Порівняльне правознавство», «Порівняльне цивільне право», «Порівняльне конституційне та адміністративне

			право», «Порівняльне кримінальне право», «Міжнародне і порівняльне трудове право», «Міжнародне приватне право», «Міжнародне публічне право», «Міжнародний цивільний процес», «Міжнародне кримінальний процес», «Основи права ЄС», «Основи римського права», «Судові системи та порівняльне судове право», «Публічне мовлення та основи наукових досліджень», «Практика Європейського Суду з прав людини», «Навчальна практика», «Перекладацька практика», «Виробнича практика». **Вибіркові**: «Друга іноземна мова (німецька або французька)», «Цивільне право України», «Міжнародні відносини та світова політика», «Кримінальне право України», «Міжнародне інформаційне право», «Конституційне право України», «Міжнародне економічне право», «Адміністративне право України та адміністративне судочинство», «Право міжнародних організацій», «Цивільний процес України», «Міжнародний бізнес», «Кримінальний процес України», «Інтеграція України в європейський освітній простір», «Міжнародний захист прав людини», «Європейська інтеграція», «Самоменеджмент для юристів», «Економічна політика», «Адвокатура в Україні та правових системах інших країн», «Відповідальність в праві ЄС Державне та регіональне управління», «Економічна теорія для юристів», «Практика написання міжнародних проектів», «Міжнародна міграція та ринки трудових ресурсів».
13.	**Товариство з обмеженою відповідальністю «Академія адвокатури України», м.Київ** Академія адвокатури України	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Філософія», «Сучасна українська мова», «Іноземна мова», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Римське приватне право», «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінальне право», «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Країнознавство», «Правничі системи сучасності», «Ділова українська мова», «Цивільне право», «Порівняльне кримінальне право», «Порівняльний кримінальний процес», «Міжнародне приватне право», «Міжнародне публічне право», «Теорія і практика перекладу», «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Порівняльний цивільний процес», «Міжнародне публічне право. Особлива частина» «Перекладацька практика», «Навчальна практика». **Вибіркові**: «Юридична клініка», «Професійна відповідальність правника», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Історія української та зарубіжної культури», «Державне (конституційне) право зарубіжних країн», «Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах», «Конфліктологія і теорія переговорів», «Адміністративне право», «Конституційний процес», «Історія політичних і правових вчень», «Фінансове право та податкове законодавство», «Логіка», «Порівняльне цивільне право», «Екологічне право», «Юридична психологія», «Судові системи та порівняльне судове право», «Міжнародне екологічне право», «Право міжнародних договорів», «Міжнародне сімейне право» «Міжнародне економічне право», «Теорія та історія міжнародних відносин», «Право Європейського Союзу», «Міжнародне кримінальне право», «Українська правнича мова», «Право міжнародної безпеки», «Правове регулювання», «Трудове право», «Міжнародні відносини та світова політика», «Право міжнародних організацій», «Міжнародні економічні відносини», «Адміністративне судочинство», «Міжнародне гуманітарне право», «Економіка, право та управління бізнесом», «Дипломатичне та консульське право», «Корпоративне право».
14.	**Університет митної справи**	**Міжнародне право**	«Міжнародне приватне право», «Міжнародне публічне право», «Міжнародне економічне право»,

	та фінансів, м.Дніпро, Навчально-науковий інститут права та міжнародно-правових відносин		«Міжнародне митне право», «Актуалізація законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності», «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Право Європейського союзу», «Право зовнішніх зносин та основи дипломатії», «Порівняльне конституційне право», «Судові системи та порівняльне судове право», «Порівняльне трудове і соціальне право», «Порівняльне цивільне право і процес», «Порівняльне адміністративне право і процес», «Порівняльне кримінальне право і процес», «Порівняльне фінансове право», «Світова економіка», «Теорія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини та світова політика», «Країнознавство», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародний бізнес», «Міжнародна інформація», «Іноземна мова», «Друга іноземна мова», «Теорія і практика перекладу». Спеціалізації бакалаврату: Зовнішня політика, дипломатична та консульська служба Міжнародне корпоративне право (юрист у сфері ЗЕД)
15.	**Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,** юридичний факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Історія України», «Основи теорії міжнародних відносин», «Логіка», «Етикет ділового спілкування», «Іноземна мова(перша)», «Ділова українська мова», «Іноземна мова (друга)», «Філософія», «Вступ до спеціальності», «Теорія держави і права», «Історія дипломатії», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Конституційне право України», «Історія міжнародного права», «Світові вчення про державу і право», «Державне право зарубіжних країн», «Трудове право», «Адміністративне право», «Міжнародне публічне право (основи теорії)», «Кримінальне право», «Цивільне право», «Кримінальний процес», «Цивільний процес», «Міжнародне приватне право», «Порівняльне фіскальне право», «Право Європейського Союзу», «Адміністративний процес», «Міжнародне публічне право (основні галузі)», «Право зовнішніх зносин», «Навчальна практика», «Право міжнародної безпеки», «Сучасний конституціоналізм», «Міжнародне економічне право», «Міжнародне право навколишнього середовища», «Права людини в міжнародному праві», «Виробнича практика». **Вибіркові**: «Міжнародні-відносини та світова політика», «Захист вразливих категорій осіб в міжнародному праві», «Мова фаху (за профілем)», «Право міжнародних договорів», «Правовий статус території в міжнародному праві», «Міжнародні виборчі стандарти», «Міжнародне морське право», «Міжнародно-правове регулювання захисту персональних даних», «Міжнародний організаційно-правовий механізм протидії злочинності», «Застосування кримінального та кримінального процесуального законодавства», «Порівняльні речові права», «Міжнародно-правова охорона права інтелектуальної власності», «Порівняльне договірне право», «Порівняльне сімейне право», «Порівняльне медичне право», «Порівняльне спадкове право», «Порівняльне корпоративне право», «Міжнародне торговельне право», «Порівняльне банківське право», «Конституційно-правові засади зовнішньої політики», «Безпекова політика ЄС», «Інтеграційні процеси в Європі: історія та сучасність», «Право внутрішнього ринку ЄС», «Європейська система захисту прав людини», «Правове регулювання сфери юстиції і внутрішніх справ ЄС», «Право інтелектуальної власності ЄС», «Порівняльне адміністративне право», «Правове регулювання соціальної сфери в ЄС».
16.	**Херсонський державний**	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Філософія», «Історія України та української культури», «Українська мова (за

	університет, історико-юридичний факультет		професійним спрямуванням)», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Екологія», «Безпека життєдіяльності (безпека життєдіяльності, Основи охорони праці та цивільний захист)», «Теорія і практика перекладу», «Основи наукових досліджень (у т.ч. виконання курсової роботи)», « Вступ до спеціальності», «Міжнародне право», « Історія держави і права України», « Історія держави і права зарубіжних країн», «Історія міжнародного права», «Історія міжнародних відносин», «Історія політичних і правових учень», «Римське право», «Теорія держави і права», «Теорія міжнародних відносин», «Країнознавство», «Латина», «Правові системи сучасності», «Порівняльне конституційне право», « Судові системи і порівняльне судове право», «Міжнародна інформація та інформаційне право», «Міжнародне публічне право», «Міжнародне приватне право», «Міжнародні відносини та світова політика», «Право Європейського Союзу», «Порівняльне адміністративне право та процес», «Порівняльне цивільне право та процес»», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Порівняльне трудове і соціальне право», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародне економічне право», «Порівняльне підприємницьке право», «Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини», «Курсові роботи з фахових дисциплін», «Навчальна практика», «Виробнича практика». **Вибіркові**: «Логіка», «Психологія», «Економіка», «Світова економіка», «Право міжнародних організацій», «Правове регулювання діяльності України в міжнародних організаціях», «Міжнародне транспортне право», «Міжнародне екологічне право», «Міжнародне морське право», «Міжнародне фінансове право», «Міжнародне повітряне право», «Матеріальне право Євросоюзу», «Міжнародне космічне право», «Міжнародний бізнес», «Історія міжнародних дипломатичних відносин», « Міжнародне право інтелектуальної власності», «Дипломатичне та консульське право», « Міжнародне корпоративне право», «Право міжнародної безпеки», «Правове регулювання державного кордону», «Нормотворча діяльність міжнародних інституцій», « Право міжнародних договорів», «Міжнародний нотаріат та порівняльна адвокатура», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Практика Міжнародного Суду ООН», « Практика Європейського Суду з прав людини», «Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах», « Інформаційні системи в міжнародному бізнесі», «Юридична техніка укладання договорів у міжнародному публічному праві (іноземною)», « Юридична техніка укладання договорів у міжнародному приватному праві (іноземною)».
17.	**Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,** відділення заочної форми навчання юридичного факультету	**Бакалавр міжнародного права**	**Обов'язкові:** «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Теорія держави і права», «Історія держави і права», «України та зарубіжних країн», «Економічна теорія», «Історія міжнародного права», «Правничі системи сучасності», «Римське право», «Філософія», «Друга іноземна мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Фізичне виховання», «Цивільне право», «Кримінальне право», «Інституційне право Європейського Союзу», «Навчальна практика», «Порівняльне адміністративне право», «Міжнародне публічне право», «Порівняльне трудове та соціальне право», «Порівняльне цивільне право», «Порівняльне кримінальне право і процес», «Міжнародне економічне право», «Міжнародне приватне право», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Історія політичних і правових вчень».

			Вибіркові: «Логіка», «Теорія аргументації», «Вступ до спеціальності», «Міжнародне право», «Юридична деонтологія та професійна етика», «Латинська юридична термінологія», «Латинська мова (за професійним спрямуванням)», «Загальна і професійна психологія», «Основи педагогіки», «Країнознавство», «Релігієзнавство», «Інформатика та обчислювальна техніка», «Інформаційні технології», «Порівняльне конституційне право», «Судові системи і порівняльне судове право», «Основи прокурорської діяльності», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародний бізнес», «Теорія міжнародних бізнес транзакцій», «Вступ до міжнародного і європейського контрактного права», «Міжнародне природо-ресурсне право», «Міжнародне екологічне право», «Право зовнішніх зносин», «Дипломатичне право», «Міжнародний цивільний процес», «Порівняльний цивільний процес», «Основи охорони праці», «Безпека життєдіяльності», «Адвокатура в Україні та інших правових системах», «Основи адвокатської діяльності», «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Судовий захист прав людини у міжнародному праві», «Міжнародне фінансове право», «Економічне право Європейського Союзу», «Конвенційний захист приватних прав»,«Захист прав і свобод людини Європейським судом з прав людини», «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародне право інтелектуальної власності», «Право міжнародних організацій», «Правові основи європейської інтеграції». «Право міжнародної безпеки», «Міжнародне митне право».
18.	**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,** юридичний факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Актуальні питання історії та культури України», «Фахова англійська мова», «Фахова німецька мова», «Фахова французька мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Філософія», «Історія міжнародного права», «Вступ до міжнародного права», «Міжнародне право», «Конституційне право», «Адміністративне право та адміністративне судочинство», «Цивільне право», «Правничі системи сучасності», «Кримінальне право», «Особливості переговорного процессу», «Цивільне процесуальне право», «Міжнародне приватне право», «Оподаткування в країнах ЄС/EU Tax Law nternational Law in Action: Investigating International Crime», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Міжнародний захист людських прав», «Міжнародне гуманітарне право», «Право ЄС», «Кримінальне процесуальне право», «Дипломатичне та консульське право», «Навчальна практика». **Вибіркові**: «Фізичне виховання (за видами спорту)», «Релігієзнавство», «Громадське здоров'я та медицина порятунку», «Іноземна мова (за професійним спрямування)», «Демократія: від теорії до практики», «Професійна іноземна мова», «Право на працю і гарантії його реалізації», «Основи римського (цивільного) права», «Захист особистих немайнових прав», «Медичне право», «Корпоративне право», «Захист від дискримінації у сфері праці», «Відповідальність в трудовому праві», «Договірні відносини у сфері надання послуг», «Особливості регулювання праці окремих категорій працівників», «Сімейне право», «Договори у сфері нерухомості», «Управління персоналом», «Правові аспекти звільнення працівників», «Житлове право», «Договори у сфері надання фінансових послуг», «Трудові спори», «Трудове право», «Право соціального захисту», «Спадкове право», «Юридичний практикум», «Правоохоронна діяльність», «Поліцейське право», «Юридична психологія», «Виборче право», «Державна служба», «Вступ до медіації», «Конституційний захист прав людини», «Юридичні інновації», «Публічні послуги», «Запобігання

			корупції на публічній службі», «Законодавчий процес: практикум», «Захист прав споживачів фінансових послуг», «Реєстраційні процедури: практикум», «Податкове право», «Оподаткування доходів фізичних осіб: практикум», «Муніципальне право», «Екологічна безпека», «Антидискримінаційне право», «Аграрне право: практичний аспект», «Децентралізація публічної влади», «Митне право», «Судовий захист земельних прав», «Валютне право», «Нотаріальний процес», «Аргументація судового рішення», «Правові аспекти податкової оптимізації», «Вирішення земельних спорів», «Судоустрій і судочинство», «Конституційне судочинство», «Судові експертизи», «Досудовий процес: практикум», «Окреме провадження у цивільному судочинстві», «Складання процесуальних документів у кримінальних справах», «Адміністративна юрисдикція місцевих загальних судів», «Адвокатська практика», «Господарський процес», «Складання процесуальних документів з цивільних справ», «Особливості судового розгляду окремих категорій справ», «Право на свободу та особисту недоторканість», «Історія вчень про людські права», «Правова логіка», «Права дитини», «Новітні людські права», «Право на повагу до приватного та сімейного життя», «Тестологія: як успішно складати тести», «Академічне письмо», «Критичне мислення», «Право на охорону здоров'я», «Військове право», «Зловживання суб'єктивними правами», «Право на справедливий суд», «Людські права та Інтернет», «Людські права та бізнес», «Гендерна рівність і заборона дискримінації», «Звернення до ЄСПЛ: від заяви до рішення», «Захист прав дитини: міжнародний аспект», «ІТ-право», «Захист інтересів держави у міжнародному суді ООН», «International grant system», «Порядок та особливості звернення до ЄСПЛ», «Основи ораторського мистецтва», «Права національних меншин в Міжнародному праві», «Право міжнародних договорів», «Органи міжнародного правосуддя», «Застосування поліграфа (детектора брехні) у діяльності правника», «Колізії законів у міжнародному приватному праві», «Правовий статус іноземців у Європейському Союзі», «Особливості вирішення міжнародних спорів», «Міжнародне фінансове право», «Антикорупційна культура», «Кримінологічний портрет злочинця», «Загальна кримінологія», «Кримінальна психологія», «Кримінальна ювенологія», «Відповідальність за домашнє насильство», «Групова злочинність», «Призначення покарання», «Проблеми кваліфікації господарських злочинів», «Криміналістика», «Кримінально-правова охорона національної безпеки», «Пробація в Україні», «Процесуальна діяльність прокурора: практикум», «Судова медицина», «Заходи кримінально-правового впливу», «Кваліфікація злочину», «Проблеми кваліфікації службових злочинів», «Тактика розслідування злочинів», «International Anti-Online Course», «Злочини проти миру і безпеки людства», «Кримінальна віктимологія», «Огляд місця події», «Судові експертизи», «Транснаціональна злочинність».

Таблиця В.2

Перелік та характеристики програм підготовки майбутніх магістрів з МП в університетах України

№	Заклад вищої освіти	Назва ОП	Навчальні дисципліни, що вивчаються в межах програми
1.	**Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»,** юридичний факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові:** «Право Світової організації торгівлі», «Інтелектуальна власність», «Міжнародне валютне право», «Міжнародне право навколишнього середовища», «Адвокатура в Україні та правових системах інших країн», «Правове регулювання транскордонного співробітництва в Європі», «Міжнародне гуманітарне право», «Правові аспекти діяльності Ради Європи», «Практикум перекладу», «Права людини у міжнародному праві», «Науково-виробнича практика». **Вибіркові**: «Міжнародно-правові механізми захисту біженців у міжнародному праві», «Міжнародно-правові засади захисту біженців», «Міграційне право», «Міжнародне міграційне право», «Відповідальність у міжнародному праві», «Право міжнародної відповідальності», «Міжнародне сімейне право», «Сімейне право у міжнародному приватному праві», «Торгівельне право Євросоюзу», «Право ЄС у сфері торгівлі», «Європейське соціальне та трудове право», «Право ЄС у галузі трудових відносин», «Податкове право Євросоюзу», «Правове регулювання податків у ЄС3», «Право зовнішніх зносин Євросоюзу», «Зовнішня політика та дипломатія ЄС».
2.	**Західноукраїнський національний університет, м.Тернопіль** юридичний факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Методологія наукових досліджень», «Ділові комунікації на англійській мові», «Альтернативні способи вирішення спорів», «Дипломатичне та консульське право», «Міжнародне кримінальне право», «Прецендентна практика Європейського суду з прав людини в національному судочинстві», «Міждисциплінарна курсова робота», «Переддипломна практика». **Вибіркові**: «Актуальні проблеми здійснення та захисту речових прав», «Дослідження та основи академічної доброчесності», «Інформаційне право», «Корпоративне право», «Правові основи реєстраційно-дозвільних послуг в Україні», «Практика кваліфікації злочинів», «Спадкове право».
3.	**Київський національний університет імені Тараса Шевченка,** Інститут міжнародних відносин	**Європейське бізнесове право (European Business Law)** *Мови навчання: українська, англійська*	**Обов'язкові**: «Економічне право Європейського Союзу», «Виконання магістерської роботи», «Міжнародні механізми вирішення спорів», «Практикум перекладу», «Порівняльне та міжнародне податкове право», «Юридичний практикум з актуальних питань права ЄС», «Антимонопольне право ЄС», «Методологія наукових досліджень в галузі європейського права», «Правове регулювання державних закупівель та державної допомоги в ЄС», «Трудове та соціальне право ЄС», «Виробнича (переддипломна) практика», «Правове регулювання транзакцій та міжнародна торгівля товарами», «Міжнародне корпоративне та інвестиційне право», «Європейське право компаній», «Фінансові інструменти та банківське регулювання в ЄС», «Адвокатура та юридична практика», «Юридичний документообіг та практикум користування європейськими базами даних», «Правове регулювання інтелектуальної власності та іновацій в бізнесі», «Міжнародне підприємництво», «Правове регулювання спільної торгівельної політики ЄС», «Економічний аналіз права України та ЄС».
4.	**Київський національний університет імені Тараса Шевченка,**	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Право Світової організації торгівлі», «Міжнародне гуманітарне право», «Практикум перекладу», «Методологія та організація наукових досліджень з теорії та практики міжнародного права», «Дипломатичний етикет та професійна

	Інститут міжнародних відносин		етика юриста-міжнародника», «Правові аспекти діяльності Ради Європи», «Міжнародне інвестиційне право (в т.ч. інтелектуальна власність)», «Міжнародне митне право», «Міжнародне кримінальне право», «Міжнародний цивільний процес», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Адвокатура в Україні та у правових системах інших країн», «Міжнародне валютне та банківське право», «Міжнародне освітнє право», «Науково-виробнича практика», «Магістерська робота». **Вибіркові**: Вибірковий блок 1 «Європейське право»: «Приватне право ЄС Торговельне право Євросоюзу», «Правове регулювання державних закупівель в Євросоюзі», «Конкуренційне (антимонопольне) право», «Міграційне право ЄС», «Європейське судочинство з захисту прав людини». Вибірковий блок 2 «Міжнародне екологічне та природоресурсне право»: «Міжнародне право захисту тварин», «Міжнародно-правова охорона атмосферного повітря», «Міжнародне водне право», «Міжнародно-правове регулювання екологічної енергетики», «Міжнародне енергетичне право», «Міжнародне екологічне право та біотехнології». Вибірковий блок 3 «Міжнародне економічне право»: «Право міжнародних економічних організацій», «Міжнародне енергетичне та атомне право», «Вирішення міжнародних економічних спорів», «Міжнародне транспортне право», «Екологія та енергетика: міжнародно-правове регулювання», «Міжнародно-правові основи експортного контролю». Вибірковий блок 4 «Міжнародне приватне право»: «Міжнародне право промислової власності», «Транснаціональні банкрутства», «Міжнародне сімейне право», «Міжнародне спортивне право», «Міжнародне авторське право», «Міжнародне торговельне право». Вибірковий блок 5 «Міжнародний захист прав людини»: «Міжнародний захист національних меншин та мов меншин», «Європейське право захисту прав людини», «Гендерні питання у міжнародному праві», «Захист прав мігрантів, іноземців, біженців і переміщених осіб», «Міжнародне трудове право», «Практикум з правозахисної діяльності (Юридична клініка з прав людини)». Вибірковий блок 6 «Міжнародно-правове забезпечення зовнішньополітичної діяльності держави»: «Міжнародне право у національних правових системах», «Право міжнародної відповідальності», «Міжнародно-правові основи економічної дипломатії», «Правове забезпечення дипломатичної діяльності», «Право розв’язання міжнародних спорів», «Актуальні питання теорії та практики міжнародного права»; «Правове регулювання торгівлі між Україною і ЄС», «Актуальні питання теорії і практики європейського права», «Міжнародне право навколишнього середовища», «Міжнародно-правове регулювання глобальних комунікацій».
3.	**Київський національний університет імені Тараса Шевченка,** Інститут міжнародних відносин	**Міжнародне приватне право**	**Обов’язкові**: «Теорія і практика міжнародного приватного права», «Міжнародний цивільний процес», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Вирішення спорів у міжнародному приватному праві (практикум)», «Міжнародне авторське право», «Адвокатура в Україні та у правових системах інших країн», «Міжнародне валютне право», «Міжнародне сімейне право», «Дипломатичний етикет та професійна етика юриста-міжнародника», «Вирішення інвестиційних спорів», «Виробнича (переддипломна) практика», «Виконання магістерської роботи», «Іноземна мова». **Вибіркові**: «Транснаціональні банкрутства», «Порівняльне та міжнародне акціонерне право», «Міжнародне право промислової власності», «Порівняльне право цінних паперів», «Європейське приватне право», «Міжнародне банківське право», «Міжнародне торговельне право», «Міжнародне трудове право», «Міжнародне приватне морське право», «Конкуренційне (антимонопольне) право».
4.	**Київський національний**	**Міжнародне публічне**	**Обов’язкові**: «Міжнародне публічне право», «Міжнародне право навколишнього середовища», «

	університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин	**право**	Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Виконання магістерської роботи», «Переддипломна практика», «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародно-правове регулювання освіти», «Дипломатичний етикет та етика юриста-міжнародника», «Іноземна мова». **Вибіркові**: «Міжнародне повітряне і космічне право», «Міжнародне морське право», «Міжнародне інформаційне право», «Міжнародне природоресурсне та енергетичне право», «Міжнародне кримінальне право», «Міжнародне трудове право», «Право СОТ», «Право міжнародної відповідальності та міжнародно-правові санкції», «Право розв'язання міжнародних спорів», «Право ЄС», «Правове регулювання відносин асоціації України з ЄС».
5.	**Київський національний університет імені Тараса Шевченка,** Інститут міжнародних відносин	**Міжнародний судовий процес** (мова навчання українська/англійська) / International Litigation	**Обов'язкові:** «Адвокатура та юридична практика (у т.ч. професійна та корпоративна етика)», «Право Світової організації торгівлі», «Практикум перекладу», «Методологія наукових досліджень міжнародного права», «Судовий захист прав людини у міжнародному праві», «Право розв'язання міжнародних спорів», «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародне кримінальне право», «Теорія і практика міжнародного права», «Виробнича (переддипломна) практика», «Виконання магістерської роботи». **Вибіркові**: «Міжнародне правосуддя», «Практика Міжнародного суду ООН», «Міжнародне інвестиційне право та арбітраж», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Практикум з представництва інтересів клієнтів у Європейському суді з прав людини», «Міжнародне трудове право та охорона праці в галузі», «Навчальні судові дебати», «Вирішення спорів у праві Євросоюзу», «Вирішення міжнародних економічних спорів».
6.	**Київський національний університет імені Тараса Шевченка,** Інститут міжнародних відносин	**Правове регулювання міжнародної торгівлі** (мова навчання українська/англійська) / International Trade Regulation	**Обов'язкові**: «Міжнародне торговельне право», «Міжнародна торгівля і право інтелектуальної власності», «Міжнародне фінансове право», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Практикум перекладу / Українська мова», «Економічне право Євросоюзу», «Адвокатура і юридична практика та вирішення спорів у Світовій Організації Торгівлі», «Конкуренційне право та міжнародна торгівля», «Вирішення інвестиційних спорів», «Політична економія міжнародної торгівлі», «Виконання магістерської роботи», «Виробнича (переддипломна) практика». **Вибіркові**: «Засоби торговельного захисту», «Санітарно-гігієнічні стандарти і технічні торговельні бар'єри (нетарифне регулювання міжнародної торгівлі)», «Правове регулювання міжнародної торгівлі послугами», «Конкуренція на світових ринках», «Міжнародне енергетичне право», «Правове регулювання міжнародної торгівлі с/г продукцією», «Правове регулювання державних закупівель за правом СОТ», «Навчальні судові дебати», «Правове регулювання торгівлі інформаційними технологіями», «Механізм огляду торговельної політики», «Актуальні проблеми права СОТ».
7.	**Київський національний торговельно-економічний університет,** факультет міжнародної торгівлі і права	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Історія міжнародного права», «Теорія держави і права», «Інформаційні технології в юридичній практиці», «Логіка», «Цивільне право», «Конституційне право», «Цивільне процесуальне право»,«Адміністративне право і процес», «Кримінальне право і процес», «Міжнародне приватне право», «КР з міжнародного приватного права», «Міжнародне публічне право», «КР з міжнародного публічного права», «Право Європейського Союзу», «Іноземна мова спеціальності», «Міжнародне економічне право», «Міжнародне торговельне право», «Міжнародний захист прав людини». **Вибіркові:** «Основи римського цивільного права»,«Порівняльне цивільне право і процес», «ІТ

			право»,«Адвокатура», «Міжнародне спортивне право», «Міжнародне інформаційне право», «Міжнародне морське право», «Міжнародне повітряне право», «Дипломатичне та консульське право», «Дипломатичний та діловий протокол та етикет», «Право Світової організації торгівлі», «Право розв`язання міжнародних спорів», «Латинська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Електронний документообіг»,«Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності», «Зовнішня політика України», «Міжнародна економічна діяльність України», «Національні інтереси у світовій геополітиці та геоекономіці», «Міжнародна торгівля», «Світовий ринок товарів і послуг», «Міжнародні економічні відносини», «Економічна теорія», «Міжнародний аудит», «Міжнародна економіка», «Міжнародний бізнес», «Ораторське мистецтво», «Країнознавство», «Історія України», «Філософія», «Політологія», «Соціальне лідерство», «Психологія», «Бухгалтерський облік», «Іноземна мова», «Друга іноземна мова».
8.	**Львівський національний університет імені Івана Франка,** факультет міжнародних відносин	**Міжнародне право**	**Обов'язкові:** «Права людини у міжнародному праві», «Міжнародне гуманітарне право», «Право Світової організації торгівлі», «Іноземна мова для наукової комунікації», «Практикум перекладу», «Методика викладання у вищій школі», «Курсова робота», «Педагогічна (асистентська) практика», «Виробнича (переддипломна) практика», «Магістерська робота», «Актуальні проблеми міжнародного та європейського права», «Міжнародне торговельне право», «Міжнародне валютне право (проблеми науки і практики)», «Міжнародний кримінальний суд», «Адвокатура в Україні та правових системах інших країн», «Теоретичний семінар, «Екологічне право ЄС». **Вибіркові:** «Право біженців (англійською мовою)», «Слов'янська мова», «Міжнародне повітряне право», «Польська мова», «Міжнародне кримінальне право», «Судовий захист в ЄС», «Процесуальні документи».
9.	**Львівський національний університет імені Івана Франка,** факультет міжнародних відносин	**Міжнародне та європейське право** (англомовна)	**Обов'язкові:** «Master Thesis», дисципліни, що викладаються у Львівському національному університеті імені Івана Франка: «EU Internal Market Law», «International Criminal Justice»; дисципліни, що викладаються у Вільнюському університеті: «European Private Law», «Judicial Protection in the European Union», «International and European Union Criminal Law» **Вибіркові**: дисципліни, що викладаються у Львівському національному університеті імені Івана Франка: «EU External Relations Law», «EU Labour Law», «Taxation Law in Europe», «International Human Rights Law in the Global Context», «Law of Refugees International Humanitarian Law»; дисципліни, що викладаються у Вільнюському університеті: «Civil Procedure of the EU», «Public Procurement Law of the EU», «International and EU Intellectual Property Law», «International and EU Competition Law», «EU Law of the Environmental Protection», «Criminal Procedure of the EU», «European Company Law».
10.	**Національний авіаційний університет, м.Київ,** факультет міжнародних відносин	**Міжнародне право**	**Обов'язкові**: «Методологія наукових досліджень», «Порівняльне комерційне право», «Практикум перекладу», «Іноземна мова в приватно-правовій діяльності юриста-міжнародника», «Правове регулювання співпраці України та ЄС за угодою про Асоціацію», «Адвокатура в Україні», «Міжнародне гуманітарне право», «Науково-виробнича практика», «Переддипломна практика», «Правове регулювання співпраці України та ЄС за угодою про Асоціацію(Курсова робота)». **Вибіркові**: «Міжнародний комерційний арбітраж», «Право ГАТТ/СОТ», «Міжнародно-правове регулювання перевезень», «Міжнародне торгівельне право», «Інвестиційне право Європейського союзу», «Міжнародне митне право», «Міжнародне податкове право», «Право міжнародних організацій», «Міжнародне фінансове право», «Міжнародне трудове право», «Правове регулювання спільного ринку

			ЄС», «Вирішення міжнародних спорів», «Вирішення міжнародних економічних спорів», «Право міжнародних економічних організацій», «Актуальні проблеми теорії і практики міжнародного права та права ЄС», «Правові аспекти діяльності Ради Європи», «Міжпарламентське співробітництво», «Міжнародний комерційний арбітраж (Курсова робота)», «Право ГАТТ/СОТ (Курсова робота)», «Міжнародно-правове регулювання перевезень (Курсова робота)».
11.	**Національний університет "Одеська юридична академія",** факультет міжнародно-правових відносин	**Міжнародне право**	«Міжнародне право», «Порівняльне правознавство», «Міжнародний захист прав людини», «Міжнародні відносини і світова політика»; «Міжнародне медіа-право», «Правове регулювання охорони здоров`я»,«Міжнародне гуманітарне право»,«Транзитивна юстиція», «Право Ради Європи»; «Міжнародне кримінальне правосуддя», «Теорія та практика міжнародного права / Інституціональне право ЄС», «Теорія міжнародного права», «Право розв'язання міжнародних спорів», «Практика ЄСПЛ»,«Право СОТ», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Європейське право внутрішнього ринку», «Конституційне та інституційне право ЄС», «Конкурентне право в ЄС», «Міжнародне та європейське енергетичне право», «Захист прав юридичний осіб в ЄСПЛ», Міжнародне інформаційне право», «Право захисту споживачів в ЄС та Україні», «Міжнародне правосуддя», «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Інституціональне право ЄС», «Право внутрішнього ринку ЄС», «Моніторинг та встановлення фактів в міжнародному праві», «Міжнародне приватне право», «Міжнародне кримінальне право», «Міжнародний цивільний процес», «Вступ до спеціальності», «Право ЄС», «Проблеми міжнародного права», «Основи міжнародно-правових стандартів прав людини», «Еволюція європейського права прав людини», «Свободи внутрішнього ринку ЄС та треті країни», «Судовий захист прав ЄСПЛ у міжнародному праві», «Захист прав ЄСПЛ у міжнародному праві», «Дипломатичне та консульське право», «Методика викладання міжнародного приватного права», «Міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів», «Теорія та історія міжнародного права», «Міжнародне публічне право», «Основи Міжнародно-правових стандартів прав людини», «Правове регулювання охорони здоров’я в Європейському Союзі», «Міжнародне інвестиційне право/міжнародне торговельне право», «Європейська соціальна хартія та алгоритм її застосування в Україні», «Взаємодія правової системи ЄС з іншими правовими системами», «Інституційне право ЄС», «Захист прав ЄСПЛ в міжнародному праві», «Система цінностей права ЄС», «Витоки та джерела європейської правової традиції», «Сучасні концепції міжнародного права»; «Філософія міжнародного права», «Вплив практики міжнародних судових установ на розвиток міжнародного права», «Міжнародне право розвитку», «Методологія та організація наукових досліджень з теорії та практики міжнародного права».
12.	**Приватний заклад вищої освіти «Київський міжнародний університет»,** навчально-науковий інститут міжнародних відносин	**Міжнародне право**	**Обов’язкові**: «Методика викладання фахових дисциплін», «Теорія і практика вищої школи», «Наукове спілкування іноземною мовою», «Методологія та організація наукових і міжнародно-правових досліджень з теорії та практики міжнародного права», «Міжнародне торговельне право», «Міжнародне судочинство», «Міжнародне кримінальне право», «Міжнародна та європейська безпека», «Міжнародне право навколишнього середовища», «Адвокатура в Україні та правових системах інших країн», «Міжнародне митне право», «Міжнародний цивільний процес», «Право міжнародної відповідальності». **Вибіркові : «**Права людини в міжнародному праві», «Право СОТ», «Історія міжнародно-правових вчень про державу і право», «Правове регулювання спільного ринку ЄС», «Теорія і практика Європейського Суду

			з прав людини», «Міжнародне морське торговельне право», «Право збройних конфліктів і Україна», «Міжнародне транспортне право», «Міжнародне співробітництва в кримінальному судочинстві», «Міжнародне інвестиційне право», «Право розв'язання міжнародних спорів», «Енергетична та екологічна безпека», «Актуальні проблеми міжнародного публічного права», «Актуальні проблеми міжнародного приватного права».
13.	**Товариство з обмеженою відповідальністю «Академія адвокатури України», м.Київ** Академія адвокатури України	**Міжнародне право**	**Обов'язкові** : «Методика викладання правових дисциплін у вищій школі», «Методологія та організація юридичних досліджень», «Філософія права», «Право Світової організації торгівлі», «Міжнародне валютне право», «Міжнародне митне право», «Актуальні проблеми міжнародного приватного права», «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження», «Практика застосування Цивільного і Сімейного кодексів», «Медичне право та біоетика», «Міжнародне торговельне (комерційне) право», «Теорія та практика МП», «Практикум перекладу», «Техніка перекладу», «Науково-виробнича практика», «Педагогічна (асистентська) практика», «Магістерська робота». **Вибіркові**: «Право розв'язання міжнародних спорів», «Право міжнародної відповідальності», «Міжнародне правосуддя», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Правове регулювання відносин Україна-ЄС», «Міжнародне право інтелектуальної власності», «Міжнародне антидискримінаційне право», «Спеціалізовані установи ООН», «Міжнародне інституційне право», «Інвестиційне право», «Захист корпоративної власності», «Правове регулювання ринку цінних паперів», «Трудове право ЄС», «Спадкове право», «Міжнародне екологічне право», «Злочини проти особи (порівняльний аспект)», «Відповідальність за злочини транснаціонального характеру», «Актуальні проблеми боротьби з тероризмом та екстремізмом», «Переклад юридичних та фінансових документів».
14.	**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,** юридичний факультет	**Міжнародне право**	**Обов'язкові:** «Верховенство права: методологія тлумачення і застосування», «Європейська конвенція з прав людини: методологія тлумачення і застосування», «Інструменти альтернативного вирішення спорів», «Професійна відповідальність правника», «Виробнича практика», «Публічне право: методологія тлумачення і застосування», «Приватне право:методологія тлумачення і застосування», «Кримінальне право:методологія тлумачення і застосування», «Менеджмент трудових відносин в європейському контексті», «Європейське фінансове право», «Академічне юридичне письмо/Academic legal writing». **Вибіркові**: «Структура ЄС», «Стратегічне управління в публічному секторі», «Кар'єрний менеджмент», «Громадянство в європейському праві», «Міжнародно-правовий захист прав жінок та дітей», «Адміністративні послуги в міжнародному праві», «Міжнародне міграційне право», «Європейське комерційне право», «Міжнародне інвестиційне право», «Інституційна структура ЄС», «Переговори і медіація», «ІТ- технології в міжнародному праві», «Укладання угод у зовнішньоекономічній діяльності», «Переговори в міжнародному праві», «Європейське транспортне право», «Парламентське право», «Європейське адміністративне право», «Міжнародне банківське право», «Процесуальне право ЄС», «Зловживання правом ЄС», «Авторське право та суміжні права в ЄС», «Політичні злочини в системі міжнародної злочинності», «Система допоміжних органів», «Міжнародні зобов'язання».

Додаток Г

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві»
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра французької філології

“**ЗАТВЕРДЖУЮ**”

Декан
юридичного факультету
проф.БурдінВ.М.

_____

23 червня 2020 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві»

спеціальності **081 Право**

Кваліфікація: **Бакалавр права**

освітньої-професійної програми **Право**

факультету **юридичного**

Форма Навчання	Курс	Семестр	Кредитів ECTS	Загальний обсяг (год.)	Всього аудит. (год.)	у тому числі (год.):			Самостійна робота (год.)	Контрольні (модульні) роботи (шт.)	Розрахунково-графічні роботи (шт)	Курсові проекти (роботи), (шт.)	Залік (сем.)	Екзамен (сем.)
						Лекції	Лабораторні	Практичні						
Денна	3	3	3	90	32	16	-	16	58	-	-	-	5	-
Заочна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Екстернат	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2020-2021 навчальний рік

«Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві»

Програма навчальної дисципліни складена на основі ***освітньо-професійної програми*** «Право», 2020 року.

Розробник: ас. Писаревська О.В.
(вчена ступінь, вчене звання, ім'я та ініціали автора (ів) програми)

Розробники: ас. Писаревська О.В.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри **французької філології**

Протокол від 22 червня 2020 року № 10

В. о. завідувача кафедри французької філології

_____ (доц. Піскозуб З.Ф.)

Ухвалено Вченою радою юридичного факультету

Протокол від №___від «___»_____ 2020 року

©Писаревська О., 2020 рік

1.РІВЕНЬ СФОРМОВАНОСТІ ЗНАНЬ І ВМІНЬ

Шифр умінь та змістових модулів	Зміст умінь, що забезпечуєься
Змістовий модуль 1.	**Тема 1. Différentes branches du droit** Знання теоретичних понять «стратегія», «комунікація», «дискусія». Засвоєння принципів побудови стратегії самопрезентації, пояснення, пропозиції. Оволодіння лексико-граматичними засобами реалізації комункативних стратегій пояснення, часи дійсного способу. Виконання практичних вправ. **Тема 2. Différents sources du droit** Знання джерел права Засвоєння приципів роботи із різними джерелами (письмовими і не письмовими) **Тема 3. Métiers du droit international** Знання основних теоретичних концептів, пов'язаних із поняттями «право», «міжнародне право», «професійна комунікація» французькою мовою. Засвоєння правил самопрезентації у комунікативній ситуації співбесіди. Засвоєння принципів побудови та структурних частин аргументації. Оволодіння лексико-граматичними засобами реалізації комункативних стратегій аргументації, вживання логічних конекторів. Виконання вправ для подання кандидатури на посаду/укладання резюме/супровідного листа. **Тема 4. Organisations internationales** Засвоєння принципів комунікації із міжнародними організаціями. Засвоєння правил самопрезентації у комунікативній ситуації співбесіди, аналіз структури мотиваційного листа Виконання практичних вправ з укладання мотиваційних листів Оволодіння лексико-граматичними засобами переконання, мовні кліше для висловлення власної думки. **Тема 5. Droit de l'Union Européenne** Засвоєння поняття «право Європейського Союзу» Виконання практичних вправ з аналізу структури аргументації у виступах сторін дискусії (друковані джерела та аудіозаписи) Виконання практичних вправ у формі усних рольових ігор у комунікативній ситуації співбесіди
Змістовий модуль 2.	**Тема 1. Union Européenne** Засвоєння принципів функціонування Європейського союзу Виконання практичних вправ із укладання і подання скарг Оволодіння лексико-граматичними засобами реалізації комункативних стратегій формулювання скарги **Тема 2. Parlement Européen** Засвоєння принципів функціонування Європейського парламента Оволодіння лексико-граматичними засобами реалізації комункативних стратегій формулювання петиції Виконання практичних вправ із подання петицій **Тема 4. Conseil de l'Union Européenne**

	Ознайомлення із роботою Європейського парламента Засвоєння стратегій із отримання інформації, виконання практичних вправ. **Тема 5. Commission Européenne** Виконання спільного проекту із створення громадської ініціативи.
Змістовий модуль 3.	**Тема 1. Cour de justice de l'Union européenne** Знання функціонування міжнародних судових інтситуцій Знання теоретичних понять «маніпуляція / маніпулятивні стратегії». Вивчення методів прагматичного впливу на слухача у аспекті стратегії емотивості Виконання практичних вправ у формі усних рольових ігор у комунікативній ситуації виголошення судової промови **Тема 2.** Cour Européen de droit de l'Homme Знання принципів роботи Європейського суду з прав людини Виконання практичних вправ у формі письмового звернення до Європейського суду з прав людини **Тема 3.** Cour Internationale de justice Знання принципів роботи Міжнародного суду Оволодіння лексико-граматичними засобами реалізації комункативних стратегій привернення уваги Виконання практичних вправ у формі судових дебатів **Тема 4.**Cour pénal internationale Вивчення принципів роботи Міжнародного кримінального суду Вивчення методів збору, обробки, аналізу та синтезу необхідної інформації. Виконання практичних вправ у формі підготовки досьє по справі **Тема 5.** Chambre arbitrale interantionale de Paris Вивчення принципів роботи Міжнародної Паризької арбітражної палати Вивчення стратегій медіації Оволодіння лексико-граматичними засобами реалізації комункативних стратегій медіації

2.ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ДИСЦИПЛІНИ

Шифр змістового модуля	**Назва змістового модуля**	**Кількість аудиторних годин**
01	Змістовий модуль 1. Comprendre le cadre de la vie juridique internationale	10
02	Змістовий модуль 2. Communiquer avec les institutions et autres organes de l'Union Européenne	10
03	Змістовий модуль 3. Interagir avec les institutions judiciaires interantionales et européennes	12

Самостійна робота студента: самостійне опрацювання окремих тем згідно з навчально-тематичним планом; написання рефератів; перегляд відеоматеріалів; підготовка до практичних занять.

3.ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ПІДРУЧНИКІВ, МЕТОДИЧНИХ ТА ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Методичне забезпечення

Семестрові плани практичних занять.

Рекомендована література:

Основна література:

1. Penfornis J.-L. Le français du droit. – P.: CLE International, 1999. – 126 p.
2. Soignet M., Riehl L., Amiot M.-H. Objectif Diplomatie 2. Le français des relations européennes et internationales. Livre de l'élève. – P.: Hachette, 2010. – 192 p.
3. Soignet M. Le Français juriqdique. – P.: Hachette, 2003. – 127 p.
4. Писаревська О. Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international : навчальний посібник. Тернопіль, «Вектор». 2021. 120 с.

Додаткова література:

1. Agi. M. Encyclopédie des droits de l'homme. Sommaire. – P.: Fondation international des droits de l'homme, 1995. – 246 p.
2. Aron. M. Les grandes plaidoiries des ténors du barreau. – P.: Pocket, 2013. – 288 p.
3. Carreau. D. Droit International. – P.: Pedone, 1994. – 646 p.
4. De Wenden. C.W. L'immigration en Europe. – P.: La documentation Française, 1999. – 165 p.
5. Dormoy D. Droit des organisations internationales. – P.: Dalloz, 1995. – 114 p.
6. Ferréol G., Blaquet M., Flageul N. Dictionnaire de l'Union Européenne. – P.: Éditions Armand Collin, 2000. – 191 p.
7. Guinchard S., Debard T. Lexique des termes juridiques 2013. – P.: Dalloz, 2013. – 967 p.
8. Mimran R., Poisson-Quinton S. Expression écrite. Niveau 4. – P.: Clé International, 2008. – 126 p.
9. Ouraoui M. Les grands discours de l'Europe. 1918. – 2008. – P.: Éditions complexes, 2008. – 529 p.
10. Bissardon S. Guide du langage juridique (vocabulaire - pièges et diffi cultés). – P.: «LexisNexis» Litec, 2009. – 491 p.
11. Wattier S. Les mots pour convaincre. – P.: Commun français, 2019. – 75 p.
12. Малишева Н. Французько-український та українсько-французький юридичний словник (60 000 слів). – Х.: Право, 2016. – 736с.

Інтернет-джерела:

1. Centre d'analyse stratégique : https://www.strategie.gouv.fr/
2. Conseil de l'Europe : https://www.coe.int/fr/web/portal/home
3. Cours des comptes européenne : https://www.eca.europa.eu/fr/Pages/ecadefault.aspx
4. Cours de justice de l'Union Européenne : https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/fr/
5. Cours européenne des droits de l'Homme : https://www.echr.coe.int/
6. Cours internationale de justice de La Haie : https://www.icj-cij.org/fr
7. Cours pénale internationale : https://www.icc-cpi.int/
8. Cyberlex : https://www.cyberlex.org/
9. Cyber Tribunal : http://www.cybertribunal.org/
10. Dalloz : https://www.dalloz.fr/
11. Droit et institutions de l'Union Européenne : https://www.europarl.europa.eu/portal/fr
12. Fond monétaire international : https://www.imf.org/fr/Home
13. Jurisguide : https://jurisguide.fr/fiches-pedagogiques/legislation-en-ligne-panorama/
14. Légifrance : https://www.legifrance.gouv.fr/
15. OCDE : https://www.oecd.org/
16. Organisation mondiale de la propriété intellectuelle : https://www.wipo.int/portal/fr/
17. Organisation mondiale de la santé : https://www.who.int/fr
18. Organisation mondiale des douanes : http://www.wcoomd.org/fr.aspx
19. Organisation des Nations Unies : https://www.un.org/fr/
20. Organisation mondiale du commerce : https://www.wto.org/indexfr.htm
21. Portail de l'Union Européenne : https://europa.eu/european-union/index_fr
22. Ridi (réseau internet pour le droit international) : http://www.ridi.org/
23. UNESCO (conventions internationales): https://en.unesco.org/
24. Village de la Justice : https://www.village-justice.com/articles/

4.КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента здійснюється в національній 4-бальній системі ("5", "4", "3", "2"). Критерії такого оцінювання подані в таблиці далі (1 – № п/п; 2 – види навчальної діяльності; 3 – оцінка; 4 – критерії оцінки).

1	**2**	**3**	**4**
1.	Аудиторна Робота	5	Рецептивні види мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання): рівень розуміння мовлення – 90-100%. Продуктивні види мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо): повна відповідність висловлювання темі; логічна побудова мовлення; та розкриття теми; вживаність різноманітних мовних засобів,

			відповідність обсягу висловлювання вимогам програми. Переклад: адекватний усний та письмовий переклад на рівні речення і тексту. Володіння фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом курсу в повному обсязі (90-100%).
		4	Рецептивні види мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання): рівень розуміння мовлення – 75-89%. Продуктивні види мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо): повна відповідність висловлювання темі; логічна побудова мовлення; та розкриття теми; вживаність різноманітних мовних засобів, дещо менший обсяг висловлювання. Переклад: адекватний усний та письмовий переклад на рівні речення і тексту. Володіння фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом курсу в повному обсязі 75-89%; наявність мовних помилок (3-5 на 1,5-2 ст. у писемному та 3-5 в усному мовленні).
1	**2**	**3**	**4**
		3	Рецептивні види мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання): рівень розуміння мовлення – 50-74%. Продуктивні види мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо): відповідність висловлювання темі та логічна побудова висловлювання, але неповне розкриття теми й вживаність одноманітних мовних засобів, мінімально достатній обсяг висловлювання вимогам програми. Темп мовлення та швидкість реакцій сповільнені. Переклад: некоректне вживання лексико-граматичних і фонетичних одиниць та структур, неповна відповідність змісту вихідного тексту і його перекладу. Володіння фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом курсу в повному обсязі 50-74%; наявність мовних помилок.
		2	Рецептивні види мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання): рівень розуміння мовлення – нижче 50%. Продуктивні види мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо): неповна відповідність висловлювання темі; відсутність логічності в побудові мовлення; нерозкриття теми; обмеженість уживаності мовних засобів, обсяг висловлювання недостатній. Переклад: неадекватність перекладу й невідповідність вихідного тексту і його перекладу. Темп мовлення та швидкість реакції сповільнені. Володіння фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом курсу в обсязі нижче 50%; наявність значної кількості мовних помилок.
2.	Самостійна робота студента	5	90-100% виконаних робіт
		4	75-89% виконаних робіт
		3	50-74% виконаних робіт
		2	Менше 50% виконаних робіт
3	Модульна контрольна робота	5	90-100% виконання усіх розділів модульної контрольної роботи
		4	75-89% виконання усіх розділів модульної контрольної роботи
		3	50-74% виконання усіх розділів модульної контрольної роботи

		2	Менше 50% виконання усіх розділів модульної контрольної роботи

Розподіл балів, що присвоюється студентам

Поточне тестування та самостійна робота									Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль №2			Змістовий модуль №3		Змістовий модуль №4			
Т1	Т2	Т1	Т2	Т3	Т1	Т2	Т1	Т2		
10	10	10	10	10	13	12	13	12	50	100

Т1, Т2 … - теми змістових модулів

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою (для екзаменів і заліків).

- максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів з дисципліни, яка завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів, на екзамені – 50 балів;
- при оформленні документів на екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: Університету, національна та ECTS

Оцінка в балах	**Оцінка ECTS**	**Визначення**	**За національною шкалою**	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	**Залік**
90 – 100	**A**	**Відмінно**	**Відмінно**	**Зараховано**
81-89	**B**	**Дуже добре**	**Добре**	
71-80	**C**	**Добре**		
61-70	**D**	**Задовільно**	**Задовільно**	
51-60	**E**	**Достатньо**		
0-50	**FX**	**Незадовільно**	**Незадовільно**	**Незараховано**
0	**F**	**Незадовільно**		

Перелік питань на залік

1. Qu’est-ce qu’on appele le «droit » ?
2. Quel est le sens du terme « droit public » ?
3. Qu’est-ce qu’on entend sous le terme « droit privé » ?
4. Quelles sont les branches du droit international public ?
5. Quels sont les métiers du droit international ?
6. Quelles sont les principales spécialisations de l’avocat en droit international ?
7. Expliquez le fonctionnement du système de l’enseignement supérieur juridique en France. Quelles universités françaises préparent-elles de futurs professionnels en droit international ?
8. Donnez la définition d’une organisation internationale. Quel est mission ?
9. Quelle est la fonction de la Cour pénale internationale ?
10. Présentez les sources du droit de l’Union européenne.
11. Combien d’États membres appartiennent à l’Union Européenne ? Qu’est-ce qui a changé le 31 janvier 2020?
12. En quoi réside la particularité de l’UE ?
13. Quelle est l’année de la création de la Communauté économique européenne (CEE) ?
14. Dans quels domaines l’Union européenne a-t-il pour objectif de développer le marché unique?
15. Quel type du pouvoir le Parlement européen exerce-t-il ?
16. Définissez les trois rôles principaux du Parlement européen.
17. Quel est le rôle et les fonctions de la Commission Européenne ?
18. Quelles sont les tâches principales de la Cour de justice de l’Union européenne ?
19. Comment fonctionne la CJUE?
20. Quelle est la date de la création de la Cour européenne des droits de l’homme ?

Додаток Ґ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві»

Форма № Н - 3.04

М І Н І С Т Е Р С Т В О О С В І Т И І Н А У К И У К Р А Ї Н И

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра французької філології

"**ЗАТВЕРДЖУЮ**"

Декан
юридичного факультету
проф.БурдінВ.М.

_____

23 червня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві»

спеціальності	**081 Право**
Кваліфікація:	**Бакалавр права**
освітньої-професійної програми	**Право**
факультету	**юридичного**

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма **«Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві»** для студентів освітньо-професійної програми **Право**

Розробники: ас. Писаревська О.В.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри **французької філології**

Протокол від 22 червня 2020 року № 10

В. о. завідувача кафедри французької філології

_____ (доц. Піскозуб З.Ф.)

Ухвалено Вченою радою факультету іноземних мов

Протокол від 23 червня 2020 року № 10

©Писаревська О., 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	*заочна форма навчання*
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 08 «Право» (шифр, назва)	За вибором студента	
Модулів – 2	Спеціальність 081 Право (шифр, назва)	*Рік підготовки:*	
Змістових модулів – 3		5- ий	
Курсова робота: –		*Семестр*	
Загальна кількість годин - 90		5-ий	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 32 год. самостійної роботи студента – 58 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «бакалавр»	-	32 год.
		Практичні, семінарські	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
			58 год.
		Вид контролю: залік (1-ий семестр)	

Примітка.
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 65 % годин аудиторних занять/ 35 % самостійної і індивідуальної роботи

2. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Мета сформувати у студентів новий погляд та власний підхід до вивчення та аналізу професійної комунікації шляхом вивчення функціонування комунікативних стратегій іноземної/другої іноземної мови (французької) у сфері міжнародного права.

Завдання виробити в магістрантів вміння розпізнавати й декодувати комунікативні стратегії, та застосовувати їх на практиці, використовуючи відповідні тактики. У результаті вивчення даного курсу магістрант повинен

знати:

- основні поняття міжнародного права французькою мовою;
- розуміти функціонування європейських та міжнародних інституцій та принципи взаємодії із ними;
- характерні для юридичного дискурсу прагматичні стратегії мовленнєвого впливу (як утвердження, переконання, доведення та аргументація), стратегії ухилення (відмова від відповіді, ухилення від теми, намагання уникнути розмови), паралінгвістичні стратегії (міміка, жестикуляція), комунікативні стратегії контролю успішної комунікації (контроль розуміння, вимога або прохання надати пояснення, використання пауз), маніпулятивні стратегії, тощо.

Вміти:

- застосовувати необхідні стратегії за допомогою конкретних тактик: компенсаторних (перефраз, добір синонімів й ін.), афективних (зменшення хвилювання й ін.);
- використовувати французьку мову в продуктивних видах мовленнєвої діяльності (відбір лексичного і граматичного матеріалу, уточнення комунікативного наміру, ініціювання діалогу, завершення діалогу й ін.) ;
- Будувати логічну і переконливу аргументацію.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Comprendre le cadre de la vie juridique internationale

Тема 1. Différentes branches du droit : s*tratégies pour comprendre le fonctionnement du Droit international*.

Тема 2. Différents sources du droit : *Stratégies pour dégager les sources écrites du droit et élaborer un traité.*

Тема 3. Métiers du droit international : *Stratégies pour trouver une formation convenable en Droit international en France; stratégies pour faire des démarches administratives*

Тема 4. Organisations internationales : *Stratégies pour communiquer avec une organisation internationale lors de recherche d'un stage professionnel*.

Тема 5. Droit de l'Union Européenne : *Stratégies pour comparer le fonctionnement du droit communautaire et celui du drois français et l'impliquer en pratique*

Змістовий модуль 2. Communiquer avec les institutions et autres organes de l'Union Européenne

Тема 1. Union Européenne. *Stratégies pour faire une exposé sur les valeurs l'Union Européenne*

Тема 2. Parlement Européen. *Stratégies pour présenter une pétition*

Тема 3. Conseil Européenne. *Stratégies pour s'adresser au service d'information du public*

Тема 4. Conseil de l'Union Européenne. *Stratégies pour rédiger un procès-verbal*

Тема 5. Commission Européenne. *Stratégies pour lancer une initiative européenne*

Змістовий модуль 3. Interagir avec les institutions judiciaires interantionales et européennes

Тема 1. Cour de justice de l'Union européenne . *Stratégies pour déposer une plainte*

Тема 2. Cour Européeen de droit de l'Homme. *Stratégies de la saisine*

Тема 3. Cour Internationale de justice. *Stratégies pour préparer une plaidoirie*

Тема 4. Cour pénal internationale. *Stratégies pour le recherchedocumentaire et la préparation du dossier*

Тема 5. Chambre arbitrale interantionale de Paris. *Stratégies pour procéder à la médiation*

3.Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1:												
Тема 1. Différentes branches du droit	6											
Тема 2. Différents sources du droit :	6											
Тема 3. Métiers du droit international	6											
Тема 4. Organisations internationales												
Тема 5. Droit de l'Union Européenne :	6											
Разом за зм.модуль	**30**		**10**			**20**						
Змістовий модуль 2:												
Тема 1. Union Européenne	6											
Тема 2. Parlement Européen.	6											
Тема 3. Conseil Européenne	6											
Тема 4. Conseil de l'Union Européenne	6											
Тема 5. Droit de l'Union Européenne	6											
Разом за зм. модуль	**30**		**10**			**20**						
Змістовий модуль 3.												
Тема 1. Cour de justice de l'Union européenne .	6											
Тема 2. Cour Européeen de droit de l'Homme.	6											
Тема 3. Cour Internationale de justice.	6											
Тема 4. Cour pénal internationale.	6											
Тема 5. Chambre arbi interantionale de Paris.	6											
Разом – зм. модуль 2	**30**	**11**				**18**						
Усього годин	**90**	**32**				**58**						

4. Методи контролю

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента здійснюється в національній 4-бальній системі (“5”, “4”, “3”, “2”). Критерії такого оцінювання подані в таблиці далі (1 – № п/п; 2 – види навчальної діяльності; 3 – оцінка; 4 – критерії оцінки).

1	**2**	**3**	**4**
1.	Аудиторна Робота	5	Рецептивні види мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання): рівень розуміння мовлення – 90-100%. Продуктивні види мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо): повна відповідність висловлювання темі; логічна побудова мовлення; та розкриття теми; вживаність різноманітних мовних засобів, відповідність обсягу висловлювання вимогам програми. Переклад: адекватний усний та письмовий переклад на рівні речення і тексту. Володіння фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом курсу в повному обсязі (90-100%).
		4	Рецептивні види мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання): рівень розуміння мовлення – 75-89%. Продуктивні види мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо): повна відповідність висловлювання темі; логічна побудова мовлення; та розкриття теми; вживаність різноманітних мовних засобів, дещо менший обсяг висловлювання. Переклад: адекватний усний та письмовий переклад на рівні речення і тексту. Володіння фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом курсу в повному обсязі 75-89%; наявність мовних помилок (3-5 на 1,5-2 ст. у писемному та 3-5 в усному мовленні).
1	**2**	**3**	**4**
		3	Рецептивні види мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання): рівень розуміння мовлення – 50-74%. Продуктивні види мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо): відповідність висловлювання темі та логічна побудова висловлювання, але неповне розкриття теми й вживаність одноманітних мовних засобів, мінімально достатній обсяг висловлювання вимогам програми. Темп мовлення та швидкість реакцій сповільнені. Переклад: некоректне вживання лексико-граматичних і фонетичних одиниць та структур, неповна відповідність змісту вихідного тексту і його перекладу. Володіння фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом курсу в повному обсязі 50-74%; наявність мовних помилок.
		2	Рецептивні види мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання): рівень розуміння мовлення – нижче 50%. Продуктивні види мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо): неповна відповідність висловлювання темі; відсутність логічності в побудові мовлення; нерозкриття теми; обмеженість уживаності мовних засобів, обсяг висловлювання недостатній. Переклад: неадекватність перекладу й невідповідність вихідного тексту і

			його перекладу. Темп мовлення та швидкість реакції сповільнені. Володіння фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом курсу в обсязі нижче 50%; наявність значної кількості мовних помилок.
2.	Самостійна робота студента	5	90-100% виконаних робіт
		4	75-89% виконаних робіт
		3	50-74% виконаних робіт
		2	Менше 50% виконаних робіт
3	Модульна контрольна робота	5	90-100% виконання усіх розділів модульної контрольної роботи
		4	75-89% виконання усіх розділів модульної контрольної роботи
		3	50-74% виконання усіх розділів модульної контрольної роботи
		2	Менше 50% виконання усіх розділів модульної контрольної роботи

8. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Поточне тестування та самостійна робота									Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль №2			Змістовий модуль №3		Змістовий модуль №4			
Т1	Т2	Т1	Т2	Т3	Т1	Т2	Т1	Т2		
10	10	10	10	10	13	12	13	12	50	100

Т1, Т2 … - теми змістових модулів

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою (для екзаменів і заліків).

- максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів з дисципліни, яка завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів, на екзамені – 50 балів;
- при оформленні документів на екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: Університету, національна та ECTS

Оцінка в балах	**Оцінка ECTS**	**Визначення**	**За національною шкалою**	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	**Залік**
90 – 100	**A**	**Відмінно**	**Відмінно**	**Зараховано**
81-89	**B**	**Дуже добре**	**Добре**	
71-80	**C**	**Добре**		
61-70	**D**	**Задовільно**	**Задовільно**	
51-60	**E**	**Достатньо**		
0-50	**FX**	**Незадовільно**	**Незадовільно**	**Незараховано**
0	**F**	**Незадовільно**		

Методичне забезпечення

Основна література:

- Писаревська О. Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international : навчальний посібник. Тернопіль, «Вектор». 2021. 120 с.
- Penfornis J.-L. Le français du droit. – P.: CLE International, 1999. – 126 p.
- Soignet M., Riehl L., Amiot M.-H. Objectif Diplomatie 2. Le français des relations européennes et internationales. Livre de l'élève. – P.: Hachette, 2010. – 192 p.
- Soignet M. Le Français juriqdique. – P.: Hachette, 2003. – 127 p.

Додаткова література:

- Agi. M. Encyclopédie des droits de l'homme. Sommaire. – P.: Fondation international des droits de l'homme, 1995. – 246 p.
- Aron. M. Les grandes plaidoiries des ténors du barreau. – P.: Pocket, 2013. – 288 p.
- Carreau. D. Droit International. – P.: Pedone, 1994. – 646 p.
- De Wenden. C.W. L'immigration en Europe. – P.: La documentation Française, 1999. – 165 p.
- Dollez C., Pons S. Alter Ego+ 4. Livre de l'élève. – P.: Hachette, 2015. – 224 p.
- Dollez C., Pons S. Alter Ego+ 4. Cahier d'activités. – P.: Hachette, 2015. – 128 p.
- Dormoy D. Droit des organisations internationales. – P.: Dalloz, 1995. – 114 p.
- Ferréol G., Blaquet M., Flageul N. Dictionnaire de l'Union Européenne. – P.: Éditions Armand Collin, 2000. – 191 p.
- Gandini J. – J. Les doits de l'Homme. – P.: Librio, 1998. – 157 p.
- Guinchard S., Debard T. Lexique des termes juridiques 2013. – P.: Dalloz, 2013. – 967 p.
- Mimran R., Poisson-Quinton S. Expression écrite. Niveau 4. – P.: Clé International, 2008. – 126 p.
- Ouraoui M. Les grands discours de l'Europe. 1918. – 2008. – P.: Éditions complexes, 2008. – 529 p.
- Bissardon S. Guide du langage juridique (vocabulaire - pièges et diffi cultés). – P.: «LexisNexis» Litec, 2009. – 491 p.
- Vandenbulcke L., Weylandt E. À la découverte du français juridique. – B.: Die Keure-La Charte, 2016. – 200 p.
- Wattier S. Les mots pour convaincre. – P.: Commun français, 2019. – 75 p.
- Малишева Н. Французько-український та українсько-французький юридичний словник (60 000 слів). – Х.: Право, 2016. – 736с.

Інтернет-джерела:

1. Centre d'analyse stratégique : https://www.strategie.gouv.fr/
2. Conseil de l'Europe : https://www.coe.int/fr/web/portal/home
3. Cours des comptes européenne : https://www.eca.europa.eu/fr/Pages/ecadefault.aspx
4. Cours de justice de l'Union Européenne : https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/fr/
5. Cours européenne des droits de l'Homme : https://www.echr.coe.int/
6. Cours internationale de justice de La Haie : https://www.icj-cij.org/fr
7. Cours pénale internationale : https://www.icc-cpi.int/
8. Cyberlex : https://www.cyberlex.org/

9. Cyber Tribunal : http://www.cybertribunal.org/
10. Dalloz : https://www.dalloz.fr/
11. Droit et institutions de l'Union Européenne : https://www.europarl.europa.eu/portal/fr
12. Fond monétaire international : https://www.imf.org/fr/Home
13. Jurisguide : https://jurisguide.fr/fiches-pedagogiques/legislation-en-ligne-panorama/
14. Légifrance : https://www.legifrance.gouv.fr/
15. OCDE : https://www.oecd.org/
16. Organisation mondiale de la propriété intellectuelle : https://www.wipo.int/portal/fr/
17. Organisation mondiale de la santé : https://www.who.int/fr
18. Organisation mondiale des douanes : http://www.wcoomd.org/fr.aspx
19. Organisation des Nations Unies : https://www.un.org/fr/
20. Organisation mondiale du commerce : https://www.wto.org/indexfr.htm
21. Portail de l'Union Européenne : https://europa.eu/european-union/index_fr
22. Ridi (réseau internet pour le droit international) : http://www.ridi.org/
23. UNESCO (conventions internationales): https://en.unesco.org/
24. Village de la Justice : https://www.village-justice.com/articles/

Додаток Д

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет іноземних мов
Кафедра французької філології

Затверджено
На засіданні кафедри французької філології
факультету іноземних мов
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 22 червня 2020 р.)

Завідувач кафедри _____

Силабус з навчальної дисципліни

«СТРАТЕГІЇ УСНОЇ ТА ПИСЬМОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ»,

що викладається в межах ОПП **«ПРАВО»**

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів

зі спеціальності **№ 081 Право**

Галузі знань № 08 Право

Кваліфікація: Бакалавр права

Львів 2020 р.

Назва дисципліни	**Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві**
Адреса викладання дисципліни	вул. Університетська, 1, Львів, 7900
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Факультет іноземних мов Кафедра французької філології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	**08 Право** **081 Право**
Викладачі дисципліни	Писаревська Олена Володимирівна, асистент кафедри французької філології
Контактна інформація викладачів	olena.pysarevska@lnu.edu.ua
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	щоп'ятниці, 15:00-17:50 год. на платформі Microsoft Teams
Сторінка курсу	https://lingua.lnu.edu.ua
Інформація про дисципліну	Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб ознайомити студентів із найбільш комунікативними стратегіями усної та письмової комунікації у міжнародному праві. Практичні завдання, які входять до програми курсу, формують у студентів вміння правильно будувати аргументацію, судову промову, висловлювати пропозицію, згоду, відмову, подавати скаргу, укладати петицію, консультувати клієнта, вести переговори тощо . Ці комунікативні вміння є невід'ємними для складання усної та письмової частини міжнародного іспиту зі знання французької мови DELF рівня B2-C1. Мовна складова курсу зосереджена на найбільш поширених і необхідних для французької мови права формах і кліше: пасивна форма дієслів, умовний спосіб, номінальне речення, безособові конструкції для вираження згоди, незгоди, підтримки, емоцій, логічні конектори тощо. Лексичне наповнення будується навколо базових понять та термінології міжнародного права.
Коротка анотація дисципліни	Дисципліна «**Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві**» є вибірковою дисципліною з спеціальності **081 Право** для освітньої програми **Право**, яка викладається в 5 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі дисципліни	Метою вивчення вибіркової дисципліни «**Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві**» є ознайомлення студентів із завданнями у сфері професійної комунікації у галузі міжнародного права для оволодіння сучасними підходами та інструментами для їх вирішення.
Література для вивчення дисципліни	**Основна література:** • Писаревська О. Stratégies pour la communication orale et écrite en Droit international : навчальний посібник. Тернопіль, «Вектор». 2021. 120 с.

	• Penfornis J.-L. Le français du droit. – P.: CLE International, 1999. – 126 p. • Soignet M., Riehl L., Amiot M.-H. Objectif Diplomatie 2. Le français des relations européennes et internationales. Livre de l'élève. – P.: Hachette, 2010. – 192 p. • Soignet M. Le Français juriqdique. – P.: Hachette, 2003. – 127 p. **Додаткова література:** • Agi. M. Encyclopédie des droits de l'homme. Sommaire. – P.: Fondation international des droits de l'homme, 1995. – 246 p. • Aron. M. Les grandes plaidoiries des ténors du barreau. – P.: Pocket, 2013. – 288 p. • Carreau. D. Droit International. – P.: Pedone, 1994. – 646 p. • De Wenden. C.W. L'immigration en Europe. – P.: La documentation Française, 1999. – 165 p. • Dollez C., Pons S. Alter Ego+ 4. Livre de l'élève. – P.: Hachette, 2015. – 224 p. • Dollez C., Pons S. Alter Ego+ 4. Cahier d'activités. – P.: Hachette, 2015. – 128 p. • Dormoy D. Droit des organisations internationales. – P.: Dalloz, 1995. – 114 p. • Ferréol G., Blaquet M., Flageul N. Dictionnaire de l'Union Européenne. – P.: Éditions Armand Collin, 2000. – 191 p. • Gandini J. – J. Les doits de l'Homme. – P.: Librio, 1998. – 157 p. • Guinchard S., Debard T. Lexique des termes juridiques 2013. – P.: Dalloz, 2013. – 967 p. • Mimran R., Poisson-Quinton S. Expression écrite. Niveau 4. – P.: Clé International, 2008. – 126 p. • Ouraoui M. Les grands discours de l'Europe. 1918. – 2008. – P.: Éditions complexes, 2008. – 529 p. • Bissardon S. Guide du langage juridique (vocabulaire - pièges et diffi cultés). – P.: «LexisNexis» Litec, 2009. – 491 p. • Vandenbulcke L., Weylandt E. À la découverte du français juridique. – B.: Die Keure-La Charte, 2016. – 200 p. • Wattier S. Les mots pour convaincre. – P.: Commun français, 2019. – 75 p. • Малишева Н. Французько-український та українсько-французький юридичний словник (60 000 слів). – Х.: Право, 2016. – 736с. **Інтернет-джерела:** • Centre d'analyse stratégique : https://www.strategie.gouv.fr/ • Conseil de l'Europe : https://www.coe.int/fr/web/portal/home • Cours des comptes européenne : https://www.eca.europa.eu/fr/Pages/ecadefault.aspx • Cours de justice de l'Union Européenne : https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/fr/ • Cours européenne des droits de l'Homme : https://www.echr.coe.int/ • Cours internationale de justice de La Haie : https://www.icj-cij.org/fr • Cours pénale internationale : https://www.icc-cpi.int/ • Cyberlex : https://www.cyberlex.org/ • Cyber Tribunal : http://www.cybertribunal.org/ • Dalloz : https://www.dalloz.fr/ • Droit et institutions de l'Union Européenne : https://www.europarl.europa.eu/portal/fr • Fond monétaire international : https://www.imf.org/fr/Home • Jurisguide : https://jurisguide.fr/fiches-pedagogiques/legislation-en-ligne-panorama/ • Légifrance : https://www.legifrance.gouv.fr/ • OCDE : https://www.oecd.org/ • Organisation mondiale de la propriété intellectuelle : https://www.wipo.int/portal/fr/ • Organisation mondiale de la santé : https://www.who.int/fr • Organisation mondiale des douanes : http://www.wcoomd.org/fr.aspx • Organisation des Nations Unies : https://www.un.org/fr/ • Organisation mondiale du commerce : https://www.wto.org/indexfr.htm • Portail de l'Union Européenne : https://europa.eu/european-union/index_fr • Ridi (réseau internet pour le droit international) : http://www.ridi.org/ • UNESCO (conventions internationales): https://en.unesco.org/ • Village de la Justice : https://www.village-justice.com/articles/
Обсяг курсу	*90* годин аудиторних занять. З них - *16* годин лекцій, *16* годин - практичних занять та 58 годин самостійної роботи
Очікувані результати	Після завершення цього курсу студент буде :

навчання	**Знати:** основні поняття міжнародного права французькою мовою; розуміти функціонування європейських та міжнародних інституцій та принципи взаємодії із ними; характерні для юридичного дискурсу прагматичні стратегії мовленнєвого впливу (як утвердження, переконання, доведення та аргументація), стратегії ухилення (відмова від відповіді, ухилення від теми, намагання уникнути розмови), паралінгвістичні стратегії (міміка, жестикуляція), комунікативні стратегії контролю успішної комунікації (контроль розуміння, вимога або прохання надати пояснення, використання пауз), маніпулятивні стратегії, тощо. **Вміти** їх реалізовувати за допомогою конкретних тактик: компенсаторних (перефраз, добір синонімів й ін.), афективних (зменшення хвилювання й ін.), використання мови в продуктивних видах мовленнєвої діяльності (відбір лексичного і граматичного матеріалу, уточнення комунікативного наміру, ініціювання діалогу, завершення діалогу й ін.)
Ключові слова	Професійна комунікація, комунікативна стратегія, міжнародне право
Формат курсу	Очний
	Проведення лекцій, практичних занять та консультації для кращого розуміння тем
Теми	**Змістовий модуль 1. Comprendre le cadre de la vie juridique internationale** **Тема 1.** Différentes branches du droit : s*tratégies pour comprendre le fonctionnement du Droit international*. **Тема 2.** Différents sources du droit : *Stratégies pour dégager les sources écrites du droit et élaborer un traité.* **Тема 3.** Métiers du droit international : *Stratégies pour trouver une formation convenable en Droit international en France; stratégies pour faire des démarches administratives* **Тема 4.** Organisations internationales : *Stratégies pour communiquer avec une organisation internationale lors de recherche d'un stage professionnel.* **Тема 5.** Droit de l'Union Européenne : *Stratégies pour comparer le fonctionnement du droit communautaire et celui du drois français et l'impliquer en pratique* **Змістовий модуль 2. Communiquer avec les institutions et autres organes de l'Union Européenne** **Тема 1.** Union Européenne. *Stratégies pour faire une exposé sur les valeurs l'Union Européenne* **Тема 2.** Parlement Européen. *Stratégies pour présenter une pétition* **Тема3.** Conseil Européenne. *Stratégies pour s'adresser au service d'information du public* **Тема 4.** Conseil de l'Union Européenne. *Stratégies pour rédiger un procès-verbal* **Тема 5.** Commission Européenne. *Stratégies pour lancer une initiative européenne* **Змістовий модуль 3. Interagir avec les institutions judiciaires interantionales et européennes** **Тема 1**. Cour de justice de l'Union européenne. *Stratégies pour déposer une plainte* **Тема 2.** Cour Européeen de droit de l'Homme. *Stratégies de la saisine* **Тема 3.** Cour Internationale de justice. *Stratégies pour préparer une plaidoirie*

	Тема 4. Cour pénal internationale. *Stratégies pour le recherche do cumentaire et la préparation du dossier* **Тема 5.** Chambre arbitrale interantionale de Paris. *Stratégies pour procéder à la médiation*
Підсумковий контроль, форма	Залік в кінці семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з з фахових юридичних дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату міжнародного права, розуміння джерел права, а також володіти рівнем мовної компетенції Б1+ згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, а також мати базові знання з фахових юридичних дисциплін
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекції, презентації, проектно-орієнтоване навчання, дискусія. Колаборативне навчання: в парах, малих групах, великих групах. Метод інверсованого класу та кейс-метод
Необхідне обладнання	Із урахуванням особливостей навчальної дисципліни та теми навчальний посібник, роз даткові матеріали, ноутбук, проектор, пристрій для відтворення аудіо-матеріалів.
Критерії оцінювання	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: • практичні/самостійні тощо : 25% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 25. • контрольні заміри (модулі): 25% семестрової оцінки;максимальна кількість балів 25. • іспит/залік: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів50. Підсумкова максимальна кількість балів100 **Письмові роботи:** Очікується, що студенти напишуть 2 модульні роботи та виконають декілька видів письмових робіт (написання листів, скарг, судових промов, мотиваційних листів тощо). **Академічна доброчесність:** Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахуванння викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. **Відвідання занять** є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі практичні зайняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом. **Література.** Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих. **Політика виставлення балів.** Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування

	мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.
Питання до заліку	21. Qu'est-ce qu'on appele le «droit » ? 22. Quel est le sens du terme « droit public » ? 23. Qu'est-ce qu'on entend sous le terme « droit privé » ? 24. Quelles sont les branches du droit international public ? 25. Quels sont les métiers du droit international ? 26. Quelles sont les principales spécialisations de l'avocat en droit international ? 27. Expliquez le fonctionnement du système de l'enseignement supérieur juridique en France. Quelles universités françaises préparent-elles de futurs professionnels en droit international ? 28. Donnez la définition d'une organisation internationale. Quel est mission ? 29. Quelle est la fonction de la Cour pénale internationale ? 30. Présentez les sources du droit de l'Union européenne. 31. Combien d'États membres appartiennent à l'Union Européenne ? Qu'est-ce qui a changé le 31 janvier 2020? 32. En quoi réside la particularité de l'UE ? 33. Quelle est l'année de la création de la Communauté économique européenne (CEE) ? 34. Dans quels domaines l'Union européenne a-t-il pour objectif de développer le marché unique? 35. Quel type du pouvoir le Parlement européen exerce-t-il ? 36. Définissez les trois rôles principaux du Parlement européen. 37. Quel est le rôle et les fonctions de la Commission Européenne ? 38. Quelles sont les tâches principales de la Cour de justice de l'Union européenne ? 39. Comment fonctionne la CJUE? 40. Quelle est la date de la création de la Cour européenne des droits de l'homme ?
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Схема курсу

Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів

зі спеціальності **№ 081 Право**

Галузі знань № 08 Право

Кваліфікація: Бакалавр права

5 семестр 2020-2021 н.р.

Тиж.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота)	Література.*** Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
Тиж.1 01.09-04.09	**Тема 1.** Différentes branches du droit : *stratégies pour comprendre le fonctionnement du Droit international*	*Лекція*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Конспектування, діалог з викладачем, дискусія	**01.09-04.09**
Тиж.2 07.09-11.09	**Тема 2.** Différents sources du droit : *Stratégies pour dégager les sources écrites du droit et élaborer un traité*	*Практичне заняття*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Виконання індивідуальних завдань в письмовій формі, аналіз юридичних текстів	**07.09-11.09**

Тиж.3 14.09-18.09	**Тема 3.** Métiers du droit international : *Stratégies pour trouver une formation convenable en Droit international en France; stratégies pour faire des démarches administratives*	*Лекція*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Конспектування, діалог з викладачем, дискусія	**14.09-18.09**
Тиж.4 21.09-25.09	**Тема 4.** Organisations internationales : *Stratégies pour communiquer avec une organisation internationale lors de recherche d'un stage professionnel*	*Практичне заняття*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Виконання індивідуальних завдань в письмовій формі, написання мотиваціного листа та звернення	**21.09-25.09**
Тиж.5 28.09-02.10	**Тема 5.** Droit de l'Union Européenne : *Stratégies pour comparer le fonctionnement du droit communautaire et celui du drois français et l'impliquer en pratique*	*Лекція*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Конспектування, діалог з викладачем, дискусія	**28.09-02.10**
Тиж.6 05.10-09.10	**Тема 1.** Union Européenne. *Stratégies pour faire une exposé sur les valeurs l'Union Européenne*	*Практичне заняття*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Виконання індивідуальних завдань в усній формі, підготовка доповіді	**05.10-09.10**
Тиж.7 12.10-16.10	**Тема 2.** Parlement Européen. *Stratégies pour présenter une pétition*	*Лекція*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Конспектування, діалог з викладачем, дискусія	**12.10-16.10**
Тиж.8 19.10-23.10	**Тема3.** Conseil Européenne. *Stratégies pour s'adresser au service d'information du public*	*Практичне заняття*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Виконання індивідуальних завдань в письмовій формі, укладання запиту	**19.10-23.10**
Тиж.9 26.10-30.10	**Тема 4.** Conseil de l'Union Européenne. *Stratégies pour rédiger un procès-verbal*	*Лекція*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Конспектування, діалог з викладачем, дискусія	**26.10-30.10**
Тиж.10 02.11-06.11	**Тема 5.** Commission Européenne. *Stratégies pour lancer une initiative européenne*	*Практичне заняття*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Виконання групового завдання в письмовій формі, створення петиції	**02.11-06.11**
Тиж.11 09.11-13.11	**Тема 1**. Cour de justice de l'Union européenne . *Stratégies pour déposer une plainte*	*Лекція*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Конспектування, діалог з викладачем, дискусія	**09.11-13.11**
Тиж.12 16.11-20.11	**Тема 2.** Cour Européeen de droit de l'Homme. *Stratégies de la saisine*	*Практичне заняття*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Виконання індивідуальних завдань в письмовій формі, створення запиту до судової інстанції	**16.11-20.11**
Тиж.13 23.11-27.11	**Тема 3.** Cour Internationale de justice. *Stratégies pour préparer une plaidoirie*	*Лекція*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Конспектування, діалог з викладачем, дискусія	**23.11-27.11**
Тиж.14 30.11-04.12	**Тема 4.**Cour pénal internationale. *Stratégies pour le recherche documentaire et la préparation du dossier*	*Практичне заняття*	Див. пункт «Література для вивчення дисципліни»	Виконання індивідуальних завдань у вигляді відбору необхідної документації	**30.11-04.12**
Тиж.15 07.12-	**Тема 4.** Chamıre arbitrale interantionale de Paris. *Stratégies*	*Лекція*	Див. пункт «Література	Конспектування, діалог з	**07.12-11.12**

11.12	*pour procéder à la médiation*		для вивчення дисципліни»	викладачем, дискусія	
Тиж.16 14.12-18.12	***Підсумковий контроль***				**14.12-18.12**

[210]

Додаток Е

Вибрані змістові модулі спецкурсу

«СТРАТЕГІЇ УСНОЇ ТА ПИСЬМОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ»

Dossier I : Comprendre le cadre de la vie juridique internationale

Unité 3 : MÉTIERS DU DROIT INTERNATIONAL

Stratégies de compréhesion

Lisez et retenez les mots et les expressions suivants:

métier (m) – професія, фах

différend (m) – конфлікт, суперечка

impliquer – задіяти, залучити

appréhension (f) – сприйняття; арешт, затримання

avocat (m) – адвокат, захисник

juriste (m) – юрист, працівник юстиції

rédiger – укладати

exercer – виконувати, здійснювати, діяти

cabinet (f) d'avocats – юридична фірма, адвокатське бюро

bilingue – двомовний

trilingue – тримовний

maîtriser – контролювати, володіти, керувати

rigoureux, -se – ретельний, жорсткий

être pourvu (e) de – бути наділеним, оснащеним

effectuer une veille – моніторити, провадити контроль

modification (f) du droit – зміни у законодавстві

être titulaire d'un Master 2 – мати диплом рівня Магістр

enjeux (pl) actuels – поточні проблеми, задачі

acquérir une expertise – набути досвід, експертизу, компетенцію

insertion (m) professionnelle – працевлаштування, професійна інтеграція

embauche (f) – прийом на роботу

<u>Lisez le texte:</u>

Les métiers du Droit international

La mondialisation implique une appréhension du droit à l'échelle internationale. Le droit international est l'affaire d'avocats ou de juristes. L'avocat en droit international peut être spécialisé en droit international public, auquel cas il gère les relations légales entre des personnes publiques comme les États. L'avocat en droit international peut également être professionnel du droit international privé. Dans ce cas, il répond aux différends concernant des personnes privées comme les entreprises ou les individus dans le domaine des affaires, du commerce. Le juriste en droit international, comme l'avocat, rédige des contrats et les négocie dans un contexte international. Il est spécialiste du droit des entreprises et des filiales internationales. Les avocats et juristes internationaux peuvent exercer dans des structures tout à fait variées comme :

- dans des cabinets d'avocats ;
- dans des services juridiques de grandes entreprises ou de grandes administrations associations organisations internationales.

Les juristes ou avocats travaillant dans un cadre international se doivent de posséder certaines qualités et compétences. Ces professionnels sont donc : bilingues ou trilingues, amenés à rédiger en anglais et à beaucoup voyager. Les professionnels du droit international maîtrisent, au moins, nécessairement la langue anglaise. Il sont à l'aise avec le vocabulaire juridique, commercial et économique en anglais. Ils sont extrêmement rigoureux : comme leur domaine l'indique, les professionels du droit sont pourvus d'une grande organisation. Il est essentiel pour eux de ne perdre aucune information liée à un dossier et de se montrer particulièrement discret au sujet des affaires qu'ils ont à traiter. Ils sont parfaitement au courant des évolutions du droit : les juristes comme les avocats effectuent une veille sur le droit européen et international afin de ne manquer aucune modification du droit.

Pour pouvoir exercer en tant que juriste, vous devez être titulaire d'un Master 2 dans le domaine du droit international. Le Master en droit international est particulièrement adapté aux enjeux actuels. On peut le trouver au sein des universités de droit. Si vous souhaitez vous spécialiser, après la validation d'un bac+3, dans le domaine du droit international, vous pourrez trouver des formations Masters. Après un bac+3, notamment une licence ou un bachelor en droit, vous pourrez choisir de vous spécialiser dans le domaine du droit international. Ce programme dure deux ans et mène au niveau bac+5. Vous pourrez préparer un Master en droit dans un dans des universités ou des écoles privées. Il est possible de vous lancer en Master droit international. Si vous souhaitez acquérir une expertise supplémentaire, vous pouvez suivre un Mastère spécialisé en droit international. Diplôme national de niveau bac + 5, le master se prépare en 4 semestres après une licence (bac + 3) du même domaine. L'entrée en master est sélective. Certains masters se préparent en apprentissage. La formation comprend des enseignements théoriques et pratiques (avec éventuellement un ou plusieurs stages, et/ou une initiation à la recherche en fonction du projet professionnel). Le diplôme national de master est un diplôme d'insertion professionnelle. Il permet aussi de poursuivre des études en doctorat (bac + 8).

Pour exercer en tant qu'avocat, vous devrez passer, à l'issue de votre Master, par une école des avocats pour obtenir le CAPA (certificat d'aptitude à la profession d'avocat). Cette formation est accessible après avoir réussi l'examen d'entrée en école d'avocat, très sélectif. Le droit international est l'une des spécialisations possibles lors des études en droit, vous pourrez notamment vous lancer dans cette formation pour travailler dans des entreprises internationales ou même vous lancer à l'étranger. Les perspectives d'embauche sont nombreuses dans le secteur du droit international. Les entreprises internationales sont en recherche de profils de plus en plus qualifiés en droit international.

Pour préparer votre Master en droit international, rendez-vous aux universités françaises mondialement connues : Université Paris I Panthéon Sorbonne, Université Paris II Panthéon Assas, Université Paris Saclay, Université d'Aix Marseille, Université de Bordeaux, Université de Tours et ctr.

D'après le site https://diplomeo.com/

Répondez aux questions d'après le texte :

1. Quels sont les métiers du droit international ?
2. Quelles sont les principales spécialisations de l'avocat en droit international ?
2. Précisez la diférence de l'activité des avocats en droit international privé et publique.
4. Quel est le domaine d'activité d'un juriste en droit international ?
5. Quels types des structures peuvent acceuillir les avocats et les juristes internationaux ?
6. Quelles qualités et compétences sont-elles réquises pour travailler dans le domaibe de droit international ?
7. La maîtrise d'une seule langue étrangère est-elle suffisante pour travailler en tant qu'un juriste international ?
8. Quelles formations faut-il suivre pour travailler dans le secteur du droit international ?
9. Expliquez le fonctionnement du système de l'enseignement supérieur juridique en France. Quelles universités françaises préparent-elles de futurs professionnels en droit international ?
10. Qu'est-ce que c'est que « le CAPA » ?

Les universités françaises et vous

Stratégies pour trouver une formation convenable

en Droit international en France.

Stratégies pour faire des démarches administratives :

S'informer sur les démarches administratives :

Je me permets de vous contacter afin d'obténir les renseignements sur...

Je souhaiterais avoir des précisions concernant ...

J'ai l'intention de faire mes études supérieurs en France, vous serait-il possible de me renseigner à propos des démarches à effectuer ?

Je voudrais connaître des démarches à faire pour...

Est-il exacte que... ? J'ai entedu dire que....

Comment puis-je me procurer ce certificat ?

J'aimerais avois la confirmation que...

Rédiger un courriel administratif :

Suite à notre conversation téléphonique, je vous fait parvenir ce courriel pour...

Souhaitant séjourner en France pour une durée de 15 jours, j'ai l'honneur par la présente de solliciter un visa...

Préciser sa demande :

Je me permets de formuler une telle demande car...

Je vous serais reconnaissant(e) d'accèder à ma demande de...

Je vous serais obligé(e) d'intercéder en ma faveur afin que...

Présenter les pièces jointes au courrier :

Ayant préalablement contacter vos services par téléphone, je me permets de vous adresser sous ce pli les pièces demandées, à savoir :...

Conformément aux dispositions du Code d'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile, vous trouverez jointes à ce courrier les pièces suivantes :...

Vous trouverez ci-joints / veuillez trouvez ci-joint les justificatifs demandés. Les pièces justificatives ci-jointes permettront d'étayer ma demande.

Vous trouverez en pièce jointe ma réponse à votre précédent courrier.

Je joins à la présente le formulaire dûment complété.

Terminer avec la formule de politesse en rappelant le titre de l'interlocuteur :

Vous en souhaitant bonne réception et dans l'attente de votre réponse, je prie d'agréer, Madame/Monsieur le Consul, l'expression de mes salutation respectueuses.

Dans l'espor de l'aboutissement de cette démarche, je me tiens à votre disposition pour tout renseignement supplémentaire et je vous prie d'agréer, Madame/Monsieur le Consul, l'expression de mes salutations distinquées.

Lisez le courriel ci-dessous. Les formulations administratives marquées en gris sont mélangées. Remettez-les à leurs places:

1
Maria Pentrenko
2/35 rue Pasichna
79032 Lviv
m.petrenko@gmail.com

2
Consulat Général de France à Kyiv
39 rue Reitarska
01901 Kyiv

3 - Objet : Demande d'un visa pour un long séjour

4 – Lviv, le 20 janvier 2021,

5
Je, soussignée, Maria Pentrenko, de nationatilé ukrainienne, née le 2 juin 2000 à Lviv, célibataire, ai l'honneur de solliciter, par la présente votre bienveillance pour l'obtention d'un visa pour un long séjour. J'ai en effet l'intention de passer l'année universitaire 2021-2022 en France, notamment à Paris, en tant que l'étudiante en Master I du Droit international à l'université Paris I Panthéon Sorbonne.

6
Je vous adresse un tel visa au motif que je souhaiterais continuer mon parcours académique en France. Étant donné que je suis admise à la faculté de droit de l'université Paris I Panthéon Sorbonne, je dois arriver en France le 15 septembre 2021 pour commencer mes etudes. Comme je suis inscrite au Master I du Droit international de l'université mentionnée, je serai logée à la residence universitaire.
Ayant préalablement contacté vos services par telephone, je vous prie de me faire parvenir, d'ores et déjà les pieces justificatives demandées, à savoir:

- 2 demandes de visa pour un long séjour dûment remplies, signées et datées ;
- 3 photos ;

- une attestation d'inscription confirment mon inscription à l'université Paris I Panthéon Sorbonne ;
- une attestation d'hébergement en France ;
- des relevés bancaires des parents et une attestation de la bourse ;
- un passport extérieur avec des copies de toutes ses pages ;
- un passeport intérieur avec des copies de toutes ses pages ;
- un diplôme de l'Université Nationale Ivan Franko de Lviv, faculté des relations internationales ;
- une lettre de motivation.

7

En espérent que vous donnerez une suite favorable à ma présente demande et restant à votre disposition pour vous fournir de plus amples renseignement, Je vous souhaite, Madame, Monsieur, l'expression de mes salutation distinguées.

8

Maria Pentrenko

a) ***Maria prépare une lettre de motivation pour l'obtention d'un visa pour un long séjour pour la France. Lisez la lettre et faites correspondre chaque partie numérotée à l'énoncé qui convient:*** motif de lettre, destinataire, conclusion, lieu et date d'expédition, expéditeur: nom et adresse, développement, signature, introduction.

b) ***Utilisez les stratégies pour faire des démarches administratives apprises pour rédiger une lettre au président de l'Université française. Vous souhaitez faire un Master professionel dans une spécialité légèrement différente de la vôtre. Vous demandez au président pour lui demander de vous permettre une telle démarche. Précisez bien ce qui motive votre demande et indiquez les pièces jointes présentées.***

<u>Trouvez dans le texte ci-dessous l'équivalent français aux termes suivants:</u>

Заява на отримання візи, винятковий, тимчасовий дозвіл на переміщення, впроваджувати заходи, перетин кордону, Міністерство закордонних справ, умови прийому студентів, іноземні дослідники, видавати візи, перерваний, подати заяву до консульства, доказові документи/довідки, вільно пересуватися територією Франції, надати документ, що вимагається/тест, юридично завірений документ, карантин, проявлятися, приймаюча установа.

<u>Répondez par « vrai » ou « faux » en justifiant votre réponse :</u>

Quelles conditions d'accueil des étudiants étrangers en France à la rentrée 2020 ?

Rentrée 2020. De nouvelles mesures ont été instaurées le 18 août concernant l'arrivée des étudiants internationaux en France pour la rentrée. Les demandes de visa sont facilitées et une attestation de déplacement dérogatoire devra être présentée aux autorités françaises au passage de la frontière.

L'accueil des étudiants internationaux en France est en bonne voie. Après une longue période d'incertitude, les étudiants peuvent commencer à se projeter pour la rentrée à venir. Le 15 juin dernier, le ministère de Affaires étrangères avait en effet assuré que les modalités d'accueil des étudiants et chercheurs internationaux seraient facilitées pour la rentrée. Depuis le 18 août, c'est désormais chose faite. Comme l'explique Campus France : depuis le 18 août, les consulats sont désormais autorisés à délivrer des visas aux étudiants qui souhaitent effectuer une partie de leur cursus en France. Il y a encore quelques semaines, les procédures étaient encore interrompues ou ralenties. Vous pouvez donc directement constituer votre dossier en ligne avant de déposer votre demande auprès du consulat. Quelques conditions sont à respecter : avoir plus de 18 ans, être inscrit dans une formation du supérieur en France et détenir un passeport valide. D'autres justificatifs peuvent être demandés selon votre pays d'origine. Le visa coûte entre 50 et 99 euros.

Toutes les frontières ne sont pas encore ouvertes. Les étudiants européens ainsi que ceux provenant d'un pays actuellement en zone verte tels que le Canada, l'Australie, le Japon ou la Tunisie peuvent circuler librement sur le territoire français. Ce qui n'est pas le cas des étudiants originaires d'un pays en zone rouge. En plus du visa, certains d'entre vous devront fournir une attestation de déplacement dérogatoire. Cette attestation est disponible, en français et en anglais, sur le site du ministère de l'Intérieur. Elle est accompagnée d'une attestation sur l'honneur d'absence de symptômes COVID-19. Ce document sera à présenter au moment de votre embarquement ainsi qu'à votre arrivée en France. Pour ces mêmes pays, vous devrez fournir un test PCR négatif datant de moins de 72 heures avant votre départ. Si ce n'est pas possible, vous pourrez le réaliser à votre arrivée à l'aéroport ou respecter une quatorzaine volontaire au sein de votre logement. Si un symptôme se déclare, vous pourrez être placé en quarantaine. La liste des pays en zones verte et rouge est réactualisée toutes les deux semaines environ. Renseignez-vous auprès du ministère de l'Intérieur ou des Affaires étrangères français. N'hésitez pas non plus à contacter les services de Campus France ou de votre établissement d'accueil si vous avez des questions.

Par Pauline Bluteau, publié le 21 août 2020, L'Étudiant

	Vrai	**Faux**
Les demandes de visa sont beaucoup plus compliquées à partir de la rentrée 2020 *Justification :*_____		
L'accueil des étudiants internationaux en France se dégrade *Justification :*_____		
Á partir le 18 août, les consulats ont le droit de délivrer des visas aux étudiants ayant l'intention de faire leurs études en France *Justification :*_____		
Vous êtes autorisé à venir en France si vous avez 16 ans *Justification :*_____		

Tout l'ensmble des étudiants devront fournir une attestation de déplacement dérogatoire *Justification :*_____		
La liste des pays en zones verte et rouge est réactualisée chaque jour *Justification :*_____		
Vous serez confiné si vous ne pouvez pas fournir un test PCR négatif datant de moins de 72 heures avant votre départ *Justification :*_____		

Grammaire :

Le participe présent. Réécrivez ces phrases en utilisant le participe présent à la place des adjectifs soulignés (formes simple et composée) :

1.Ce sont des avocats qui exercent dans le domaine de droit humanitaire. 2.Comment appelle-t-on une pesonne qui travaille bénévolement ? 3.Je vous présente une étudiante qui cherche un stage professionnel pour valider son Master en droit international. 4.Les passagers qui n'ont pas rempli leur attestation de déplacement, devront payer une amende. 5.Les candidats qui auront obtenu le plus de voix se présenteront au deuxième tour des élections. 6.Les étudiants titulaires du baccalauréat pourront s'inscrire en faculté. 7. Nous cherchons un cabinet d'avocat qui ait des contacts à Bruxelles. 8. L'ONU engagera des interprètes qui sachent parfaitement trois langues étrangères. 9. C'est un livre qui dépeint les événements de la Guerre du Golfe. 10. C'est un avocat qui possède une éloquence impressionante.

Traduisez en français :

1. Фахівець із міжнародного права укладає контракти та веде перемовини в міжнародному контексті.

2. Володіння двома або більше іноземними мовами є необхідною умовою для успішної професійної діяльності у сфері міжнародного права, оскільки такі

фахівці повинні вміти укладати документи англійською мовою та багато подорожувати.

3.Юристи-міжнародники повинні бути добре обізнаними із юридичною термінологією англійської мови.

4. Юристи та адвокати, що працюють у галузі міжнародного права, повинні постійно слідкувати за змінами у європейському та міжнародному законодавствах, щоб не пропустити жодної поправки.

5. Щоб працювати міжнародним юристом або адвокатом, необхідно здобути диплом рівня «Магістр» із спеціалізації «Міжнародне право».

6. Навчання відбувається на базі диплому рівня «Бакалавр» із юридичних спеціальностей.

7. В залежності від обраної студентом індивідуальної освітньої траєкторії навчальні програми включають теоретичні та практичні дисципліни, численні професійні стажування та ознайомлення із дослідницькою діяльністю,.

8. Щоб здійснювати адвокатську діяльність у Франції, необхідно скласти іспит CAPA на базі диплому Магістра міжнародного права.

9. Випускники юридичних факультетів, що спеціалізувалися у міжнародному праві, мають гарні перспективи працевлаштування у міжнародних організаціях та фірмах.

10. Після 3-х років навчання на бакалавраті студенти можуть вибрати спеціалізацію у галузі міжнародного права. Магістерські програми тривають два роки і завершуються отриманням диплому магістра (bac+5).

Tâche finale : Pour présenter votre candidature complète à l'université française, allez sur le site https://europa.eu/europass/fr et créez votre CV en remplissant les cases du formulaire.

Додаток Є1
Змістовий модуль «Комунікація з інституціями та установами Європейського Союзу»

Dossier II : Communiquer avec les institutions et autres organes de l'Union Européenne

Unité 7 : PARLEMENT EUROPÉEN

Stratégies de compréhesion

<u>Lisez et retenez les mots et les expressions suivants:</u>

organe (m) législatif – законодавчий орган

suffrage (m) universel direct – пряме голосування

législation (f) – правова система; законодавство

conjointement – одночасно

se prononcer sur – вирішувати

surveillance (f) – нагляд; контроль

élir – обирати

approuver – затверджувати; схвалювати

voter une motion de censure – винести вотум недовіри

démissionner – подати у відставку

établir le budget – підготувати бюджет

pluriannuel – багаторічний

dégressif – низхідний

affiliation (f) politique – політична приналежність

présenter un amendement (m) – вносити поправку

rejeter une proposition – відхилити пропозицію

débattre – дискутувати; сперечатися; обговорювати

session (f) plénières – пленарне засідання

hémicycle (m) – півколо

Lisez le texte:

Parlement européen

Le Parlement européen est l'organe législatif de l'Union européenne. Il est élu au suffrage universel direct tous les cinq ans. Les dernières élections ont eu lieu en mai 2019. Les élections européennes ont eu lieu du 23 au 26 mai 2019.

Que fait le Parlement? Le Parlement a trois rôles principaux:

Rôle législatif : il adopte la législation de l'Union conjointement avec le Conseil de l'Union européenne, sur la base de propositions de la Commission européenne. Il se prononce sur les accords internationaux : il se prononce sur les élargissements. Il examine le programme de travail de la Commission et l'invite à présenter des propositions législatives.

Rôle de surveillance : il exerce un contrôle démocratique sur toutes les institutions de l'Union. Il élit le président de la Commission et approuve la Commission en tant que collège. Il peut voter une motion de censure, obligeant la Commission à démissionner. Il «octroie la décharge», c'est-à-dire qu'il approuve la façon dont le budget de l'Union a été dépensé. Il examine les pétitions des citoyens et lance des enquêtes. Il débat de la politique monétaire avec la Banque centrale européenne. Il pose des questions à la Commission et au Conseil. Il remplit des missions d'observation électorale.

Rôle budgétaire : il établit le budget de l'Union, conjointement avec le Conseil. Il approuve le budget à long terme de l'Union (le «cadre financier pluriannuel»).

Composition. Le nombre de députés européens dont dispose chaque État membre est plus ou moins proportionnel à sa population, mais il suit le principe de la proportionnalité dégressive: aucun pays ne peut avoir moins de 6 ou plus de 96 députés et le nombre total ne peut dépasser 705 (704 plus le président). Les députés sont regroupés selon leur affiliation politique, et non par nationalité. Le président représente le Parlement vis-à-vis des autres institutions de l'Union et du monde extérieur, et donne le «feu vert» définitif au budget de l'Union.

Distribution des sièges au Parlement européen (après janvier 2020)

L'Allemagne – **96**, la France – **79**, l'Italie – **76**, l'Espagne – **59**, la Pologne – **52**, la Roumanie – **33**, les Pays–Bas – **29**, la Belgique – **21**, la Tchéquie – **21**, la Grèce – **21**, l'Hongrie – **21**, le Portugal – **21**, la Suède –**21**, l'Autriche – **19**, la Bulgarie – **17**, le Danemark – **14**, la Slovaquie – **14**, la Finlande – **14**, l'Irlande – **13**, la Croatie – **12**, la Lituanie – **11**, la Lettonie – **8**, la Slovenie – **8**, l'Estonie – **7**, le Chypre – **6**, le Luxembourg – **6**, Malte – **6**, le Royaume-Uni – **0**.

Comment fonctionne le Parlement? Le travail du Parlement comporte deux grandes étapes:

les travaux des commissions qui préparent la législation. Le Parlement compte vingt commissions et deux sous-commissions, qui traitent chacune d'un domaine particulier. Les commissions examinent les propositions législatives, et les députés et groupes politiques peuvent présenter des amendements ou proposer de rejeter une proposition. Ces questions sont également débattues au sein des groupes politiques.

les sessions plénières, lors desquelles la législation est adoptée. C'est à ce moment que tous les députés européens se réunissent dans l'hémicycle pour procéder au vote final sur les propositions législatives et d'amendements. Les sessions plénières se déroulent normalement à Strasbourg quatre jours par mois, mais des sessions supplémentaires ont parfois lieu à Bruxelles.

D'après le site https://europa.eu

Répondez aux questions d'après le texte :

1. Quel type du pouvoir le Parlement européen exerce-t-il ?
2. Comment est-il élu ?
3. Définissez les trois rôles principaux du Parlement européen.
4. Précisez en quoi consiste chaque rôle du Parlement .
5. Comment les députés sont-ils regroupés ? Quel est leur nombre total?
6. Donnez les détails du fonctionnement du Parlement européen.
7. Quelle est l'activité des commissions ?
8. Quel est le déroulement des sessions plénières ?
9. De quel « hémicycle » s'agit-il ?

10. Expliquez de vos propres mots « *donner le feu vert* ».

Le Parlement et vous

Stratégies pour présenter une pétition

Si vous souhaitez demander au Parlement d'agir sur une question précise, vous pouvez lui présenter une pétition (par courrier postal ou en ligne). ***La pétition*** – c'est la requête adressée à une autorité. Comment présenter une petition? Voici quelques conseils.

Étape 1. Développez votre argumentaire. Avant de pouvoir commencer la pétition, vous devez vous investir un peu dans vos recherches. Trouvez des sites Internet et des livres qui parlent de la cause qui vous intéresse. Faites-vous une idée de ce que vous voulez changer, mais aussi des arguments contraires aux vôtres.

Étape 2. Vérifiez à qui s'adresse la pétition. Vous devez vous demander qui va mettre en place le changement que vous demandez. Contactez les bureaux d'administration ou vérifiez sur les sites en question pour vous assurer de diriger la pétition vers la personne ou la représentation appropriée.

Étape 3. Renseignez-vous sur le nombre de signatures nécessaires. La plupart des représentations gouvernementales et d'autres organisations ont des règles en ce qui concerne le nombre de signatures nécessaires avant de prendre en compte une pétition.

Étape 4. Expliquez la cause en ajoutant son résumé. Sous l'affirmation de votre objectif, vous pouvez inclure un ou deux paragraphes qui décrivent brièvement la nature de votre cause, une phrase qui indique au public pourquoi le problème est important et une proposition de changement ou d'action pour résoudre le problème.

Étape 5. Préparez des références pour vos affirmations (par exemple un titre de livre ou une URL) et la date à laquelle vous l'avez relevée.

Voici un exemple de la pétition publiée sur le site

https://www.mesopinions.com/petition/espace-europeen/:

Halte à la délinquance financière !

Auteur(s) : *James*

Destinataire(s) : *Bruno Le Maire (Ministre de l'Economie et des Finances)*

Bientôt se jouera au Parlement Européen, l'avenir d'une directive sur la délinquance financière, dont les textes législatifs sont prêts depuis plus de dix ans. Celle-ci veut encore la repousser en 2026. Pourquoi ? Alors que tous les pays d'Europe ont besoin de cet argent, vue la situation actuelle et pour affronter l'avenir qui ne va pas être rose (dérèglement climatique, économie, santé, et j'en passe...). Pour la FRANCE c'est pas moins de 80 milliards de fraude tous les ans. Une malheureuse petite taxe de 0,01% sur les flux financiers, permettrait de récolter 50 milliards tout les ans, qui abonderaient le budget européen.

QUI fait encore obstruction comme à son habitude ? Le PPE, majoritaire au parlement, des conservateurs, seulement conservateurs de leurs privilèges. Tout ceci n'est qu'un déni de démocratie. Car la majorité des citoyens européens sont favorables. Soit dit en passant chacun de nous paye une TVA sur chaque achat, alors où est l'équité dans tout ça !

Monsieur LEMAIRE, à vous de jouer.

Traduisez en ukrainien : les textes législatifs, la délinquance financière, faire obstruction, le dérèglement climatique, la fraude, l'équité, à vous de jouer.

Trouvez la signification des sigles : le PPE et la TVA.

Donnez des synonymes du mot « *pétition* ».

Exercices de langue:

Voici ***5 expressions françaises*** pour vous aider à argumenter à l'écrit et à l'oral. Elles vous seront utiles pour *exprimer un point de vue, exprimer la certitude/l'incertitude, donner des exemples :*

Prendre fait et cause pour = défendre qn ou qch, prendre la défense, de mettre du coté de qn ou du qch. Par exemple : *De plus en plus de gens choisissent de prendre fait et cause pour les énergies renouvelables.*

Se faire l'avocat du diable = défendre une opignion très impopulaire, très mal vue, critiquée par la plupart des gens. Par exemple : *Je ne voudrais pas me faire l'avocat du diable, mais cette entreprise avait sûrement de bonne raisons pour supprimer des emploies.*

Á prendre avec des pincettes = qui doit être considérer avec prudence. Par exemple : *C'est une information à prendre avec pincettes, car aucune source n'est mentionné.*

Ce ne sont pas les exemples qui manquent = *les exemples sont nombreux, très faciles à trouver.* Par exemple : *Mais observez les incivilités dans notre vie au quotidien, ce ne sont pas les exemples qui manquent !*

Proposer des solutions :

Une solution de rechange = *deuxième solution prévue au cas où la première ne fonctionnairait pas, un plan B.* Par exemple : Face aux récents cas de décès, on peut se demander si la sigarette électronique est une bonne solution de rechange au tabac.

Complétez les phrases ci-dessous par des expresions :

prendre fait et cause pour, ce ne sont pas les exemples qui manquent, une solution de rechange, à prendre avec des pincettes, se faire l'avocat du diable :

Notre professeur a souhaité que je _____ sur le sujet du racisme, pour alimenter la réflexion de la classe entière. 2. _____ d'initiatives novatrices _____ au niveau local, pour la Commission, il s'agit d'en favoriser une propagation aussi large que possible. 3. Même le quotidien « Le Matin » a fini par _____ pour les deux innocents. 4. Le soutien au changement proposé a chuté à chacune de _____.5. Les chiffres du chômage en France sont très bons en ce moment mais ces chiffres sont _____.

Proposez des équivalents ukrainien pour ces expressions.

Grammaire :

Donnez la forme féminine des ces adjectifs de nationalité, s'il y a des changements.

Allemand_____ néerlandais_____autrichien_____

Français _____ belge_____bulgare_____

Italien _____ tchèque_____danois_____

Espagnol _____ grec_____ slovaque_____

Polonais_____ hongrois_____finlandais_____

Roumain_____portugais_____irlandais_____

Maltais _____ suédois_____croate_____

Lituanien_____letton_____ slovène_____

Estonien_____chypriote_____ luxembourgeois_____

Traduisez en français.

1. Європейський Парламент – законодавчий орган Європейського Союзу, що обирається прямим голосуванням громадянами Європейського Союзу.

2. Останні вибори відбулись 2019 року. 3 липня 2019 року головою Європарламенту був обраний Давид Сассолі.

3. Пленарні засідання проходять у Страсбурзі і Брюсселі.

4. Депутати у парламенті розташовуються у півкола, відповідно до своїх політичних груп.

5. Європейський парламент бере участь у законотворчому процесі, й за останні роки його повноваження у цій сфері суттєво розширилися.

6. Європейський парламент має законодавчу, бюджетну, консультативну функції та функцію політичного контролю.

7. Жодна країна не може мати менше 6-ти або більше 96-ти депутатів і їх загальна кількість не повинна перевищувати 705 осіб.

8. Якщо Ви хочете просити Європейський парламент діяти щодо конкретного питання, Ви можете подати петицію (поштою або онлайн).

9. Європейський парламент включає двадцять комісій і дві підкомісії, кожна з яких працює в окремій галузі.

10. Європейська комісія пропонує проєкт бюджету. Рада може прийняти поправки.

Tâche finale. Le site https://www.mesopinions.com/petition/espace-europeen/ vous propose de lancer votre propre pétition. Avec vos collègues, choisissez la cause qui vous semble importante et rédiger la pétition pour y présente

Додаток Є2
Змістовий модуль «Взаємодія із міжнародними судовими установами»

Dossier III: Interagir avec les institutions judiciaires interantionales et européennes

Unité 11 : COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE

Stratégies de compréhesion

<u>Lisez et retenez les mots et les expressions suivants:</u>

uniforme – уніфікований, єдиний, рівномірний

intenter une action en justice – подати позов досуду; почати судову справу, процес проти кого

porter atteinte – порушувати, завдавати шкоди

juridiction (f) – юрисдикція, судовий орган, судова інстанція

validité (f) – правомірність, обгунтованість, дійсність

éclaircissement (m) – пояснення, уточнення

compatible – сумісний

remettre en cause – поставити під сумнів

amende (f) – штраф

enfreindre – порушувати, суперечити

violer des droits fondamentaux – порушувати основні права

léser les intérêts – шкодити інтересам

recours en pourvois (m) – касаційна скарга

assigner – призначати

déclaration (f) – декларація, заява, виступ, оголошення, звернення

juge (m) rapporteur – суддя-доповідач

avocat (m) général – генеральний адвокат; генеральний прокурор

statuer – приймати рішення

audience (f) publique – відкрите судове засідання

à l'issue de – в результаті

Lisez le texte:

Cour de justice de l'Union européenne

Cour de justice de l'Union européenne en bref
Rôle: veiller à ce que la législation de l'UE soit interprétée et appliquée de la même manière dans tous les pays de l'UE; garantir que les pays et les institutions de l'UE respectent la législation européenne
Membres: Cour de justice: un juge par État membre et 11 avocats généraux
Tribunal: 2 juges par État membre
Création: 1952
Siège: Luxembourg

La Cour de justice de l'Union européenne (CJUE) interprète la législation européenne afin d'en garantir l'application uniforme dans tous les pays de l'UE et statue sur les différends juridiques opposant les gouvernements des États membres et les institutions de l'UE. Elle peut également, dans certaines circonstances, être saisie par des particuliers, des entreprises ou des organisations souhaitant intenter une action contre une institution de l'UE lorsqu'ils estiment qu'elle a porté atteinte à leurs droits.

La CJUE rend des arrêts dans les affaires qui lui sont soumises. Son activité consiste notamment à :

interpréter la législation de l'UE (décisions préjudicielles): les juridictions nationales doivent veiller à la bonne application de la législation de l'UE, mais il arrive qu'elles l'interprètent différemment. Si une juridiction a un doute à propos de l'interprétation ou de la validité d'un acte législatif européen, elle peut demander des éclaircissements à la Cour. Cette procédure peut également servir à déterminer si une loi ou une pratique nationale est compatible avec la législation de l'UE;

veiller à la bonne application de la législation de l'UE (recours en manquement): cette procédure est appliquée lorsqu'un État membre ne respecte pas la législation de l'UE. Elle peut être engagée par la Commission européenne ou un autre État membre. Si le manquement est constaté, le pays en cause doit immédiatement y mettre fin, faute de quoi il risque de faire l'objet d'un second recours et de payer une

amende; annuler des actes législatifs européens (recours en annulation): s'ils estiment qu'un acte législatif européen enfreint les traités de l'UE ou viole des droits fondamentaux, le Conseil de l'UE, la Commission européenne ou, dans certains cas, le Parlement européen peuvent demander à la Cour de l'annuler. Un particulier peut également demander à la Cour d'annuler un acte qui le concerne directement;

garantir une action de l'UE (recours en carence): le Parlement, le Conseil et la Commission doivent prendre certaines décisions dans certaines circonstances. S'ils ne le font pas, les États membres, les autres institutions européennes ou (dans certains cas) des particuliers ou des entreprises peuvent saisir la Cour; sanctionner les institutions de l'UE (actions en dommages et intérêts): toute personne ou entreprise dont les intérêts ont été lésés à la suite de l'action ou de l'inaction de l'UE ou de son personnel peut saisir la Cour.

La CJUE comprend deux juridictions:

la Cour de justice, qui traite les demandes de décision préjudicielle adressées par les juridictions nationales, ainsi que certains recours en annulation et pourvois;

le Tribunal, qui statue sur les recours en annulation introduits par des particuliers, des entreprises et, dans certains cas, les États membres. Les affaires traitées concernent principalement le droit de la concurrence, les aides d'État, le commerce, l'agriculture et les marques commerciales. Les juges et les avocats généraux sont désignés d'un commun accord par les États membres, pour un mandat renouvelable de six ans. Dans chaque juridiction, les juges désignent parmi eux un président pour un mandat renouvelable de trois ans.

À la Cour de justice, chaque affaire est assignée à un juge («juge rapporteur») et à un avocat général. La procédure se déroule en deux étapes:

Étape écrite : les parties présentent des déclarations écrites à la Cour. Les autorités nationales, les institutions de l'UE et, dans certains cas, des particuliers, peuvent également envoyer des observations. Toutes ces informations sont résumées par le juge rapporteur, puis examinées lors de la réunion générale des juges et des avocats généraux, qui décide :

du nombre de juges assignés à l'affaire: 3, 5 ou 15 (soit l'ensemble de la Cour), selon l'importance et la complexité de l'affaire. La plupart des affaires sont entendues par cinq juges. Il est très rare que la Cour statue en plénière sur une affaire;

si une audience (étape orale) doit être tenue et si l'avocat général doit rendre des conclusions.

Étape orale: audience publique. Les avocats des deux parties exposent leurs arguments aux juges et à l'avocat général, qui peuvent les interroger. Si la Cour a estimé que l'avocat général devait rendre des conclusions, celles-ci sont transmises quelques semaines après l'audience. À l'issue de cette procédure, les juges délibèrent et rendent leur décision. La procédure d'audience au Tribunal est similaire, si ce n'est que la plupart des affaires sont traitées par trois juges et que les avocats généraux ne remettent pas de conclusions.

D'après le site https://europa.eu/european-union/about-eu/

Répondez aux questions d'après le texte :

1. Quelles sont les tâches principales de la Cour de justice de l'Union européenne ?
2. La Cour de justice de l'Union européenne peut-elle être saisie par des particuliers ?
3. Quelle est la composition de la Cour de justice de l'Union européenne ?
4. Comment fonctionne la CJUE?
5. Une juridiction nationale peut-elle demander des éclaircissements à la Cour de justice de l'Union européenne en cas d'un doute à propos de l'interprétation ou de la validité d'un acte législatif européen ?
6. Précisez quelles deux juridictions la Cour de justice de l'Union européenne comprend-elle ?
7. Quel est le rôle de la Cour de justice ?
8. Quel type d'affaires traite le Tribunal ?
9. À la Cour de justice, chaque affaire est assignée à deux fonctionnaires. Précisez-les.
10. Quels sont les deux étapes du traitement de l'affaire à la Cour de justice de l'Union européenne ?

La Commission européenne et vous

Stratégies pour déposer une plainte

Lorsqu'on estime que le droit de l'Union européenne n'a pas été respecté, plusieurs moyens de recours et types d'aide sont disponibles au niveau national. Il est également possible de mener des actions au niveau de l'UE.

Étapes administratives pour déposer une plainte
auprès de la Commission européenne

Veuillez déposer votre plainte en utilisant le formulaire type, qui nous permettra de mieux comprendre votre problème. Vous pouvez le remplir dans n'importe quelle langue officielle de l'UE. Assurez-vous de:

- décrire précisément en quoi, selon vous, les autorités nationales ont enfreint la législation de l'UE, et de quel acte législatif il s'agit;
- mentionner les mesures éventuelles que vous avez déjà prises pour tenter d'obtenir réparation.

Comment la Commission européenne traite-t-elle votre plainte? Les plaintes adressées à la Commission européenne sont traitées comme suit: la Commission accuse réception de votre plainte dans un délai de 15 jours ouvrables. Si vous n'avez pas utilisé le formulaire type, elle vous demandera de déposer à nouveau votre plainte au moyen du formulaire. Dans les 12 mois qui suivent, elle examine votre plainte afin de décider s'il convient d'engager une procédure formelle d'infraction contre le pays concerné. Si le problème soulevé est particulièrement complexe, ou si la Commission a besoin d'informations ou de précisions complémentaires de votre part ou d'autres personnes, il lui faudra peut-être plus de 12 mois pour prendre sa décision. Elle vous informera de cette éventualité. Si la Commission européenne juge votre plainte fondée et décide d'ouvrir une procédure formelle d'infraction contre le pays concerné, vous en serez informé(e) et pourrez suivre l'évolution du dossier. Au cas où la Commission prendrait contact avec les autorités du pays contre lequel votre plainte est dirigée, elle ne divulguera votre identité que si vous l'y avez autorisée expressément. Si la Commission estime que le problème pourrait être résolu plus

efficacement par un service informel ou un service de résolution extrajudiciaire des litiges, elle peut vous proposer de lui transmettre votre dossier. Si la Commission estime que le problème ne constitue pas une infraction à la législation de l'Union, elle vous en informera par courrier avant de clôturer votre dossier. Vous pouvez à tout moment transmettre des informations complémentaires à la Commission à propos de votre plainte, ou demander à rencontrer un de ses représentants.

Pour déposer une plainte en ligne vous pouvez remplir et envoyer le formulaire de plainte. Si vous souhaitez déposer une plainte par courriel ou par la poste, vous devez remplir le formulaire type, qui est disponible dans toutes les langues de l'UE. Ce formulaire vous aidera à structurer votre plainte et à vous assurer qu'elle contient toutes les informations nécessaires. Afin de faciliter le traitement de votre plainte, veillez à remplir le formulaire à l'écran ou à la main de manière lisible.

D'après le site https://europa.eu/citizens-initiative/

Trouvez dans le texte ci-dessus les motset les expressions qui signifient :

Подати скаргу, засоби правового захисту, уживати заходів, типовий бланк, заповнити, порушити, законодавчий акт, можливий, відшкодування, таким чином, робочий день, офіційна процедура, обґрунтований, розголошувати, безпосередньо, позасудовий, закрити справу, читабельно.

Exercices de langue :

Les parties de ce formulaire de la plainte ont été mélangées. Remettez-les en ordre :

Je vous prie d'agréer, Madame, Monsieur le Procureur, l'expression de mes sentiments les meilleurs.

Faite à (*ville*), le (*date*)

Lettre recommandée avec accusé de réception

Objet : Dépôt de plainte

Facultatif :
Plusieurs personnes ont été témoins de l'infraction mentionnée ci-dessus. Il s'agit de Madame / Monsieur (*noms et prénoms*), résidant à (*adresse des témoins*) et joignables au numéro suivant (*numéro de téléphone des témoins*).

Signature

Dans ces conditions, je vous prie de bien vouloir enregistrer mon dépôt de plainte afin de donner une suite légale à cette affaire et de faire valoir mes droits.

En date du (*date de l'événement*), j'ai en effet été victime des faits suivants : (*indiquer le plus précisément possible le détail des faits ainsi que le lieu où ils se sont produits, l'heure de l'événement et les personnes impliquées dans l'infraction*). Je joins à cette lettre les documents / photos / preuves qui pourraient se révéler utiles dans la suite de cette affaire (*attention à joindre des copies et non des originaux*).

Madame, Monsieur le Procureur,

Nom Prénom ou raison sociale du destinataire
Adresse
Code postal / Ville

Je soussigné(e) (*nom et prénom*), né(e) le (*date de naissance*) à (*lieu de naissance*) et exerçant la profession de (*profession*), vous informe porter plainte contre (*nom et prénom / nom de l'entreprise / nom de l'organisation / ou X si personne non connue*), résidant à (*nommer l'adresse de la personne ou de l'entreprise concernée*) pour (*qualification de l'infraction*).

Nom Prénom

Adresse
Code postal / Ville
N° Tél.

<u>Grammaire :</u>

<u>Exprimer un reproche ou un regret. Associez le début et la fin de ces regrets et reproches.</u>

J'aurais du / Vous exagerez, / C'est dommage que / Ce que notre assossiation lui reproche, / Nous aurions mieux fait de / Si votre avocat n'avait pas insisté / Ils auraient pu / Je regrette sincèrement que /

_____t'appeler plus tôt, excuse-moi.

_____c'est d'avoir perdu notre procès.

_____ cette réunion n'aurait jamais eu lieu.

_____ choisir quelqu'un de plus compétent pour ce poste, quand même.

_____je dois toujours vous contacter pour avoir des nouvelles de ce dossier.

_____je n'aie pas lu mon contract, j'aurais mieux compris ma situation actuelle.

_____ nous adresser à ce juge, nous aurions reçu beaucoup d'informations complémentaires.

_____ les témoins ne soient pas venus, c'est une audiance importante pour tout le monde.

<u>Traduisez en français :</u>

1. Суд Європейського Союзу є офіційною інституцією Європейського союзу, яка охоплює всю судову владу ЄС.

2. Термін «Суд справедливості Європейського Союзу» позначає всю судову систему ЄС в сукупності і включає Європейський Суд справедливості (найвища ланка судової системи Європейського Союзу) та Загальний Суд першої

інстанції, створений у 1989 році та перейменований Лісабонським договором на «Трибунал».

3. Роль Суду справедливості полягає у забезпеченні дотримання права ЄС «у тлумаченні та застосуванні» державами-членами.

4. Суд справедливості виконує такі функції: перевіряє законність актів інститутів Європейського союзу, забезпечує виконання зобов'язань державами-членами за договорами ЄС та інтерпретує право Європейського Союзу на прохання національних судів і трибуналів.

5. Суд справедливості розглядає клопотання про попереднє рішення, позови у зв'язку з невиконанням зобов'язань, позови про визнання рішень недійсними, позови про бездіяльність, позови про збитки.

6. Справи подаються на реєстрацію, і за кожною справою закріплюються конкретний суддя та генеральний адвокат.

7. Процедура проходить дві стадії: письмову (подання усіма сторонами письмових заяв, за якими суддя складає звіт, у якому узагальнює ці заяви й викладає юридичні обставини справи) та усну (публічні слухання, які, в залежності від важливості та складності справи проходять перед колегією у складі з трьох, п'яти або тринадцяти суддів або за присутності всього Суду).

8. На слуханнях адвокати сторін представляють справу суддям і генеральному адвокату, які можуть вимагати роз'яснень.

9. Генеральний адвокат виносить своє рішення, після чого судді радяться й повідомляють остаточне рішення. Вони не обов'язково погоджуються з думкою генерального адвокату.

10. Рішення Суду приймаються більшістю голосів і оголошуються на публічних слуханнях.

Tâche finale. Vous avez l'intention de déposer une plainte auprès de la Commission européenne. Pour ce faire, vous allez sur le site de la Cours de justice de l'Union européenne et vous remplissez le formulaire d'une telle plainte : **https://ec.europa.eu/assets/sg/report-a-breach/complaints_fr/**

[210]

Додаток З

Результати проведеного у 2018 році оцінювання рівня сформованості стратегічної компетентності у студентів 4-го року навчання спеціальностей «081 Право» та «293 Міжнародне право» освітнього рівня «бакалавр»

Рівень сформованості СК	%
Високий	12
Середній	18
Базовий	48
Нульовий	22

Анкета для визначення рівня сформованності стратегічної компетентності у студентів 4-го року навчання спеціальностей «081 Право» та «293 Міжнародне право» освітнього рівня «бакалавр»

Шановні студенти!

Просимо вас взяти участь в анонімному опитуванні для визначення рівня сформованості стратегічної компетентності. Результати опитування важливі для нашого дослідження, тож сподіваємося на щирі відповіді.

Дякуємо за вашу активну участь!

1. Чи вважаєте Ви стратегічну компетентність важливою складовою професійної компетентності правника?
   - так
   - ні
   - важко відповісти.
2. Які знання, вміння і навички видаються Вам важливими для формування належного рівня стратегічної компетентності?_____

3. Які дисципліни (фахові та вибіркові) є найбільш значущими для формування стратегічної компетентності? _____
4. Чи є у Вас досвід участі у міжнародних судових змаганнях? Якщо так, вкажіть
   назву_____
5. Чи є у Вас досвід участі у роботі юридичних клінік?

- так
- ні
- важко відповісти.

6. Чи вважаєте Ви важливим для формування стратегічної компетентності вивчення іноземних мов?

- так
- ні
- важко відповісти.

7. Вивчення скількох іноземних мов є оптимальним для майбутнього фахівця із міжнародного права?
   - 2
   - 3
   - більше.

[19]

Додаток И

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Писаревська О.В. Сучасна система вищої освіти Франції. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць.* 2019. Вип. 41. С. 50-56.

2. Писаревська О.В. Стратегічна компетентність у структурі професійної компетентності юристів-міжнародників (на прикладі досвіду університетів Франції. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць.* 2019. Вип. 42. С. 122-129.

3. Писаревська О.В. Методологічні аспекти формування стратегічної компетентності майбутніх юристів в університетах Франції. *Молодь і ринок: Науково-педагогічний журнал.* 2019. № 6(173). С. 152-158.

4. Писаревська О.В. Змістові особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції на практичних заняттях. *Інноваційна педагогіка: Науковий журнал.* 2020. Вип. 23, том 2. С. 75-81.

5. Писаревська О.В. Модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць.* 2020. Вип. 46. С. 25-33.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

6. Писаревська О.В. Проблема формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників університетах Франції як об’єкт теоретичного аналізу. *Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology*. 2020. VIII(91). Issue 227. P. 33-37.

7. Писаревська О.В. Критерії, показники та рівні сформованості стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology*. 2020. VIII(94). Issue 236. P. 65-69.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Писаревська О.В. Компетентісний підхід у системі вищої юридичної освіти Франції. *Комунікація у сучасному соціумі: Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 2018. С. 91-92.

9. Писаревська О. Деякі аспекти формування професійної компетентності юристів в університетах Франції. *Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 2019. С. 348-351.

10. Pysarevska O. Exploitation pédagogique des documents authentiques en classe de FOS (le cas des étudiants en droit international). *Langues, Sciences et Pratiques : Actes du 3ème Colloque international francophone en Ukraine*. Odesa, 2019. P. 183-184.

11. Писаревська О.В. Організаційно-процесуальні особливості формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції на першому освітньому циклі. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. Львів, 2020. С. 117-122.

12. Писаревська О.В. Контрольно-результативний компонент формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. Львів, 2020. С. 90-95.

13. Писаревська О. Стратегії усної та письмової комунікації у міжнародному праві: навчальний посібник. Тернопіль, «Вектор». 2021. 163 с.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

14. Писаревська О.В. Становлення та структура педагогічної системи стратегічної комунікативної підготовки майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції. *Звітна наукова конференція факультету педагогічної*

освіти : Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти. Львів, 2020. Вип. 5. С. 70-72.

15. Писаревська О. Деякі аспекти сучасного стану вищої юридичної освіти у Франції. *Звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов: Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2019 рік,* Львів. 2020. С. 99-101.

16. Pysarevska O. Le composant de contenu en formation de la compétence stratégique des futurs spécialistes endroit international. *Langues, Sciences et Pratiques : Livret des résumés du 4ème Colloque International Francophone en Ukraine,* Lviv. 2020. P. 122-124.

17. Писаревська О. Особливості дистанційного навчання на юридичних факультетах Франції. *Звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов. Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов за 2020 рік.* Львів. – 2021. С. 137-13.

Положення, висновки і результати дослідження обговорювались на звітних наукових конференціях факультету педагогічної освіти та факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка Львів, 2020); засіданнях та науково-методичних семінарах кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка та кафедри французької філології Львівського національного університету імені Івана Франка (2017–2020 рр.).

Міжнародних науково-практичних конференціях

1. І Міжнародна науково-практична конференція: «Комунікація у сучасному соціумі» (Львів, 2018 р.).

2. III Міжнародний франкомовний колоквіум в Україні «Langues, Sciences et Pratiques» (Одеса, 2019 р.).
3. Міжнародна науково-практична конференція «Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ», (Київ, 2019 р.).
4. VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи» (Львів, 2020 р.).
5. VII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи» (Львів, 2020 р.).
6. Scientific and Professional Conference «Science without boundarie development in 21st century», Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe (Будапешт, 2020 р.).
7. Scientific and Professional Conference «Pedagogy and Psychocology In an Era of Increasing Flow of Information», Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe (Будапешт, 2020 р.).
8. IV Міжнародний франкомовний колоквіум в Україні «Langues, Sciences et Pratiques» (Львів, 2021 р.).

Всеукраїнській науково-практичній конференції

1. VI Всеукраїнська науково-методична конференція «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управлінської діяльності», КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», (Херсон, 2020 р.).

Додаток І

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
тел./факс (032) 261-60-48, тел. 260-34-02
http://www.lnu.edu.ua, e-mail:lnu@lnu.edu.ua
Код ЗКПО 02070987 Державна Казначейська служба України
МФО 820172, р.р. UA 468201720343101002200001061
№ свідоцтва 17701483, ін. под. № 020709813029
Валютний рахунок UA 118201720343661002300001061,
UA 058201720343691001300001061 в Укрексімбанку
м. Львова МФО 322313
№ 1465-У від 15.04.21

1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine
Phone Fax: +38 (032) 261-60-48, 260-34-02
http://www.lnu.edu.ua, e-mail: lnu@lnu.edu.ua
Code ZKPO 02070987 State Treasury Service of Ukraine
MFC 820172, SettlementAcc. UA 468201720343101002200001061
Certificate No. 17701483,Tax IN020709813029
Foreign Currency Acc.No. UA 118201720343661002300001061,
UA 058201720343691001300001061
in Lviv Branch of Ukreximbank MFO 322313
на № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дослідження
«Формування стратегічної компетентності
майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

ПИСАРЕВСЬКОЇ ОЛЕНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

Результати дисертаційного дослідження О.Писаревської були апробовані впродовж 2020-2021 р.р., шляхом розробки програми авторського спецкурсу «Stratégies pour la communication orale et écrites en droit international» («Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві») для впровадження у навчальний процес Львівського національного університету імені Івана Франка для спеціальностей 293 «Міжнародне право» та 08 «Право», а також включення окремих його модулів у навчальні програми дисципліни «Іноземна мова (французька)» (освітній ступінь «бакалавр») та «Нестандартна французька мова» (освітній ступінь «магістр»).

Теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені у публікаціях та доповідях на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, круглих столах, семінарах, колоквіумах, а також пройшли апробацію у процесі навчальної та науково-дослідної діяльності студентів спеціальності 08 «Право».

Впровадження розробок і рекомендацій О.Писаревської дало змогу урізноманітніти навчальну діяльність студентів спеціальності 08 «Право», сприяло розширенню та поглибленню знань та вмінь майбутніх правників у сфері міжнародної комунікації та формуванню їх комунікативної та стратегічної компетентностей.

Матеріали дисертаційного дослідження є актуальними, мають вагоме теоретичне та практичне значення у процесі підготовки майбутніх фахівців із права.

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження обговорено та затверджено на засіданні кафедри французької філології (протокол № 7 від 26.01.2021 року).

Перший проректор доц. Гукалюк А.Ф.

004027

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, тел. (380-32) 237-49-93, 258-27-58, факс: (380-32) 258-26-80
ел. пошта: coffice@lpnu.ua, інтернет: www.lp.edu.ua

15.04.2021 № 67-01-689

на №

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
«Формування стратегічної компетентності
майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції»
Писаревської Олени Володимирівни
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Олени Володимирівни Писаревської з теми «Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції» здійснювалося впродовж 2020-2021 р.р. на кафедрі педагогіки та інноваційної освіти Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська Політехніка» при викладанні дисциплін «Методика навчання права: дидактичне проектування та інноваційні технології» та «Методика навчання права: контроль якості та тестування» здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» спеціалізації «Викладач дистанційного навчання. Викладач права» шляхом упровадження окремих елементів авторського спецкурсу дисертантки «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві».

Теоретична цінність зазначеного спецкурсу полягає у розширенні і поглибленні знань майбутніх юристів про особливості професійної підготовки фахівців з права в університетах Франції, інноваційні методи формування у майбутніх правників комунікативної компетентності та стратегічної, як її складової.

Практичне значення полягає в удосконаленні професійних компетентностей майбутніх фахівців у галузі права через засвоєння стратегій і тактик фахової комунікації, підвищенні рівня їх вмотивованості до адаптації кращих ідей

Видавництво Львівської політехніки. Наклад 5000. Зам. 190971. 2019.

французького досвіду викладання правничих дисциплін в реалії українських закладів вищої освіти, зацікавленості у професійній комунікації з іноземними партнерами та до участі у міжнародній академічній мобільності. Доповнення змісту дисциплін «Методика навчання права: дидактичне проектування та інноваційні технології» та «Методика навчання права: контроль якості та тестування» новими змістовими матеріалами, виявленими і дослідженими дисертанткою, сприятиме кращому розумінню студентами функціонування системи європейської, і зокрема французької, вищої юридичної освіти.

Апробація результатів дисертаційного дослідження О.В.Писаревської свідчить про його високий теоретико-методологічний рівень і доцільність їх подальшого впровадження у теорію і практику професійної підготовки майбутніх правників.

Результати впровадження дисертаційного дослідження О.В.Писаревської «Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції» обговорено і затверджено на засіданні кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська Політехніка» (протокол № 8 від 04 лютого 2021 р.)

Проректор О.Р. Давидчак

Виконавець: Козловський Ю.М.
тел.: 097 96 43 438

0300

Заклад вищої освіти
«ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІЗНЕСУ ТА ПРАВА»

вул. Кульпарківська, 99, Львів 79021, тел. (+38032) 292-87-08, ел. пошта: Bussiness_law@ukr.net
99, Kulparkivska Str., L`viv, 79021, tel. (+38032) 292-87-08, e-mail: Bussiness_law@ukr.net

19.04.2021 № 0261.

на № _____

АКТ
про впровадження у навчально-виховний процес
ЗВО «Львівський Університет бізнесу та права»
результатів дисертаційного дослідження
«Формування стратегічної компетентності
майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції»
Писаревської Олени Володимирівни
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Результати дисертаційної роботи О.В. Писаревської з теми «Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції» були впроваджені у процес підготовки студентів ЗВО «Львівський Університет бізнесу та права» спеціальностей «081 Право» та «239 Міжнародне право» у 2019-2020 р.р. на кафедрі міжнародного права.

Дисертанткою запропоновано авторський спецкурс «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві», окремі елементи якого було використано при викладанні дисциплін «Методологія і організація наукових досліджень з теорії і практики МП», «Права людини в міжнародному праві».

За програмою Писаревської О.В. було впроваджено в навчальні дисципліни наступні лекції:

- тема «Стратегії комунікації із європейськими інституціями» у курсі «Європейське право»;
- тема «Взаємодія із міжнародними франкомовними організаціями (на прикладі Всесвітньої Організації Франкофонії (OIF) та Агенства з франкомовної міжуніверситетської співпраці (AUF)».

Доповнення змісту навчальних курсів матеріалами дослідження сприяло збагаченню знань студентів про сучасний стан підготовки юристів-міжнародників в університетах Франції. Теоретична цінність зазначеного спецкурсу полягає у підсиленні знань майбутніх фахівців з права щодо ролі стратегічної компетентності у структурі професійної компетентності юристів. Практичне значення полягає в удосконаленні навичок професійного спілкування у контексті міжнародного права.

Апробація результатів дисертаційного дослідження О.В. Писаревської дозволяє зробити висновок щодо доцільності подальшого впровадження в практику навчально-виховного процесу українських закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців із правничих спеціальностей.

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження О.В. Писаревської «Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції» обговорено, схвалено і затверджено на засіданні кафедри міжнародного права ЗВО «Львівський Університет бізнесу та права» протокол № 1 від «25» «січня» 2021 року.

Ректор,
д.е.н., проф. Горбонос Ф.В.

ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
вул. Туган-Барановського, 10,
Львів, Україна, 79005
тел.: +38 (032) 275 65 50; 295 81 02
факс: +38 (032) 295 81 02
e-mail: lute@lute.lviv.ua

THE ASSOCIATION OF CONSUMER SOCIETIES OF UKRAINE
LVIV UNIVERSITY
OF TRADE
AND ECONOMICS
10, Tuhan-Baranovskoho street,
Lviv, Ukraine, 79005
tel.: +38 (032) 275 65 50; 295 81 02
fax: +38 (032) 295 81 02
e-mail: lute@lute.lviv.ua

09. 04. 2021 № 109/16

на № _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дослідження
«Формування стратегічної компетентності
майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)
ПИСАРЕВСЬКОЇ ОЛЕНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

Результати наукового пошуку Писаревської Олени Володимирівни за темою «Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції» впроваджено і нині використовуються на кафедрі іноземних мов Львівського торговельно-економічного університету при викладанні дисциплін мовного циклу з метою удосконалення підготовки майбутніх фахівців із права та міжнародних економічних відносин, міжнародного бізнесу освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр».

Упровадження у дистанційний навчальний процес у 2020-2021 н.р. окремих модулів авторського спецкурсу «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві» сприяло розширенню та поглибленню знань з ділової іноземної мови (англійської, французької), формуванню комунікативної та стратегічної компетентності здобувачів вищої освіти із зазначених спеціальностей, підвищенню рівня вмотивованості студентів до засвоєння навчального матеріалу та зацікавленості у міжнародній комунікації та студентській академічній мобільності, активізації їх дослідницької діяльності в процесі підготовки до семінарських та практичних занять та підготовки курсових та дипломних робіт.

Апробація результатів дисертаційного дослідження підтверджує їх теоретичну та практичну спрямованість, доводить доцільність їх подальшого впровадження у навчальний процес із метою підвищення ефективності іншомовної фахової підготовки майбутніх правників та спеціалістів у сфері міжнародних відносин, економіки та бізнесу.

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження обговорено та затверджено на засіданні кафедри іноземних мов Львівського торговельно-економічного університету (протокол № 6 від «15» лютого 2021 р.).

Завідувач кафедри
іноземних мов
Львівського торговельно-економічного
університету
кандидат філологічних наук, _____ доц. Ковалик Н.В.

Проректор з наукової роботи
Львівського торговельно-економічного
університету
доктор економічних наук, _____ проф. Семак Б.Б.

ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ * ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ * УКООСПІЛКА
№ 01597980
www.lute.lviv.ua

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Україна, 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 33
Тел./факс: 0 (48) 715-38-28

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INTERNATIONAL HUMANITARIAN UNIVERSITY
33, Fontanska Doroga st, Odessa, 65009, Ukraine
Tel./Fax: 0 (48) 715-38-28

№ 764/1 від «28» 12 2020 р.

АКТ

про впровадження результатів дослідження

ПИСАРЕВСЬКОЇ ОЛЕНИ ВОЛОДИМИРІВНИ
«Формування стратегічної компетентності
майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)
в освітній процес Міжнародного гуманітарного університету
(Інститут, права, економіки та міжнародних відносин)

Упродовж 2019-2020 р.р. кафедрою міжнародного права та порівняльного правознавства в освітній процес Міжнародного гуманітарного університету було впроваджено результати наукової розвідки Писаревської Олени Володимирівни за темою «Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції». Окремі модулі авторського спецкурсу О.В. Писаревської «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві» було включено у навчальні програми дисциплін «Право ради Європи» та «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини» для студентів спеціальності «293 Міжнародне право» освітнього рівня «Бакалавр».

Теоретична цінність спецкурсу О.В. Писаревської «Стратегії усної та письмової комунікації в міжнародному праві» полягає у поглибленні знань майбутніх юристів-міжнародників щодо комунікативних стратегій в міжнародному праві. Практичне значення полягає в удосконаленні професійних компетентностей у контексті міжнародної взаємодії та комунікації.

Матеріали дисертаційної роботи є актуальними, мають вагоме теоретичне та практичне значення у процесі підготовки майбутніх фахівців із міжнародного права.

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження обговорено та затверджено на засіданні кафедри кафедрою міжнародного права та порівняльного правознавства Міжнародного гуманітарного університету (протокол №3 від 28 грудня 2020р.).

Директор Інституту права, економіки і міжнародних відносин, доц. **Тицька Я.О.**

Проректор з НПР, проф. **Гончарук А.Г.**